

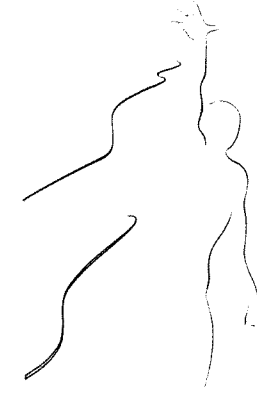
FELSEFE

KONU ANLATIMLI SORU BANKASI

İÇİNDEKİLER

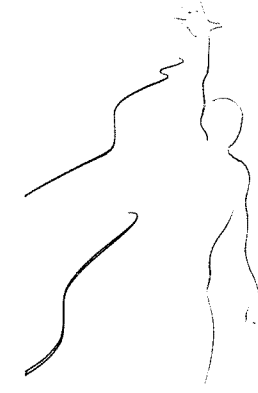
FELSEFE

3	BÖLÜM 1	FELSEFENİN ALANI
35	BÖLÜM 2	BİLGİ FELSEFESİ
81	BÖLÜM 3	BİLİM FELSEFESİ
109	BÖLÜM 4	VARLIK FELSEFESİ
131	BÖLÜM 5	AHLAK FELSEFESİ
157	BÖLÜM 6	SİYASET FELSEFESİ
183	BÖLÜM 7	SANAT FELSEFESİ
205	BÖLÜM 8	DİN FELSEFESİ

FELSEFE

[VGS]

BÖLÜM I

FELSEFENİN ALANI

A – FELSEFE NEDİR?

Felsefe, Yunanca Philia (sevgi) - sophia (bilgelik) kelimelerinden oluşan Philosophia "bilgelik sevgisi" anlamına gelmektedir. Philosophia, durup dinlenmeden doğru bilgiye ulaşma eylemidir. Philosophia kelimesinin ortaya çıktığı zaman diliminde iki düşünür tipi vardır, Bunlar:

- Philosophos: Bilgeliği arayan, hakikati elde etmeye çalışanlar.
- Sophos: Bilgeliğe ve hakikate sahip olduklarına inananlar.

Bilgiyi seven, bilgeliğe ulaşmaya çalışan ve bu amaç doğrultusunda felsefe yapan kişiye filozof denir. Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi philosophia, insanın hakikate ulaşması için çaba göstermesi gerektiğini ifade eder. Felsefe, bilgiyi ve bilgeliği sevmek ve bu alanda çaba gösterme anlamındadır. Bilgelik, sınırlı varlık alanının bilgisi değil, bütün varlık alanlarını içine alan her şeyin tümel bilgisini ifade eder. Felsefe sözcüğünden bilgeliği inceleme, bilgelikten de, bütün var olanların tam bilgisi anlaşılır. Felsefede bilgeliğe ulaşmak için ilk nedenleri, ilkeleri aramakla işe başlamak gerekir.

Bu nedenle felsefe diğer bütün bilimlerle ilişki halindedir. Felsefede bu tümel bilgiye, hakikat (doğruluk) denir. Dolayısıyla felsefe hakikati arama çabasının ürünüdür.

B – FELSEFE NASIL DOĞMUŞTUR?

Felsefe, insan düşüncesinin gelişimi sürecinde ortaya çıkmış bir düşünme sistemidir. Aklın sorgulayarak elde ettiği bu sistem, yaklaşık M.Ö 600'lü yıllarda Doğu Akdeniz ve Ege Havzasındaki kolonilerde başlamıştır. Felsefenin ortaya çıkışını sağlayan faktörler şunlardır:

a) Merak ve Öğrenme Arzusu

Bilgi edinme, bilgi sahibi olma insanın temel güdülerindendir. Bu özelliği insanın diğer varlıklardan farkını ortaya koyan en önemli yanıdır. Aristoteles insanın

bu temel özelliğini "Metafizik" adlı eserinde; "**Bütün insanlar doğal olarak bilmek ister.**" sözüyle açıklar. Bilgi edinme arzusunun temelinde insanın yaşamak veya varlığını sürdürmek için doğayı ve çevresini tanıma, eşyaya ve diğer varlıklara egemen olma ihtiyacı ve isteği yatar. İnsan, ortaya çıktığı andan itibaren bu öğrenme ve merak arzusuyla her zaman ve her yerde bilgi ile ilgili az veya çok yoğun bir etkinlik içinde bulunmuştur.

b) Mitoloji ve Dinsel Açıklamaların İnsanlara Yeterli Gelmeşi

M.Ö 600'lü yıllarda eski Yunan'da insanlar bilme ve var olanı kavrama arzusunu mitolojik bir yaklaşımla gidermeye çalıştılar. İnsanlar kendi deneyimleriyle değil de Mitosların verdiği bilgilerle ve doğaüstü güçlerin bilgilerinden yararlanarak var olanı kavrama çabasıydılar. Her şeyi doğaüstü güçlerle yarı insan, yarı Tanrı olan varlıkların yaşantıları ve bilgileriyle ele alıyorlardı. Efsane, mitoloji, hikaye ve masallardaki anlatıların doğrultusunda evren açıklanmaktaydı. Dolayısıyla insan, kendi kaderinin bu varlıklar tarafından belirlendiğine inanmaktaydı.

Mitoslardan sonra ise insan dinsel açıklamalarla kendini, evreni ve dünyayı anlamaya çalıştı. Tek Tanrılı dinlerin öğretileri insana hazır bir yaratılış kuramı vermekteydi. Yaratılış kuramı varlığın ne olduğunu söylemekteydi. Fakat insanoğlu ne mitolojik ne de dinsel öğreti ile yetindi. O, kendi aklı ve düşüncesiyle var olanı sorgulayarak felsefeyi ortaya çıkardı.

c) Toplumsal Refah Ortamının Yüksek Olması

Felsefe, insanların yaşamla ilgili temel gereksinimlerini bir dereceye kadar karşılayıp başka uğraşlar için imkan bulabildiklerinde başlamıştır. Açlığın sınırlarına gelmiş olan veya soğuktan donmak üzere olan biri için felsefi düşüncenin bir önceliği yoktur.

Felsefe ilk kez Batı Anadolu'nun zengin liman kentlerinde ortaya çıkmıştır. Doğudan gelen kervan yollarının sonunda bulunan bu kentler, deniz ticaretinin de merkezini oluşturmaktaydı. Ticari ilişkilerde sadece mallar değiş tokuş edilmez, bu malların üretiminde kullanılan bilgi, görüş ve tekniklerde öğrenilirdi. İşte bu alışveriş Batı Anadolu'nun liman kentlerinde yaşa-

yan insanların refah düzeyini artırmış, dünyayı tanıma, eski düşüncelerden kuşku duyma ve bunların yerine yeni bilgi birikimlerine uygun bir düşünce sistemi oluşturma yönünde büyük bir atılım yapmasını sağlamıştır.

d) Özgür Düşünce Ortamının Varlığı

Felsefe, kuşkucu ve sorgulayıcı bir tavra sahiptir. Filozof kendisinden önce gelen bütün insani bilgi ve deneyimleri sorgulamak ve çözümlemekle işe başlamıştır.

Felsefe deyince, eski Yunanistan'da M.Ö 600'lü yıllarda doğmuş düşünce biçimi akla gelir. Bu dönemde bedensel çaba gerektiren tüm işleri köleler yaparken, özgür yurttaşlara politika ve kültürle uğraşacak bol zaman kalıyordu. Özgür yurttaşlar da fikirlerini rahatlıkla anlatabilme ve savunma imkanına sahiptiler. Toplumun yönetim biçimi, inanç yapısı ise fikirleri söyleme ve savunma hakkını kısıtlamıyordu. Toplumsal refahın da yüksek oluşu özgür yurttaşları fikir üretme ve savunmaya yönelik felsefi çalışmalara yöneltti.

Felsefe Niçin Gereklidir?

Bir insan etkinliği olarak felsefe, insan için bir ihtiyaçtır. Soru sormadan, merak etmeden, düşünmeden yaşayamayan insan, felsefeye her zaman ihtiyaç duyar.

Felsefe, insana her şeyden önce disiplinli düşünmeyi öğretir. Çevresinde olan bitenlere eleştirel gözle bakabilmeyi öğretir. Bunun yanında, neyin, nasıl, niçin değerlendirilebileceği konusunda sistemli çalışma ve araştırma yapma yollarını da gösterebilir.

Felsefe insana düşünmeyi öğreten bir sanattır. İnsanı insan yapan ve onu diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliği düşünebilmesidir. İnsanın diğer varlıklara göre değerini artıran düşünebilmesi ve düşündüğünü diğer insanlara çeşitli şekillerde aktarabilmesidir. Düşünme özelliği insana, diğer varlıklardan farklı olarak sürekli kendini yenileme, geliştirme ve diğer varlıklardan üstün olma gücünü sağlamıştır. İnsan bu güç sayesinde medeniyetler kurmuş, bilimsel buluşlar ve icatlar yapmış, evreni tanıma ve anlama çabası içerisine girmiştir. Evreni anlama ve yorumlama çaba-

sı ancak felsefeyle olanaklıdır. Bu yönüyle felsefi inceleme, fikirler dünyasına bir çağrıdır.

C – FELSEFENİN TANIMLARI

Felsefe, filozofa bağlı bir söylem (öznel bir düşünce) olduğu için filozofça felsefenin günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır. Felsefe tanımlarından bazıları şunlardır:

- ⇒ Felsefe; insan, evren ve değerleri anlamak amacıyla var olanların temel ilkelerini ve ilk nedenlerini araştıran, düzenli, sistemli, birleştirici, eleştireci nitelikli bir bilgi ve düşünüş biçimidir.
- ⇒ Felsefe; insanın kendisi, yaşamı, içinde yaşadığı toplum ve evren üzerinde düşünme etkinlikleri sonucunda ortaya çıkmış bir disiplindir.
- ⇒ Felsefe; bilginin temelinde bulunan birtakım doğrulara ulaşma çabasıdır. Felsefe, doğruya ulaşmayı amaçlarken, eldekileri sürekli ayıklar, eleştirel bir süzgeçten geçirir.
- ⇒ Felsefe; kişinin kendisini ve çevresini anlama, açıklama ve yorumlama çabasıdır.
- ⇒ En geniş anlamıyla felsefe; insanı, evreni, değerleri anlamak için sürdürülen bir araştırma çabası, birleştirici ve bütünleştirici bir açıklama gayretidir.

D – FELSEFENİN ÖZELLİKLERİ

1- Felsefede bilgi değil, bilginin aranması amaçtır.

Felsefe, bilimlerde olduğu gibi herkes tarafından kabul edilmesi gereken, doğru, kesin bilgiler veya sonuçlar söz konusu değildir. Çünkü felsefede amaç doğru bilgiye sahip olmaktan çok o bilginin aranmasıdır. Yani felsefede cevaplar değil sorular önemlidir. Bu nedenle, felsefede yeni bir soru ortaya atmak bir soruya cevap vermekten çok daha önemlidir.

2- Felsefi etkinlik sürekli devam eden bir süreçtir.

Felsefede bitmişlik ve kesinlik yoktur. Hiçbir konuda

son söz söylenemez. Düşünceyi sınırlandırmak, felsefeyi sona erdirmek veya sınırlamak demektir. Eğer, aklımız şu anda sahip olduğu bilgilerle yetinmiyorsa, ve yeni bilgiler edinmeye karşı istek duyuyorsa bu durum felsefi bir davranıştır.

3- Felsefe eleştirel bir bilgi türüdür.

Felsefe, kendisine konu aldığı her türlü bilgiyi, görüşü, eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirir.

Felsefede, filozofların çeşitli konularda öne sürmüş oldukları, çoğu kez de birbirine aykırı olan düşünce, görüş ve sistemler karşımıza çıkar. Bilim adamları birbirlerinin görüşlerini paylaştıkları halde, filozofların birbirlerinin felsefi görüşlerini paylaşmaları beklenebilir. Aksine filozoflar birbirlerinin görüşlerini eleştirirler. Bu nedenle de bugüne kadar herhangi bir filozofun görüşünü, diğer filozofların desteklediği ve devam ettirdiği görülmemiştir.

4- Felsefe varlığı bir bütün olarak ele alır.

Felsefe, varlığın bir yönüyle ilgilenen veya bir kısmını ele alan bilimlerden farklı olarak varlığın bütününe yönelir. Dolayısıyla felsefi bilgi, varlığın herhangi bir alanına, cephesine veya görüntüsüne ait olmaktan çok onun bütününe ilişkin genel bir bilgidir. Örneğin; biyoloji varlığın canlı olma yönünü, sosyoloji varlığın sosyal olma yönünü incelerken felsefe varlığın tüm yönlerini inceler. Bu nedenle felsefe varlık hakkında tümel bir açıklama yapmak için, bilimlerin belirli ve sınırlı varlık alanlarına ilişkin verilerini bir varlık bütünlüğü içinde birleştirir. Dolayısıyla tümel bilgiler sunan bir disiplindir.

5- Felsefe akıl ilkelerine dayanır.

Filozof, ortaya koyduğu düşünce sistemini aklın ve mantığın genel kontrolü altında oluşturur ve geliştirir. Felsefe bilgisi akla dayanan bir soruşturmanın ve araştırmanın sonucudur.

Felsefe sistemi, akla, aklın ve mantığın temel kurallarına uygundur. Aklın en temel özelliği çelişkisiz düşünmek olduğundan; felsefe çelişkisiz, tutarlı, kısaca mantıklı bilgiler sunan bir disiplindir. Felsefe aklın ilkelerine uygunluk gösterdiği için, felsefede her sistem aklın ürünüdür.

6- Felsefe çağın koşullarından etkilenir.

Filozof, belli bir coğrafi mekanda ve toplum içinde yaşadığı için o yerin ve toplumun özellikleri filozofun düşüncelerini etkiler. Bu yüzden felsefi sistemler, içinde doğdukları toplumun ve çağın özelliklerini yansıtır. Bununla birlikte filozof da çeşitli düşünceleriyle içinde bulunduğu toplumu etkiler.

7- Felsefe öncelikle bir meydan okuma, karşı çıkma-
madır.

Felsefi bilgi, olaylar karşısında merak duyan insanın olaylara olduğundan farklı yaklaşmasını sağlar. Merak olağan dışı olana karşıdır. Bu karşı çıkışa, verilen yanıtlar felsefi etkinliği oluşturur. Bu etkinlik içimizdeki çelişkili ve sorunlu durumları merak edip yanıtlama süreciyle devam eder. Dolayısıyla felsefi düşünceler, onu üreten ve görüş olarak dile getirenden soyutlanamaz. Felsefede filozof sayısı kadar farklı açıklamanın olması bu özelliğiyle ilgilidir.

Her ne kadar felsefe karşı çıkışlarla beslense de filozoflar bir önceki filozofun düşüncesine bir şeyler katarak veya eleştirerek daha farklı açıdan cevaplarla olayları yeniden yorumlarken, öncekilerin sonuçlarından da yararlanır. Felsefenin bu özelliği onun öznel bilgiler içermesinden kaynaklanır.

E- FELSEFE NE İŞE YARAR?

(Felsefenin İşlevi)

1- Felsefe bilimlere yol gösterir, bilimlerin gelişmesini sağlar.

Felsefenin en önemli özelliği eleştirel bir bilgi olmasıdır. Felsefe bu özelliği sayesinde bilime çeşitli sorular yöneltir. Bilim ise bu soruları yanıtlamak için araştırma yapar. İşte bu araştırmalar bilim ufğunun genişlemesine ve yeni yeni bilim dallarının ortaya çıkmasına zemin hazırlar.

2- Anlama ve gerçeği görme ihtiyacını giderir.

İnsan, sadece yemek, içmek, uyumak gibi temel ihti-

yaşları karşılama çabasında değildir. O, evrenin yapısını ve düzenini, yaşamın değerini ve amacını, madde ve ruh ilişkisini, bilgilerimizin güvenilirlik derecesini, iyi, güzel ve doğrunun niteliklerini bilmek ister. Felsefe, işte bu isteği karşılayarak insanoğlunun anlama ve gerçeği görme ihtiyacını giderir.

3- İnancın biçimlenmesinde etkili olmuştur.

Felsefe, Ortaçağ'da kilisenin baskısı altında kalan Avrupalı, Hristiyanlığın akılla temellendirilmesini sağlamak çabası içerisine girmiştir. Filozoflar Hristiyanlık dinini sorgulayarak onu kilise babalarının etkisinden kurtarmaya çalışmışlardır.

4-Felsefe insanı "insan olma bilincine" ulaştırır.

Felsefe bize evrende düşünen, anlamaya çalışan, sorgulayan, yorumlayan bir varlık olmanın ayrıcalıklı onurunu hissettirmiştir. Felsefe, sorduğu sorularla insanın yaşamında da işlevseldir. Çünkü insanın felsefi sorular üzerinde düşünmesi var oluşumuzun anlamlandırılması açısından önemlidir. İnsan toplumla ilişkilerini, varlığın anlamını, değerlerin önemini her zaman sorgulayacak ve sorularına cevaplar bulmaya çalışacaktır. Çünkü bu onun özünde vardır.

5- Eleştirel bir bakış açısı kazandırarak olayların anlaşılmasını kolaylaştırır.

Felsefe insanların, her şeyi olduğu gibi kabul etmek yerine, daha iyiyi daha doğruyu bulmak için sorgulayabilmelerine katkıda bulunur. Çünkü böyle bir alışkanlık ve erdem felsefenin bakış açısıdır. Felsefenin bu işlevi bireysel alanda olduğu gibi toplumsal alanda da etkisini gösterir. En iyi yönetim biçimi, insan hakları, demokrasinin gelişmesi için felsefeye ve felsefi tavra ihtiyaç vardır. Felsefe sayesinde binlerce yıldan beri ortaya konan fikir ve düşünceleri, bu düşünceler ile yansıtan kavramları tanıma imkanı doğar.

6- Toplumsal yaşamı etkiler.

Filozoflar ortaya attıkları görüşlerle toplumsal hayatın akışını değiştirmişlerdir. Filozoflar, içinde yaşadıkları toplumun inanç, düşünce ve yaşam tarzının etkisinde kaldığı gibi ürettikleri düşüncelerle de toplumsal yapıyı yeniden şekillendirirler. Fransız devriminin

ortaya çıkmasının temeli, düşünürlerin özgürlükçü düşünceyi topluma benimsetme çabalarında yatar.

7- Felsefe ruh güzelliği sağlar.

Felsefe insanın mutluluğunu amaçlar. Felsefi düşünce insanın hemen hemen her konuda akıl yürütebilmesi için gerekli temel bilgileri sağlar. Böylece insanın bir probleme birçok yönden bakabilmesini mümkün kılar. Ona yaşama sanatını öğretir. "Felsefe bir işe yaramaz" görüşü maddi kazanç sağlanamayacağını düşünenlerin bir görüşüdür. Fakat bir şeyin değeri yalnızca maddi değeriyle ölçülmemelidir.

8- Bilgi toplumunun oluşmasını amaçlamış, bilginin üretilmesinde katkıda bulunmuştur.

Bilgelik sevgisi anlamına gelen felsefe, yalnız bilmeyi değil, erdemli ve mutlu yaşam sürdürmeyi de amaçlar. Günümüzde "gelişmiş toplum" yerine "bilgi toplumu" terimi kullanılmaktadır. Bu durum bilginin önemini vurgular. Ancak bilgi toplumunu oluşturmak için bilgiyi üretmek gerekir. Bilgiyi üretebilmek için felsefeye ihtiyaç vardır. Felsefe ise insanlara bilgiye ulaşmak için çaba sarf etmeyi öğretir.

F- FELSEFİ PROBLEM (Felsefenin Soruları)

Felsefenin çok tartışılan soruları çoğu kez eski, fakat daima yeni bir biçimde ortaya atılan problemlerdir. Bu nedenle, felsefede her şey bir problem niteliğindedir. Yani filozof her şeyin anlamını kavramak ve bilmek ister. Filozofların uğraşamayacağı hiçbir varlık alanı yoktur. Felsefenin can damarı soru sormak, araştırmak ve düşündürmektir. Felsefenin soruları günlük sorulardan ve bilimsel sorulardan çok farklı özelliklere sahiptir. Bu özellikleri şöyle sıralayabiliriz:

1- Felsefi sorulara kesin cevap vermek imkansızdır.

Felsefenin soruları diğer araştırma alanlarının sorularından farklıdır. Örneğin, "Ankara ile İstanbul arası kaç kilometredir?" diye sorulan bir soru felsefi bir soru değildir. Buna karşılık "Uzaklık nedir?" sorusunu ancak bir filozof sorar ve bu soru felsefi bir nitelik taşır. Fel-

sefi sorulara sürekli değişik cevaplar verilebilir ya da tüm denemelere rağmen sorular cevapsız kalabilir. Bu nedenle felsefedeki sorulara eksiksiz, her durumda geçerli ve kesin bir cevap vermek imkansızdır. Çünkü felsefede her bir cevap yeni bir soruyu da beraberinde getirir. Ayrıca felsefenin de felsefi sorulara kesin bir cevap bulma kaygısı yoktur.

2- Felsefenin sorularını filozof sorar.

Filozof ile diğer insanların soru sorma biçimi arasında farklılık vardır. Diğer insanların soruları başkalarına yöneliktir. Fakat filozofun soruları genellikle kendisine yöneliktir. Bir filozof başkasına soru sormuş olsa da, bu soru filozofun kendi kendine sorduğu bir sorunun dışı yansımasıdır. Bir felsefe sorusunu kendisine sormayan, aslında felsefe yapıyor sayılmaz. Çünkü, felsefede herkes geldiği noktaya kendi sorularıyla gelir.

Felsefe, düşünme üzerine düşünmedir. Felsefe yapan zihin hiçbir zaman yalnızca bir nesne hakkında düşünmez. Herhangi bir nesneyi düşünürken, aynı zamanda hep o nesneye ilişkin kendi düşüncesi hakkında düşünür. Felsefe, kendine dönük düşünmedir.

3- Felsefi soruların cevabı düşünceye dayanır.

Günlük soruların cevabını bulmak için bir eylemde bulunmak gerekir. Örneğin, "Saat kaç?" sorusunun cevabı için, ya saate bakmak ya da saati olan birisine sormak gerekir. Oysa felsefenin sorduğu "İyi nedir?" sorusu için eylemde bulunulmaz. Bu sorunun cevabı için düşünceye, aklın gücüne başvururuz.

Filozofların birçok güçlüğe katlanarak cevap aradığı sorular karşısında, ulaştığı sonuçların onlara hiçbir pratik fayda sağlamadığını gördüğümüzde anlıyoruz ki felsefe, bütün insanları ilgilendiren kesin cevaplar bulmak için değil, sadece üzerinde düşünmek ve araştırmak için bu tür sorularla ilgilenir.

4- Felsefe soruları her şeyin özünü belirlemeye yöneliktir.

Felsefe çeşitli soruları sorarak, varlığın özünü, insan bilgisinin imkan ve sınırlarını, insanın evrendeki yerini, eylemini ve davranışta bulunurken uyulması gereken ilkeleri belirlemeye amaç edinir.

Herhangi bir insan veya bir bilim adamı, bilinen, kavranılan ve ispat edilen şeylerle yetindiği halde, filozof bununla yetinmez. Onlar hakkında soru sorarak, daha derinliğine düşünerek, ilk nedenlerine iner. Filozof varılan sonuçlarla ve sahip olunan bilgilerle yetinmez. Onlara yeni birtakım problemler ekleyerek daima yeni baştan ve yeni tarzda bir yaklaşım sergileyerek öze ulaşmaya çalışır.

5- Felsefenin soruları zaman içinde değişikliğe uğrayabilir.

Felsefenin sorularını önceden belirlemek bazen güçtür. Felsefe bir araştırmadır. Araştırma sonuçlarını da sık sık yenileyen bir çalışma biçimidir. Her çalışma gibi felsefe de yeni sorulara açıktır. Doğa filozofları, "Varlığın özü nedir?" sorusuna cevap ararken Sofistler, "Bilgi nedir?" sorusunun cevabını bulmayı amaçlamışlardır. Sokrates, "Erdem nedir?" sorusunu yanıtlamaya çalışırken Descartes, "Bilginin değeri nedir?" sorusuna yanıt aramıştır. Nerede sorular hep aynı kalmışsa, orada felsefe, araştırma olmaktan çıkmış demektir.

G- FİLOZOF KİMDİR?

Felsefe, bilgiyi ve bilgeliği sevmek, araştırmak ve bilginin peşinden koşmak anlamına gelmektedir. Bilgeliliğin sevilmesi ve istenmesi olarak felsefeyle uğraşanlara da filozof ya da bilge insan denir. Filozoflar, insan yaşamıyla ilgili her şeyi akılları yardımıyla düşünerek, felsefeyi, her şeyi araştıran bir alan yapmışlardır.

Birçok insan için dünya, sihirbazın beş dakika önce bomboş olan bir silindir şapkadan tavşan çıkarması kadar akıl almaz bir şeydir. Merak ettiğimiz şey sihirbazın bunu nasıl yaptığıdır. Aslında sihirbazın silindir şapkasından çıkarılan biziz. Tavşanla aramızdaki tek fark, tavşanın bir sihirbazlık oyununa dahil olduğunun farkında olmayışıdır. Biz ise gizemli bir şeylerin arasındaki ilişkiyi bulmaya çalışırız. Burada yaşayan bizler tıpkı tavşanın tüylerinin dibinde yaşayan minik böcekler gibiyiz. Filozoflar ise tavşanın tüylerine tırmanarak tepeye çıkıp koca sihirbazın gözlerinin ta içlerine bakmaya çalışırlar. Onlar günlük hayatın peşin-

de koşan insanlardan çok farklıdır. Filozofların özelliklerini şu şekilde belirtebiliriz:

1) Filozoflar bilgeliliğe ulaşmak isteyen kimselerdir.

Küçük bir bebek konuşabilseydi, bize ne ilginç bir dünyaya gelmiş olduğunu anlatırdı. Dünya onun için akıl almaz sırlarla dolu gizemli bir şeydir. O, bu dünyaya alışmayı bir türlü beceremez. Etrafındaki şeyleri hayretle seyreder, anlamaya çalışır. İşte bir filozof dünyaya yeni gelmiş bir bebek gibi çevresini ve olayları anlamaya çalışır.

Filozof, şu ya da bu koşula, duruma ya da kişiye bağlı olarak değişiklik göstermeyen, "mutlak doğruları" ve "kesin bilgileri" bildiğini ileri süren kimse değildir. Bunun tam tersine, bilgiyi ve bilgeliği arayan ve onu ele geçirmek isteyen kimsedir.

2) Filozoflar, şüpheci ve sorgulayıcı bir yapıya sahiptirler.

Filozofların en belirgin özelliği, eleştiren ve eleştiriye açık olan kişiler olmalarıdır. Filozof, hem eserlerinde hem de yaşantısında önyargılardan uzak durmaya çalışan, içinde yaşadığı çevrenin inançlarını, tutkularını ve alışkanlıklarını sorgulayabilen kişidir. Felsefe tüm bilgileri eleştirir, bilgiyi önce kuşkuyla ele alır ve tartışır.

Bir tavır olarak şüphe, felsefenin ruhunda vardır. Atina'nın mitolojiye dayalı din anlayışını Sokrates, Ortaçağın Skolastik görüşünü ise Kopernik ve Bruno gibi düşünürler hiçbir dogmaya ve dayatmaya dayanmadan akıl ve bilgiyle temellendirerek eleştirmişlerdir.

3) Filozofların görüşleri zamanla değişebilir.

Filozof herhangi bir şeye ve kimseye; ortaya çıktığı zaman ve yere göre değişmeyen mutlak doğru ve kesin bilgileri bulduğunu düşünerek mutluluk duyan kimse değildir. Bir filozof aynı konu üzerinde, farklı zamanlarda farklı düşüncelere sahip olabilir. Bu durum felsefi çalışmalarda kesinlik ve bitmişliğin olmadığının göstergesidir.

4) Filozoflar birbirlerinin görüşlerinden etkilenir.

Bir filozof kendi çağında yaşayan ve kendinden sonra gelen filozofları etkileyebilir. Demokritos, duyumların bilginin tek kaynağı olduğunu söyler. Fakat duyumların eşyada olan nitelikleri bildirmek yerine duyumların kendisine göre eşyayla ilgili öznel izlenimler oluşturduğunu belirtir. Yani biz eşyayı olduğu gibi değil duyu organların bize bildirdiği gibi algılarız. Demokritos'un bu görüşünün etkisinde kalan Sofistler, bilginin insana göre değişebileceğini, Septikler de aynı görüşten hareketle bilgiyi elde etmenin imkansız olduğunu savunmuşlardır.

5) Filozoflar yaşadıkları çağda anlaşılammıştır.

Filozofların bir kısmı yaşadıkları dönemde anlaşılammıştır. Filozofların yaşadıkları çağda anlaşılammaları onların anormal olduklarından değil, bulundukları toplumun onların hızına yetişememesinden kaynaklanır. Yaşadığı çağda anlaşılammayan Sokrates öldürülmüş, Aristo ülkesinden kaçmak zorunda kalmış, Diogenes'e deli denilmiş, Spinoza ise aforoz edilmiştir. Doğayı mitoloji yerine akılla anlamaya çalışan Thales'te dengesizlikle suçlanmıştır. Oysa bu filozoflar yaşadıkları çağın önünde ve toplumun çok ötesinde düşünce yapılarına sahiptirler.

6) Felsefi görüşler filozofların varlığına bağlıdır.

Felsefi bir görüş, bu görüşü ortaya atan kişinin varlığına bağlıdır. Filozoflar tıpkı kristaller gibi hakikatten aldıkları ışıkları ayrı ayrı düşünceler halinde yansıtırlar. Filozofların aynı gerçekleri, daha kişisel olarak ortaya koymaları onların dünya görüşlerinin farklılığından ileri gelir. Bilimde ise bilimsel yöntem kullanılarak elde edilen sonuca aynı yöntemi kullanan herkes ulaşabilir. Bunun için Kant olmasaydı Salt Aklın Eleştirisi adlı eser, Descartes olmasaydı Metodik Şüphe adlı eser olamazdı. Ama Newton olmasa da yer çekimi kanununu bulan başka bir kişi olurdu.

7) Filozoflar öznel çözümlemeler üretir.

Filozof, kendisinin içinde bulunduğu ve bir parçasını oluşturduğu dünyayı anlamak ve kavramak için, kendisine sunulan her türlü bilgi, deney, algı ve sezgi sonuçlarından oluşan malzemeyi kendi bilgi, deney, al-

gı ve sezgi ve yeteneklerine göre yeniden düşünür, analiz eder ve aydınlığa kavuşturmaya çalışır.

Felsefede, bilimlerde olduğu gibi herkes tarafından kabul edilmesi gereken kesin sonuçlar söz konusu değildir. Felsefede karşımıza çıkan, filozofların çeşitli konularda ileri sürmüş oldukları ve çoğu kez de birbirine aykırı olan görüşler ve sistemlerdir.

8) Filozoflar farklı alanlardaki temel bilgilere sahip olmak zorundadır.

Felsefenin amaçladığı tümel bilgiye ulaşabilmek için filozof, bütün bilimler hakkında temel bilgileri ve temel bilimsel yasaları bir derece bilmek zorundadır. Schopenhauer'e göre; "Bilim adamları bir orkestranın elamanlarına benzer. Onlardan her biri kendi çalgısının ustasıdır. Ancak filozoflar bu çalgılardan herhangi birini mükemmel kullanmasa da, her çalgıyı kullanmasını az çok bilmek zorundadır." Ayrıca filozofun bu bilgiyi kullanabilecek bir yeteneğe ve yaratıcı bir zekaya da ihtiyacı vardır. Bunlara sahip olan filozof, varlık hakkındaki görüşünü kendine özgü bir bilgi sistemi halinde ortaya koyar.

9) Filozoflar yaşadıkları çağdan etkilenebilirler.

Filozof belli bir coğrafi mekanda ve toplum içinde yaşadığı için o yerin ve toplumun özellikleri filozofların düşünce yapılarını etkiler. Felsefe akımları, onları ortaya koyan filozofun dehasını yansıtmakla beraber, aynı zamanda içinde yaşadığı toplumun değer yargılarıyla inanışlarını kendi bünyelerinde birleştiren düşünce sentezleridir. Bu sentezler, o toplumun bilim, sanat ve ahlakını, din duygusunu, birbirleriyle uzlaşmış olarak bir bütün halinde ele alır.

Filozof, zamanın insanı olarak her şeyden önce kendi çağındaki olayları kavramaya bakar. Filozofların düşüncede kavradıkları kendi zamanını yansıtır. Hegel bu durumu; "Her felsefe çağını düşüncelerle dile getirir." diyerek açıklar. Örneğin, Roma'da refah düzeyinin son derece yükselmesi, problemlerin azalması, insanların rahat koşullarda yaşaması, insanları daha çok mutlu olmanın yollarını aramaya itmiştir. Bu dönemde yaşayan filozoflar da daha önceki felsefi düşüncelerden farklı olarak "Haz ahlakı" denilen anlayışa dayalı düşünce akımları oluşturdular.

10) Filozofun kişisel birikimleri ve yaşantıları düşünce sistemlerini etkiler.

Filozofu anlamak yalnızca onun eserlerini okumaya bağlı değildir. Ona gelene kadar bütün filozofları, düşünce akımlarını bilmek gerekir. Çünkü filozof ürettiği çözümlerde diğer düşünürlerin etkisinde kalır. Hatta yaşadığı dönem, içinde bulunduğu iklim bile filozofun kurduğu yapıyı etkileyebilir.

Epiküros'un acının yokluğunu en yüksek haz olarak belirlemesi, onun uzun yıllar damla hastalığının getirdiği acılarla boğuşmak zorunda kalmasına bağlanabilir. Öte yandan Platon'un demokrasi karşıtı eğilimleri, hocası Sokrates'in Atina demokrasisi tarafından ölüme mahkum edilmesi karşısında duyduğu kızgınlıkla açıklanabilir. Bu nedenle filozofun kişisel yaşantısı ve bilgi birikimi felsefi bakış açısını etkiler.

1. Felsefe, insanlar yaşamla ilgili temel gereksinmelerini bir dereceye kadar karşılayıp başka uğraşlar için olanak bulabildiklerinde başlamıştır.

Bu görüşe göre, felsefenin ortaya çıkmasında rol oynayan temel etken aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Özgür düşünce B) Kültürel etkileşim
C) Üretim fazlası D) Nüfus artışı
E) Keşif ve icatlar

(1997/ÖSS)

2. Birçok filozof kendinden önce gelenlerin görüşlerinden farklı, kimi zaman onlara zıt bir görüşle ortaya çıkmış; kendinden sonra gelen filozoflar tarafından reddedilme kaderiyle karşılaşmıştır. Bir bakıma, filozofun, felsefede kendisine kadar olan gelişmeleri ve savları gözden geçirerek yeni bir felsefe sistemine ulaşma çabası içinde olduğu söylenebilir.

Bu parçada aşağıdaki görüşlerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefi görüşler, evreni ve varlığı bir yönüyle değil bütünüyle açıklamaya çalışır.
B) Her felsefe sistemi onu oluşturan düşünürün kişiliğini yansıtır.
C) Her felsefe akımı kendi içinde düzenli ve tutarlı bir bilgi bütünüdür.
D) Felsefede üretilen bilgiler, doğruluğu ya da yanlışlığı tartışılmaz niteliktedir.
E) Filozoflar, felsefedeki bilgi birikimini sorgulayarak kendi görüşlerini oluşturmaya çalışırlar.

(1999/ÖSS)

3. Felsefe, kendine dönük düşünmelidir. Felsefe yapan zihin hiçbir zaman yalnızca bir nesne hakkında düşünmez. Herhangi bir nesneyi düşünürken, aynı zamanda hep o nesneye ilişkin kendi düşüncesi hakkında da düşünür. O zaman felsefeye ikinci dereceden düşünce, düşünce hakkında düşünce denebilir.

Bu parçada felsefenin hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Cevaplarından çok sorularıyla varolduğundan
B) Düşünme sürecinin her aşamasında yer aldığından
C) Kendi etkinliği üzerine yoğunlaşıp kendi kendini sorguladığından
D) Özgür düşünmenin yöntemi olduğundan
E) Sorularını bilimsel verileri temel olarak oluşturduğundan

(2001/ÖSS)

4. Hegel tarihi keşfeder, Schopenhauer ise ondan vazgeçer. Onların bu uyumsuzluğu hâlâ çözüm bekliyor.

Bu parçadan felsefi düşünceyle ilgili aşağıdaki sonuçlardan hangisi çıkarılabilir?

- A) Soruların kendi cevaplarını içerdiği
B) Çağın değerlerine bağlı olduğu
C) Kesin bir doğruya ulaşamadığı
D) Bilimsel düşünceden etkilendiği
E) Doğrusal ilerleme gösterdiği

(2004/ÖSS)

5. Felsefi bilgi bir tavır olarak kuşkucu ve sorgulayıcıdır. Her filozof kendisinden önce gelen bütün insani bilgi ve deneyi sorgulamak ve çözümlemekle işe başlamıştır. Thales Yunan mitolojik geleneğini, Sofistler Yunan doğa filozoflarını, Sokrates Sofistleri sorgulamıştır ve bu böyle günümüze kadar devam etmiştir.

Bu parçada temel olarak felsefenin hangi özelliği anlatılmaktadır?

- A) Nesnel olması
B) Evrensel olması
C) Eleştirel olması
D) Bilimlerin doğuşuna kaynaklık etmesi
E) Akıl ve mantık ilkelerine uygun olması

(1995/ÖYS)

6. Felsefe ilk kez Batı Anadolu'nun zengin liman kentlerinde ortaya çıkmıştır. Doğudan gelen kervan yollarının sonunda bulunan bu kentler, deniz ticaretinin de merkezini oluşturmaktaydı. Ticari ilişkilerde sadece mallar değiş tokuş edilmez, bu malların üretiminde kullanılan bilgi, görüş ve teknikler de öğrenilirdi. İşte bu alışveriş Batı Anadolu'nun liman kentlerinde yaşayanların dünyayı tanıma, dolayısıyla eski düşüncelerinden kuşku duyma ve bunların yerine yeni bilgi ve birikimlerine uygun bir düşünce sistemi oluşturma yönünde büyük bir atılım yapmasını sağlamıştır.

Bu parçada, felsefenin doğuşu aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Çeşitli uygarlıkların bilgi birikiminden yararlandığı bir refah ortamının oluşmasına
B) Ticaret yoluyla zenginleşen toplumlarda sanatçı ve düşünürlere yönetimde önemli görevler verilmesine
C) Toplumda kültürel etkileşim yoğunlaştıkça eğitime verilen önemin de artmasına
D) Üretim tekniklerinin gelişmesi sonucu ulaşım araçlarının çeşitlenmesine
E) Ticaretin geliştirdiği girişimci kişiliğin yaşam tarzına da yansımına

(1999/ÖSS)

7. Kendi yaptığı maymuncukla tüm güçlük kapılarını zorlayan bir filozof, bir süre sonra, maymuncuğu kullanabilmek için gereksiz kilit yapımına geçer.

Bu cümlede aşağıdakilerden hangisi yerilmektedir?

- A) Aşırı kuşkucu olma
B) Kuramlara körü körüne bağlanma
C) Gerçekçi tutum takınma
D) Aracı amaç durumuna getirme
E) Kendi aklını üstün görme

(2004/ÖSS)

8. Eski Yunanlıların dilinde felsefe (philosophia) sözcüğü "bilgelik sevgisi" anlamına gelmektedir. Eskiçağdaki anlamıyla bilgelik, yalnız bilmeyi değil erdemli ve mutlu yaşam sürmeyi de içermektedir. Dolayısıyla filozof, her şeyi bilen değil, bilgiyi ve bilgeliği seven, onu ele geçirmek için uğraşan kişidir.

Bu parçaya göre, felsefe ile bilgelik arasında nasıl bir ilişki vardır?

- A) Bilgelik felsefe yapabilmek için gereklidir.
B) Felsefe bilgeliğe ulaşma çabasıdır.
C) Felsefe bilgeliğe bir konum kazandırma çabasıdır.
D) Bilgelik felsefenin gelişmesi için çaba harcamaktır.
E) Bilgelik felsefe sevgisidir.

(1996/ÖYS)

9. Bir masalda, iki terzi, krala diktikleri giysiyi yalnızca akıllı insanların görebileceğini söyleyerek onu kandırırlar. Aslında ortada, dikilmiş herhangi bir giysi yoktur. Kralla karşılaşanlar, akılsız diye damgalanmamak için, onun çıplak göründüğünü söylemez; aksine, olmayan giysiyi herkes övgüler yağdırır. Kralın çıplak olduğunu, onu gören bir çocuk söyler yalnızca. Bir düşünür de bu çocuk gibi, gerçeği söyleyebilecek yüreklilikte olmalıdır. Kendi çağının tüm önyargılarına karşın, saygınlığının zedelenmesi pahasına, gerçeği olduğu gibi ortaya koymalı; çocukların yetişkinlikte yitirdikleri bu özelliği korumaya çalışmalıdır.

Bu parçaya göre, bir düşünürde aşağıdaki özelliklerden hangisinin bulunması gerekir?

- A) Cevaplardan çok, sorulara ağırlık verme
B) Soruşturmasına, olabildiğince çok bilgiyle başlama
C) Bilimsel otoritelerle uyum içinde çalışma
D) Daha önce cevaplanmamış sorular sorma
E) Genel görüş ve kabullerin tutsağı olmaktan kaçınma

(2002/ÖSS)

10. Filozof, bir temele oturtulmuş ama sonuna kadar geliştirilmemiş bir düşünceden işe başlar ve bu düşünce üzerine çalışmaya devam ederse, bu ışığın ilk kıvılcımlarını borçlu olduğu düşünürün ulaştığı yerden daha ileri gider.

Bu parça aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Filozof, işine önyargısız ve eskimiş genellemelerden arınarak başlamalıdır.
B) Filozof, felsefi soruşturmaya başlarken, sorulabilecek tüm soruları öncelikle kendisine sormalıdır.
C) Filozof, yaşadığı çağın ele alınmamış temel sorunlarından yola çıkmalıdır.
D) Felsefe etkinliği, filozofların kendi aralarındaki tartışmalarla gelişir.
E) Filozoflar felsefi düşünce birikiminden beslenir ve bu birikime katkıda bulunur.

(2001/ÖSS)

12. Felsefenin insana ve topluma yaptığı katkıları göremeyen kişiler, onun boş ve gereksiz bir uğraş olduğunu ileri sürmektedirler. Oysa, insan yaşamındaki rolü kolayca gözlenen telefon, bilgisayar veya televizyon gibi nesnelerin üretiminde felsefenin doğrudan katkısı olmasa da değer ve düşüncelerin üretimindeki katkısı yadsınamaz. Ancak, değer ve düşüncelerin insan yaşamındaki yansımaları yalnızca dolaylı olarak gözlenebilir.

Bu parçaya dayanarak felsefe ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Günlük yaşam üzerindeki etkisini görmek güçtür.
B) Ürettiği düşünceler arasında tutarsızlıklar bulunabilir.
C) Ortaya koyduğu idealler konusunda bireyle rin uzlaşması zordur.
D) Her toplumu farklı biçimlerde etkiler.
E) Sorguladığı kavramlar zamanla değişir.

(2000/ÖSS)

11. Küçük çocuklar bilimin konusuna giren sorular sorduğunda birçok yetişkinin şaşırıldığını gözliyorum. "Ay neden yuvarlak?" diye soruyor çocuk. Bir çukurun derinliği en fazla ne kadar olabilir? Dünyanın doğum günü ne zaman? Birçok yetişkin bu tür soruları tedirgin ya da alaycı bir tavırla yanıtlıyor veya yan çiziyor. "Ne sanıyordun? Ay kare mi olacaktı yani?" Kısa süre sonra, çocuk bu soruların yetişkinleri sıktığının farkına varıyor. Böyle birkaç deneyim daha yaşadktan sonra da bilimden soğuyor.

Parçada, çocukların bilimden soğuması aşağıdakilerin hangisine bağlanmıştır?

- A) Çocukların bilimsel konulardan çabuk sıkılmalarına
B) Yetişkinlerin çocuklara az zaman ayırmalarına
C) Çocukların uygun soru sormayı bilmemelerine
D) Çocukların merak duygularının gerektiği gibi karşılanmamasına
E) Yetişkinlerin çocukları bilimsel konulardan uzak tutmak istemelerine

(2000/ÖSS)

13. Filozoflar işlerini yaparken sorulardan yararlanırlar. Filozofun elindeki sorular, problemlere çözüm getirmenin bir anahtarıdır. Genellikle, karşılaşılan problemler zaman içerisinde pek fazla değişmez. Zamanla değişen, filozofun problemin çözümünde rol oynayan farklı etkenleri seçebilmesidir. Problemi farklı sorular sorarak irdelediğinde, "var olan"ın daha önce gözden kaçmış olan yanları aydınlanmaya başlar. Böylece her doğru soru, onu problemi çözmeye bir adım daha yaklaştırır.

Bu parçada filozofun sorduğu soruların hangi yönü vurgulanmıştır?

- A) Problemlerin çözümüne ışık tutması
B) Olaylarda fazla değişiklik olmadığını göstermesi
C) Herkes tarafından sorulduğunda önemini yitirmesi
D) Dünyaya egemen olma isteğinden kaynaklanması
E) Çözölemeyecek problemler için zaman harcanmasını önlemesi

(2002/ÖSS)

14. Filozof "kavram dostu"dur. Bu, felsefenin yalnızca basit bir kavram derleme, keşfetme sanatı olmadığını söylemek demektir. Çünkü, kavramlar ille de birtakım formlar ya da keşifler değildir. Başka bir deyişle felsefe, kavramlar yaratmayı da içeren bir disiplindir. Dost, kendi yaratılarının dostudur. Örneğin; Platon "İdea", Aristoteles "Töz", Descartes "Cogito" kavramlarıyla neredeyse birlikte anılırlar. Çünkü felsefelerinin temelini bu kavramlar oluşturur ve bu kavramlar onların tanımlamalarına göre anlam kazanmıştır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- A) Kavramlar basit bilgilerdir.
B) Felsefenin temelinde merak vardır.
C) Felsefe gerçeğe ulaşma çabasıdır.
D) Kavramlar yaratıcılarının güçlü izlerini taşır.
E) Düşünme kavramlar arasında ilişki kurmaktır.

(2003/ÖSS)

15. İnsanların düşünce ve görüşlerini serbestçe ifade etmesi, doğruların ve gerçeklerin ortaya çıkmasına ve kavranmasına katkıda bulunur. Bir düşünürün dediği gibi, düşüncelerin savunulmasından gerçekler doğar.

Aşağıdaki yargılardan hangisi bu görüşü destekler?

- A) Devletin ekonomik alana müdahalesinin azaldığı, bireylerin özgürce ekonomik girişimde bulunduğu dönemlerde toplumsal refah yükselmiştir.
B) Bilim ve felsefedeki başlıca ilerlemeler, düşünce ve inanç özgürlüğünün olduğu dönemlerde ve ülkelerde gerçekleşmiştir.
C) Bireyin yeteneklerini özgürce geliştirdiği eğitim ortamlarında, dünyada iz bırakan sanatçıları yetiştirilmiştir.
D) Bireylerin yurttaş olarak haklarının korunduğu toplumlarda oluşan güven ortamı, insanların daha üretken olmasını sağlamıştır.
E) Çeşitli düşünce ve görüşlerin bir arada yaşaması, ilk önce, değişik kültürlerle iletişim olanğı bulan toplumlarda görölmüştür.

(2000/ÖSS)

16. Düşünme, doğuştan gelen bazı yatkınlıklara dayalı olmasına karşın, öğrenmeyle gelişen bir etkinliktir. Bu açıdan, büyük düşünürler de dahil, herkes "düşünme öğrencisi" sayılabilir. Düşünmek bir çeşit borçlanmayı da beraberinde getirir. Düşünme sürecinde borcumuzu "yanlış"la öder, karşılığında "doğru"yu alırız. İnsanoğlu yanlış yapmaktan kurtulamayacağına göre, bu süreç asla bitmez. Her seferinde bilginin kristal kalesini yıkar, sonra yeniden daha yükseğini kurmaya başlarız.

Bu parçada, düşünmeyle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Kesin bilgiye ulaşmanın en etkili yöntemi olduğu
B) Yapılan hatalardan alınan derslerle sürekli geliştiği
C) Soyut verilerden yola çıkarak somut sonuçlara ulaşma çabasıyla kaynaklandığı
D) Yalnızca özgür ve bağımsız bir ortamda gelişebileceği
E) Bütün soruların cevaplanabileceği varsayımına dayandığı

(2002/ÖSS)

17. Düşünmek, herkesin yürüdüğü yollardan başka yollarda yürüme yürekliliği göstermeyi gerektirir. O yollar bireyi dönüp dolaşıp herkesin gittiği yola götürse bile, hazır yolların çok sayıdaki yolcusuyla kendi yolunu kendi açan tek yolcu arasında büyük ayrılıklar vardır.

Bu parçada sözü edilen "yüreklilik" aşağıdaki düşünme biçimlerinden hangisine ortam hazırlar?

- A) Bağımsız
B) Tutarlı
C) Çağırışımı
D) Eleştirel
E) Sistemli

(2003/ÖSS)

ÖSYS Soruları

18. Benim gibi düşünmeyenlere çok şey borçluyum. Bana taban tabana karşıt olsalar da benim düşündüklerimi çürütmekten başka bir amaç gütmeler de hınca kapılmayıp aklımlı kullanırsam, düzgün düşünmede onlardan büyük ölçüde yararlanabilirim.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisinin yararı vurgulanmaktadır?

- A) Farklı düşüncelere açık olmanın
- B) İncelenen konuya odaklanmanın
- C) Mutlak doğrulara ulaşma çabasının
- D) Bildiklerinin doğru olduğunu savunmanın
- E) Bağımsız olmanın

(2005/ÖSS)

19. Felsefe yapmak dağa tırmanmak gibidir. Sadece doruğu ele geçirmek için dağa çıkanlar dağdan bir şey anlayamazlar. Gerçek dağcı, olanca varlığıyla dağda yaşadığı zamanı üstün tuttuğu içindir ki dağa tırmanır. Doruk ancak dağda yaşanan zamanın bir parçası olarak önemlidir. Dağ, doruk değildir.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Filozof, felsefe yapmanın her aşamasından haz alır.
- B) Filozofun amacı gerçeğin bilgisine ulaşmaktır.
- C) Felsefe, yapmayı öğretir; söylemeyi değil.
- D) Felsefede doruk noktası yoktur.
- E) Sevgi olmadan felsefe olmaz.

(2004/ÖSS)

20. Epikuros, "Hastalanınca doktora gideriz; çünkü doktorlar bedensel hastalıklar konusunda bizden fazla şey bilirler. Ruhsal sorunlar yaşadığımızda da aynı nedenden ötürü filozoflara yönelmeli ve onları doktorları yargılarken kullandığımız ölçütlere benzer ölçütlerle değerlendirmeliyiz. Hastalığı iyileştirmede sürece tıp bilimi nasıl faydasızsa, ruhsal acılarımızı dindirmede sürece felsefe de o denli gereksizdir." der.

Epikuros'un bugün psikolojinin ilgi alanına giren ruhsal sorunların çözümünü felsefeden beklemesi, aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

- A) Döneminde, bazı bilgi alanlarının henüz ayrışmamış olmasına
- B) Tıbbi, en gelişmiş ve insanlara en yararlı bilgi alanı olarak görmesine
- C) Felsefenin sistemli bir bilgi alanı olmasına
- D) Felsefenin evrensel bir bilgi alanı olmasına
- E) Felsefenin eleştirel bir bilgi alanı olmasına

(2006/ÖSS)

21. Masal bu ya, yoksul bir köylü kızı padişahın oğluyla evlenir. Evlendikleri gün, eşi sarayın kırk odası olduğunu söyler. Odaların anahtarlarını ona vererek "Otuz dokuz odayı aç; ama kırkinci odayı açma." der. Yeni gelin hemen ertesi gün, izin verilen odaların kapılarını açıp bakar; kiminde para, kiminde mücevher, kiminde yiyecekler vardır. Yani, bildik şeyler... Dayanamaz kırkinci odayı da açar. Filozoflar da bu gelin gibidir, tüm kapıları açmak isterler.

Parçadaki benzetmeye göre, filozofu kapıları açmaya iten aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Merak etme
- B) Bilinenle yetinmeme
- C) Sınırları zorlama
- D) Sorunları çözme
- E) Yeni öğrenmelere istekli olma

(2006/ÖSS)

ÖSYS Soruları

22. "Erdemli olmak nedir?" sorusuna Locke, "Tanrı, devlet ya da gelenek otoritelerinin birine, ikisine ya da hepsine uymaktır."; Sokrat, "Bilgili olmaktır." Protagoras ise "Kendini yönetmektir", şeklinde cevap vermektedir.

Bu parçada sözü edilen durum, felsefenin hangi niteliğine bir örnektir?

- A) Soruları cevaplarken mantık ilkelerine bağlı kalmasına
- B) Her türlü bilgiyi irdemesine
- C) Soruları cevaplamada, farklı bakış açılarının bulunmasına
- D) İlkelerle akıl yoluyla ulaşmasına
- E) Cevapladığı soruların değişik konularda olmasına.

(1995/ÖSS)

23. Felsefe, yaşam üzerine üretilen düşüncelerden oluşur.

Bu görüşe göre, "Dünyanın anlamı, yaşamın amacı nedir" sorusuna yanıt arayan bir kişiye felsefe nasıl yardımcı olur?

- A) Ünlü filozofların yaşamlarıyla ilgili bilgiler vererek
- B) Toplumsal yaşamı istenilen biçimde düzenleyerek
- C) Okuma ve çalışma becerisinin geliştirilmesi için ortam hazırlayarak
- D) Yaşamla ilgili çeşitli görüşleri sunup bunlar inceleme olanağı sağlayarak
- E) Bilimsel araştırma tekniklerinin gelişmesine katkıda bulunarak

(1995/ÖSS)

24. Sofistler, düşünürlerin o zamana kadar üzerinde durmadıkları kültür, ahlak ve siyasetle ilgili sorunları ele alıp tartışmış, bu konuları felsefeye kazandırmışlardır. Bu, felsefenin gelişmesi açısından büyük bir katkıdır.

Bu paragrafda felsefi düşünmenin gelişmesinde aşağıdakilerden hangisinin öneminden söz edilmektedir?

- A) Bir konuda, diğer filozofların da onaylayacağı görüşler oluşturmanın
- B) Bir felsefi soruna yeni bir cevap aramanın
- C) Felsefi sorunları birden fazla yöntemle incelemenin
- D) Felsefenin tartıştığı konular evrenini genişletmenin
- E) Bir felsefi konuyu tüm yönleriyle ele almanın

(1999/ÖSS)

25. Felsefe yapmanın koşullarından ilki, aklımızı kurcalayan her soruyu dile getirme cesareti göstermek; diğeri de herkesçe doğal kabul edilen şeyleri tekrar göz önüne getirmek ve onlara sorun muamelesi etmektir. Ve nihayetinde, felsefe yapabilmek için avare olmalıdır. Tin, bir hedefin peşinde koşuyor ve istem tarafından yönlendiriliyor olmalı yani hiçbir şey onun dikkatini dağıtmamalı, kendini öğrenmeye vermemelidir.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi felsefe yapmanın koşulları arasında yer almaz?

- A) Özgürce soru sorabilme
- B) Olaylara herkesten farklı bakabilme
- C) Sorularını cesaretle dile getirebilme
- D) Yönlendirmelere açık olabilme
- E) Saplantılardan uzak durabilme

(2008/ÖSS)

26. Ahlak sosyolojisi ile hukuk sosyolojisi, ahlak ve hukuk kurallarının işleyişleri, etkinlikleri, evrimleri üzerinde durur. Bu kuralların iyi veya kötü, doğru veya yanlış oluşlarını ise felsefe inceler.

Buna göre felsefe, hangi özelliği ile ahlak ve hukuk sosyolojisinden ayrılır?

- A) Toplumsal kuralların tarihsel gelişimini incelemesi
- B) Nedensellik ilişkisinden yola çıkarak öngöründe bulunması
- C) Toplumsal kuralları sınıflandırması
- D) Genellemelere ulaşmaya çalışması
- E) Olanı değil, olması gerekeni incelemesi

(1987/ÖYS)

27. Aşağıdakilerden hangisi felsefenin ilgilendiği konulardan biri değildir?

- A) Madde ve ruh ilişkisini araştırma
- B) Doğa olaylarını kontrol altına alma
- C) Dünyayı ve insan yaşamını yorumlama
- D) Bilimlerin yöntemini irdeme
- E) Mantıksal çıkarımlarla gerçeğe yaklaşma

(1987/ÖYS)

28. Felsefi bir sistemde ele alınan bütün konular değerlendirilirken mantık ilkeleri son derece etkili bir şekilde kullanılır; konu ve kavramların örülmesinde çelişkili hükümlere yer verilmez.

Burada bir felsefi sistemin hangi niteliği üzerinde durulmuştur?

- A) Konulan çağının koşullarına göre değerlendirilmesi
B) Olgulara dayanma zorunluluğunun olmaması
C) Evrensel nitelikteki konuları ele alması
D) Kendi içinde tutarlı bir bütün oluşturması
E) Konulara yaklaşımının öznel olması

(1989/ÖYS)

29. İnsanoğlu sadece para kazanmak peşinde değildir. O, evrenin yapı ve düzenini, yaşamın değer ve amacını, madde ve ruh ilişkisini, bilgilerimizin güvenilirlik derecesini, iyi, güzel ve doğrunun niteliklerini bilmek ister. Felsefe işte bu isteği karşılama çabasıdır.

Parçaya göre, felsefenin işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Anlama ve gerçeği görme ihtiyacını gidermek
B) Yaşamda başarılı olmayı öğretmesi
C) Mutlu olmayı öğretmek
D) Toplumsal yaşamı düzenlemek
E) Okuma alışkanlığı kazandırmak

(1992/ÖYS)

30. Bazı filozoflara göre, felsefe bir soru sorma etkinliğidir. Felsefi sorulara sürekli değişik cevaplar verilebilir ya da tüm denemelere rağmen sorular cevapsız kalabilir. Bu nedenle felsefedeki sorulara eksiksiz, her durumda geçerli, başka türlü tasarılanamayan cevaplar bekleyenler her zaman hayal kırıklığına uğrayacaklardır.

Bu parçada felsefi soruların hangi özelliği söz konusu edilmektedir?

- A) Akıl ve mantık ilkelerine uygun olarak tasarlanması
B) Deneysel bilimlerin çözemediği konularla ilgili olması
C) Cevaplara ancak uzun uğraşlardan sonra ulaşılması
D) Cevabın sorudan daha önemli olması
E) Kesin cevap verilmesinin olanaksız olması

(1996/ÖYS)

31. Kant'a göre felsefeden öğrenilecek tek şey vardır: felsefe yapmak. Tarih boyunca her filozof, bizi tartışmaya açtığı sorunlara eğilmeye çağırmıştır. Felsefe yapmak işte bu çağrıya uymakla başlar. Filozofların önermelerini sorgulamak, eleştiriye yöneltir bireyi. Böylece aklın ışığında doğrular araştırılmış olur.

Bu parçaya göre, felsefe yapmak nedir?

- A) Çoğunluğun benimsediği görüşlere uyma eylemidir.
B) Aklın ilkelerinden destek alarak düşünme çabasıdır
C) Bilimsel araştırmayı yaygınlaştırma çabasıdır.
D) Filozofların görüşlerinin günlük yaşama uygulanmasıdır.
E) Filozofların düşüncelerini yayma çabasıdır.

(1992/ÖYS)

32. Filozof hem eserlerinde hem de yaşantısında önyargılardan uzak durmaya çalışan, içinde yaşadığı çevrenin inançlarını, tutkularını ve alışkanlıklarını sorgulayabilen kişidir.

Bu cümlede filozofun hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Mutlak bilgiye ulaşmaya çalışması
B) Eleştirel olması
C) Düşüncelerinin birbiriyle tutarlı olması
D) Sezgilerinin güçlü olması
E) Çevresini etkilemesi

(1992/ÖYS)

33. İlk Çağ düşünürlerinden biri olan Xenophanes mitolojiyi eleştirerek şöyle demiştir: "İnsanlar sanıyorlar ki tanrılar da kendileri gibi doğmuşlardır. Kendileri gibi giyinirler ve kendileri ile aynı biçimdedirler. Nitekim Habeşler tanrılarını kendileri gibi kara ve yassı burunlu, Trakyalılar ise sarışın ve mavi gözlü olarak düşünürler. Bu düşüncüyü biraz daha ileriye götürerek diyebiliriz ki atların, aslanların elleri olup da resim yapabilirlerdi, atlar tanrılarını at gibi, aslanlar da aslan gibi çizerlerdi."

Xenophanes bu sözleriyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

- A) İnsanların, tanrı düşüncesini kendi özellikleriyle sınırlamasını
B) İnsanların tek bir tanrı ideali üzerinde birleşmemesini
C) Tanrıların insanüstü güçlerinin olduğunun düşünülmesini
D) İnsanların ibadet biçimlerinin birbirinden farklı olmasını
E) Hayvanların, tanrı tasarımının dışında tutulmasını

(1998/ÖSS)

34. – Felsefe, insanı, onu çevreleyen evreni ve toplumu tanımak ve bilmek amacıyla olduğu için çeşitli bilim alanlarının bu konulardaki bulgularını kullanır.
– Bilim, doğru bilginin koşulları, kaynakları ve sınırları konusunda kendisine yol gösterebilecek ve onu eleştirebilecek olan felsefi görüşlerden yararlanır.

Bu iki bilgiye dayanarak felsefe ve bilimle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Aynı sorulara farklı yanıtlar verirler.
B) Bilgi edinmede aynı yöntemleri kullanırlar.
C) Aralarındaki rekabetten güç alırlar.
D) Toplumsal değişimlerden aynı ölçüde etkilenirler.
E) Birbirlerini karşılıklı olarak beslerler.

(2000/ÖSS)

35. Felsefe akımlarından 'Bireycilik' 18. yüzyılda, 'Toplumculuk' ise 19. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Bir felsefe akımının herhangi bir yüzyılda değil de belli bir yüzyılda ortaya çıkmasının nedenini o akımın belirlediği yüzyıldaki yaşam koşullarında aramalıdır."

Bu parçaya dayanarak, bir çağın yaşam koşullarıyla felsefe akımları arasında nasıl bir ilişkinin bulunduğu söylenebilir?

- A) Felsefe akımları, doğdukları çağın yaşam koşullarını yansıtır.
B) Felsefe akımları, daha önceki çağların yaşam koşullarından etkilenmez.
C) Her yeni yüzyılda, yeni bir felsefe akımı doğar.
D) Toplumsal yaşam, önceki çağların felsefe akımlarından etkilenir.
E) Toplumsal yaşam, çağın felsefe akımlarından etkilenir.

(1981/ÖSS)

36. Birçok düşünür, Orta Çağ'ı Avrupa'nın üzerine serilmiş bin yıllık karanlık olarak görmüştür. Ancak kimilerine göre de Ortaçağ bir gelişme dönemidir: çünkü bugünkü üniversite sistemi bu dönemde biçimlenmeye başlamıştır. Hümanizmin güç kazandığı, birçok bilimsel atılımın yapıldığı, eşsiz sanat eserlerinin yaratıldığı Rönesans döneminde, cadı avı, kiliseye karşı çıkanların yakılması, kanlı din savaşları ve Amerika'nın vahşi bir biçimde ele geçirilmesi gibi olaylar da yaşanmıştır.

Bu iki durum, aşağıdaki görüşlerden hangisini destekleyen birer örnektir?

- A) Tarihin bir dönemindeki gelişmeler, ardından gelen dönemleri de etkiler.
B) İnsanlık tarihi boyunca, olumlu ve olumsuz gelişmeler bir arada var olmuştur.
C) İnsanlık geliştikçe insanoğlunun karşılaştığı sorunlar da çeşitlenmiştir.
D) Genel kabul gören düşüncelere aykırı olan görüşler her zaman eleştirilmiştir.
E) Tarih dönemleri, o zaman hakim olan düşünceler ışığında değerlendirilmelidir.

(1998/ÖSS)

37. Bir felsefe tarihçisine göre,
 – Epiküros'un acı yokluğunu en yüksek haz olarak belirlemesi, onun uzun yıllar damla hastalığının getirdiği acılarla boğuşmak zorunda kalmasıyla;
 – Platon'un demokrasi karşıtı eğilimleri, hocası Sokrates'in Atina demokrasisi tarafından ölüme mahkûm edilmesi karşısında duyduğu kızgınlıkla açıklanabilir.

Felsefe tarihçisinin bu yaklaşımının temelinde aşağıdaki görüşlerden hangisi vardır?

- A) Düşünür, çevresindeki olayların etkisinden arındıkça yetkinleşir.
 B) Aynı çağda yaşayan düşünürlerin görüşleri arasında paralellik vardır.
 C) Düşünürler ele alacakları konuları, yakın çevrelerinin yönlendirmesiyle seçerler.
 D) Bir düşünürün öğretisini açıklamak için, yaşadığı çağda egemen olan görüşleri bilmek gerekir.
 E) Bir düşünürün kişisel birikimleri ve yaşantıları onun düşünce sistemini etkiler.

(1999/ÖSS İPTAL)

38. Thales'e göre evrendeki her şey tek bir ana maddeden türemiştir. Anaksimenes ve Anaksimandros, Thales'in bu görüşünü paylaşmakla birlikte, ana maddenin niteliği konusunda onunkinden çok farklı görüşler ortaya atmışlardır. Burada asıl önemli olan, Anaksimenes ve Anaksimandros'un Thales'in savını herhangi bir otoriteye ters düşüğü gerekçesiyle reddetmek yerine, mantık ve deneyimlere aykırı olduğunu göstererek çürütmeye çalışmalarıdır. Bu tavır o dönem için çok yenidir. Çünkü o güne kadar, evrenle ilgili her şey doğaüstü güçlere bağlanarak inanç konusu kabul edilmiş ve hiçbir zaman tartışılmamıştır.

Bu parçaya göre, Anaksimenes ve Anaksimandros aşağıdakilerden hangisine öncülük etmişlerdir?

- A) Akılcı gerekçelere ve olgulara dayalı eleştiriye
 B) Deneyisel yöntemle yapılan araştırmalara
 C) Bilgiye değer veren toplum düzeni arayışlarına
 D) Devlet otoritesine karşı çıkan görüşlere
 E) Meslektaşlar arasında dayanışmaya

(1999/ÖSS)

39. "Söylediklerinizin hiçbirinde sizinle aynı görüşte değilim; ancak onları söyleme hakkınızı ölünceye kadar savunacağım."

Voltaire, bu sözünü, aşağıdakilerden hangisini savunmaktadır?

- A) Kamu vicdanını
 B) Yaratıcı düşünmeyi
 C) Haberleşme özgürlüğünü
 D) Seçme ve seçilme hakkını
 E) Düşünce ve ifade özgürlüğünü

(1992/ÖYS)

40. Rönesansla birlikte Batıda ulusal devlet düşüncesi doğmuş, bunun yanı sıra, doğa varlığı değer kazanmıştır. Felsefe de, bu çağdaki toplumsal değişmelere uygun olarak, varlık ve bilgi problemlerini ve sosyal sorunları kendine konu edinmiştir. Fransız Devrimi ile birlikte özgürlük ve eşitlik gibi idealler değer kazanmış, bu çağdaki filozoflar görüşlerini bu kavramlar üzerinde temellendirmiştir.

Bu örnekler aşağıdaki görüşlerden hangisini desteklemektedir?

- A) Çağına göre ileri olan toplumlar, felsefenin gelişmesine katkıda bulunur.
 B) İnsanlık tarihi geliştikçe, felsefenin ele aldığı sorunlar da artış görülür.
 C) Çağının görüşlerine aykırı olan düşünce ve düşünürler kabul görmezler.
 D) Bir çağa damgasını vuran olaylar o çağın felsefesini de etkiler.
 E) Her felsefe akımı kendinden sonra ortaya çıkan felsefi görüşleri etkiler.

(1996/ÖYS)

41. Kant, "Felsefe değil, felsefe yapmak öğrenilir." sözü ile aşağıdakilerden daha çok hangisinin önemini vurgulamış olabilir?

- A) Düşünce birikimlerini öğrenmenin
 B) Felsefi görüşleri karşılaştırmanın
 C) Bilinen kuramları incelemenin
 D) Düşünme yolunu öğrenmenin
 E) Felsefi görüşlerin özünü öğrenmenin

(1986/ÖYS)

42. İnsan, yalnızca bir organizma olmaktan öte, zihne ve buna bağlı olarak da bilince sahip bir varlıktır, insan, kimi gereksinimlerini bilincinden bağımsız bir şekilde, başka birçok canlının yaşam işlevleri gibi, içgüdüleriyle sağlayabilir. Yine de, onun en belirgin özelliklerinden biri, eylemlerinin büyük bir bölümünü bilerek ve istençle yapıyor olmasıdır. İnsanın bilinçli eylemleriyle, içgüdüsel olarak yapabileceklerinden pek çoğunu ve çok daha etkili olanlarını gerçekleştirir. Bu yolla, doğayı, yaşamı açısından daha uygun koşullara doğru değiştirir.

Bu parçaya göre insanı diğer canlılardan ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Eylemlerinin, daha çok düşünsel süreçlere dayalı olması
 B) Diğer canlılar üzerinde üstünlük kurması
 C) Çevre koşullarına uyum sağlaması
 D) Diğer canlılarla bir arada yaşayabilmesi
 E) İçgüdülerinin diğer canlılardan daha güçlü olması

(2001/ÖSS)

43. 15. yüzyıl başlarında Floransa Cumhuriyetinin güç kaybettiği bir dönemde iktidara gelen Medici ailesi yüzyıllar süren parlak bir dönemi başlatmıştır. Mediciler, sanatçı, bilimadamı ve düşünürlerle kanat germiş, onların rahat ve serbestçe çalışmasını sağlamışlardır. Mediciler olmasaydı, belki de Floransa'da Leonardo, Galilei, Machiavelli, Toricelli gibi birçok öncü kişi yetişmeyecektir.

Bu parçada, sözü edilen dönemdeki düşünsel gelişme aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Akıl ilkelerine öncelik verilmesine
 B) Doğal ve toplumsal sorunların birlikte ele alınmasına
 C) Eski değer ve bulguların önemini yitirmesine
 D) Olguların çok yönlü ele alınmasına
 E) Özgür ve hoşgörülü bir çalışma ortamının sağlanmasına

(1997/ÖSS)

44. Zekânın ve bilgeliğin ölçütünün zenginlik olduğunu düşünen kişiler, Thales'le yoksul olduğu için alay ederler. O da bunun üzerine zeytinin az olduğu o yıl, elindeki bütün parayla, ihtiyaç olmadığı için ucuzlamış olan ve zeytinyağı üretiminde kullanılan tüm presleri satın alır. Sonraki hasat mevsimi geldiğinde ihtiyacı olanlara bu presleri kendi belirlediği fiyattan kiralayarak çok para kazanır.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Filozof, dünyayı anlamlandırmaya çalışan kişidir.
 B) Felsefe, her şeye eleştirel bir gözle bakma alışkanlığı kazandırır.
 C) Filozofların öncelikleri diğer insanlardan farklıdır.
 D) Filozof, hayata dair her şeyi felsefi probleme dönüştürür.
 E) Felsefi düşünce çözümleyici ve kurgusaldır.

(2011 - YGS)

45. Felsefe çok kullanıldığı halde anlamı az bilinen bir sözcüktür. Söz gelimi Oğuz için arkadaşı "Onun hayat felsefesi gününü gün etmektir." diyor. Bir firma satış felsefesini "Müşterileri mutsuz etmektense daha az kazanmaya razıyız." şeklinde özetliyor. Bir banka kendini diğer bankalardan farklı göstermek için "Bizim felsefemiz hep-sinden farklıdır." sloganıyla reklam yapıyor. Felsefenin kelime anlamının dışında kullanılışıyla ilgili bu tarz örnekleri daha da çoğaltabiliriz. Değişik anlamlar yüklenen felsefe sözcüğü aslında Herakleides Pontikos'un söylediğine göre ilk olarak Pythagoras tarafından kullanılmış, Yunanca "philosophia" sözcüğünden gelmektedir.

Dilimize "felsefe" olarak geçen "philosophia"nın kelime anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gerçeklik bilgisi
 B) Yaşam atılımı
 C) Bilgelik sevgisi
 D) Hayat görüşü

E) Yaşama sevinci

(2012 - YGS)

1-C	2-E	3-C	4-C	5-C	6-A	7-D	8-B	9-E	10-E	11-D	12-A	13-A	14-D	15-B
16-B	17-A	18-A	19-A	20-A	21-D	22-C	23-D	24-D	25-D	26-E	27-B	28-D	29-A	30-E
31-B	32-B	33-A	34-E	35-A	36-B	37-E	38-A	39-E	40-D	41-D	42-A	43-E	44-C	45-C

1. Bazı bilim adamları ve filozoflar, içinde yaşadıkları çağın bilgi ve anlayış düzeyini aşan düşünceler ortaya koymuş fakat devirlerinde anlaşılacakları için birçok problemle karşılaşmışlardır. Nitekim Schopenhauer gibi büyük bir filozofa sıradan filozof gözüyle bakılmış ve düşünceleri ciddiye alınmamıştır.

Bu parçaya göre, filozofların anlaşılammamasının temel nedeni, aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Diğer insanlardan üstün olduklarını düşünmelerine
B) Yaşadıkları toplumun eğitim sistemini beğenmemelerine
C) Birden fazla alanda bilgi sahibi olmalarına
D) Çağın çok ötesinde fikirler ileri sürmelerine
E) Rahat yaşam sürmelerinden ötürü diğer insanların durumlarını anlamamalarına

2. Felsefe soruları sıradan sorular değildir. Bunlar bireyi düşündürmeye, bir konuya dikkatini çekmeye ve o konuyu açıklamaya yönelik sorulardır. Felsefi yanıtların da akla, mantık ilkelerine uygun düşmesi gerekir. Bu bakımdan sorular derinliğine incelenir. Başka bir deyişle felsefe, soruları incelerken sonuna kadar gitmek ve tümel bir açıklama yapmak ister.

Bu parçada, felsefenin hangi özelliğine değinilmemiştir?

- A) Akla dayalı olması
B) Genel bir bilgi olması
C) Her türlü sorunla ilgili olması
D) Sistemli ve tutarlı olması
E) Ele aldığı konunun özüne ulaşmayı amaçlaması
3. Filozofların birçok güçlüğe katlanarak cevap aradığı sorular karşısında ulaştığı sonuçların onlara hiçbir fayda sağlamadığını görürüz. Felsefe, bütün insanları ilgilendiren kesin cevaplar bulmak için değil, sadece üzerinde düşünmek ve araştırmak için bu tür sorularla ilgilenir.

Bu parçada, savunulan görüşün temelindeki düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefe eleştirel bir bilgi türüdür.
B) Felsefe bir insan etkinliğidir.
C) Felsefi bilgi aklın ürünü olarak ortaya çıkar.
D) Felsefede bilgiden çok bilginin aranması amaçtır.
E) Felsefi etkinlik sürekli devam eden bir süreçtir.

4. Matematikten fiziğe, tarihten sosyolojiye bütün bilimlerin sağladığı bilgi birikimini yeniden ele alıp bir bütün içinde değerlendirmek, bunu yaparken de sorgulayıcı düşünce alışkanlığını kazandırmak ancak felsefeyle mümkündür. Böylece filozofların tartışmaları, bizi araştırmaya ve sorunlar üzerinde düşünmeye sevk ederek fikir tembelliğinden kurtarır.

Bu durum, felsefenin hangi özelliğinden kaynaklanmaktadır?

- A) Bilgi edinmeyi amaçlamasından
B) Olayları subjektif olarak açıklamasından
C) Kendini sürekli yenileyerek geliştirmesinden
D) Eleştirel ve bütüncül tavrından
E) Önceki bilgi birikimlerinden etkilenmesinden

5. Felsefi sorular ne eylem sonucu ortaya çıkar ne de eylemlerle giderilebilir. Felsefi sorular sadece insanın gerçeği anlama ve tanıma gereksiniminin bir sonucudur.

Bu parçaya göre, felsefe soruları için aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Evreni ve varlığı bir yönüyle değil, bütünüyle sorgulamaya çalışır.
B) Pratik amaçtan çok bilme isteğini karşılamaya yöneliktir.
C) Her felsefi soru onu soran düşünürün kişiliğini yansıtır.
D) Felsefi sorulara verilen yanıtların doğruluğu ya da yanlışlığı tartışılmaz.
E) Önceki cevapların tekrar soruya dönüştürülmesiyle oluşur.

6. Felsefe başlangıçta doğaya ilişkin bir araştırma olarak ortaya çıkmıştır. Fakat daha sonra, insan ve toplumla ilgili problemler ön plana çıkınca, ahlak felsefesi, doğa felsefesinin yerini almıştır. Yine Ortaçağ'da din felsefesinin yerini Rönesans'la birlikte bilgi felsefesi almıştır.

Bu parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Felsefenin konuları tarihi ve toplumsal koşullara göre değişmiştir.
B) Doğayla ilgili sorunlar değerler alanındaki sorunlardan daha önemlidir.
C) Felsefenin konuları ihtiyaca göre değil, filozofların önceliğine göre oluşmuştur.
D) Felsefenin konusu her zaman varlık sorunu olmuştur.
E) Felsefe konularında zaman içinde bir daralma gözlenmiştir.

7. Felsefe yapmayı bir futbol maçına benzetebiliriz. Bir futbol maçında galip gelmek temel amaçtır. Fakat felsefede sonuç önemli olmakla birlikte salt amaç değildir. Sadece gol atarak galip gelmeyi isteyenler sportmenlikten, spor sevgisinden, centilmenlikten bir şey anlayamazlar ve sınırlı, geçici bir zevk yaşarlar. Oysa futbol maçı sadece galibiyetten ibaret değildir.

Bu parçada savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Filozofun amacı gerçeğin sırrını keşfetmektir.
B) Felsefede gerçeği ulaşmak mümkün değildir.
C) Filozof, felsefe etkinliğinin her anından mutluluk duyar.
D) Felsefe amacına her şeyden kuşku duyarak ulaşır.
E) Felsefede sorular cevaplardan daha önemlidir.

8. Evreni tanımaya ve anlamaya çalışmak, insanın var oluşunun zorunlu koşullarından biridir. Asgari düzeyde bilgiye sahip olmadan başarılı olunamayacağı gibi, çalışmadan da hiçbir bilgi kazanılamaz.

Parçadan hareketle, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilmeye çalışmak insana huzur verir.
B) Felsefe meraktan doğmuştur.
C) Boş uğraşlar, bilgi edinmeyi engeller.
D) Kesin bilgiye ulaşmak imkansızdır.
E) Çalışmak için bilmeli, bilmek için de çalışılmalıdır.

9. Felsefede filozof sayısı kadar farklı açıklama ortaya konmuştur. Felsefe, her dile getirilişinde bir filozofa bağlı söylem olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla felsefe, onu dile getirenden ve onu bir söylem olarak üreten soyutlanamaz.

Bu parçada, aşağıdaki görüşlerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefi görüşler varlığın bir bütün olarak algılanmasıyla oluşur.
B) Filozoflar daha önceki fikirleri sorgulayarak ortak bir görüş oluştururlar.
C) Felsefi görüşler doğru ya da yanlış diye gruplandırılmaz.
D) Felsefi görüşler filozoflara bağlı öznel bilgilerdir.
E) Filozofların oluşturduğu felsefi akımlar zamanla değerini yitirir.

10. Felsefeyle uğraşacak kişinin, beslenme, barınma, korunma gibi temel ihtiyaçlarını karşılaması ve belli bir zamana sahip olma zorunluluğu vardır. Bu koşul, kişinin merak duyma, kendisine sunulanla yetinmeyip dünyadaki varlıkların var olma nedenini anlama çabasıyla birleşince felsefi düşünce de başlar.

Bu parçada, felsefe yapmanın koşulu, aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Çeşitli uygarlıkların bilgi birikiminden yararlanılmasına
B) Sanatçı ve düşünürler için önem veren toplumda yaşanmasına
C) Toplumda eğitime verilen önemin her geçen gün artmasına
D) Toplumsal bir refaha ve var olanlar hakkında merak duyulmasına
E) Evreni bir bütün olarak açıklama çabasına

11. Her felsefi sistem akıl ve mantık ilkelerine uymak zorundadır. Bundan dolayı filozoflar mantık ilkelelerinden yararlanırlar ve birbiriyle çelişen yargılara yer vermezler.

Parçadan, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefede aynı problemlerde uzlaşma gözlenmez.
B) Felsefede sorular cevaplardan daha önemlidir.
C) Filozof, çağını aşan insandır.
D) Felsefede önemli olan gösterilen çabadır.
E) Felsefi sistemin en önemli özelliği kendi içinde tutarlı olmasıdır.

12. Felsefe; bir gencin hevesle babasının arabasını kullanması gibidir. O, görünüşte bir hedefe doğru gidiyor olsa da asla yolun bitmesini istemez. Onun asıl amacı hedefe ulaşmak değil, arabayla en uzun ve en zevkli sürüşü yapmaktır. Bunun gibi bazen filozoflar da basit bir doğruya en uzak ve zor yollardan giderler.

Bu parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefede önemli olan sonuca ulaşmaktır.
B) Felsefede amaç doğrulara ulaşmak değil, arayıştaki hazzı yaşamaktır.
C) Felsefede doğruya giden yolda tek bir düşünce üretilebilir.
D) Felsefenin konularına yaklaşımı bilimlerden farklıdır.
E) Felsefede düşünürler kendi yöntemlerini kendileri belirler.

1. Felsefeyi ve felsefi düşüncüyü basit ve olumsuz gören yaklaşımlar doğrunun tek ve değişmez olduğuna, bunun da kendi ellerinde bulunduğu inanırlar. İlerleyen toplum; düşünen, tartışan, eleştiren, üreten bir bilince sahiptir. Bu da felsefenin ta kendisidir. O halde şunu belirtmemiz lazımdır ki; bir toplumda felsefeyi engellemek, o toplumun gelişimini durdurmak ve dolayısıyla da geri letmek demektir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefi düşünce içinde doğduğu toplumun gelişimine etki eder.
B) Felsefi sistemler toplumun fiziki ve sosyal özelliklerinden etkilenir.
C) Felsefi düşünce bilimlerin gelişimine katkıda bulunarak teknolojiyi geliştirir.
D) Her toplum az çok felsefeyle ilişkilidir.
E) Felsefe, bilimlerin gelişimiyle zamanla etkinliğini yitirir.

2. Bir toplumda bulunabilecek en büyük değer orada gerçek filozofların bulunmasıdır. Çünkü felsefe bize, daha erdemli olmamız ve yaşamımızı daha iyi yönlendirebilmemiz için gereklidir. Çünkü varlığının başlıca bölümü ruh olan insanların temel düşüncesi, ruhun gerçek yiyeceği olan bilgeliği aramak olmalıdır.

Parçada üzerinde durulan temel konu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumun felsefi düşüncelere etkisi
B) Felsefenin insan olmanın bilincine varmadaki işlevi
C) Demokratik yapılanmada felsefenin görevi
D) Sosyal etkinliğin kişilik oluşumundaki rolü
E) Felsefi düşüncelerin devlet yönetimindeki etkinliği

3. Bugün bir lise öğrencisi Newton'dan daha fazla fizik bilgisine sahiptir. Ama Aristo'dan daha iyi felsefe yaptığını söylemek güçtür. Çünkü felsefede bir görüş önceki görüşlere bağlı olarak ilerlemez.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefe bilimden daha ilerdedir.
B) Felsefe ve bilim insan yaşamını kolaylaştırır.
C) Bilim birikimli olarak ilerler.
D) Felsefe insan için kaçınılmaz bir bilgidir.
E) Felsefi bilgi nesnel bir bakış açısı gerektirir.

4. Bilimsel ve teknolojik gelişmeler bir yandan felsefeye yardımcı olurken bir yandan da yeni felsefi problemleri beraberinde getirmektedir. Toplumun ve insanların sahip olduğu değerler bilimsel ve teknolojik çalışmaların yönünü belirlemektedir. Dolayısıyla bilimin inceleyemediği bu değerler felsefenin belli başlı konularını oluşturur.

Parçaya göre felsefe, bilime nasıl katkıda bulunmaktadır?

- A) Bilimin sonuçlarını açıklayarak
B) Bilimin alanına girmeyen konuları ele alarak
C) Bilimin mantıksal yapısını inceleyerek
D) Bilimlerin yöntemlerini irdeleyerek
E) Bilimin inceleme alanını genişleterek

5. Felsefeyle bilim, birbirlerine her şeyden önce amaç bakımından benzerlik gösterir. Her ikisi de dünyayı anlamaya ve açıklamaya çalışırlar. Her ikisi de eleştiri süzgecinden geçirilmemiş bir bilgiyle yetinmeyip doğruları, etkin ve sorgulayıcı bir tavırla bulma çabası gösterirler.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisi felsefe ve bilimin ortak özelliklerinden biri sayılmaz?

- A) Evreni tanıma ve anlamaya çalışmaları
B) Evrene ait nesnel sonuçlara ulaşmaları
C) Gerçeğin bilgisine ulaşmaya çalışmaları
D) Var olanın bilgisiyle yetinmemeleri
E) Araştırma ve sorgulamaya dayalı bir çaba içinde olmaları

6. Felsefe, insan yaşamının anlamı, varlık, bilgi ve değerle ilgili sorulara yanıt getirmeye, bu konularda ortaya çıkan problemleri akıl ve mantık ilkeleri doğrultusunda çözümlemeye çalışırken diğer bilgi türlerinin verilerinden yararlanır.

Parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Felsefe, araştırmaya dayanan eleştirel bir tavır gerektirir.
B) Felsefe, sistemli ve düzenli bir disiplindir.
C) Felsefe, varlığın ve yaşamın belli bir bölümünü alır.
D) Felsefe, akli temel alarak farklı araştırma sonuçlarını kullanan bilgidir.
E) İnsan yaşantısına giren sadece olgusal olaylar felsefeye konu olabilir.

7. Filozoflar, evren hakkında bilimsel verilerden hareketle açıklamalarda bulunurlar. Bunu yaparken, tek tek olgusal verileri birleştirip evrendeki olay ve varlıklar hakkında kendilerine özgü açıklamalarla tümel bir görüşe varırlar.

Bu parçada, aşağıdaki görüşlerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Filozoflar, evreni öznel çözümlere dayalı ve bir bütün olarak incelerler.
B) Her filozofun düşüncesi kendi içinde tutarlı bir bilgidir.
C) Filozoflar, felsefedeki bilgi birikimini sorgulayarak genel-geçer bilgilere ulaşırlar.
D) Felsefi etkinlik, filozofların kendi aralarındaki tartışmalarla gelişmiştir.
E) Filozof, sistemini kurarken önyargılarından uzak durmalıdır.

8. "Biz felsefenin faydalı olduğunu değil, aksine insanın en ilkel arzularından birinin tatmini olduğunu ileri süreceğiz. Yani felsefeyi tabiatı hayranlıkla seyretmek ya da sanat karşısında heyecan duyma arzusu gibi anlayacağız."

Reichenbach, bu düşünceleriyle aşağıdakilerden hangisini açıklamaya çalışmıştır?

- A) Felsefenin ne olduğunu
B) Felsefenin sorgulayıcılığını
C) Felsefenin diğer bilimlerle ilişkisini
D) Felsefenin zamanla değiştiğini
E) Felsefenin subjektifliğini

9. Bilimin araştırmak istediği belli bir varlık alanı vardır. Bu varlık alanı ise deney ve gözlem verileriyle sınırlıdır. Fakat felsefe, varlık alanının bütününe yönelir. Felsefe, yöneldiği her türlü varlık üzerine soru soran, eleştiren ve tüm var olanların temel ilkelerini araştıran bir disiplindir.

Parçada, aşağıdakilerden hangisi belirtilmek istenmiştir?

- A) Felsefenin bilime olan üstünlüğü
B) Felsefenin sadece soyut varlıkları incelediği
C) Bilimin varlığı tümel olarak incelediği
D) Bilim ile felsefenin birbirini beslediği
E) Bilim ile felsefenin varlığa bakış açılarının farklılığı

10. Gerçekliği sadece akıl ve mantıkla kavramaya çalışan felsefe, zamanla bilim, sanat ve ahlak gibi alanlarla ilgili kavramları açıklığa kavuşturma çabası içine girmiştir. Bu alanlarda ileri sürülen değer yargılarını eleştirel bir yaklaşımla ele almakta, insanı ve toplumu mutlu edebilecek koşullarla ilgilenmektedir.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefenin işlevinin zamanla değiştiği
B) Felsefi düşüncelerin öznel değerler içerdiği
C) Felsefenin insan için kaçınılmaz bir uğraş olduğu
D) Felsefenin olgularla ilgilenmesi gerektiği
E) Felsefi düşüncenin birikimli bir şekilde ilerlediği

11. Bilim adamı, insan ve doğa ile ilgili olguları inceleyerek, yasalara ulaşmak ister. Filozof ise bilimin sonuçlarından yararlanır ve tüm varlık alanıyla ilgilenerek varlık hakkındaki görüşünü kendisine özgü bir sistemle ortaya koyar.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi filozofun bilim adamından farkını belirtir?

- A) Var olanla ilgilenmesi
B) Akıl ve mantık ilkesine dayanması
C) Öznel ve tümel bir bilgi ortaya koyması
D) Sistemli ve tutarlı bilgiler sunması
E) Uygulanabilir çözümler üretmesi

12. Filozoflar farklı değerlere sahip çevrelerde yetiştikleri için, felsefe yaparken kendi sosyal değerlerinin etkisinde kalabilirler. Bu da felsefede özgün kültürün izlerinin bulunmasına sebep olur.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Felsefe, düşünce üzerine düşüncedir.
B) Felsefi bilgi tümel bir bilgidir.
C) Felsefi düşünceler toplumsal yaşamı etkiler.
D) Filozof, içinde bulunduğu toplumdan etkilenir.
E) Felsefe, anlama ve gerçeği görme ihtiyacını karşılar.

1. Günümüzde "gelişmiş toplum" yerine "bilgi toplumu" terimi kullanılmaktadır. Bu durum bilginin kazandığı önemi belirtir. Ancak bilgi toplumunu oluşturabilmek için bilgiyi üretmek gerekir. Bilgiyi üretebilmek için de felsefe eğitime ihtiyaç vardır. Çünkü yeterli düzeyde yapılan bir felsefe eğitimi kadar hiçbir şey, bilgi üretimine katkıda bulunamaz.

Buna göre felsefe ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Felsefenin konuları kendine özgü ve soyut bir niteliğe sahiptir.
B) Felsefe, bilinmeyen konular üzerindeki bakış açımızı genişletir.
C) Felsefe, insanın kendi kişisel etkinliğinin nasıl olduğunun bilincine varmasına yarar.
D) Felsefe; bilgi arayıcısı, bilgelik aşığı ve yaratıcı zekaya sahip insan ürünüdür.
E) Felsefenin bilginin üretilmesinde ve toplumların ilerlemesinde önemli bir işlevi vardır.

2. Felsefe, toplum hayatından ilhamını almış ve meydana geldiği toplumu şekillendirmiştir. Felsefe akımları, onları ortaya koyan filozofun dehâsını yansıtmakla beraber aynı zamanda, ortaya çıktıkları toplumun değer yargılarıyla, inanışlarını kendi bünyelerinde birleştiren fikir sentezleridir. Bu sentezler, o toplumun bilim anlayışını sanat ve ahlâkını, din duygusunu birbiriyle anlaşılmış, uzlaşmış olarak bir bütün halinde ele almıştır.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi doğrudur?

- A) Felsefe, günlük hayattan bağımsız bir disiplindir.
B) Felsefe akımları, filozofun karakteristik özelliklerinden etkilenmemelidir.
C) Felsefe akımları, toplumun değer yargılarını şekillendirir.
D) Felsefe, toplum hayatını düzenleyen bir bilgidir.
E) Felsefi düşünce, düşünürün ve içinde bulunduğu toplumların yapısını yansıtmaktadır.

3. Suyun rengi ve biçimi, konulduğu kabın renk ve biçimine göre değişir. Felsefenin durumu da buna benzemektedir. Çünkü felsefe, hangi filozofun zihnine konulmuşsa, onun şeklini ve rengini kazanacaktır.

Bu parçada, felsefenin hangi yönü vurgulanmaktadır?

- A) Subjektif bilgiler içerdiği
B) Genelin bilgisini araştırdığı
C) İçinde bulunduğu dönemden etkilendiği
D) Tarihinden soyutlanmadığı
E) Sorularının, cevaplarından önemli olduğu

4. "Felsefe, birçok kafası olan bir canlı gibidir ve bu kafalardan her biri, ayrı bir lisanla konuşmaktadır."

Arthur Schopenhauer'un bu görüşünden çıkarılabilecek sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefi düşüncünün kaynağı, o düşüncenin içinde doğduğu toplumda bulunur.
B) Her felsefi düşünüş farklı görüşleri içerir.
C) Bütün felsefi düşüncelerin çıkış noktası aynıdır.
D) Her felsefi düşünce kendisinden sonra ortaya çıkan düşünceleri etkiler.
E) Felsefi düşünceyi yönlendiren ortak ilkeler vardır.

5. Aşağıdaki sorulardan hangisi bilim adamından çok filozofu ilgilendirir?

- A) İnsan mutlak bilgiye ulaşabilir mi?
B) Doğa olaylarının nedenleri nelerdir?
C) Çevre kirliliğini önlemek için ne tür çalışmalar yapılmalıdır?
D) Işıktan hızlı, uzay araçları yapılabilir mi?
E) Deprem, daha önceden bilinebilir mi?

6. - Felsefe olmazsa, bilimler, birliği olmayan boş bir yığın ve cansız bir beden gibi olurdu.
- Bilimler olmazsa, felsefe bedensiz bir ruh gibi görünürdü.

Bu paragraftan çıkarılabilecek sonuç, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak verilmiştir?

- A) Bilimler, felsefenin sonuçlarından hareket eder.
B) Felsefe ile bilimin özellikleri aynıdır.
C) Felsefe ile bilim arasında karşılıklı ve sürekli bir ilişki vardır.
D) Felsefe, bilimlerin ilerlemesine katkıda bulunur.
E) Felsefenin birleştirici ve bütünleştirici bir özelliği vardır.

7. Felsefi düşüncelerin ve kavramların anlaşılması zordur. Bu güçlükler karşın, felsefenin günlük yaşamda pratik bir faydasından da söz edilemez. Felsefe, yaşamın amacı nedir? Nasıl yaşanmalıdır? gibi sorularla ilgilenir. Bunlara kesin yanıtlar bulmak için değil, sadece üzerinde düşünmek, tartışmak ve genel bilgiler sunmak için ilgilenir.

Bu parçada felsefenin hangi niteliği üzerinde durulmuştur?

- A) Çok sayıda ve değişik konularda araştırma yapması
B) İnsanı, evreni ve değerleri bütün olarak incelemesi
C) Sorgulayıcı bir yaklaşımla evreni tanımaya çalışması
D) İnsana günlük yaşamda pratik fayda sağlaması
E) İçerisinde geliştiği toplumun inançlarını, tutkularını ve alışkanlıklarını yansıtmaması

8. Felsefe, insanın kendisi, sorunları ve yaşamın anlamı üzerinde düşünmelerini sağlar ve bu felsefi düşünceler ise dönemin yaşam koşullarına göre şekillenir.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği anlatılmaktadır?

- A) Akıl ve mantık ilkelerine uygun olması
B) Tarihinden soyutlanamaması
C) Yığılan bir bilgi olması
D) Birleştirici bir bilgi olması
E) Eleştirel olması

9. Felsefi düşünce özgür düşüncedir. Felsefe, sürekli bir "sorgulama" aracılığı ile doğruyu bulmaya çalışmaktır. "Doğru" bulunduğu zaman, onu irdeleyip eleştirerek aşmaya yönelme, yani yeni bir "Sorgulama" aracılığı ile varlık üzerinde daha da derinleşme çabasıdır.

Yukarıdaki açıklamada vurgulanmak istenen düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Felsefe, sorgulama yoluyla sürekli doğruya ulaşmaya çalışır.
B) Olandan çok olması gerekenle ilgilenmek gerekir.
C) İnsan düşüncelerini ortaya koyarken içinde bulunduğu çevreye saygılı olmalıdır.
D) Felsefi düşüncede amaç, bilimlere yol göstermektir.
E) Filozof bulduklarıyla yetinerek, evreni açıklamaya çalışmalıdır.

10. İnsanoğlunda öteden beri var olan merak duygusu, farklı dönemlerde, farklı şekillerde karşanmıştır. İlk dönemlerde varlığı mitoslarla, efsanelerle, geleneklerle, tanrısal inançlarla açıklayan insan, açıklamalarından kuşku duymaya başlayınca yeni bir dönem başlamıştır. İnsan, kendi aklı ve kendi görüşleriyle varlığı açıklamaya başlamıştır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi, insanın varlığa yeni bir anlam aramasının nedenidir?

- A) Anlatılanların insanları tatmin etmemeye başlaması
B) İnsanın aklına olan güveninin azalması
C) Yaşanılan dönemdeki geçerli inançların olması
D) Geleneklere sıkı sıkıya bağlı kalınması
E) İnsanların kuşku duydukça gerçeğe ulaşamaması

11. Günümüzdeki düşünce yapısını anlamak ve felsefi problemleri gerektiği gibi ele alabilmek için, düşünce tarihini bilmek gerekir. Ortaçağ'ın genel özelliklerini bilmeden, o dönemde yaşayan insanların duygu ve düşüncelerinin anlaşılması oldukça zor olur.

Bu parçada felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) Tarihinden soyutlanamaması
B) Akla dayanması
C) Özel olması
D) Bütünleştirici olması
E) Eleştirel olması

1. Felsefenin okunması ve anlaşılması zordur; bu güçlükler karşın pratik bir yararı ve filozofların çabalarını ödülle şereflendirme diye bir yönü de yoktur. Felsefe bilgisi hiçbir işverenin değerlendirebildiği bir nitelik de değildir. Çünkü felsefe, "Yaşamın amacı nedir?", "Nasıl yaşanmalıdır?" gibi sorularla ilgilenir. Felsefe bunlara kesin yanıtlar bulmak için değil, sadece üzerinde düşünmek ve tartışmak için bunlarla ilgilenir.

Bu parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Felsefe bilimlere öncülük yapmaktadır.
B) Filozoflar, tarih boyunca toplum tarafından rağbet görmüşlerdir.
C) Felsefe hayata hakim bir konumdadır.
D) Felsefe, gelecekte en önemli konular arasında yer alacaktır.
E) Felsefede asıl olan anlama ihtiyacını tatmin etmektir.

2. Felsefe hakkında sorulan soruların cevabı, filozofların hayatlarında gizlidir. Filozofların birçok güçlüğe katlanarak çeşitli sorular karşısında, ulaştıkları sonuçların onlara hiçbir pratik fayda sağlamadığını gördüğümüzde anlıyoruz ki felsefe, bütün insanları ilgilendiren sorulara kesin cevaplar bulmak için değil, sadece üzerinde düşünmek ve tartışmak için bu sorularla ilgilenir.

Parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefi sorular toplumsal ihtiyaçların bir ürünüdür.
B) Felsefe, filozofların yaşamlarıyla şekillenen bir çalışmadır.
C) Felsefi görüşlerin ortaya çıkışında, yapıldığı çağın özellikleri etkilidir.
D) Filozofların amacı sadece felsefe yapmaktır.
E) Felsefe gerçeklikten uzak filozofa bağlı bir etkinlik.

3. 18. yüzyıl Aydınlanma felsefesi bütün Avrupa'ya yayılmış olan bir düşünce akımıdır. Önce İngiltere'de başlamış ve buradan Fransa'ya geçmiştir. Almanya, Fransa ve İngiltere'den gelen akım, bu üç büyük Avrupa ülkesinin özelliklerine uygun biçimler almıştır. Aydınlanma; İngiltere'de deneyci, Fransa'da rasyonalist, Almanya'da ise mistik rasyonalizm şeklinde ortaya çıkmıştır.

Yukarıdaki paragraftan aşağıdaki yargılardan hangisine varılamaz?

- A) Felsefi düşünce, içinde bulunduğu topluma göre biçim alır.
B) Felsefi düşünce, belli bir merkezden doğup yayılabilir.
C) Bir toplumun genel özelliği, düşünce sistemlerini şekillendirir.
D) Felsefi sistemler toplumlar tarafından farklı algılanabilir.
E) Kültürel farklılıkların, felsefi sistemler üzerinde bir etkisi yoktur.

4. Filozof amaçladığı tümel bilgiye ulaşabilmek için, diğer bilimlerin temel prensiplerini ve yasalarını belli bir derecede bilmek zorundadır. Ayrıca bu bilgiyi kullanabilecek bir yeteneğe, yaratıcı bir zekaya da ihtiyaç vardır. Bunlara sahip olan bir filozof, varlık hakkındaki görüşünü kendine özgü bir bilgi sistemi halinde ortaya koyar. Platon, Descartes, Kant, Hegel sistemi gibi.

Bu paragraftan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefi sistemler filozofların kişisel özelliklerini taşır.
B) Her felsefe sisteminin diğer sistemlerle benzer yanları vardır.
C) Felsefi sistemler filozofların yaşadığı dönemin izlerini taşır.
D) Her düşünen insan felsefe yapar.
E) Her felsefi sistemin konusu farklı olabilir.

5. I. İnsan gerçek bilgiye nasıl ulaşır?
II. Varlığın var olma nedeni nedir?
III. Olayları meydana getiren sebep-sonuç bağlantıları nelerdir?
IV. Evrensel ahlak yasası var mıdır?
V. En iyi yönetim şekli nasıl olmalıdır?

Yukarıdakilerden hangisi felsefenin ilgi alanına girmez?

- A) I B) II C) III D) IV E) V

6. Felsefe, var olanlar üzerinde bilinçli, planlı bir düşünceden doğmuştur. Öteden beri cevapları ilkçağ mitolojisinden edinilen birtakım sorunlar, bir zaman gelip de eleştiren bir düşüncenin konusu yapıncaya, felsefe tarihi başlamıştır. Bu sorunların başında da; varlığın özü, insanın bu dünyadaki yeri ve ödevinin ne olduğu gelir.

Parçada aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Felsefenin bilinçli ve planlı bir çalışmanın sonucu olduğu
B) Felsefenin mitolojik düşünceyi sorguladığı
C) Felsefenin, evrenin var oluşu üzerine düşünce ürettiği
D) Felsefenin insanın dünyadaki konumunu ve işlevini araştırdığı
E) Felsefi düşüncenin evrendeki bütün problemleri çözdüğü

7. Felsefe, yaşamın anlam ve amacıyla ilgilenirken, insanın sadece geçmişini değil, geleceğe dönük planlarını da anlamamıza yardımcı olur. Örneğin, felsefi sistemler, bir toplumun geleceğini oluşturan eğitimin yapılandırılmasında önemli bir çerçeve sunmaktadır. Eğitimin hangi amaçlara yönelik olduğu, hangi konuların değer taşıdığı, hangi yöntem ve materyallerin kullanılması gerektiği gibi kararların alınmasında felsefi yönelimler etkili olmaktadır.

Bu parçada, felsefi sistemlerin hangi niteliği üzerinde öncelikle durulmaktadır?

- A) Problemlere öznel açıklamalar getirmesi
B) Konuları tutarlı bir biçimde açıklaması
C) Konuları çağın koşullarına göre yorumlaması
D) Bilimsel gerçeklere uygun olması
E) Toplumsal yaşam üzerinde etkili olması

8. Tarihsel olarak felsefe, dinsel ve ahlâksal inançların derin eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Ve bu eleştirici tavrını hiçbir zaman terk etmemiştir. Ancak belirli zamanlarda egemen olan bilimsel sav ve sonuçların en çok eleştirildiği zaman bile felsefe, yöntemleri bakımından bilimle her zaman işbirliği yapmıştır.

Yukarıdaki parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefenin sonuçlarının varsayımlı olduğu
B) Felsefenin, ait olduğu kültürden bağımsız olduğu
C) Felsefe ile ahlâkın konularının ortak olduğu
D) Felsefe ile bilim arasında sürekli ilişkinin olduğu
E) Bilimin felsefe ile çatışma içerisinde olduğu

9. Filozofun görevi, sırça köşkünde oturup değerlerin varlığından söz etmek değil, tüm değerlere kültür görünümü kazandırarak bunları insanlığa maalemtir. Bulunduğu toplumun yanlış değer yargılarını kamuoyunun gözleri önüne sermek, yalnız filozofa değil; her aydına düşen bir insanlık görevi ve ahlaki sorumluluktur. Sartre'a göre: "Her filozof kendi çağından sorumludur."

Bu parçaya göre filozofun en önemli özelliği ne olmalıdır?

- A) Filozofa düşen görev, değerleri açıklamaktır.
B) Filozof, içinde bulunduğu dönemden bağımsız olmalıdır.
C) Filozof, kendi çağından sorumlu olan ve değerleri insan yaşamında etkin kılan kişidir.
D) Toplumdaki yanlış değer yargıları filozofu pek ilgilendirmemelidir.
E) Filozofun, değerleri algılaması, çevre koşullarının elverişsizliği oranında güçleşir.

10. Felsefe, doğrudan doğruya doğa, tarih ve toplum üzerinde sorgulayıcı bir bakış açısına sahiptir. O, kendi sistemleri ve çeşitli bilimlerden kendisine sağlanan veriler üzerinde de düşünebilir. Bunların geçerlilik derecelerini ve sınanabilirliğini soruşturabilir.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Akla dayalı olması
B) Sistemli ve tutarlı olması
C) Öznel olması
D) Eleştirel olması
E) Tümel bir bilgi olması

1. Felsefe, evrende olup biteni kavramanın yanında düşünce ve dil arasındaki ilişkileri de ele alır. Böylece felsefe, olup bitenleri onlara ilişkin ayrıcalıklı durumları, farklılıkları bilinçli bir şekilde ortaya koymaya çalışır.

Bu parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefe, bilinmeyen konular üzerinde görüş bildiren bir alandır.
B) Felsefe, var olanları ve onların mantığını dile getirmeye çalışan bir etkinliktir.
C) Felsefe, hayata egemen olma adına önemli bir araçtır.
D) Felsefede amaç, insanlara eleştirel bir bakış açısı kazandırmaktır.
E) Felsefe, olanı olduğu gibi ele alan objektif bir disiplindir.

2. Felsefe bize, evrende düşünen, anlamaya çalışan, sorgulayan, eleştiren, yorumlayan bir varlık olmanın ayrıcalıklı onurunu hissettirmiştir.

Parçaya göre, felsefenin temel fonksiyonu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan olmanın bilincine ulaştırma
B) Merak duygusunu giderme
C) Başkalarının görüşlerine saygılı olmayı öğretme
D) Yaşamla ilgili farklı görüşler sunma
E) Toplumsal yaşamda diğer insanlarla iletişim kurmaya yardımcı olma

3. İnsanın dünyası, tek tek bilimlere sığmayacak kadar çok yönlüdür. Bu noktada felsefe, bilim ve sanata rehberlik yaptığı gibi önümüze de yeni ufuklar açar. Felsefenin doğa bilimlerine benzeme gibi bir gereksinimi yoktur. Çünkü felsefe her türlü malzemeyi kullanarak, var olanı insan için anlamlı kılma amacındadır.

Parçaya göre, felsefe hangi yönüyle bilimlerden farklıdır?

- A) Toplumu etkileme biçimi
B) Konulara yaklaşım tarzı
C) Sonuçlarındaki tutarlılığı
D) Ulaştığı sonuçlar
E) Uzun bir geçmişe sahip olması

4. – Felsefe insana kesin bilgiler vermez, ancak kişiyi uyarıcı bir özelliğe sahiptir. Anımsatmak, saptamak, korumak için bireye yardımcı olur.
– Felsefeden, herkes kişisel olarak kendi bildiğini anlar. Çünkü; herkes kendince sorgular, irdeler, anlamlardır.

Yukarıdaki bilgilere göre, felsefeyle ilgili aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Özneliği reddeden bir tavır sergiler.
B) Kişiyi eleştirel düşünce alışkanlığı kazandırır.
C) Algılayış biçimi bireye göre değişir.
D) İnsanı arayışa sevkeder.
E) İnsanın kişisel varlığından konuya katkıda bulunmasını ister.

5. Yeniçağ'da bir kısım filozoflar, maddi refah ile ahlak arasında ters orantılı bir ilişkinin olduğunu söylemekteydiler. Onlara göre, refah arttıkça ahlaki değerler kaybolmaktadır. Üstelik maddi refahın sadece bir kesimde değil, bütün toplumda artması, filozoflardan bazılarının olumsuz düşüncelere yöneltmiştir. Örneğin Rousseau, toplumda artan refah ile bilim ve sanattaki ilerlemelerin insanları mutlaka lüks hayata iteceğine ve bunun da ahlaki çöküntülere sebep olacağına inanıyorlardı.

Parçadan ulaşılabilecek sonuç, aşağıdakilerden hangisinde yer almaktadır?

- A) Lüks yaşam, insanların davranışlarını olumlu yönde etkiler.
B) Filozoflar, toplumu gözetleyici ve yönlendirici bir konumdadır.
C) Filozoflar toplumun refah düzeyi arttıkça, ahlaki problemlerin de artacağı düşüncesindedir.
D) Bir toplumda refahın artması, bireylerin ahlaki gelişimine bağlıdır.
E) Filozofların görevi, çözülmeyen problemler üzerinde düşünmektir.

6. Felsefede sorular cevaplardan daha önemlidir. Çünkü; felsefede bir bilgiye sahip olmaktan çok, onun aranması amaçlanır. Ancak felsefe sorularının cevapları olgulara dayanmadığından, olması gerekenle ilgilendiğinden farklı düşünürlerce farklı cevaplanabilir. Bu gerekçelerden dolayı, felsefede sorulara kesin cevaplar verilmesi olanaksızdır.

Parçaya göre, aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Felsefede kesinlik ve bitmişlik yoktur.
B) Felsefede önemli olan soru sormaktır.
C) Filozoflar felsefi sorulara farklı cevaplar verebilir.
D) Felsefe daha çok olması gereken konuları ele alır.
E) Felsefenin amacı değerleri ve evreni açıklamaktır.

7. Felsefede hiçbir konuda son söz söylenemez. Aynı zamanda felsefede farklı görüş ve sistemler yan yana bulunur. Bunun nedeni filozofların varlığı farklı yaklaşımlardır. Dolayısıyla her bilgi; kendi sistemi içinde geçerlidir. Eğer bir soruya bilimsel doğruluğu olan bir yanıt bulunursa o konu, felsefenin konusu olmaktan çıkar, bilimin alanına girer.

Parçada felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmamıştır?

- A) Sistemli ve tutarlı olduğu
B) Öznel bir bilgi olduğu
C) Evrensel bir bilgi olduğu
D) Sonuçlarının varsayımlı olduğu
E) Konularında bitmişliğin olmadığı

8. Felsefi sistemler, güncel konularda, ya da belirli koşullarda neye inanmaya yatkın olduklarını açıkladığı için önemlidir. Çözümlemesi güç olmayan üzüntü ve sevinç gibi duygular ise felsefi bir sorun değildir.

Parçadan öncelikle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılar?

- A) Felsefe, hayatın içinden konuları ele almalıdır.
B) Felsefi çözümlemeler, güncel konularla ilgili olmamalıdır.
C) Felsefe, eleştirel özelliğini hayatın her aşamasına taşımalıdır.
D) Felsefe, filozofların öznel yargılarını içerir.
E) Felsefe, insandaki merak duygusuna cevap vermelidir.

9. Zenon'a göre bilge, kendi kendine yeten kişidir. Devlete ve topluma gereksinim duymaz. Çünkü ulusal ayrılıklar akla aykırıdır. Akla uygun olan ise tüm insanların eşit olduğunu kabul etmektir. İnsanlar arasında bir ayrım ancak bilgelik ve eylemler açısından olur. Bunun dışındaki ayrımların tümüne bilge kişi kayıtsız kalır.

Buna göre bilge kişi için, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Yaşadığı toplumun kültürüne ayak uydurandır.
B) Toplumda sosyal bütünlüğü ve düzeni oluşturan kişidir.
C) Toplumsal kuralları benimseyen ve bunlara uyan kişidir.
D) Bilgi ve eylemleriyle kendi değerlerini oluşturabilen kişidir.
E) Ahlak yasalarının nesnelliğini savunan kişidir.

10. Düşünceyi sınırlandırmak, felsefeyi sona erdirmek veya sınırlamak demektir. Felsefeyi sınırlandırmak ise akli sınırlandırmaktır. Eğer insanoğlu sahip olduğumuz bilgilerle yetinmiyor, deneyin ve aklın gösterdiği yeni gelişmelere karşı ilgi duyuyorsa, bu durum felsefi bir davranıştır. Bu felsefi davranış ise tarih boyunca bilinmeyen konulara karşı hep duyarlılığını devam ettirmiştir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılar?

- A) Felsefi etkinlik tüm otoritelerden bağımsızdır.
B) Bütün insanlar potansiyel olarak bilme arzusuna sahiptir.
C) Felsefe, bilgisizce ortaya konan kavramların eleştirildiği zihinsel bir etkinliktir.
D) Felsefe, düşüncenin gelişimi için kaçınılmaz bir uğraştır.
E) Bilimde, dağınık biçimde yapılan çalışmalar felsefe sayesinde bir düzenlilik ve tutarlılık kazanır.

11. Filozoflar ortaya koyduğu düşünce sistemlerini aklın ve mantığın genel kontrolü altında oluşturur ve geliştirirler. Bunun için her felsefe sistemi, aklın ve mantığın temel kurallarına uygundur. Yani kendi içinde tutarlıdır. Bu nedenle bütün felsefi sistemlerde filozoflar, kişiliklerini yansıtmakla birlikte düşüncenin ilkelerine de bağlı kalırlar.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılar?

- A) Doğru bilgi doğru yöntemi kullanmakla elde edilir.
B) İçinde yaşanılan toplum felsefi sistemleri etkiler.
C) Akla uygun olan gerçeği her filozof kabul eder.
D) Düşünce sistemi oluşturabilen filozofların görüşleri uzun yıllar varlığını sürdürür.
E) Felsefi sistemler akla uygun, sistemli ve tutarlı bilgilerdir.

1. Felsefi düşünce, akıl temellidir ve söz konusu olan düşünce, kendi üzerine dönmüş olan ve kendisini konu alan bir düşüncedir. Buna göre, felsefeci, doğrudan doğruya doğa, tarih, toplum üzerinde eleştirel bir bakış açısıyla düşünebileceği gibi, çeşitli bilimler tarafından üretilen düşünceler üzerine de düşünebilir. Yine, o bir problemi yalnızca bir bakımdan ele alan diğer bilgi türlerinin tersine, bir problemi bütün yönleriyle ele almayı içerir. Bu nedenle aslında düşündüğü şeylerin kendisini değil, onlarla ilgili düşünceleri bir kez daha düşünür.

Bu parçaya göre felsefi düşünce için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Düşünce üzerine yoğunlaşıp kendi kendini sorgular.
B) Sorularını bilimsel temellere dayandırarak açıklamaya çalışır.
C) Daha önceden üretilen düşünceleri onaylama eğilimindedir.
D) Filozofların ürettiği düşünceleri birbiriyle kıyaslar.
E) Zamanla değişebilme ve kendini yenileme özelliği gösterir.

YAYINLARI

3. Felsefe, araştırmacı tavra dayanan bir düşüncedir. Yani, kendisine veri olarak aldığı her tür malzemeyi olduğu gibi kabul eden, merak etmeyen ve kendisine sunulanla yetinen bir insan için, felsefe söz konusu olamaz. Felsefe, varlıkların niçin oldukları gibi olduğunu merak eden, hayatı bütün boyutlarıyla görmeyi, yaşamın bütün boyutlarını göz önünde bulundurmaya bilen, açık ve sorgulayan bir zihnin ürünüdür.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Varlığı bütün olarak ele alması
B) Eleştirel özellikte olması
C) Düşüncenin ürünü olarak ortaya çıkması
D) Subjektif bir nitelik taşıması
E) Tartışma alanının zamanla değişmesi

4. Felsefeyi ve felsefi düşünceyi basit ve olumsuz gören yaklaşımlar doğrunun tek ve değişmez olduğuna, bunun da kendi ellerinde bulunduğuna inanırlar. İlerleyen toplum; düşünen, tartışan, eleştiren, üreten bir bilince sahiptir. Bu da felsefenin ta kendisidir. O halde şunu belirtmemiz lazım ki; bir toplumda felsefeyi engellemek, o toplumun gelişimini durdurmak dolayısıyla da geriletmek demektir.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Felsefi düşünce içinde doğduğu toplumun gelişimine etki eder.
B) Felsefi sistemler toplumun fiziki ve sosyal özelliklerinden etkilenir.
C) Felsefi düşünce bilimlerin gelişimine katkıda bulunarak teknolojiyi geliştirir.
D) Her toplum az çok felsefeyle ilişkilidir.
E) Felsefe, bilimlerin gelişimiyle zamanla etkinliğini yitirir.

2. Varlık, bilgi, değer, insan ve dil felsefenin kendine özgü konularıdır. Diğer bilimlerde var olanlarla uğraşırlar ve kesin bilgiler ortaya koyarlar. Felsefe ise "varlık nedir?" "bilgi nedir?" sorularıyla bu konuları derinlemesine inceler.

Buna göre felsefeyi bilimlerden ayıran en önemli fark aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Var olanla ilgilenmesi
B) Varlığın özünü araştırması
C) Mutlak bilgiye ulaşmayı amaçlaması
D) Bilimden tamamen bağımsız olması
E) Kesin bilgiye ulaşması

5. Bir toplumda bulunabilecek en büyük değer orada gerçek filozofların bulunmasıdır. Çünkü felsefe bize, daha erdemli olmamız ve yaşamımızı daha iyi yönlendirebilmemiz için gereklidir. Çünkü ruh niteliğine sahip olan insanların temel düşüncesi, ruhun gerçek yiyeceği olan bilgeliği aramak olmalıdır.

Parçada üzerinde durulan temel konu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumun felsefi düşüncelere etkisi
B) Sosyal etkinliğin kişilik oluşumundaki rolü
C) Demokratik yapılanmada felsefenin görevi
D) Felsefenin insan olmanın bilincine varmadaki işlevi
E) Felsefi düşüncelerin devlet yönetimindeki etkinliği

6. Felsefe yapmak düşünmek demektir. Düşünmenin, kendi üzerine tekrar dönmesi ise felsefi tavrın en önemli özelliğidir. Dolayısıyla felsefe, sorularını sık sık yenileyen bir düşünme biçimidir. O, sorularıyla ve önceki düşünceleri tekrar konu edinmesiyle sürekli kendini yeniler.

Bu parçaya göre felsefe için, aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

- A) Filozofların görüşlerine bağlı olarak ortaya çıkar.
B) Düşünce üzerine düşünce üreterek kendini yenileyen bir disiplindir.
C) Ele aldığı konular toplumsal yaşama ve çağlara göre farklılık gösterir.
D) Bilgi edinme çabasının yanında doğaya egemen olma isteğinin bir sonucudur.
E) Üretilen düşünceler subjektif olduğu için günlük problemleri çözmekten uzaktır.

7. İnsanoğlu ne mistik ne de dinsel açıklamalarla yetindi. O, kendi akli ve düşüncesiyle var olan her şeyi sorgulamaktan; hayatın anlamı, ruh, ölüm, evren gibi konular üzerinde düşünmekten kendini alıkoyamadı. İnsanın, kendisini ve yaşadığı evreni düşünmeye başladığından beri de felsefe var olagelmıştır.

Buna göre felsefenin ortaya çıkışında, insanın hangi tavrı etkili olmuştur?

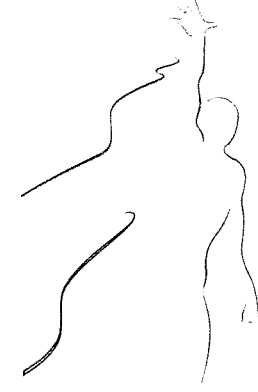
- A) Ahlaki değerleri anlama isteği
B) Var olanları eleştirme düşüncesi
C) Bilimsel bilgiden yararlanma amacı
D) Doğayı kontrol altına alma isteği
E) Üstün varlık olduğunu ispatlama amacı

8. Genç bir adam yaşlı ve bilge bir kralın sarayına gider. Bilgeliği arayan gence, kral; içinde sıvı yağ bulunan bir kaşık verir ve gençten, yağı dökmeden sarayı dolaşmasını ister. Genç, kaşıktaki bulunan yağı dökmeden sarayı dolaşarak kralın huzuruna gelir. Kral, gence kütüphanesini, tablolarını, sarayın güzel bahçelerini görüp görmediğini sorar ve gençten 'hayır!' cevabı alır. Bunun üzerine kral, gence şöyle der: "Bilgelik; yağı dökmeden, etrafa bakabilmek ve ondan faydalanabilmektir."

Bu parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi "bilge bir insan"da bulunması gereken bir özelliktir?

- A) Belli bir konuda derinlemesine bilgi sahibi olma
B) Bilimsel gelişmelerden haberdar olma
C) Toplumsal olaylara karşı duyarlı olma
D) Kendine güven duyma ve hoşgörü sahibi olma
E) Her sorunla başa çıkabilecek bilgi ve yeteneğe sahip olma

YAYINLARI

BÖLÜM 2

BİLGİ FELSEFESİ

A-BİLGİ FELSEFESİNİN KONUSU

Bilgi nedir? sorusunu temele alan bilgi felsefesine epistemoloji denir. Bilgi felsefesinin diğer bir adı da epistemolojidir. Epistemoloji sözcüğü;

Episteme: Bilgi

Logos: Bilim

kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Bilgi felsefesi, insan bilgisinin yapısını, kaynağını, imkanı, ölçütlerini, sınırlarını, ve niteliğini incelerken, bütün bunların düşünce kurallarına uygun olup olmadığını araştırır.

Bilgi felsefesi, bilgiyi kendine konu edinen mantık ve psikolojiden farklıdır. Bilgi felsefesi insan bilgisinin niteliğini incelerken mantık ise doğru düşünme ilkelerini araştırır. Mantık önermelerin doğruluğunu değil, önermeler arası ilişkileri inceler. Bilgi felsefesi bilgiyi felsefe kavramıyla ele alarak insan zihninin bilgiyi elde etme yollarıyla ilgilenir. Bilgi felsefesi zihnin bilgi yapısını araştırır.

B-BİLGİ ve BİLGİ ÇEŞİTLERİ

İnsan, doğası gereği merak eden ve araştırman bir canlı türüdür. Daha ilk çağlardan beri bu özelliğiyle, diğer canlılar içinde kendisine farklı bir hayat kurmuştur. İnsandaki öğrenme isteği her geçen gün bir kat daha artmıştır. Çünkü, çevresindeki doğal güçlere, karşı elde ettiği başarı onu yüreklendirmiş ve isteklerini artırmıştır. İşte, merak ettikçe gelişen, geliştikçe istekleri çoğalan insan, hep daha iyi ve daha rahat yaşama yollarını araştırmıştır. Bunun yanı sıra insanın egemen olma, hükmetme isteği de onu yeni bilgiler aramaya yöneltmiştir.

İnsan, çevresindeki nesneleri, yaşanan olayları, duyu verilerini, hayal gücünü ve düşünme yeteneğini kullanarak anlamaya çalışır. Bu kavramaya "**bilme**" denir.

İnsan bilinç sahibi bir varlık olarak kendisinin dışında bulunan nesneleri kavradığı gibi, kendi bilincini ve iç dünyasını da algılar.

Bilgi: Bilgi edinme olayı yalnızca insana özgüdür. İnsan zihinsel faaliyetleri sonucunda soyutlamalar yaparak belirli kavramlara ulaşır. Kavramlar arasında bağlantılar kurarak, çeşitli yargılar ve çıkarımlar elde eder. İşte bu süreç içinde ortaya çıkan ürünlere "**bilgi**" denir.

Özne (suje) ile nesne (obje) arasındaki ilişkilerden, doğrudan duyu verileri ve yaşam deneyimleri aracılığı ile çıkarılan sonuçlar bilgiyi meydana getirir.

Özne (bilen, suje): Bilgiye yönelen, anlayan, kavrayan ve yorumlayan insan bilincidir.

Nesne (bilinen, obje): Bilgiye konu olan, kavranan, insan dışında yer alan her şeydir.

Bilgi aktı: Sujenin objeye yönelmesini, insan zihninde bilginin oluşmasını sağlayan obje ile suje arasındaki ilişkiyi kuran bağlara "**bilgi aktı**" adı verilir.

Bilgi Çeşitleri

Dış dünyada, değişik varlık ve olayların zihninde değerlendirilmesi ve algılanması sonucu çok farklı bilgi türleri ortaya çıkmaktadır.

Varlık çok boyutlu, çok yönlüdür. Bilgi de varlığa ilişkindir. Bilgi, ait olduğu alan, elde edilişi, özne-nesne ilişkisi ve bilgi aktı açısından çeşitli türlere ayrılır. Bilgi türleri dayandıkları kaynaklara, kullandıkları yöntemlere, çizdikleri amaçlara göre adlandırılır. Buna göre bilgi türleri şunlardır:

1. Gündelik Bilgi
2. Dini Bilgi
3. Teknik Bilgi
4. Sanat Bilgisi
5. Bilimsel Bilgi
6. Felsefi Bilgi

1) Gündelik (Düzensiz-Tecrübi-Empirik) Bilgi

Günlük yaşamın sınırları içinde gelişen, duyum ve algıya dayanan, deneyimsel bilgidir. Bu bilginin kaynağında hepimizin aşağı yukarı aynı biyolojik, fizyolojik yapıya ve benzeri toplumsal şartlara sahip olmamız yatar. Hepimiz yağmurun ıslattığını, güneşin ısıttığını, yemenin açlığı gidereceğini ve sonbaharın arkasından kışın geleceğini biliriz.

Gündelik Bilginin Özellikleri:

- Özneldir (kişiseldir).
- Amaçsız, sistemsiz ve yöntemsiz elde edilir.
- İnsan yaşamını kolaylaştırmaya yardımcı olur.
- Yanıltıcı bilgileri içerebilir.
- Denemeye dayanan bir genelleme olup, neden-sonuç bağlantısını gerçekçi olarak vermeyebilir.
- Günlük algılarımızla temellendirilmiştir.

2) Dini Bilgi

Dini bilgi, özne ile nesne arasındaki ilişkinin inanç, vahiy, kutsal kitap ve din çerçevesinde kurulduğu bilgi çeşididir. Bu bilgi, Tanrı ile inanan insan arasında bir inanç bağı olması bakımından özneldir (subjektif).

Dini Bilginin Özellikleri:

- ⇒ Varlığı inanç yoluyla açıklar.
- ⇒ Öznel bir bilgi türüdür.
- ⇒ İbadet ve inanç kurallarını içerir.
- ⇒ Mutlak inancı gerektirir.
- ⇒ İnsanın iç yaşantısını ve toplumsal yaşamı düzenleyen kuralları belirler.
- ⇒ Dogmatik bir bilgidir.

3) Teknik Bilgi

İnsanın, temel gereksinimlerini karşılamak ve yaşamını kolaylaştırmak için bilgisini kullanma amacıyla araç-gereç ile ilgili bilgilere denir. Teknik bilginin amacı insana yaşamında rahatlık ve kolaylık sağlamaktır.

Teknik bilgi, gündelik ve bilimsel bilginin pratiğe dönüştürülmesiyle oluşur. Bu nedenle teknik bilginin kaynağı gündelik ve bilimsel bilgilere dayanır.

Gündelik bilgiye dayanan teknik bilgi: Gündelik deneyimlerimizi kullanarak el becerisi ile yapılan çeşitli araç ve gereçleri kapsar. Bilimsel çalışmalara bağlı olarak gelişen teknik, ilkin deney ve gözlemlere dayanıyordu. Ağaç parçasının suda yüzdüğünü gören insan, sal yapmayı başarmıştır. Bunu yaparken suyun kaldırma kuvvetine ait teorik bir bilgisi yoktur.

Bilimsel bilgilere dayanan teknik bilgi: Teknolojinin hızlı gelişmesi insanın doğaya egemen olma çabasından kaynaklanır. Bilim ve teknoloji sürekli birbirlerini olumlu yönde etkileyerek gelişmektedir. Örneğin, mikroskobun icadı bilimsel araştırmalar sonucu olmuş aynı zamanla yeni araştırmalara ışık tutmuş ve bilimin gelişimine yardımcı olmuştur. Bugün, bir bilgisayarı, teleskopun, denizaltının ve uçağın yapımında bilime dayalı teknik bilgi kullanılmıştır.

Teknik Bilginin Özellikleri:

- ⇒ İnsanın pratik yaşamını kolaylaştırır.
- ⇒ İnsanın doğaya egemen olma isteği sonucunda ortaya çıkmıştır.
- ⇒ Doğanın insan yararına kullanılmasını sağlar.
- ⇒ İnsana fayda sağlamak amacıyla araç-gereç yapımına dayalıdır.

4) Sanat Bilgisi

Sanat; güzeli arama, bulma veya onu yaratma anlamına gelen bir etkinlikdir. Sanat bilgisinde, suyeji objeye yönelten "güzellik" kaygısıdır.

Sanat bilgisi, sanatçının nesnel dünyayı estetik duy-

gu oluşturacak biçimde kendinden bir şeyler katarak yeniden oluşturmasıyla oluşur. Sanat bilgisinde özne; sanatçının kendisidir. Sanatta, özne (suje) ile nesne arasındaki bağ notalarla (seslerle) yapılıyorsa müzik, renklerle yapılıyorsa resim, biçimle yapılıyorsa heykel gibi sanat türleri doğar.

Sanat Bilgisinin Özellikleri:

- ⇒ Duygulara yöneliktir.
- ⇒ Ürünleri somuttur.
- ⇒ Öznel (kişisel) bir bilgidir.
- ⇒ Ölçüt, doğruluk veya yanlışlık değil güzellik veya çirkinliktir.
- ⇒ Akla dayanmaz, duyguya, coşkuya, sezgiye ve hayal gücüne dayanır.
- ⇒ Biriciktir, tekrarlanamaz, başkalarıyla karşılaştırılmaz.
- ⇒ Estetik haz verir.

5) Bilimsel Bilgi

Bilimsel bilgi, sınırlı bir konusu ve belli bir yöntemi olan; sistemli ve genel-geçer sonuçlara ulaşmak isteyen bir bilgidir. Yani olayları veya durumları sebep-sonuç ilişkisi içinde, deney ve gözleme dayandırarak aklın ilkeleri içerisinde inceleyen, genel-geçerliliği bulunan bilgilere bilimsel bilgi denir.

Bilimler, konuları, yöntemleri ve amaçları bakımından üç grupta sınıflandırılabilir. Bu sınıflama; formel bilimler, doğa bilimleri ve insani bilimler şeklindedir.

a-Formel (ideal) Bilimler

İnsan düşüncesinin oluşturduğu ve düşüncede olan varlıkları konu alır. Yani insan zihninin soyutlama gücüyle ulaştığı kavramları inceleyen bilimlerdir. Formel bilimlerin konuları düşüncede bulunduğu için deney yöntemini (tümevarım) değil de akıl yürütme yöntemini (tümdengelim) kullanırlar.

Formel Bilimlerin Özellikleri:

- ⇒ Konusu, zaman ve mekandan bağımsızdır.
- ⇒ Tümdengelim yöntemiyle doğru bilgiye ulaşır.
- ⇒ Tümdengelim, genel yargılardan hareketle tek tek olay ve olgular hakkında yargıda bulunmak biçiminde bir akıl yürütmedir.
- ⇒ İnsan zihninin ürünü olarak ortaya çıkar.
- ⇒ Deneyden gelmeyen, doğrudan akıl yoluyla ulaşılan bilgilerdir.

b-Doğa (Deneysel) Bilimleri

Doğa bilimlerinin konusu, doğada meydana gelen, algılarımızla kavradığımız olaylardır. Doğa bilimleri bu olayları birbirleriyle ilgileri bakımından kavramak ve böylece doğada tek tek karşılaştığımız olayları birleştirip genelleştirerek ifade etmek ister. Bunuda deney yöntemiyle, olaylar arasında nedensellik (sebe-sonuç) ilgileri kurarak yapar. Amaç, doğa yasalarına ulaşmaktır.

Doğa Bilimlerinin Özellikleri:

- ⇒ Doğada her an var olabilen olaylar zincirini, olguları inceler.
- ⇒ Tümevarım yöntemini kullanır.
- ⇒ Tümevarım, tek tek olaylarla ilgili verilen yargılardan hareketle bütünü kapsayan bir genellemeye yönelik yapılan bir akıl yürütmedir.
- ⇒ Nesnel bilgileri içerir.
- ⇒ Bir olgu veya varlığı meydana getiren temel öğeleri, anlaşılır bir biçimde yasa, tanım veya formül biçiminde ortaya koyar.
- ⇒ Deterministtir. Yani doğadaki olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde açıklar.

c-İnsani Bilimler

Bu bilimlerin konusu insandır. İnsanın tarihi gelişim içinde yapıp ettiklerini ve ortaya koyduğu eserleri incelediği için bu bilimlere insani bilimler denir.

İnsani bilimlerin amacı, olayları neden-sonuç ilişkisi içinde açıklamanın yanında, onları anlamaktır. İnsani bilimlere psikoloji ve sosyoloji örnek gösterilebilir.

İnsani Bilimlerin Özellikleri:

- ➔ Konusu insandır.
- ➔ Anlama yöntemini kullanarak, olaylara, belgelere dayanarak bir sonuca ulaşmaya çalışır.
- ➔ Tekrarlanamayan ve bir defa olup biten olayları inceler.

Bilimsel Bilginin Özellikleri

a-Bilimsel Bilgi Nesnel (objektif)dir.

Bilgilerde nesnellik, bilimin ortaya koyduğu bilgilerin her yerde ve herkes tarafından kabul edilmesidir. Bilginin nesnelliği, araştırmacının duygu, düşünce, çıkar, inanç, tutum ve alışkanlıklarını araştırmaya katmadan objektif olarak gerçeği yansıtmasına bağlıdır.

b-Bilimsel Bilgi Genelleştirilmiştir.

Bilim, özel bir olayı değil, aynı türden ve ortak niteliklere sahip olan olaylar grubunu incelediğinden, sonuç olarak verdiği bilgiler de geneldir. Newton'un bulduğu yer çekimi kanunu tek bir nesne için değil bütün nesneler için aynı geçerliliğe sahip olması, bu bilginin genellenebilirliğinden kaynaklanmaktadır.

c-Bilimsel Bilgiler Kesindir.

Bilimsel bilginin sonuçları tartışılmaz deneyler sonucunda kesinlik kazanmıştır. Bilimsel bilgilerden herhangi birisi kendi alanına giren olayların kanunlarını bulduğu için olasılıklara yer vermez.

Örneğin bilim, bir etki olmaksızın boşluğa bırakılan cisimlerin, yerin merkeze doğru düştüklerini inceleyerek, bunu kanun haline getirmişse, hiçbir kimse aksini kanıtlayamadığı sürece bunun dışında bir iddia da bulunamaz.

d-Bilimsel Bilgilerde Öngörü(Öndeyi) Vardır.

Deney yoluyla elde edilen olayların sonuçlarına ait bilgileri önceden anlamak mümkündür. Örneğin, bir gök bilimci güneşin veya ayın ne zaman tutulacağını önceden bilebilir. Veya bir kimyager, iki elementin karıştırılmasıyla neyin elde edilebileceğini önceden rahatlıkla bilebilir.

e-Bilimsel Bilgiler Evrenseldir.

Bilimsel bilgiler tüm insanlığın ortak ürünüdür. Hiçbir millet tek başına bilime sahip çıkamaz. Bilim tarihi bize bilgi birikiminin çeşitli din, dil, tarih ve kültürlerle sahip toplumların ortak çabalarının bir ürünü olduğunu göstermektedir.

f-Bilimsel Bilgi Akla ve Mantığa Dayanır.

Bilimsel araştırmalarla ortaya konan bulgular, aklın süzgecinden geçirilir ve mantık ilkelerine göre açıklanır. Bu da elde edilen bilginin genel-geçer olmasını sağlar. Bilimin akıl ilkelerine uygun olması, olguları birbirine bağlayan yasaları bulmaya çalışırken mantık ilkelerini kullanması, konu ve kavramların açıklanmasında çelişkili hükümlere yer vermemesi, mantıklı ve tutarlı olması demektir.

g-Bilimsel Bilgi Deney ve Gözlem Yoluyla Elde Edilen Tekrarlanabilir Bir Bilgidir.

Deneyden gelmeyen, deneyle açıklanamayan hiçbir bilgi bilimsel değildir. Deneymelerle elde edilen bilgiler tekrarlanabilme özelliğine sahiptir. Bir bilginin güvenilir olabilmesi için aynı şartlarda aynı sonuçları vermesi gerekir. Böylece bilginin güvenilirliği ve geçerliliği onun tekrarlanabilmesine bağlıdır.

h-Bilimsel Bilgi Birikimli Olarak İlerler.

Her çağda bilim adamları, araştırmacılar bir önceki araştırmaların sonuçlarından ve bilim adamlarının elde ettiği bilgilerden yararlanarak yeni bilgiler ortaya koyarlar. Bilimde gelişme bilim adamları arasındaki işbirliğinin bir sonucu olarak gerçekleşir. Bir bilim adamı başka bir bilim adamının elde ettiği sonuçları

eleştirip düzeltebileceği gibi onlara dayanarak yeni bilgilere de ulaşabilir. Bu nedenle; örneğin, tıp, fizik, psikoloji alanındaki bilgiler bundan elli yıl öncesine göre daha ileridedir.

Bilimsel çalışmanın ve bilgilerin ilerlemesi bu etkileşimin bir sonucudur.

6) Felsefi Bilgi

Felsefi bilgi aklın, insan, evren ve değerler alanındaki merakının sonucunda ortaya çıkmıştır. Felsefe bilgisi evreni ve var olan her şeyi bütün olarak kavramak, bilmek isteyen ve tümel bir açıklama tutkusundan kaynaklanan bir bilgi türüdür.

Felsefi Bilginin Özellikleri:

a-Felsefi Bilgi Özneldir (Subjektiftir).

Aynı gerçeklere dayanan felsefi sistemler birbirinden farklıdır. Bu durum felsefi bilgiyi oluşturan filozofların farklı bakış açılarına sahip olmasından kaynaklanır. Birçok filozof kendinden önce gelenlerin görüşlerinden farklı, kimi zaman da onlara karşıt bir görüşle ortaya çıkmış; kendinden sonra gelen filozoflar tarafından reddedilme kaderiyle karşılaşmıştır.

b-Felsefi Bilgi Birleştirici ve Bütünleştiricidir.

Felsefe evreni ve varlığı bilimlerde olduğu gibi belli bir yönüyle değil bütün olarak kavramak ve bilmek ister. Bilimlerin sonuçlarını birleştirerek ve bütünleştirerek evreni tanıır ve kavrar. Örneğin, Thales, suyun insanlar ve diğer canlılar için önemini gözledikten sonra, "ilk ana madde su'dur" diyerek her türlü varlığın temelini suyu almıştır.

c-Felsefi Bilgi Eleştirelidir.

Felsefi bilgi, araştırmaya dayanan eleştirel bir anlayışın sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim felsefe, tarihsel olarak Yunan dünyasında daha önceden mevcut olan mitolojik dünya görüşünün bir eleştirisi olarak başladığı gibi, her filozof da kendinden önce gelen bütün bilgileri eleştirmek, sorgulamak ve çözüm-

lemekle işe başlar. Örneğin, Thales Yunan mitolojik geleneğini; Sofistler, doğa filozoflarını; Sokrates, Sofistleri eleştirmiştir.

d-Felsefi Bilgi Tarihinden Soyutlanamaz.

Felsefi bilgi tarihinden soyutlanamaz. Çünkü; felsefi bilginin oluşumunda ve şekillenmesinde çağın koşulları etkilidir. Bu koşullar bilinmeden felsefi bilgi ve görüşlerin yorumlanması eksik kalır.

e-Felsefi Bilgi Akla Dayanır ve Kendi İçinde Tutarlıdır.

Felsefi bilgi, mantık ilkelerine (Özdeşlik – Çelişmezlik – Üçüncü halin imkansızlığı – Yeter sebep ilişkisi) dayalı akıl yürütmeler sonucunda elde edilmiş sistemli bilgilerdir. Dolayısıyla felsefe, konu ve kavramların örülmesinde çelişkili ve kendi içinde tutarsız görüşlere yer vermez.

f-Felsefi Bilgi Esnektir ve Daima Kendisini Yeniler.

Felsefe bilgisi, katı ve değişmez olmadığı için, esnek bir bilgi olup daima kendisini yeniler. Örneğin Platon, gençliğinde yazdığı diyaloglarındaki bazı fikirlerinden yaşlılık döneminde yazdığı diyaloglarında vazgeçmiştir. Kant, "Saf Aklın Eleştirisi" adlı eserinde metafiziği reddederken daha sonra yazdığı eserlerinde metafiziğe yer vermiştir.

g-Felsefi Bilginin Sonuçları Varsayımlıdır.

Felsefi bilgi, bilimdeki gibi deney ve gözlemle sınanamaz. Felsefi bilginin doğruluğunun araştırılması söz konusu değildir. Çünkü felsefenin birleştirmeye özen gösterdiği gerçekler alanı çok geniştir. Bilimlerin bulunması gereken tüm gerçeklerin henüz bulunmamış olması da felsefenin sonuçlarını daha varsayımlı kılmaktadır. Felsefe bilgileri sonuçları bakımından kesin bir doğruluk değeri içermez. Yani bilimlerde olduğu gibi kanun nitelikli olmayıp, varsayımlıdır. Örneğin, Anaximenes'e göre ilk unsur havadır. Bütün varlıklar havadan oluşmuştur. Bu görüşün kesin ve değişmez olduğu söylenemez, sadece bir varsayımdan ibaretir.

h-Felsefi Bilgi Yığılımıdır (Kümülatiftir).

Felsefi bilgi, bilimsel bilgi gibi birikimli olarak ilerlemez. Çünkü felsefi bilgiler birbirlerini tamamlayan bilgiler şeklinde ortaya konulmazlar. Öyle ki; önceden ortaya konulan görüşler, sonraki görüşler için basamak olmazlar. Her ne kadar felsefe karşı çıkışlarla beslense de, filozoflar bir önceki filozofların düşüncelerine bir şeyler katarak ya da onları eleştirerek daha farklı bilgilere varır. Filozoflar aynı problemleri farklı açıdan cevaplarla yeniden yorumlarken, öncekilerin sonuçlarından da yararlanır. Örneğin, "Devlet nedir?" sorusuna verilen yanıtlar Platon'dan beri yeni soruları ve yeni yanıtları doğurmuştur. Böylece siyaset felsefesinin kapsamı da genişlemiştir.

C-BİLGİ FELSEFESİNİN KAVRAMLARI

Bilen-Bilinen ve Bilgi

Öncelikle bilgi insana aittir. O halde bilgi felsefesinin konusu olan bilgi insanın kendi bilgisidir. Niçin insanın bilgisi ele alınmıştır. Çünkü, bizler önce kendi bilgilerimizin yetisini, imkanlarını ve koşullarını incelemeliyiz. Akıl sahibi olan insan, zihninin veya aklının soyutlama gücüyle bilgi nesnesinin verilerini kavramsal hale getirerek bilgi elde eder. Bilgi insanın bir özelliği olduğuna göre onu ancak insanlar bilebilir.

Felsefe dilinde bilene özne veya suje denilmektedir. Bilinene ise nesne veya obje denilmektedir. Bilen varlık ise her şeye yönelerek o şeyi kendine bilgi nesnesi yaparak onun tamamı ve bir kısmı hakkında bilgi sahibi olur. Bilgi bu sürecin sonucunda oluşur. Bilgi özne ile nesne arasındaki ilişki sonucunda ortaya çıkan olgudur.

Doğruluk ve Gerçeklik

Bilgi felsefesi, doğru bilgiyi araştırmaktadır.

⇒ **Doğruluk:** Bir düşüncenin doğruluğu, onun gerçekle uyumasıdır. O halde doğruluk düşünceye

ait bir kavramdır. Doğruluk düşüncedeki bir şey üzerine söylenmiş bir yargıya veya önermeye aittir.

⇒ **Gerçeklik:** Düşünceden bağımsız olarak zamanda ve mekanda var olanların özelliğidir. Gerçeklik doğruluğu sağlayan varlığın bir özelliğidir. Örneğin; "altın sarıdır." önermesi doğru veya yanlış olabilir. Buna karşılık "altın" kendi başına ne doğru ne de yanlıştır. Fakat o gerçektir. Yani altın maddesinin gerçekliği var iken "altın sarıdır" önermesinin doğruluğu vardır.

Gerçek, yalnızca düşüncede değil aynı zamanda düşünceden bağımsız olarak da var olan nesnel bir durumdur. Doğruluk, önermede, yargıda ve zihinde bulunurken gerçeklik fizik dünyasının nesnesi veya olgusudur. Doğruluk, düşüncenin bir özelliği iken, gerçeklik düşünceden bağımsız olarak var olan bir şeyin özelliğidir. Buna göre anka kuşu, canavar veya kaf dağı kavramlarının gerçekliği yoktur.

Doğruluk ve Anlamlılık

Bir önermenin doğru veya yanlış değerleri alabilmesi için önce o cümlemin anlamlı olması gerekir. Eğer bir cümle anlamlı değilse, o cümlemin doğruluğu ve yanlışlığından söz edilemez.

"Koyun" kelimesi bir nesneye karşılık geldiği için anlamlıdır. "Moyun" kelimesi bir nesneye karşılık gelmediği için anlamsızdır ve doğruluğundan söz edilemez.

Doğruluk-Tutarlılık ve Geçerlilik

Her önerme yapısı gereği "doğru veya yanlış" doğruluk değerinden birini alır. Tutarlılık, önermenin en az bir sefer doğru değeri alması demektir. Önermenin geçerliliği ise; tutarlı olan önermenin her durumda ve her zaman gerçekleşme durumuna denir.

Örneğin; "Bütün madenler metaldir." önermesinin bir doğruluk değeri vardır. "Tüm madenler yer kaplar." ve "Yer kaplayan madenler genişler." önermeleri tutarlıdır.

Bu önermelerden oluşan sonuç her durumda tutarlı ise bu önermelerin geçerliliğinden söz edilebilir.

Temellendirme

Bilgi kuramının önemli kavramlarından biride temellendirmedir. Bilim, olayları önermelerle ifade eder. Temellendirme ise bir önermenin doğruluk iddiasının dayanağını göstermek, ortaya koymak demektir. Fizik, kimya, biyoloji gibi deneysel bilimler gözlem ve deney ile doğrulanır. Matematik, mantık gibi formel bilimler ile felsefe alanına ilişkin bilgiler temellendirme yoluyla güçlendirilir ve doğrulanır.

D-BİLGİ KURAMININ TEMEL SORULARI

Bilginin değeri ile ilgili sorular:

- ⇒ Doğru bilgi nedir?
- ⇒ Doğru bilgiye ulaşmak mümkün müdür?
- ⇒ Doğru bilginin ölçütü nedir?
- ⇒ İnsan her şeyi doğru olarak bilebilir mi?
- ⇒ Akla dayanan bilgi doğru mudur?
- ⇒ Deneye dayanan bilgi doğru mudur?
- ⇒ Sezgilere dayanan bilgi doğru mudur?
- ⇒ Fenomeni ile dile getirilen bilgi doğru mudur?

Bilginin kaynağı ile ilgili sorular:

- ⇒ Bilgi nasıl elde edilir?
- ⇒ Bilginin elde edilmesinde zihnin payı mı daha etkilidir, yoksa zihnin dışından alınanların mı?
- ⇒ Akıl kendi başına bilgi elde etme yeteneğine sahip midir?
- ⇒ Duyu ve algıların, bilgilerin kazanılmasındaki rolü nedir?

E-BİLGİ KURAMININ TEMEL PROBLEMİ

DOĞRU BİLGİNİN İMKANI PROBLEMİ

Bilgi kuramının temel sorunlarından biri, doğru bilginin olanaklı olup olmadığı sorusudur. Bu konuda iki karşıt görüş vardır. Doğru bilginin olanaklı olmadığını savunan görüşlere septisizm (şüphecilik), doğru bilginin olanaklı olduğunu savunan görüşlere de dogmatizm denir.

A-Doğru Bilginin İmkansızlığı (Septisizm)

a) Sofistler:

Politika ile uğraşmak isteyen zengin çocuklarına, bilgi alanında ve rakipleriyle yapacakları politik tartışmalarda başarılı olmaları için hitabet eğitimi veren öğretmenlere Sofist denir. Sofistler bu amaçla öğrencilere parayla güzel konuşma dersi veriyorlardı. Sofistler, gezgin öğretmenler olarak kentten kente dolaşırken, her yörede ayrı değerlerin ve hakikatlerin geçerli olduğunu görmüşler, buna göre de genel-geçer değer ve hakikatlerin olamayacağı görüşüne varmışlardır.

Protagoras

İnsanın bilgi yetileri yani duyuları, deneyleri ve akıllı, bilgiyi elde etmede kesin olarak yetersiz olduğunda bu araçlarla elde edilen bilgiler sadece sanılarımız olabilir. Sanı, bilgiden veya doğrudan farklı olarak doğru olduğunu sandığımız veya bize doğru gibi görünen şeydir. Bundan dolayı bir sanı diğer bir sanı ile aynı değerdedir.

"İnsan her şeyin ölçüsüdür." diyerek bilginin göreceliğini dile getirir. Tüm bilgilerimiz duyumdan gelir. Duyum ise insana göre değişir. Her şey bana nasıl görünürse benim için öyle, sana nasıl görünürse senin içinde öyledir. Rüzgar üşüyen için soğuk, üşümeyen için ise soğuk değildir. Kısaca, her insan, doğrunun ölçüsüdür ve ortada ne kadar insan varsa o kadar doğru veya sanı vardır.

Gorgias

Gorgias, bilginin imkanını reddetmekle yetinmez, aynı zamanda varlığın kendisini ve insanlar arasında her türlü iletişimi inkar eder. Onun aşırı şüpheciliğini birbirini izleyen üç savda görmek mümkündür. Bunlar sırasıyla şöyledir:

- ⇒ Hiçbir şey yoktur.
- ⇒ Olsa bile biz onu bilemeyiz.
- ⇒ Bilsekte başkasına bildiremeyiz.

Gorgias, doğru bilginin olmadığını, doğruluğun göreceli olduğunu belirtir. Ona göre doğru diye bilinen bilgilere kuşkuyla bakmak gerekir. Çünkü, onların değişmez olduğunu kanıtlayan hiçbir şey yoktur.

Gorgias özellikle üçüncü savı bilgi felsefesi ile ilgilidir. Ona göre bir bilgi bir insandan diğerine aktarılamaz. Bilgi sözcükler aracılığıyla aktarıldığından bu sözcüklerin benim anladığım anlamıyla başkaları tarafından anlaşıldığını bilmenin imkansız olduğunu savunmuştur.

b) Şüpheciler:

Düşünce tarihinde, bazı düşünürler doğru bilgiye ulaşabileceğine kuşkuyla bakmışlardır. Bu düşünürlerle şüpheciler (septik), oluşturdukları sisteme de şüphecilik (septisizm) denir.

Şüphecilerin hepsinde ortak olan görüş ise; bilginin, bilmenin olanağı karşısında duydukları kuşkudur. Onlar bilmeyi hemen hemen olanaksız sayarlar. Doğru bilginin elde edilebileceğine şüphe ile yaklaşmışlardır. Septikler, insanın gerçeğin bilgisine ulaşamayacağını öne sürerler.

Çünkü gerçeğe ulaşmak için insanın bilgisinin yeterli olmadığını düşünürler. Doğru bilgi herkes için geçerli olamaz. Nesnel bilgi yoktur, bilgi öznelidir. Bu nedenle kesin hüküm vermekten kaçınılması gerekir.

Septiklere göre doğru bilgiye ulaşmak imkansızdır. Çünkü duyularımız duruma ve şartlara göre bize farklı bilgiler vermektedir. Duyuların bize sağladığı bilgi

karmaşık, aldatıcı ve değişkendir. Oysa doğru bilginin kesin, açık-seçik ve genel-geçer olması gerekir.

Şüpheciler kesin ve doğru bilginin olanaklı olmadığını; aksine her zaman bilgiye ulaşmanın şüpheli olduğuna ve aklın daima zıtlık ve çelişki içinde olacağına inanırlar. Kuşkucuların bir kısmı her türlü bilgiye ulaşmanın olanaksız olduğunu düşünürken, bir kısmı da yalnızca kesin doğru bilgiye ulaşmanın olanaksız olduğunu düşünür. Kesin doğru bilgiye ulaşmanın olanaksız olduğunu savunan düşünürler, eksik ve yetersiz bilgi sahibi olduğumuzu ileri sürerler.

Şüphecilerden iki yüzyıl sonra yaşayan şüpheciler filozof Sextus, septiklerin düşüncelerini bir kitapta toplayarak her şeyden şüphe duyma nedenlerini şu şekilde özetler:

- 1-Aynı şeyler, farklı insanlarda farklı tepkilere yol açar.
- 2-Her insan duyu bakımından farklı yaratılmıştır.
- 3-Algılarımız bulunduğumuz duruma göre değişir.

Pyrrhon

İnsanın yaşamını mutlu bir şekilde geçirmesi için doğru bilgiye ulaşması gerekir. Duyular, nesneleri bize oldukları gibi değil göründükleri gibi gösterirler. "Hiçbir şey ne doğru ne de yanlıştır. Birbirinin karşıtı olan iki sav aynı şekilde doğrulanabilir." Ona göre, nesnelerin ne olduğunu bilemeyiz. Her yargı ve yargının çelişmesi için aynı güçte sebepler vardır. Öyleyse yapılacak en iyi şey yargıdan kaçınmaktır (epokhe). Hiçbir bilgi bize gerçeği olduğu gibi göstermediği için yargıdan kaçınmak gerekir.

Timon

Timon'a göre, mutluluğa ulaşmak isteyen, üç noktayı göz önünde bulundurmalıdır. Timon bu durumu sorduğu üç soruya verdiği cevaplarla açıklamaya çalışmıştır.

⇒ Nesneler gerçekte nasıldır?

- Nesnelerin yapısını bilemeyiz.

⇒ Nesneler karşısında tutumumuz ne olmalıdır?

- Yargıdan kaçınmalıyız.

⇒ Nesneler karşısında doğru tutum takınırsak ne olur?

- Mutluluğa (ruhun sarsılmazlığına) ulaşırız.

Timon'a göre, nesneler kesin olarak birbirinden ayırt edilemezler, onlar değişme içindedir ve onlar hakkında yargıda bulunulamaz. Algı ve tasavvurumuz nesnelerin karşısında ne doğru ne de yanlıştır. Bunun için, algı ve tasavvurumuza güvenemeyiz. Eğer böyle hareket edersek önce nesneler hakkında yargı vermekten kaçınmaya, yani teorik bağlılıktan kurtulmaya, sonra da ruhun sarsılmazlığına (mutluluğa) ulaşırız.

Karneades

Şüpheciliği daha da ileri götürerek; "Hiçbir şey bilmediğimi de kesin olarak bilemem" sözüyle her şeyden şüphe edilmesi gerektiğini savunur.

Bu durum septiklerin "yargıda bulunmama", "yargılarını askıda tutma (epokhe)" tutumlarını gayet güzel bir şekilde gösteren bir sözdür. Septikler herhangi bir şeyin doğru bilgisini edinmenin mümkün olmadığını ilke olarak kabul ettiklerinden, hiçbir şey hakkında yargıda bulunmamanın, gerekli olan tek mantıklı tutum olduğu sonucuna varmışlardır.

B-Doğru Bilginin İmkanı (Dogmatizm)

Doğru bilginin, nesnesine uygun genel-geçer bilginin olanaklı olduğunu savunan görüşlere dogmatizm denir. Dogmatizm; değişmeyen inançları kabul ederek insan bilgisinin mutlak hakikate erişebileceğini, aklın mutlak bir değeri olduğunu dolayısıyla bilginin imkanını kabul eden felsefi görüştür. Felsefede dogmatik sözcüğü günlük dilde kullanılan, bir inancı körü körüne savunan, önyargılı bir insanın zihin tavrını ifade

eden anlamından farklıdır. Şüpheciliğe zıt olan dogmatizm, insan zihninin objektif bilgiye sahip olabileceği görüşündedir.

1-Rasyonalizm (Akılcılık)

Rasyonalizme göre, aklımız bir takım ilkeler ya da yetilerle donatılmıştır. Evreni oluşturan tüm nesneler hakkında da kesin bilgi edinmemiz için sadece bu ilkelere uygun bir biçimde mantığımızı kullanmamız yeterlidir.

Akılçılar, deneylerimiz ve duyular yoluyla elde edilen bilgilere şüpheyle bakarlar. Duyu ve deney ortak bilgiyi veremez. Bilgi, genel-geçer, değişmez, her yerde ve her durumda aynı olmalıdır. Böyle bir bilginin kaynağı akıldır. Aklın doğruları deneyin doğrularına göre daha değerlidir. Çünkü, onlar deneyden önce var olan bilgilerdir.

Ayrıca duyular bize, dünyayı bireysel varlık ve olaylardan meydana gelen ve sürekli değişme içinde olan bir şey olarak göstermektedir. Duyular ancak belli bir zamanda ve belirli bir mekanda var olan veya ortaya çıkan varlıklar ve olaylar hakkında bilgi verirler.

Akılçı filozoflar deney öncesi bilginin imkanına inanır. Bu tür bilgiye Apriori bilgi denir. **Apriori:** Dış dünya hakkında yeni bir bilgi vermeyen ancak evrene ilişkin bazı doğruları keşfettiren bir bilgidir. Örneğin; **"Bütün, parçalarının her birinden büyüktür", "Var olan vardır, var olmayan var değildir"** gibi.

Akılçılara göre insan zihni doğuştan boş değildir. İnsanlar doğduklarında bazı bilgilerle donatılmıştır. Zamanla bunlar hatırlanır. Genel-geçer bilgiyi matematik ve mantık bilimi sağlar. Çünkü her iki bilimde insan aklının ürünüdür.

Sokrates (M.Ö 469-347)

Sokrates'e göre bilgilerimiz sonradan duyularımız ve deneyimlerimizle kazanılmamış, tersine doğuştandır. Bunu kanıtlamak için Sokrates, hiç geometri bilmeyen bir köleye yönelttiği sorularla geometri problemi çözdürür.

Sokrates halka değer verir. Değer yargılarına körü körüne inanmanın yanlışlığını gösterir. Bunun için "ironi" ve "maiotik" olmak üzere iki yöntem kullanır.

Ironi (alay): Bir şey bildiğini sanan kişileri sorgulayarak ona gerçekte bir şey bilmediğini gösterir.

Maiotik (doğurtma): Bu yöntemle bir konuda bir şey bilmediğini sanan kimseye yönelttiği sorularla aslında o konuda çok şey bildiğini kanıtlardı. Bu yaptıklarını da ebe olan annesinin yaptıklarına benzetirdi. Annem nasıl var olan bebeğin dünyaya gelmesine yardımcı oluyorsa öğretmende öğrencisine yeni bir şey öğretmez ancak onun aklında var olan bilgileri gün ışığına çıkarır. Çünkü, bilgiler aklımızda doğuştan vardır.

Platon (427-347)

Zorunlu, kesin, genel-geçer bilginin varlığını kabul eder ve bu bilginin doğuştan geldiği düşüncesindedir. Bu tür bilgileri duyu organları sağlayamaz. Çünkü bilgi duysal algılardan oluşsaydı kişiden kişiye değişirdi. Doğru bilgi ancak objektif olan bilgidir. Platon doğru bilginin varlığını "idealar" kuramından yararlanarak açıklar. Buna göre iki dünya vardır. Biri "nesneler dünyası" diğeri "idealar dünyası"dır. Her şeyin aslı idealar dünyasındadır. Bunlarda ancak akılla kavranabilir. Nesneler dünyasını duyu verileriyle öğrendiğimiz için bu alanla ilgili doğru bilgiyi elde edemeyiz. Buna karşılık idealar dünyası akılla kavrandığı için genel-geçer bir bilgidir. Böyle bir bilginin örnekleri matematik ve mantıkta vardır.

Duyular dünyası insana önceden bildiklerini anımsattır. Bunun için Platon, "Bilgi hatırlamadır" der. Yani insan idealar dünyasında öğrendiklerini nesneler dünyasında onların kopyalarını görerek hatırlar.

Aristoteles (M.Ö 384-322)

Hocası Platon'un bilgi anlayışına karşı çıkar. Platon, "**Bir şey bilmek, o şeyin idealar dünyasındaki aslını tanımak demektir**" diyordu. Oysa Aristoteles ideaları nesnelerden bağımsız varlıklar olarak düşünmez. Ona göre idealar, varlıkların içinde bulunan

"öz"lerdir. Duyuların bize tanıttığı bir öz, bir de form vardır. Form (biçim) Platon'un idea dediği şeydir. İdealar içeriklerini duysal dünyadan alır.

Aristo'ya göre bilgi edinme yetisi akıldır. Akılda edilgen (pasif) ve etkin (aktif) olmak üzere iki türüdür. Edilgen akıl, duyuları saptayarak bilgilerimizin içeriğini sağlar. Ama duysal olan varlıklardan akli olan gerçekleri oluşturan etkin akıldır. "**Bilgimizin malzemesini edilgen akıl (duyular), onu biçimlendiren ise etkin akıldır.**" Aristo'ya göre, insan doğuştan bilgi sahibi değildir. Ancak insanın duyu verileriyle kavramları oluşturma yeteneği vardır. Yani akıl bilgiyi üretme yeteneğine sahiptir.

Hegel (1770-1831)

Hegel'e göre, deneye hiç başvurmadan sadece düşünce ile kesin bilgiye ulaşılabilir. Duyu organları yoluyla elde edilen bilgilerin genel-geçer olamayacağını, varlığın özünü veremeyeceği kanısındadır. Ona göre kesin bilgi kavramlar üzerine düşünerek sağlanır.

Hegel'e göre, aklın varlığı kavramasının nedeni, varlığın kendisinin aklın bir ürünü, olmasıdır. Çünkü, evrende var olan tek gerçeklik, esas itibarıyla ruhsal gerçekliktir. Madde gerçek anlamda yoktur veya ruhsal gerçekliğin sadece bir görüntüsüdür.

Hegel, varlığın özü itibarıyla akli, olduğunu düşünmektedir. O halde insan akli ile dış dünyada bulunan nesnel varlığın yapısı aynıdır. Bunun sonucu olarak insan akli, kendisiyle aynı yapıda olan varlığı kavrayabilir. O halde sadece akıl, akli düşünme yoluyla deneye başvurmaksızın varlığı kavramak mümkündür. Bu nedenle Hegel, "**Akla uygun olan gerçek, gerçek olan da akla uygundur**" görüşünü taşır.

2-Empirizm (Deneycilik)

Bilgilerimizin duyu ve algıdan geldiğini, deneyden türediğini ve aklımızda doğuştan hiçbir bilgi, düşünce ve ilke bulunmadığını ileri süren bilgi öğretisidir.

Empirizm, doğru bilgilerimizin kaynağının deneye dayandığını ileri süren görüştür. Bu görüş, insan aklında doğuştan gelen bilgiler olduğunu savunan rasyonalizme tepki olarak doğmuştur. Eğer doğuştan bilgilerle gelmiş olsaydık, bilme ve kavrayış gücü eşit insanlar olurduk. Bu nedenle yeni doğmuş bebeklerden erişkin insanlara kadar herkes doğru bilgiye sahip olurdu.

İnsanların nesneler dünyası ile duyuları aracılığıyla ilişkiler kurdukları bir gerçektir. Gözümüzle renkleri, biçimleri görür; elimizle sıcaklık, soğukluk, sertlik ve yumuşaklığı algılarız. Kulağımız olmasaydı sesleri, dilimiz olmasaydı tatları hissedemezdik. Gerçekten görme duyusundan yoksun olan biri için renkler ve biçimler dünyasının var olamayacağı bir gerçektir.

John Locke (1632-1704)

Locke, "**İnsan zihni üzerine bir deneme**" adlı eserinde zihni, üzerinde hiçbir yazı bulunmayan ve hiçbir tasarıma sahip olmayan boş bir levhaya (Tabula rasa) benzetir. Ona göre zihin, deney sayesinde kendisine gelen malzeme üzerinde çalıştıkça tasarımlara ve düşünceye sahip olur. Locke göre, insan zihninde doğuştan gelen hiçbir bilgi yoktur ve her türlü bilginin kaynağı ve aracı deneydir.

Deneylerimiz zaman içinde bu boş levhayı doldurur. Eğer bilgiler doğuştan gelseydi cahil ya da budala dediğimiz kişilerin de çeşitli konularda bilgi sahibi olması gerekirdi. Oysa gerçek böyle değildir. "**Zihinde bulunan hiçbir düşünce yoktur ki daha önce duylarlarda da bulunmamış olsun.**"

Locke göre, doğuştan bilgi yoktur. Örneğin: Çocuklar, "**Bütün ısı veren şeylerin yakıcı olduğunu önceden değil, sobaya eli dokunduktan sonra (deneyden sonra) anlar.**" Doğuştan böyle bir bilgi yoktur. Bütün insanlarda ortak sayılan aklın ilkeleri deneyimlerimiz sonucu kazanılır. Acıyı tatlıdan ve uzun kısıdan ayırmayı duyuları veya deneyimleri aracılığıyla öğrenir.

D. Hume (1711-1776)

Bütün bilgilerimizin dış deneyden geldiğini savunur. Ona göre "**doğa yasaları**" gibi "**düşünce yasaları**" da insanın alışkanlıklarından başka bir şey değildir. Tasavvurların kaynağını araştırır ve zihnimizde bulunanları "izlenimler" ve "fikirler" olmak üzere ikiye ayırır.

İzlenimler: Duyumlar, duygulanmalardır.

Fikirler (düşünceler): Duyum ve duygulanmaların soluk izleri ya da kopyalarıdır. Fikirlerin bilincine herhangi bir izlenime yönelip onun üzerinde durduğumuzda varırız.

Hume'a göre, doğada olup biten olayların bir nedeni vardır. Bunu da nedensellik ilkesiyle açıklar. Örneğin, a olayının nedenini b olayı sayarsak a algısıyla b algısı arasında bir nedensellik bağlantısı kuramayız. Bizim burada sadece algıladığımız bu iki olayın birbirinin ardından geldiğidir. Ama aralarındaki "neden-so-nuç" bağıllığı denilen zorunlu ilgiyi algılayamayız. O halde nedensellik algılanamaz ancak düşünülebilir. "**Peki bizde bu tasavvur nasıl oluyor?**" sorusunu ise Hume alışkanlık ile açıklar.

Güneşin şimdiye kadar hep doğduğuna alıştığımız için, yarında doğacağına inanırız. Buna göre a olayının b olayından önce geldiğini birçok kez görürüz. Bu da bizde alışkanlık yapar. Bu alışkanlıkların oluşmasında çağrışımın etkisi vardır. Oysa a ile b olayları arasında böyle zorunlu bir ilgi yoktur. Ancak biz böyle bir çağrışımdan ibaret olan ilginin var olduğuna inanabiliriz.

3-Sensualizm (Duyumculuk)

Sensualizme göre, fikirlerimizin ve her çeşit bilgilerimizin kaynağı duyulardır. Zihin ve düşünce hayatımızın tamamının duyular ve onların değişimleri ile açıklanabileceğini kabul eder.

Condillac (1715-1780)

Ona göre bütün bilgilerimizin kökeni duyularımızdır. Duyu organlarının bildirdiğinin dışında hiçbir bilginiz

yoktur. Condillac bu görüşünü mermerin içinde gizli ve henüz yapılmamış olan heykel örneği ile açıklar. Bizim gibi yaşayan fakat mermerden kabuğu nede niyle duyum alamayan bir heykel düşünün. Bu kabu ğun çeşitli parçaları kırıldıkça heykel zihinsel olarak yaşamaya başlar. Heykeli saran kabuk kırıldıkça o çe şitli özellikleri kazanmaya başlar. Bütün kabuk kırılın ca mermerin içinde saklı olan heykel ortaya çıkar.

4-Kritisizm (Eleştirecilik)

Bilginin kaynağını hem deneyde hem de akılda gören görüştür. Bu görüşün temsilcisi Kant'tır. Kant'a göre; bilgi deneyle başlar; fakat deneyle bitmez. Deneyle gelen algı, aklın kavram ve kategorileriyle işlenerek bilgi oluşur. Bu anlayışa göre bilgi hem dış dünyadan gelen algıların hem de zihnin ortak ürünüdür.

Immanuel Kant (1724-1804)

Kant'a göre; **"Bütün bilgi deneyden doğmaz"** deney bilginin ham maddesidir. Ancak böyle olması, bilginin deneyden çıktığı anlamına gelmez. Bilgi için deneyle elde edilen hammadenin bir biçime, bir düzene sokulması gerekir. Bu biçimlendirme zihinde bulunan birtakım zihin formları (kalıpları) sayesinde olur. Bu kalıplar ise deneyden gelmez, apriori (deney öncesi) dir. İnsan zihninde deneyden gelmeyen yargı formları deneyim yoluyla sağladığı hammaddeye biçim ve düzen verir ve böylece bilgi elde edilmiş olur.

Kant bu düşüncelerini; "Deneksiz kavramlar boş, kavramsız deneyler kördür" diye özetler. **"Salt aklın eleştirisi"** adlı kitabında; **"Nesneler bize algılarımızı oluşturan duyu etkilenimlerini verirler. Bunlar daha sonra akıl tarafından ele alınıp, kavramlarımızı şekillendirirler."**

5-Pozitivizm (Olguculuk)

Pozitivizm, duyu verilerine, deneye dayanan düşü-nüş demektir. Doğru bilgiye olayların incelenmesiyle ulaşılabilceğini ve bu tür bilgileri yalnızca deneysel bilimlerin sağlayabileceğini ileri süren bir felsefe sistemidir. Pozitivizm'in ana iddiası metafiziğin hiçbir değeri ol-

madığıdır. Pozitif bir doğa biliminin yanında pozitif bir ahlakın ve bir dinin oluşturulması öngörülür. Bununla beraber felsefenin pozitif bir bilim olması gerektiğini ve gerçek bilimin de yalnızca pozitif olanla, yani duyu ve gözlemlere dayalı olması gerektiği savunulur.

Pozitivizm'e göre, varlığın görünen boyutu dışında bir başka boyutu yoktur. Varlık algılanabilen olaylardan ibarettir. Ancak olgusal dünya bilenebilir. Doğru bilgi, olguların bilgisidir. Ona ulaşmak için varlığa, "nasıl" sorusunu sormak yani deney ve gözlem yapmak gerekir. Varlığı bilmek demek olgular arasındaki değişmez ilişkileri (doğa yasalarını) bilmek demektir.

A. Comte (1798 - 1857)

Comte'un çıkış noktası, duyularımızın sağladığı olayların bilgisidir. Comte'a göre biz, yalnız duyuların sağladığı olayların bilgisini elde edebiliriz. Bu bilgi, nesnelerin özü ile ilgili olmayıp, olayların art arda gelişi ve benzerliği ile ilgilidir. Comte, olayların art ardallığına, olayların yasaları; olayların benzerliğine de kavramlar adını verir.

Comte, doğanın mutlak ve yüce bir amacının olduğunu kabul etmez. Doğada olup biten her olayın bir nedeni vardır. Nedenler de sonuçlar da doğanın içindedir. Doğanın dışında bir neden aramak yanlışır. Felsefenin ve bilimlerin amacı doğaüstü ve doğa dışı güçleri aramak gibi boş bir inanç olmamalıdır.

Duyularımızın bize sağladığı olgulardan (fenomenlerden) hareket etmeli, onların arkasındakilerle uğraşmamalıdır. O da Kant gibi sadece fenomenlerin bilinebileceği ve insan bilgisinin görel olduğu görüşündedir. Kısaca pozitivizm araştırmayı yalnız olgulara dayandırmalı, deney sonuçlarını sistemleştirerek onları ahlak, din, siyaset gibi alanlarda kullanmalı ve deneyle denetlenemeyen soruları da konusu dışına bırakmalıdır.

Comte toplumların tarihsel gelişim sürecini üç aşamadan oluşan bir kuram ile açıklar. Bunlar:

⇒ **Teolojik dönem:** İnsan dünyayı ve olayları tanrısal kuvvetler ile açıklar. Bu dönemin ürünü dindir.

⇒ **Metafizik dönem:** Bu dönemde insan olayları, nesneleri soyut kuvvetler ile açıklar.

⇒ **Pozitif dönem:** Bu çağda insan dünyayı ve olayları yalnız doğa yasaları ile açıklar. Olgular arasında değişmez bağlar, yasalar ortaya çıkarılır. İnsanlığın ve düşüncenin en yüksek evresidir. Tüm olay ve olgular olgularla açıklanır. Doğanın yasaları bulunmaya çalışılır. Günümüz toplumları bu evreyi yaşamaktadır. Bu dönemin ürünü bilimdir.

Comte göre; insanın, doğayı incelemesinin amacı doğa üzerine etkide bulunmaktır. Dolayısıyla bilimin tüm amacı insanın olguları önceden görebilmesini sağlamaktır. Comte buna **"bilim önceden görmedir."** Önceden görmeyi ise **"eylemde bulunma"** olarak özetler.

6-Analitik Felsefe (Yeni Pozitivizm, Mantıkçı Pozitivizm)

Bu akımın temsilcileri M.Schlick (1882-1936), Carnap (1891-1970), Wittgenstein (1885-1951), B.Russel

Analitik felsefeye göre doğru bilgi, doğruluğu test edilebilen bilgidir. Felsefenin görevi, dil çözümlemeleri yapmaktır. Çünkü doğru bilgi ancak böyle elde edilebilir. Felsefenin esas görevi dış dünya hakkında bilgi vermek olmayıp dilin analizini yapmak olmalıdır. Bu görüşü benimseyen filozoflar dil analizi için modern mantığı kullanırlar.

Wittgenstein "Tractatus" adlı eserinde, dilin dünya veya gerçeklikle ilişkisi sorununu ele alır ve şu tezi ileri sürer: Dil ile gerçeklik aynı yapıya sahiptir. Dolayısıyla dilin analizi, gerçekliğin analizi demektir. Öte yandan dille ifade edilmeyen şeyler de saçmadır, anlamsızdır. Başka deyişle dilin sınırları, düşüncenin ve bilginin de sınırlarıdır. Bu nedenle üzerinde konuşulamayan şeyler hakkında susmak gerekir.

Bu felsefe anlayışına göre bilime dayanan bilgi doğru bilgidir. Metafiziğe dayanan bilgiler ise anlamsız ve ispatlanamaz bilgilerdir.

7-Entüisyonizm (Sezgicilik)

"Sezgi"yi bilginin temeli sayan görüştür. Bu görüşü savunan filozoflar doğru bilgiye duyuşal gözlemler ve akıl yürütmelerle erişilemeyeceğini ileri sürerler. İnsanın ancak sezgi adını verdiğimiz özel bir yeti ile doğru bilgiye ulaşılabilceğini savunurlar. Bu yeti sayesinde biz, bilmek istediğimiz bir şeyi doğrudan, aracı-sız bir kavrayışla kavrarız. Ayrıca bu yeti, nesneyi bütünlüğü içinde ve kendisinden şüphe etmemizin mümkün olmadığı bir iç güven duygusu ile bilmemizi sağlar. Bu bilgi ile bilinen şey de apaçık bir biçimde, kesin ve uygun bir tarzda bilinir.

Bergson (1859-1941)

Bergson, evrenin kesin bilgisine sezgi ile ulaşılabilceğini savunur. Sezgi akıl yürütmeye dayalı bir düşünme biçiminin tersi olarak varlığı doğrudan ve aracı-sız kavramaktadır. En çok sezgisel bulgunun kesinliğinden ve tamlığından söz edilebilir. Sezgi bizi asla yanıltmaz.

Bergson zeka ile sezgi arasında bir ayrım yapar. Zekayı bilimin, sezgiyi ise metafiziğin temeline koyar. Ona göre zekanın özelliği, gerçekliği parçalayarak ve dondurarak, cansız bir biçimde vermesidir. Buna karşılık sezgi, nesneyi bütünlüğü, hareketliliği ve canlılığı için de bize kazandırır.

Bergson'a göre, gerçekliğin kendisi veya gerçekliği meydana getiren varlıklar canlı, hareketli, somut ve bütün parçalarının birbiriyle derin ilişkiler içinde bulunduğu bütünsel varlıklardır. Bundan dolayı varlıkları canlılıklarında, hareketliliklerinde, bütünselliklerinde ve somutluluklarında kavrayabilecek bir yetiye ihtiyaç vardır. İşte bu yeti sezgidir.

Gazali (1058-1111)

Duyulardan elde edilen verilere güvenilemeyeceğini ve aklın da bütün konuları kavramakta yetersiz olduğunu öne sürer. Akla dayanan ve birbirleriyle çelişen felsefe sistemlerinin çokluğunu, bunun bir kanıtı sayar.

Gerçeği, duyu ve akıl yoluyla bilmek olanaksızdır. İnsan gerçeğe bilgiye ulaştırıcı yol "**gönül yoludur**" (inanç)'der. Gazali'ye göre, gerçeğe bilgi, insan gönlüne yüce bir nur olarak inen sezgi ile elde edilir.

8-Fragmatizm (Faydacılık)

Bilgilerimizin sınırlarını bilginin işlevi ve sonuçları belirler. Bilgilerimiz ne kadar çok problemi açıklamaya yarıyorsa o kadar doğrudur. O halde bilgilerimizin sınırları, açıkladığı ve işe yaradığı orandadır.

W. James (1842-1910)

James'e göre, "**Yararlı olan doğrudur. Doğru olan da yararlıdır.**" Bu da ancak bir eylemde bulunmakla sağlanır. O halde düşünce eyleme bağlıdır ve düşüncüyü eylemden ayırmak yanlıştır. Çünkü bir düşüncenin doğruluğu kendisini doğrulayan bir iş ya da eylemle anlaşılabilir. Nitekim bir ceviz ağacındaki sincabı göremeyen avcı için, ağaçta sincabın bulunmasının bir anlamı yoktur.

James, geleneksel felsefecilerin dogmalarla, kuramlarla uğraşmaktan ormandaki tek tek ağaçları görmediğini, sonuçları göz ardı ederek ilk nedenlere kafa yorduklarını söyler. Yaşamın verilerini, kesin kanıtlarını ölçü alır. Ona göre, bilim, felsefe ve teolojide hiçbir tanım ya da formül kesin değildir. Önemli olan kuram değil, pratiktir. Bilgilerimizin doğruluğuna dair evrensel öncesiz-sonrasız bir hakikat yoktur. Doğruların ölçütü kanılarımızın yaşam içinde doğrulanmasıdır.

John Dewey (1859-1952)

Ona göre; düşünce çevreye uymayı, doğadan yararlanmayı, mutlu olmayı sağlar. Eğer bir bilgi doğru ise yararlıdır, değilse doğru değildir. İnsan doğayla mütacelesinde bir eylemde bulunmak zorundadır. İnsan bir şey yapmak için önce düşünür ve sonunda düşünce eyleme dönüşür. Düşüncenin doğruluğu onun yararlı ya da başarılı olmasına bağlıdır. Gerçek bilgi bilimsel bilgidir ve doğa bilimlerinin yöntemleriyle ulaşılamayan bilginin değeri yoktur. Eylemimize temel olacak bilgiyi yalnızca deney alanında aramamız gerekir.

9-Fenomenoloji (Görüngü Bilim)

Fenomenoloji eski Yunanca da görünüş, görüngü demek olan fenomen sözcüğünden gelir. Bu felsefe anlayışının temsilcileri Edmund Husserl (1859-1938) ve Max Scheler (1874-1924)'dir.

Fenomenoloji, felsefesini pozitivizmi eleştirerek kurar. Husserl'e göre, pozitivizm yalnız duyusal ve bireysel verilere dayanmakla yanılmıştır. Oysa biz, genel objeleri tinsel olarak kavrarız. Bu genel objeler fenomenlerdir.

Asıl varlık, fenomenlerin içinde gizli olan "öz"dür. Öz, varlığı varlığa getiren; onu, o şey yapan temel nedendir. Bir nesneyi kendisi yapan şeydir. Özü anlamının yolu fenomeni bilmekten geçer. Fenomenden hareketle öze ulaşılır. Öz, bilinç tarafından doğrudan bilinir.

YAYINLARI

YAYINLARI

ÖSYS Soruları

1. Gören öznenin kendisi de görülebilirlik alanında-
dır.

Bu cümleden çıkan sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öznenin de nesne olabileceği
B) Ancak nesnenin nesne olabileceği
C) Doğru bilginin olabileceği
D) Gerçeğe ulaşılabilmesi
E) Nesneden uzaklaşılabilmesi

(2005/ÖSS)

2. Bilimsel bilgi, sürekli araştırma faaliyetlerine dayalıdır. Yapılan her yeni araştırma, kendisinden önce yapılmış araştırmalara dayanmakla birlikte, yeni boyutlar da getirir.

Burada, bilimsel bilginin hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Olanı olduğu gibi bildirme
B) Evrensel olarak kabul edilme
C) Birikimli olarak ilerleme
D) Geçerli yöntemlerle sağlanmış olma
E) Akıl ve mantık ilkelerine dayanma

(1986/ÖYS)

3. Bilimde gelişme bilim adamları arasındaki işbirliğinin bir sonucu olarak gerçekleşir ve adeta bir bilim adamının elde ettiği sonuçları eleştirip düzeltebileceği gibi onlara dayanarak yeni bilgilere de ulaşır. Bu nedenle, örneğin tıp, fizik, psikoloji alanındaki bilgiler bundan elli yıl öncesine göre daha ilerdedir.

Bu parçada bilimsel bilginin hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Mantık ilkelerine uygun olduğundan
B) Kuramsal temele dayandığından
C) Sistemli ve düzenli olduğundan
D) Nesnel olarak doğrulandığından
E) Birikimli olarak ilerlediğinden

(1996/ÖSS)

4. Bir bilimsel bilgi ürettiğini iddia eden kişi, iddiasını, bilimle uğraşan başka kişilerin de gerçekleştirebileceği gözlem ve deneylere veya onaylayacağı mantıksal çıkarımlara dayanarak belgelemekte yükümlüdür. Bilim çevrelerinin yeterince belgelenmiş saymadığı hiçbir iddia, bilimsel bilgi olarak kabul edilmez.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- A) Bilimsel bilgi olgulara dayalı, tekrarlanabilir ve nesnel ölçütlerle denetlenebilir niteliktedir.
B) Bilim, insanın, çevresinde olanları anlama ve açıklama ihtiyacından doğmuştur.
C) Bilim genelleyicidir, tek tek olgularla değil; aynı türden olguların ortak yönleriyle ilgilenir.
D) Bilimsel bilgi, olaylar arasındaki ilişkileri açıklayarak bu olayların kontrol edilebilmesini sağlar.
E) Bilimsel bilgiler doğru olarak kabul edilen bir takım temel varsayımlara dayanır.

(1999/ÖSS)

5. ● Bir toplumbilimci, değerleri veya insanlar arasındaki ilişkileri incelerken bireyleri belli bir biçimde davranmaya yöneltmez. Sadece, olanı olduğu gibi ele alır.
● Kepler Yasaları, gezegenlerin nasıl hareket etmesi gerektiğini değil, nasıl hareket ettiğini belirtir.

Bu iki durum, bilimsel bilginin hangi özelliğine örnektir?

- A) Evrensel olması
B) Var olan durumu betimlemesi
C) Mantık ilkelerine dayanması
D) Birikimli olarak ilerlemesi
E) Olayların denetim altına alınmasına olanak vermesi

(2000/ÖSS)

6. Galilei'nin ortaya koyduğu "Hız, düşme zamanıyla orantılıdır." yargısının tek bir düşme olayı için değil, bütün düşme olayları için geçerli olması bilimsel bilginin hangi özelliği ile ilgilidir?

A) Olanı olduğu gibi aktarma
B) Genellenebilir olma
C) Birikimli olarak ilerleme
D) Kendi içinde tutarlı olma
E) Deney ve gözleme dayanma

(1991/ÖYS)

7. Öklid MÖ 323-285 yılları arasında İskenderiye'de yaşamıştır ve hâlâ yaşamaktadır. Çünkü adı geometriyle özdeşleşmiştir. Öklid'in başına gelen, adı bir şeyin adıyla özdeşleşen herkesin başına gelmiştir: O şey tanınır, fakat kişinin kendisi unutulur. Jileti herkes bilir. Ama onu icat eden Gillette'i (Jilet'i) kimse bilmez.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

A) Bilimsel ürünler-yaratıcısından ayrı varlık alanı kazanır.
B) Bazı bilgiler herkes tarafından bilinir.
C) Bilimsel bilgileri anlamak için bilginleri tanımak gerekir.
D) Bilimsel bilgiler doğruluğu test edilmiş bilgilerdir.
E) Bilimsel bilgiler uygulanabilir bilgilerdir.

(2007/ÖSS)

8. Bilimsel kuramların ortaya çıkışını bir mucize olarak göstermek hiçbir şekilde savunulamaz. Bilimin geçmişine bakıldığında, önceleri bir atlatma, sıçrama olarak görülen bilimsel çalışmaların, aslında kendinden önceki pek çok kaynaktan beslendiği görülmektedir. Başka bir deyişle, bilimin sellerini veya nehirlerini oluşturan küçük dereler, çaylar fark edilmektedir.

Bu parçada bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

A) Bilimsel yöntemle üretilmesi
B) Sistemli ve düzenli olması
C) Olaylar arasındaki ilişkileri açıklaması
D) Mantık ilkelerine uygun olması
E) Birikimli olarak ilerlemesi

(1999/ÖSS İPTAL)

9. – Thales (M.Ö. 7. yy.) bir yere sürtilen kehribarın hafif cisimleri çektiğini gözlemiştir. Gilbert (1544 -1603), kehribarın gösterdiği bu özelliğin, cam, reçine, kükürt gibi maddelerde de bulunduğunu fark etmiştir.
– Gerieke (1602 -1686), kükürtten yapılmış bir küre yardımıyla ilk elektrik üreticini bulmuştur.

Buna göre, Thales'in çalışmalarının elektrik üreticinin bulunmasına temel oluşturması, bilimle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine bir örnektir?

A) Gözlenen olayların yansız bir biçimde betimlenmesi gerektiğine
B) Olgu ve olayların değişik özellikleriyle ortaya konması gerektiğine
C) Gelişmelerin, önceki bilgi birikimine dayalı olduğuna
D) Bilgiye ulaşmada, kullanılan yöntemin önemli bir payı bulunduğuna
E) Bir olayın birden çok nedeni olabileceğine

(1993/ÖYS)

10. Dünyada olup bitenlerin doğru ve yanlış olması söz konusu değildir. Doğruluk düşüncelerin, yargıların, önermelerin bir özelliğidir. Doğruluğun ölçütü de bir tasarımın ele aldığı nesneye ne derece uygun olduğudur. Yani bir bilgi ele aldığı gerçeği olduğu gibi yansıtıyorsa doğru, yansıtmıyorsa yanlıştır.

Bu görüşe göre doğru nedir?

A) Düşüncenin gerçeğe uyuşmasıdır.
B) Yaşamda işe yarayanların bilgisidir.
C) Zihindeki tasarımlar arasındaki tutarlılıktır.
D) Aklın kavramlarıyla kanıtlanmış önermelerdir.
E) Gözlem ve deneye dayalı açıklamalardır.

(1997/ÖYS)

11. Arabamın motoru çalışmıyor. Tamirciye gösterip "Karbüratörde ne var?" diye sorduğumda, "Hiç." diyor. Bunun bir önerme olduğunu kabul edersek, bu önerme doğru olabilir mi? Elbette doğru olabilir. Ama bir önerme doğruysa gerçekliğin de onun söylediği gibi olması gerekir. Doğruluğun tanımı bu. Öyleyse karbüratörde bir hiç olması gerekir.

Bu parçaya göre, doğru önermede bulunması gereken özellik aşağıdakilerden hangisidir?

A) İfadesinin kısa ve basit olması
B) Yanlış yoruma kapalı olması
C) Akla uygun olması
D) Gerçeğe uygun olması
E) Duruma göre değişebilmesi

(2005/ÖSS)

12. Bacon'a göre insan, doğal yapısı, yetiştiriliş biçimi, toplumsal ilişkileri ve inandığı öğretiler sonucu belirli görüşleri benimser. Bacon, "idol" adını verdiği bu görüşlerin insan zihnini yanılttığını, kişinin olanı olduğu gibi görmesini güçleştirdiğini ileri sürer.

Aşağıdakilerden hangisi Bacon'ın bu görüşünü dile getirmektedir?

A) Bilgi eğitim yoluyla kazanılır.
B) Gerçeğe ancak akıl yoluyla ulaşılabilir.
C) Bilgi yanlışları dış dünyanın yapısından kaynaklanır.
D) Önyargılar gerçeğe ulaşmayı engeller.
E) Gerçeği görme yetisi doğuştandır.

(1988/ÖYS)

13. Bir savın doğru veya yanlış olması, onun bir "doğruluk değeri" taşıdığını gösterir. "Gerçek" ise savın konusudur. Örneğin güneş, havanın sıcaklığı, yağmur yağması bir doğru ya da yanlış değil, bir gerçektir. Ama belirli bir günde güneşin parladığına, havanın sıcak olduğuna ya da yağmurun yağdığına ilişkin ifadeler doğru ya da yanlış olabilir. O halde doğruluk veya yanlışlık, zihinde bulunan veya zihnin ürettiği bir şeyle, kısaca önermeyle ilgilidir.

Bu parçaya dayanarak "doğruluk değeri" ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

A) Var olanın değil, yargı ve düşüncenin bir özelliğidir.
B) Var olanı olduğu gibi açıklayan yargılardır.
C) Aklın ilkeleri ile tutarlı olan yargılardır.
D) Deneyle ispat edilebilen olgulardır.
E) Toplumda genel kabul gören düşüncelerdir.

(1995/ÖYS)

14. Dewey'e göre, insanın bilgi edinme eylemi bir sorunla karşılaştığı anda başlar. Örneğin, ormanda kaybolan bir kişi yolunu bulmak için yoğun bir biçimde düşünmeye başlar. Güneşin ve arazinin durumu, şimdiye kadar yürüdüğü yön gibi verileri hesaba katarak bir çözüm, bir bilgi üretir. Eğer ürettiği çözüm ormandan kurtulmasını sağlıyorsa bilgi doğru, sağlamıyorsa yanlıştır.

Bu parçaya göre, Dewey bilgi edinmede aşağıdakilerden hangisinin önemini vurgulamaktadır?

A) Bilen birine danışmanın
B) Soru sormanın
C) Sezgilerden yararlanmanın
D) Şüphe etmenin
E) Problem çözmenin

(1995/ÖYS)

15. Gerçeklik, düşünülen ya da zihinde tasarlanan değil, somut ve bilinçten bağımsız olarak var olandır.

Bu tanıma göre, aşağıdakilerden hangisi bir "gerçeklik" örneği değildir?

A) Bir kalp hastasının tedavisinde kullanılan ilaç
B) Haberleşmede kullanılan telgraf makinesi
C) Picasso'nun bir müzede sergilenen tabloları
D) Bir çemberin alanını hesaplamada kullanılan (pi) sayısı
E) Bir fabrikanın çevre kirliliğine yol açan atıkları

(1994/ÖYS)

16. Dünyanın ya da bilimin bana herhangi bir felsefi sorun sunacağını sanmıyorum. Bana felsefi sorunlar sunan, diğer filozofların dünya ya da bilim hakkındaki yorumlarıdır. Genelde iki tür sorunla ilgileniyorum: Birincisi filozofun ne demek istediğini tam ve doğru olarak kavramak, ikincisi de söylediklerinin doğruluğuyla ilgili doyurucu dayanak olup olmadığını bulmak.

Bu parçada sözü edilen iki sorun, sırasıyla aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) Anlama - Temellendirme
B) Doğrulama-Yanıtlama
C) Açıklama - Anlama
D) Yorumlama-Tanımlama
E) Öndeyide bulunma - Açıklama

(2003/ÖSS)

17. Bugün doğru dediğimiz bilgiye yarın yanlış demeye hazırlıklı olmalıyız. Euclid uzayı, Aristo mantığı, Skolastik metafiziği yüzyıllar boyunca faydalı olmuşlardır. Fakat o zaman için faydalı olan bu görüşler, daha sonraki deneylerimiz için aynı ölçüde elverişli olmamıştır.

William James'in bu görüşüne temel olan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilgiye ancak doğruyu aramaktan vazgeçildiğinde ulaşılır.
B) Doğruların değişmesi, yaşamın değişmesine neden olur.
C) Doğruluğun değerini belirleyen, o gün için sağladığı faydadır.
D) Değişmeyen bilgilere ulaşıldığında faydalı bilgiye de ulaşılmış olur.
E) Kavramlar açık seçik tanımlanmadıkça doğruya ulaşmaz.

(1993/ÖYS)

18. En büyük bilgi, bildiklerimizden başka bilgilerin de olduğunu bilmektir.

Bu cümlede savunulan görüş aşağıdakilerden hangisiyle paralellik gösterir?

- A) İnsan, aklıyla her şeyi bilebilir.
B) Bilgiler bizim bildiklerimizle sınırlı değildir.
C) En doğru bilgi, işimize en çok yarayan bilgisidir.
D) Doğru bilgiye yalnızca sezgilerle ulaşamaz.
E) Güvenilir bilgiler kendi deneyimlerimizden edindiklerimizdir.

(2003/ÖSS)

19. Varlıklar, sizin onlar karşısında duruşlarınıza göre gösteriyorlar kendilerini. Önümdeki bir demet gül, ona bir botanik uzmanı olarak yaklaştığımda kendini botanik biliminin kavramlarıyla sunar. Bir teorik fizikçi olarak atomlardan, fotonlardan, kuarklardan oluşan bir madde olarak verir kendini. Öte yandan, bir ressam ya da bir şairsem ne denli farklı "yüzleriyle" sunacaktır kendini.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Her varlık kendini diğer varlıklardan farklı gösterir.
B) Doğru bilgi, varlığı yansıtan bilgisidir.
C) Bilimler, varlığın özünü anlamamızı kolaylaştırır.
D) Varlığın algılanışı, algılayana bağlıdır.
E) Kişisel tulumlar varlığın özünü değiştirir.

(2004/ÖSS)

20. Hegel'e göre felsefe, nesnelerin, düşünceyle görülmesi, düşünceyle ele alınmasıdır. Düşünme kendi kendisiyle beslenir; dışarıdan sağlanacak bir gerece gerek yoktur. Hegel gerçeğe, deneye hiç başvurmadan düşünceyle ulaşmaya çalışır.

Hegel'in bu yaklaşımında temel aldığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilginin kaynağı duyular değil, aklıdır.
B) Doğuştan gelen hiçbir kavram yoktur, tüm kavramlar yaşantılar yoluyla kazanılır.
C) Bilgi ancak mistik bir sezgi ile elde edilir.
D) Düşünme yetisi bireyin algıladıklarıyla sınırlıdır.
E) Düşünce yalnızca bir eylem aracıdır ve ancak bir araç olarak değer taşır.

(1999/ÖSS)

21. Kaf Dağı'nın ardında Zümrüdüanka kuşu var mı yok mu? Var dediğimizde de yok dediğimizde de fark etmiyorsa bunu bilmenin benim için önemi yoktur. Bununla birlikte, "Kaf Dağı var, onun ardında da Zümrüdüanka kuşu var." diyorsam ve bu bilgiler benim işime yarıyorsa bunlar doğrudur.

Bunları söyleyen kişinin görüşü, bilgi kuramıyla ilgili aşağıdaki yaklaşımlardan hangisine uymaktadır?

- A) Kuşkuçuluk
B) Pragmatizm
C) Empirizm
D) Sezgicilik

E) Fenomenolojizm
(2006/ÖSS)

22. Birkaç yıl önceydi, bir duvara doğru yürüyordum. Baktım hırpani biri bana doğru geliyor. "Kim bu kılıksız, tuhaf adam?" dedim kendi kendime. Sonra bir de baktım, duvar meğer aynaymış; kendime bakıyormuşum. O adam birden ince, zarif, üzerinden anlayışlılık akan biri olup çıkiverdi.

Bu parçada anlatılan durum, aşağıdakilerden hangisine bir örnektir?

- A) Bilgilerimizin dış dünyayı ayna gibi yansıttığına
B) Algıların duruma bağlı değerlendirmeler olduğuna
C) Aklın bilgilerimizin tek kaynağı olduğuna
D) Nesnel bilginin evrensel bilgi olduğuna
E) Var olmanın algılanmakla eşdeğer olduğuna

(2005/ÖSS)

23. Akşam karanlığında eve girdiğinizde her zaman ki gibi elektirik düşmesine basıyorsunuz; ama beklediğinizin tam tersine lambanız yanmıyor. Bir an için şaşkınlık içindesiniz. İster istemez çok geçmeden kafanızda birtakım olasılıklar belirecek, şaşkınlığınızı giderecek bir açıklama bulmaya girişeceksiniz. Sigorta atmış olabilir, ampul gevşemiş olabilir vb. Bu olasılıklardan birinin doğru çıkması halinde şaşkınlığınız giderilmiş olacak, beklenmeyen durum sizin için artık beklenen bir sonuç niteliği kazanacaktır. Demek oluyor ki açıklama çabası şaşkınlığımızı giderme, beklentilerimizle olup bitenler arasındaki uygunluğu sağlama ihtiyacımızdan doğmaktadır. Bu, günlük düşünme düzeyinde olduğu gibi bilimde de böyledir.

Bu parçaya göre, "açıklama" eylemi aşağıdakilerin hangisinden kaynaklanmaktadır?

- A) Her sorunun cevaplanabilmesi için yeterli bilgiye sahip olunduğu inancından
B) Beklenmeyen bir durumun yarattığı huzursuzluğu giderme isteğinden
C) Bilimsel bilginin başkalarına da aktarılması gerektiği düşüncesinden
D) Günlük düşünce düzeyinden, bilimsel düşünce sürecine geçilmesi gereksiniminden
E) Çeşitli alanlardaki bilgileri birbiriyle ilişkilendirme çabasından

(2001/ÖSS)

24. Bir düşünür, duyulan küçümseyen salt akılcı görüşe karşı, duyuların ağzından şöyle söylemektedir: "Zavallı akıl, beni çürütmek için dayandığın kanıtları yine benden alıyorsun."

Düşünürün bu sözle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan, duyularından gelen bilgiyi edilgen biçimde almaz; onları şüphenin ve aklın süzgecinden geçirerek yorumlar.
B) Duyulardan gelen bilginin doğru olup olmadığı, yine duyulardan gelen başka bilgilerin kullanılmasıyla anlaşılır.
C) Duyular, duyu organlarına yani bedenimize bağlı olduğu için sınırlıdır; akıl ise maddesel olmadığı için sınırsızdır.
D) Duyular bize olayların gerçek nedenlerini söyleyemez; olayların özü ancak akılla kavranabilir.
E) Doğadaki her şey, duyularla algılanması olanaksız olan ve hiçbir zaman değişmeyen bir ilk maddeden oluşmuştur.

(1999/ÖSS)

25. Sokrates, konuşmalarında, kendisinin hiçbir şey bilmediği gerekçesiyle, karşısındaki kişiye sorular yönelir. Bu sorular ve onlara aldığı cevaplarla, önce, o kişinin ortaya koyduğu düşüncenin üstünkörü olduğunu, temelsizliğini gösterir. Sorularına devam ederek, konuştuğu kişinin doğru düşünceye ulaşmasına yardımcı olur. Kendi deyişle "ruhta uyku halinde bulunan düşünceleri doğurtmaya" uğraşır.

Sokrates'in bu yaklaşımının temelinde aşağıdaki görüşlerden hangisi vardır?

- A) Bilgiye, o konuda uzman kişilerin görüşleri alınarak ulaşılır.
B) Bilgi, karşıt görüşlerin uzlaştırılmasıyla oluşur.
C) Saklı olan doğrular, insanın sorgulama yoluyla düşündürülmesi sonucu ortaya çıkarılabilir.
D) Apaçık olmayan gerçeklere, erdemli kişiler gibi, erdemsiz kişiler de ulaşabilir.
E) Doğrular, duyularımızın ve aklımızın kavrayabilme gücüyle sınırlıdır.

(1999/ÖSS)

26. Başkalarının dertlerini inceleyip kendi dertlerini bilmeyen bilginlerle, çalgılarını akort etmesini bilip de yaşayışlarını akort etmeyi bilmeyen müzikçilerle, adaletten sözletmeyi öğrenip adaletli davranmayanlarla alay edermiş Kral Dionysius.

Bu parçada Kral Dionysius'un alay ettiği belirtilen kişilerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bildiklerinin yetersizliği
B) Olaylara farklı açılardan bakmamaları
C) Bildiklerini yaşama uyarlamamaları
D) Öznel olmaları
E) Olduklarından farklı görünmeleri

(2007/ÖSS)

127. Bizim varlık düzenimiz nesneleri kendine uydurur, her şeyi kendine göre değiştirir. Aslında dünyanın ne olduğunu bilemez oluruz, çünkü her şey bize duyularımızla bozulmuş, aslından ayrılmış olarak gelir. Pergel, gönye, cetvel bozuk oldu mu onlara göre yapılan bütün yapılar da ister istemez kusurlu, sakat olur. Duyularımız kesin olmadığı için onların ortaya koyduğu hiçbir şey de kesin değildir. Peki ama bu ayrılıklar karşısında doğruluk hükmünü kim verecek?

Bu parçada, "bilgi kuramı" ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine değinilmemiştir?

- A) Bilginin doğruluk değerine
B) Duyu bilgisinin eleştirisine
C) Bilginin göreceli oluşuna
D) Bilginin kaynağına
E) Bilginin uygulanabilirliğine

(2008/ÖSS)

28. Descartes, mutlak anlamda kesin olan başlangıç doğrusuna ulaşabilmek için, doğru olduğu açık ve seçik bir biçimde bilinmeyen hiçbir şeyi doğru kabul etmemek gerektiğini düşünür. Kuşku duymayacağı açık ve seçik bilgidir hareket etmek ister. Bu nedenle her şeyden kuşku duymaya, yanlış ya da kuşkulu olması muhtemel olduğunu düşündüğü her şeyi reddetmeye karar verir. Ancak yine de kuşku duymayacağı tek şey olduğunu söyler. Bu da kuşku duyduğundan kuşku duymamasıdır.

Bu parçaya dayanarak Descartes'la ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi ileri sürülebilir?

- A) Açık seçik bilgiye ulaşabildiği
B) Kuşkuyu sonuna kadar götürdüğü
C) Akıl bilgisini diğerlerinden üstün gördüğü
D) Doğuştan fikirlerinin var olduğunu kabul ettiği
E) Süjeden bağımsız nesneler dünyasının varlığını kabul ettiği

(2008/ÖSS)

29. Bilimsel yargıların doğruluğu genel bir nitelik taşıyor. Bu yüzden felsefe yalnızca bilimsel kavram ve yöntemlerin analizi ile ilgilenmeli, matematik tekine benzer bir sembolleştirme ile bilimsel yargıları en doğru biçimde ifade etmeye çalışmalıdır.

Bu paragrafta dile getirilen görüş hangi felsefi akıma aittir?

- A) Mantıkçı Ampirizm
B) Rasyonalizm
C) Yeni Gerçekçilik (Neo Realizm)
D) Fenomenizm
E) Görgül Eleştiricilik

(1998/ÖYS)

30. İnsan hiçbir şeyi, hatta kendi şüphesini bile onaylamamalıdır.

Bir Septik düşünürü ait olan bu sözlerle anlatılmak istenen aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Her şeyden şüphe etmek gerçeğe ulaşmayı engeller.
B) İnsan hiçbir şey hakkında tek başına karar vermemelidir.
C) Gerçek bilinmeyeceği için hiçbir şey hakkında hüküm vermemelidir.
D) İnsan bilmediği şeyleri öğrenmeye çalışmalıdır.
E) İnsan onayladığı şeylerden artık şüphe etmemelidir.

(1990/ÖYS)

31. Doğa olaylarının açıklaması gözlem ve deneye dayanmalıdır; Aristo'nun kitaplarına değil!

Galile, bu sözleriyle aşağıdakilerden hangisini eleştirmektedir?

- A) Doğa olaylarını konu alan kitapların azlığını
B) Bilimsel çalışmaların yalnızca doğa olaylarıyla sınırlı kalmasını
C) Yalnızca gözlem ve deneye dayanarak genellemlere ulaşmayı
D) Eskiçağ düşünürlerine ait kitapların yanlış yorumlanmasını
E) Bilimde otorite kabul edilen kişilerin görüşlerine körükörüne bağlanmayı

(1990/ÖYS)

32. Metodik şüphe, yanlış ve önyargıları önlemek ve eleme yoluyla şüphe edilemez bir gerçeğe ulaşmak için her şeyden şüphe etmeye dayanır. Bu yolla kendinden hiç şüphe edilemeyen açık seçik bilgilere ulaşılır. Bu bilgilere dayanarak, hiç atlama yapmadan yine doğrulukları açık seçik olan öteki bilgilere adım adım geçilir.

Bu parçada sözü edilen görüş aşağıdaki düşünürlerden hangisine aittir?

- A) Descartes
B) Bacon
C) Hume
D) Bergson
E) Kant

(1991/ÖYS)

33. İnsan her şeyin ölçüsüdür. Her şey, insana nasıl görünüyorsa öyledir. Rüzgar, üşüyen için soğuktur, üşümeyen içinse soğuk değildir.

Protagoras'ın bu görüşünün temelinde aşağıdaki düşüncelerden hangisi yer alır?

- A) Her insan duyu bakımından farklı yaratılmıştır.
B) Deney yoluyla ulaşılan bilgilerin doğruluğundan şüphe edilemez.
C) Hiçbir şey var değildir; var olsaydı bile bilinemezdi.
D) Bir şeyin gerçek açıklamasına ulaşana kadar ondan şüphe edilmelidir.
E) Algıya dayanan bilgiler, algılayanın içinde bulunduğu duruma göre değişir.

(1992/ÖYS)

34. Sofistler, doğruluğun insanlara göre değiştiğini savunurlar. Dolayısıyla, bir tartışmada onlar için önemli olan hangi tarafın düşüncesinin doğru olduğu değil, tartışmayı kimin kazanacağıdır.

Buna göre, sofistlerin görüşünün temelini aşağıdaki yargılardan hangisi oluşturur?

- A) Düşünme doğustandır, öğretilemez.
B) Doğru bilgi, doğru düşünmeyi sağlar.
C) Aklın ilkeleri her zaman doğrudur.
D) Mutlak bir doğru yoktur.
E) Davranışlar değişir, değerler değişmez.

(1993/ÖYS)

35. – Var olan her şey maddedir.
– Duyum ve düşünce insan organizmasının bir hareketidir.
– Evrende hiçbir rastlantı yoktur. Her şey mekanik bir nedensellik sonucunda ortaya çıkar.

Bu görüşler aşağıdaki felsefe akımlarından hangisine aittir?

- A) Pozitivizm B) İdealizm C) Materyalizm
D) Emprisizm E) Rasyonalizm

(1995/ÖYS)

36. Şüpheci septik filozoflardan Pyrrhon'a göre:
– Duyular ve akıl bize nesneleri olduğu gibi değil, göründükleri gibi yansıtırlar.
– Her sav için, eşit güce sahip ve birbirinin karşıtı olan iki ayrı kanıt ileri sürülebilir;
– Bu iki nedenden ötürü her türlü mutlak yargı ve değerlendirmeden kaçınılmalıdır.

Pyrrhon'un bu görüşlerinin dayandığı varsayım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kesin yargıya ancak şüphe ederek ulaşılabilir.
B) Kesin bilgiye ulaşmak olanaksızdır.
C) Her filozof, kendinden önceki bilgi birikimini sorgulamalıdır.
D) Her türlü bilginin kaynağı sezgidir.
E) Yanlışlığı kanıtlanmadığı sürece, her bilgi doğrudur.

(1995/ÖYS)

37. Locke'a göre insan zihninde doğuştan gelen hiçbir bilgi yoktur. Her türlü bilgi gözlem ve duyuların kullanımı sonucunda oluşur. Platon'a göre ise bilgi hatırlamaktır. Çünkü insanlar bilgileri deneyle elde etmezler, bilgiler insan zihninde doğuştan yer alır.

Yukarıda Locke ve Platon'un bilgi felsefesinin hangi temel sorusuna verdiği cevaplar yer almaktadır?

- A) Bilimsel açıklama nasıl olmalıdır?
B) Doğru bilginin ölçütü nedir?
C) Bilginin sınırları nelerdir?
D) Bilginin kaynağı nedir?
E) Bilimsel bilginin değeri nedir?

(1995/ÖYS)

38. Timon,
– Nesneler gerçekte nasıldır?
– Nesneler karşısındaki tutumumuz ne olmalıdır?
sorularını sırasıyla,
– Nesnelerin gerçek yapısı kavranamaz.
– Nesneler karşısında yargıdan kaçınmalıyız, şeklinde cevaplamaktadır.

Timon'un bu cevapları, onun, felsefe tarihinde hangi görüşün temsilcisi olduğunun göstergesidir?

- A) Materyalizm B) Dogmatizm C) Sezgicilik
D) Şüphecilik E) Bencilik

(1997/ÖYS)

39. Kant, bilme sürecinde aklın ve deneyin katkıları ortaya koyabilmek için aklı "mahkemeye çıkarır." Amacı, aklın sınırlarını, neleri bileceğini ve bilemeyeceğini belirlemektir. Ancak, burada sorgulayan da sorgulanan da akıldır.

Bu parçada Kant'ın hangi düşüncesi söz konusu edilmektedir?

- A) Anlama yetisinin sonsuzluğu
B) Metafiziğin savaş alanı
C) Aklın kendi kendini eleştirmesi
D) Fenomenlerin bilgisinin eleştirilmesi
E) Nesnelliğin yanıltıcılığı

(1997/ÖYS)

40. Gazâlî'ye göre duyular da akıl da yanıltıcıdır; onlara dayanarak mutlak gerçeğe ulaşmak olanaksızdır. Mutlak gerçeği apaçık biçimde kavramanın yolu gönülden geçer. Duyuların ve aklın bize veremeyeceği bu bilgiye, ancak gönül gözüyle ulaşabiliriz.

Gazâlî'nin bu düşüncesine dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Gerçek ideasından pay alanlar dışında, hiçbir şey doğru değildir.
B) Gerçek, gözlem ve deneyler yoluyla kavranabilir.
C) Gerçek ancak mistik bir görüşle sezilebilir.
D) Gerçeğe insanın özüne ait olan öğelerle ulaşılamaz.
E) Gerçek, anlama yetisinin kategorileri aracılığıyla kavranır.

(1998/ÖYS)

41. Bilgiler yalnızca var olma mücadelesinde kullandığımız araçlar olduğundan, doğru olmaları için uymaları gereken nesnel gerçeklik diye bir şey yoktur.

Bu parça "bilgi kuramı"nın hangi temel sorusuna yanıt niteliğindedir?

- A) Doğru bilginin ölçütü nedir?
B) Duyu bilgisine güvenilir mi?
C) Akıl her şeyi bilebilir mi?
D) Neyi bilebiliriz?
E) Bilgi doğuştan mıdır?

(2009 - ÖSS)

42. Bir akşam yürüyüşü sırasında önümde iki araç birbirine çarptı. Sürücüler yaralı ve baygındı. Etrafta benden başka kimse yoktu. İlk yardım ekiplerini arayıp gelmelerini beklerken yaralılara başka nasıl yardım edebileceğimi düşündüm. Yardıma ihtiyaçları vardı ama yardım ederken zarar verebilirdim. Bir eylemin diğerinden daha akılcı olduğundan emin olmak için asla yeterince bilgiye sahip olamayacağımı düşünerek eylemsiz kaldım.

Bu parça aşağıdaki özgün görüşlerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Pyrrhon'un kuşkuculuğuyla
B) Kant'ın ahlaki emir anlayışıyla
C) John Dewey'nin yararcılığı esas alan görüşüyle
D) Thomas Hobbes'un bencilik görüşüyle
E) Jeremy Bentham'ın hazzı temel alan yararcı anlayışıyla

(2010 - YGS)

43. Yeni Çağda pozitif bilimlerdeki gelişmeler felsefenin alanını bir ölçüde daraltmış, giderek felsefenin yalnızca bilimlerle ilgili alanları konu almasının yeterli olabileceği düşüncesi belirip güçlenmiştir. Bunun sonucunda, felsefenin yeni bir alanı olarak bilim felsefesi doğmuştur. Hatta bundan sonra bazıları felsefe yapmanın yalnızca "Bilim üzerine düşünme" etkinliği olduğunu sanmıştır.

Bu parçada sözü edilen Yeni Çağdaki felsefi yaklaşım, felsefi bilginin aşağıdaki özelliklerinden hangisine ters düşmesi nedeniyle eleştirilebilir?

- A) Akıl ve mantık ilkelerine dayalı olma
B) Eleştirel bir yapıya sahip olma
C) Yaratıcılık gerektirme
D) Bilgi evrenini bir bütün olarak ele alma
E) Filozoflara özgü etkinliğin ürünü olma

(2011 - YGS)

44. Nesnenin bilgisinin söz konusu olabilmesi için önce nesnenin var olması gerekir. Örneğin ağacın ne olduğundan, türlerinden, yararlarından söz edebilmek için öncelikle "ağaç" denilen bir şey var olmalıdır.

Bu parça aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Bilgi kuramı ontolojiye dayanır.
B) Varlığın varlığı, onun bilgisine bağlıdır.
C) Bilgi, bilinçteki bir şeyin bilgisidir.
D) Bilgi, varlığın bilgisiyse nesneldir.
E) Kesin bilgi, deney verilerine dayanan bilgidir.

(2011 - YGS)

45. İpten yapılmış bir salıncağın üstünde sallanırken ipleri kesersem ne olur deyip denemeye kalkmayız. Çünkü bunu yaptığımızda yere düşeceğimizi biliriz. Daha önce bunu yapan başka birini görmesek hatta yer çekimi kanunundan haberdar olmasak bile düşeceğimizi biliriz. Çünkü düşen birçok nesne görmüşüzdür, düşmeyle ilgili birçok yaşadığımız olmuştur.

Bu parça bilgi kuramının temel sorularından hangisini tartışmaktadır?

- A) Doğru bilgi mümkün müdür?
B) Bilginin kaynağı nedir?
C) Doğru ile gerçek aynı mıdır?
D) Doğru bilginin ölçütü nedir?
E) Bilgi özneye mi süjeye mi bağlıdır?

(2012 - YGS)

46. Bence metafizikçiler ve skolastik dönem düşünürleri, masa başında oturup kendi zihinlerinde oluşan materyallerden mükemmel teoriler üretten örümceklere benzer. Onların gerçeklere büyük bir dikkatle yaklaşımlarını bekleyemem. Bu arada mistikleri hiç hesaba katmıyorum bile. Ben aynı zamanda, karıncalar gibi hiçbir şeye aldırış etmeden bilgi toplayan ancak bunları hipotez geliştirmekte kullanmayı düşünemeyen, sözde "deneyciler" in yaklaşımını da benimsemiyorum. Bana göre bilim insanları arılar gibi olmalıdır: Deney ve gözlemlerden veri toplamalı, sonra da doğa kanunlarıyla ilintili hipotezleri bir çerçeveye oturtmak için olgularla da uygunluklarını araştırmalıdır.

Bu parçadaki kişinin görüşleri aşağıdakilerden hangisine yakındır?

- A) Descartes'in rasyonalizmine
B) A. Comte'un pozitivizmine
C) H. Bergson'un entüisyonizmine
D) J. Dewey'nin pragmatizmine
E) J. P. Sartre'in egzistansiyalizmine

(2012 - YGS)

1. Bilimin gelişmesi devrimsel atılımlara ve kavramsal açıklamalara dayanır. Belli bir konuda bilimsel araştırma yaparken o konuyla ilgili daha önce kazanılan deneyim ve bilgileri göz önünde tutmak zorunludur.

Bu parçada, bilimsel bilginin hangi özelliği belirtilmektedir?

- A) Evrensel olması B) Kesin olması
C) Nesnel olması D) Birikimli ilerlemesi
E) Sistemli ve tutarlı olması

2. Felsefe bilgisi, insan aklının, değer, evren ve kendisi hakkında duyduğu sürekli merakın, daha çok bilme ve anlama isteğinin sonucudur. Felsefe, bilgeliğe sahip olmanın ötesinde, bilgeliği sevmek ve onu elde etmeye çalışma isteğinin bir ürünüdür.

Bu parçaya göre, felsefe bilgisinin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğaya egemen olma
B) Hayatı kolaylaştıracak bilgiler üretme
C) Bilimsel düşünceyi yaygınlaştırma
D) Özgür düşünceyi geliştirme
E) Bilgi arayıcısı olma

3. Bugün felsefe hâlâ Sokrates veya Aristo'nun bıraktığı yerdedir. Ne bir adım ileri gitmiş, ne de bir adım geri kalmıştır.

Bu durum, felsefenin aşağıdaki özelliklerinden hangisiyle ilişkili değildir?

- A) Yığılan bir bilgi olması
B) Konusunun tartışmaya açık olması
C) Kesin sonuçlar içermemesi
D) Kişisel çözümlemelere dayanması
E) Merak sonucu ortaya çıkması

4. Felsefe, öznel ve göreceli bir yaklaşımla ele alınmasına rağmen bütün felsefi temellendirmeler amaçları bakımından geneli kucaklamak durumundadır. Çünkü açıklanmaya ve evrendeki yeri gösterilmeye çalışılan insan, özü ve bütünlüğü içerisinde düşünülen insandır.

Parçada, felsefenin hangi özelliği belirtilmektedir?

- A) Genel - geçer bir bilgi olması
B) Konularının evrensel olması
C) Varlığı bütüncül incelemesi
D) Sistemli ve tutarlı olması
E) Sonuçlarının varsayımlı olması

5. Herhangi bir bilim dalı tarafından ispatlanmış olan bir bilgiyi bütün bilim adamları kabullenmek durumundadır. Bir bilim adamının görüş ve düşünceleri diğer bilim adamlarını da bağlayıcı özellik taşır. Oysa felsefede durum bu şekilde değildir. Yani bir filozofun başka bir filozofa ait felsefi bir görüşü kabullenmesi beklenemez.

Parçaya göre, bilimsel bilgi hangi özelliğiyle felsefeden farklılık gösterir?

- A) Öngöründe bulunması
B) Tekrarlanabilir olması
C) Objektif olması
D) Birikimli ilerlemesi
E) Deney yöntemini kullanması

6. Felsefi bilgiler, bir konuda ele alınan fikirlerin kendi içinde çelişki taşıması ve mantık ilkelerine uygun düşmesiyle oluşur.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği belirtilmiştir?

- A) Öznel bir bilgi olması
B) Tutarlı olması
C) Bütünleştirici olması
D) Evrensel olması
E) Eleştirel olması

1-A	2-C	3-E	4-A	5-B	6-B	7-A	8-E	9-C	10-A	11-D	12-D
13-A	14-E	15-D	16-A	17-C	18-B	19-D	20-A	21-B	22-B	23-B	24-B
25-C	26-C	27-E	28-A	29-A	30-C	31-E	32-A	33-E	34-D	35-C	36-B
37-D	38-D	39-C	40-C	41-A	42-A	43-D	44-A	45-B	46-B		

7. Felsefi düşünce, kendisine veri olarak aldığı her türlü bilgiyi aklın süzgecinden geçirerek sorgulayıcı bir yaklaşımla değerlendirir. Doğayı, toplumu ve diğer bilimsel verileri sorgulayıcı bir yaklaşımla değerlendiren felsefe, kendi içinde de bu yaklaşımını sürdürür.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Olması gerekeni incelemesi
B) Eleştirel bir bilgi olması
C) Öznel çözümlere dayanması
D) Sistemli ve tutarlı olması
E) Tümel bir bilgi olması

8. Felsefede, akıl yürütmeler yoluyla varılan sonuçlar birbirlerine eklenerek bir bütün elde edilmeğe çalışılır. Çünkü felsefi bilgiler, yeni bilgiler eklenerek zenginleşir. Bundan dolayı felsefede farklı sistemlerin karşılıklı etkileşimleri ile bilgiler hazinesi oluşur.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Toplumsal yaşamdan etkilenmesi
B) Sistemli ve tutarlı olması
C) Olması gerekeni incelemesi
D) Düşünce zenginliği içermesi
E) Bilimsel gelişmelere yol açması

9. Felsefede her düşünürün yorumu farklı olduğundan felsefi bilgi düşünürlere göre değişir. Bu nedenle belli bir akımın benimsenmesi konusunda zorlayıcılık söz konusu olmamalıdır. Çünkü aynı konudaki farklı felsefi görüşlerden birinin doğru diğerinin ise yanlış olduğu söylenemez.

Bu parçada, felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Birleştirici ve bütünleştirici olduğu
B) Kendi içerisinde tutarlı olduğu
C) Sorgulayıcı bir özelliğe sahip olduğu
D) Genelin bilgisine olduğu
E) Kişiyi özgü bir disiplin olduğu

10. Felsefi bilgi, kendisine konu edindiği her türlü bilgi, görüş ve inancı, şüpheli bir bakış açısıyla değerlendirmesi sonucu ortaya çıkar. Örneğin; Sokrates, içinde yaşadığı toplumda hakim olan dini ve ahlaki görüşleri sorgulayarak kendi görüşlerini ortaya koymak istemiştir.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği belirtilmektedir?

- A) Evrensel olması
B) Eleştirel olması
C) Sistemli ve tutarlı olması
D) Toplumdan etkilenmesi
E) Birleştirici ve bütünleştirici olması

11. "İhlamur öksürüğe iyi gelir."
"Hava bulutlu, yağmur yağacak"
Bu ifade yaşantı ve tecrübeye dayanan, kişisel özelliklerden izler taşıyan yargılardır.

Buna göre, bu örnekler aşağıdaki bilgi türlerinden hangisine örnektir?

- A) Teknik bilgi
B) Bilimsel bilgi
C) Felsefi bilgi
D) Gündelik bilgi
E) Sanat bilgisi

12. Bilimsel bilginin doğruluğunun, olgusal olarak kanıtlanabilir niteliğine karşılık, felsefi bilginin böyle bir özelliği yoktur. Filozoflar, kendi bakış açılarının veya düşüncelerinin sonucu olarak aynı konuda birbirinden farklı bilgilere varırlar.

Parçaya göre, bilimsel bilginin felsefi bilgilerden farkı nedir?

- A) Mantık ilkelerine uygun olması
B) Olaylar arasındaki ilişkileri açıklaması
C) Nesnel olarak sınanabilmesi
D) Gerçeğin bilgisine ulaşmayı amaçlaması
E) Birleştirici ve bütünleştirici bir bilgi olması

1. Bu bilgilerin kaynağı duyulardır ve algılama yoluyla elde edilirler. Geçerliliği ve doğruluğu kişisel tecrübelerle dayanır. Bunlar, günlük hayatı kolaylaştıran bilgilerdir.

Bu parçada, sözü edilen bilgi türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel bilgi
B) Dini bilgi
C) Felsefi bilgi
D) Gündelik bilgi
E) Teknik bilgi

2. Felsefi bilgi, felsefenin her türlü konuyu şüpheli bir bakış açısıyla değerlendirmesi sonucu ortaya çıkar.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Eleştirel bir düşüncenin ürünü olduğu
B) Bitmişliğin olmadığı
C) Kendi içinde tutarlı olduğu
D) Bütüne ait yargılar içerdiği
E) İçinde bulunduğu toplumdan soyutlanması gerektiği

3. I. Duyum ve algılarla kazanılan düzensiz bilgidir.
II. İnsanın içinde yaşadığı evrenin, bilgi ve değer alanının genel bilgisidir.
III. Varlık hakkında sistemli, olayları açıklamaya yönelik, tutarlı ve nesnel bilgidir.

Bu bilgi türleri, aşağıdakilerden hangisinde doğru olarak sıralanmıştır?

I	II	III
A) Dini	Sanat	Gündelik
B) Sanat	Felsefi	Bilimsel
C) Felsefi	Bilimsel	Sanat
D) Gündelik	Felsefi	Bilimsel
E) Gündelik	Bilimsel	Dini

4. I. Kavak yapraklarının erken döküldüğünü gören bir çiftçinin kışın sert geçeceğini söylemesi
II. İç içe girmiş birçok geometrik desenden oluşan bir resmi yapmayı bilme
III. Avlanmak amacıyla ok ve yayın yapılması

Yukarıda bilgi türlerine örnekler verilmiştir.

Bu örnekler, sırasıyla hangi bilgi türüne aittir?

I	II	III
A) Gündelik bilgi	Felsefi bilgi	Teknik bilgi
B) Teknik bilgi	Sanat bilgisi	Gündelik bilgi
C) Gündelik bilgi	Teknik bilgi	Bilimsel bilgi
D) Sanat bilgisi	Teknik bilgi	Gündelik bilgi
E) Gündelik bilgi	Sanat bilgisi	Teknik bilgi

5. Aşağıdakilerden hangisi, teknik bilginin özelliklerinden biri değildir?

- A) Suje ile obje bağıni fayda oluşturur.
B) Gelişimi doğa bilimlerindeki gelişmeye bağlıdır.
C) Amacı insan hayatını kolaylaştırmaktır.
D) Mutlak inanmayı gerektirir.
E) Bilimsel bilginin doğaya uygulanması ile elde edilir.

6. "Felsefi bilgi, adeta bir şehrin ortasındaki yüksek kule gibidir. Kulenin her penceresinden şehrin belli bir kısmı görünür, fakat kulenin en üst noktasında bulunan felsefi bilgi penceresinden ise şehri bütün olarak görmek mümkündür."

Yukarıdaki parçada, anlatılmak istenen temel düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Filozof hakikatın bilgisini araştırır.
B) Filozof diğer filozoflardan etkilenir.
C) Felsefe, bilgiyi sevmektir.
D) Felsefi bilgi tümel bir bilgidir.
E) Filozof eleştirel bir tavıra sahiptir.

7. I. Suyun deniz seviyesinde, 100 °C de kaynadığının bilinmesi
II. Tıkanan kalp damarlarına stent takılarak açılması
III. Vücudun incinen bölgelerine çiğnenmiş ekme yapıştırılması

Yukarıdaki bilgilerin bilimsel, teknik ve gündelik bilgi olarak sıralanmış hali aşağıdaki-lerden hangisidir?

- A) III - II - I B) III - I - II C) II - III - I
D) I - III - II E) I - II - III

8. Hepimizin küçük sorunlara karşı ürettiği veya başkalarından öğrendiği kolay çözüm yolları vardır. Bu çözüm yollarını farklı farklı yerlerde kullanırız. Bazen yemek yaparken, bazen sağlık sorunlarımızda bize pratik bilgiler sağlar. Kimi zaman işe yaramadığını görsek bile, bu bilgilerden tamamen vazgeçemeyiz.

Parçada, sözü geçen bilgi türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teknik Bilgi B) Gündelik Bilgi
C) Sanatsal Bilgi D) Felsefi Bilgi
E) Dini Bilgi

9. Mona Liza tablosunu yapan Leonardo Da Vinci bile onu aynı şekilde tekrar yapamaz.

Bu söz, sanat bilgisiyile ilgili aşağıdaki özelliklerden hangisini vurgular?

- A) Subjektif özellikler taşıması
B) Biricik olup tekrarlanmaması
C) Hayal gücüne dayanması
D) Duygulara hitap etmesi
E) Maddi kaygılar taşınmaması

10. Astronomi tarihinde önemli bir yeri olan Tycho Brahne'nin çalışmaları, Kepler'in kuramını geliştirmesi için gerek duyduğu gözlemi ve materyali sağladı. Kepler'in çalışmaları ise, Newton'un, kütle çekim alanları ile ilgili kuramını geliştirmesi için gerekli olan bilimsel alt yapıyı oluşturdu.

Bu durum, bilimsel bilginin hangi özelliğini açıklar?

- A) Kesin bir nitelik taşıdığını
B) Öngörüle bulundugunu
C) Uygulanabilir olduğunu
D) Birikimli olarak ilerlediğini
E) Genellenebilir olduğunu

11. Bilimin konusu olan varlıklar, herkesin ortak paylaştığı dünyaya aittir. Bilimin kullandığı yöntem herkes tarafından kullanılabilir ortak bir yöntemdir. Bunun sonucu olarak da bilimsel bilgiler, bilimsel yöntemi kullanan herkes tarafından kontrol edilebilir, sınanabilir, doğru veya yanlış oldukları ispatlanabilir.

Parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Bilimsel bilgiler nesnel bir özelliğe sahiptir.
B) Bilimsel bilgiler öngörü niteliğine sahiptir.
C) Bilimselliğin ölçütü, evrensel değerlerdeki uyuma bağlıdır.
D) Bilimde her yeni bilgi kendinden sonraki bilgilere temel oluşturur.
E) Bilimsel bilgiler birikimli bir şekilde ilerleme özelliğine sahiptir.

12. Birbirinden farklı varlıkların ve olayların algılanması ve değerlendirmesi birçok bilgi türünü ortaya çıkarmıştır. Bunların bazıları günlük yaşam sırasında; duyu, gözlem ve algı ile elde edilirken, bazıları da bilimde, teknikte, dinde, sanatta ve felsefede meydana gelen bir çabanın ürünüdür.

Buna göre, farklı bilgi türlerinin ortaya çıkmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Nesnelerin subjektif olarak değerlendirilmesi
B) Bilginin felsefenin konusu olması
C) Bilginin oluşmasında birçok faktörün etkili olması
D) Bilginin değer yargılarının bir sonucu olması
E) İnsanın kendisini ve dışındakileri olduğu gibi algılanması

1. Bilim, meşgul olduğu alanlarda olayların kanunlarını bulduğu için asla olasılığa yer vermez. Çünkü kanunlar, olaylar arasındaki kesin bağlantıların anlatımıdır. Bundan dolayı, bilim tarafından kanunu bulunmuş olan bir olay hakkında yapılmış açıklamadan başka bir açıklamayı bilim kabul etmez.

Parçada bilimsel bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Evrensel olması
B) Sınanabilir olması
C) Deneysel yöntemi kullanması
D) Öngörüye dayalı olması
E) Sonuçlarının kesinliği

2. Sanat alanındaki obje doğrudan doğruya veya dolaylı olarak insanla ilişkilidir. Sanat objesi bir doğa parçası olduğu zaman bile insanla sıkı bir bağlantı halindedir. Sanat eseri taktır. Çünkü sanatçının o anda aldığı izlenimlerin, ses, ton, boya, mermer gibi unsurlarla ifade edilmesidir. Sanat eserinin, sanatçının kendisi tarafından bile tekrar ortaya konulması mümkün değildir.

Bu parçada, sanat bilgisinin hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Olanı olduğu gibi aktarma
B) Birikimli olarak ilerleme
C) Zamanla değişebilme
D) Subjektif olma
E) Evrensel olarak kabul edilme

3. - Birleştirici, bütünleştiricidir.
- Subjektiftir.
- Varsayımlıdır.
- Tarihinden soyutlanamaz.

Yukarıdaki özellikleri verilen bilgi çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Teknik bilgi B) Bilimsel bilgi
C) Felsefi bilgi D) Sanat bilgisi

E) Gündelik bilgi

4. Felsefi bilgi, adeta bir şehrin ortasındaki yüksek kule gibidir. Kulenin şehre bakan birçok pencere-leri vardır. Her pencereden şehrin belli bir kısmı görülür. Fakat kulenin en üst noktasında bulunan felsefi bilgi penceresinden bütün şehri görmek mümkündür.

Parçada felsefi bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Olanı olduğu gibi aktarması
B) Kuşkucu ve sorgulayıcı olması
C) Genelleştirilmiş bir bilgi olması
D) Evreni tüm yönleriyle incelemesi
E) Akıl ve mantık ilkelerine dayanması

5. - İnsanlara pratik kolaylıklar sağlar.
- İnsanların, doğaya egemen olmasını sağlar.

Yukarıda özellikleri belirtilen bilgi çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Gündelik bilgi B) Sanat bilgisi
C) Teknik bilgi D) Dini bilgi
E) Felsefi bilgi

6. Galileo, cisimlerin serbest düşme konusu üstüne yapmış olduğu deneylerden, ölçülebilir veriler elde etmiş ve bu verilerin yardımıyla cisimlerin serbest düşme kanununu, matematiksel bir fonksiyon şekline getirmiştir. Newton, bu yöntem ile bütün olgular için geçerli olan genel yerçekimi kanunu ortaya koymuştur. Newton bununla nesneleri betimlemekle yetinmemiş, onları birbirine bağlayarak, matematiksel bütün oluşturmuş ve herkes için doğruluğu kabul edilen bilgiler ortaya koymuştur.

Buna göre, bilimsel bilgi ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Değişen dünyayı konu edinir.
B) Birikimli ilerleme özelliği gösterir.
C) Öngörü esasına dayanır.
D) Neden-sonuç ilişkisi gösterir.
E) Anlamlı bilgiler içerir.

7. Son yüzyıldaki hızlı gelişmeler bilimsel bilginin her yerde ve her zaman güvenilirliğini ve geçerliliğini koruduğunu göstermektedir. Ancak bilimsel bilginin asıl gücü, verilerini eleştiriye açık tutmasından kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı belirli alanlarda çalışan bilim adamları birbirini izlemekte ve denetlemektedir.

Aşağıdakilerden hangisi bilimsel bilginin gelişimini sağlayan etkenlerden değildir?

- A) Sonuçlarının kamuoyuna açıklanması
B) Elde edilen bulguların tartışılması
C) Araştırma sonuçlarının denetlenebilir olması
D) Bilim adamlarının birbirlerini kontrol etmesi
E) Bilimsel çalışmaların kamuoyundan gizli ve bağımsız yürütülmesi
8. Bilimin nesnel olması, ele aldığı konuya tarafsız yaklaşması söz konusu değildir. Bundan dolayı bilgi nesnesinin, bilenden bağımsız bir gerçeklik taşıdığı söylenemez. Bilim adamları, Kuhn'un belirttiği gibi, öğretmenlerinden, ders kitaplarından, içerisinde bulundukları bilimsel topluluktan edindikleri önyargılarla ve inançlarla dünyaya bakarlar.

Parçada, ifade edilen ve bilimde olmaması gereken durum aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Önyargılı ve taraflı olması
B) Nesnel özelliklere sahip olması
C) Pratik değere sahip olması
D) Evrenselliği
E) Birikimli ilerlemesi
9. Felsefi bilgi, önceden kazanılmış bilgilerin üzerinde bir bilgidir. Felsefi bilgide zihin, elde edilmiş olduğu bilgileri yeniden tenkit ve değerlendirme süzgecinden geçirir; var olan bilgileri, evren, insan ve değerler bütünü içinde ele alır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Felsefi bilgi, genelin bilgisidir.
B) Felsefe soruları yeniden ele alır.
C) Felsefi bilginin temeli eleştiriye dayanır.
D) Felsefi bilgi olayları neden-sonuç ilişkisi içinde araştırır.
E) Felsefi bilgi akla dayalı bir insan etkinliğidir.

10. Kepler 16. yüzyılda güneş sistemini bugün bilinen haliyle keşfetmeyi başarmıştı. Bu keşif, Kopernik'in güneşin sabit olduğunu söyleyen ve Batlamyus'un dünyayı merkez alan güneş sistemleri teorisine göre bir devrimdi. Ancak bilimin bugünkü durumuna ulaşmasında Kopernik ve Batlamyus, Kepler kadar önemlidir. Çünkü, yanlış da olsa ortaya koydukları teoriler doğrunun ortaya çıkmasında bir basamak olmuş ve bilim bugünkü haline ulaşmıştır.

Bu parçaya göre, bilimsel bilgi ile ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Birikimli olarak ilerleyen bir bilgidir.
B) Genellenebilir bir özelliğe sahiptir.
C) Sistemli ve tutarlı bir bilgidir.
D) Evrensel bir bilgidir.
E) Gözlem ve deney sonucunda elde edilir.

11. Bilimsel bilgiye gözlem ve deney yöntemi ile varılır. Bilimsel bilgi ve bu bilginin sonuçları olan doğa yasaları, insanlara ve toplumlara göre değişmez, aksine, onlar izlenen ve gözlenen olaylar arasındaki nedensellik ilkesine dayandıkları için bir geçerliliğe sahiptir.

Bu parçaya göre bilimsel bilgiyle ilgili olarak, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Objektif bir bilgidir.
B) Birikimli ilerleme özelliği gösterir.
C) Evrensel özelliğe sahiptir.
D) Sınanabilir bir özellik gösterir.
E) Öngörüye dayalı bir bilgidir.

12. Bilimsel bilginin temel özelliği, araştırmacının duygu, düşünce, çıkar, inanç, tutum ve alışkanlıklarını araştırmalarına katmaması ve objektif olarak gerçeği yansıtmasıdır. Dolayısıyla bilimsel bilgi bütün akıllar ve zihinler için kabul edilebilir özelliktedir. Bu durumda Newton'un yerçekim kanunu, Arşimed'in sıvılar hakkındaki kanunu her yerde aynı şekilde kabul edilir.

Bu açıklamada bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmıştır?

- A) İlerleme gösterdiği
B) Tutarlı olduğu
C) Düzenli olduğu
D) Yöntem kullandığı
E) Nesnel olduğu

1-E 2-D 3-C 4-D 5-C 6-B 7-E 8-A 9-D 10-A 11-A 12-E

1. **Bacon** "Düşünce kendi başına bırakılırsa doğruya ulaşamaz. Nasıl ki kullanılan araçlar, elin gücünü artırıyorsa, kullanılan yöntemler de aklın gücünü artırır." sözü **aşağıdaki felsefi problemlerden hangisi ile ilgilidir?**

- A) İnsan hayatının anlamı nedir?
B) İnsan gerçeğe hangi yöntemlerle ulaşabilir?
C) İnsan, düşüncelerinde özgür müdür?
D) Evrenin ana maddesi nedir?
E) İnsan bilgi edinirken nasıl davranırsa erdemli olur?

2. Bir bilim adamının başka bir bilim adamının bilimsel bir görüşünü paylaşmak zorunda olması karşılık bir filozofun, başka bir filozofun felsefi bir görüşünü paylaşması beklenmez, hatta arzu da edilmez. Felsefede karşımıza çıkan, filozofların çeşitli konularda ileri sürmüş oldukları ve çoğu kez de birbirine aykırı olan görüşler, düşünceler ve sistemlerdir.

Parçada felsefenin hangi yönüyle bilimden farkı belirtilmiştir?

- A) Öznel olması
B) Kendi içinde tutarlı olması
C) Gerçeğe ulaşmaya çalışması
D) Yığılan bilgi olması
E) Zihinsel bir etkinlik olması

3. Sanatçı, hangi ifade aracını kullanırsa kullansın, kendisine yöneldiği, ilgi kurduğu objeyi kavrar; onu kendine göre kullandığı ifade araçlarıyla ortaya koyar.

Parçada sanat bilgisinin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Yalınlığı
B) Evrenselliği
C) Objektifliği
D) Subjektifliği
E) Değer taşıması

4. Güneş ışınlarının bir enerji taşıdığı ve bunun elektrik enerjisine dönüştürülebileceği bilimsel bilgidir. Bunun evlerde, arabalarda kullanılması ise teknik bilgidir.

Buna göre, teknik bilginin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kesin bilgiye ulaşmak
B) Olgulara dayanmak
C) Fayda sağlamak
D) Sistemli ve tutarlı olmak
E) Var olanı incelemek

5. ☉ İçine su doldurulan bir tüpün, üst ucu parmakla kapatıldığında, alt ucundan suyun akmayacağını bilmesi
☉ Güneşli havalarda, koyu renk elbise giyildiğinde sıcaklığın olduğundan daha fazla hissedileceğinin bilinmesi

Yukardaki bilgilerin ortak özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düşünceyle elde edilen bilgiler olması
B) Deneyimlere dayalı bilgiler olması
C) Toplumsal düzeni sağlayıcı bilgiler olması
D) Sezgisel olarak elde edilen bilgiler olması
E) Kaynağının inanca dayalı olması

6. Bilimde, varlıklar ve insana yönelik gerçeklikler birbirinden ayrı olarak incelenir. Felsefede ise tüm gerçekler, hangi alana ait olduğu düşünülmeden bir arada ele alınarak sistemleştirilmeye çalışılır.

Bu parçada felsefenin hangi özelliği belirtilmektedir?

- A) Konularını öznel olarak ele alması
B) Tümel bilgiye ulaşmaya çalışması
C) Eleştirel bir bilgi olması
D) Salt düşünceye dayanması
E) Gerçeğe ulaşmaya çalışması

7. Nasıl ki, gözleri görmeyen adamlar bir file doku-narak onu farklı özellikleriyle tanımlarsa bilimlerde evreni parça parça ve farklı yönleriyle incelerler. Oysa felsefe evreni tanımlamak için onu, bütün yönleriyle ele alarak açıklamaya çalışır.

Parçaya göre felsefenin bilimlerden farkı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrenle ilgili tümel bilgiler sunması
- B) Bilimlere yol gösterme özelliğinin olması
- C) Sistemli ve tutarlı bilgiler sunması
- D) Varsayımlı bilgiler vermesi
- E) Kesin bilgiler sunması

8. Bilimsel çalışmalarda bazen, bir bilimsel sonuca nasıl ulaşıldığı, elde edilen sonuçtan daha önemlidir.

Yukarıdaki parçada bilimsel çalışmaların hangi yönü vurgulanmıştır?

- A) Birikimli olarak ilerlemesi
- B) Sonuçlarının kesin olması
- C) Tutarlı bilgiler ortaya koyması
- D) Genellenebilir olması
- E) Belirli bir yöntem kullanması

9. Felsefi düşünceler öznel yargılar olarak karşımıza çıkarlar. Bu nedenle anlaşılabilirlik çok zordur. Çünkü felsefi düşünceler değerlendirilirken bir takım inanç, tutum ve değer yargılarının etkisindedir. Bu da felsefenin genel kabulünü zorlaştır-maktadır.

Bu parçada felsefenin genel kabulünün zorlaşması hangi nedene bağlanmaktadır?

- A) İçinde bulunduğu toplumu etkilemesine
- B) Sistemli ve tutarlı olmasına
- C) Evreni bir bütün olarak ele almasına
- D) Yeterli bilgi birikimine sahip olmamasına
- E) Değerlendirmelerin subjektif olmasına

10. - Araştırmacı yaptığı araştırmaya duygularını, inanç ve çıkarlarını karıştırmamalı, var olanı olduğu gibi ele almalıdır.
- Newton'un bulduğu yerçekimi kanunu tek bir nesne için değil bütün nesneler için aynı geçerliliği taşır.
 - Bir araştırmacı ay ya da güneşin ne zaman tutulacağını önceden tahmin edebilir.
 - Bugünkü uzay çalışmalarının temelinde Hazarfen Ahmet Çelebi'nin ilk uçuş çalışmaları yer almaktadır.

Bilimsel bilginin yukarıda söz edilmeyen özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel bilgi objektif bir bilgidir.
- B) Bilimsel bilgi açık seçik ve anlaşılır bir bilgidir.
- C) Bilimsel bilgi birikimli olarak ilerler.
- D) Bilimsel bilgi öngörülere dayanır.
- E) Bilimsel bilgi genellenebilir bir bilgidir.

11. Newton fizik'te yer çekimi kanununu bulan kişidir. Ama bugün bir üniversite öğrencisi, fizik'te, Newton'dan daha fazla şey bilmektedir. Bu durum, fizik biliminin alanına, Newton zamanından bu yana sürekli yeni bilgilerin eski bilgilere eklenmiş ve onların hacmini çoğaltmış olmasından ileri gelmektedir.

Parçaya göre bilim hakkında anlatılmak istenen temel düşünce hangisidir?

- A) Bilim bize, araştıran insandan bağımsız gerçek bir dünya hakkında bilgi verir.
- B) Bilimsel bilgi, kendi içinde tutarlı olduğu için sistemli bilgilerdir.
- C) Bilimler sürekli artan ve gelişen bir yapıya sahiptir.
- D) Bilimlerin oluşmasını sağlayan bilim adamları ve onların görüşleri sadece bir kültüre ait değildir.
- E) Bilimlerin konuları olan varlıklar ve olgular birbirlerinden farklı ve çeşitlidir.

1. Bilgi sınırlı ve insana göre değişen bir durumdur. Bu durum güneş gözlüğü takan bir insanın tüm nesneleri, kendi renkleriyle değil de güneş gözlüğünün rengiyle görmesine benzemektedir. Nasıl ki burada, dünyaya güneş gözlüğünün arkasından ve gözlüğün rengiyle bakıyorsa dünyayı da zihnimizin yapısına ve sahip olduğu formlara göre görür ve yorumlarız.

Parçada verilen bu bilgiler, aşağıdakilerden hangisine ters düşmektedir?

- A) Nesneler, zihnin yapısına göre anlam kazanır.
- B) Duyu organları nesneyi olduğundan farklı şekilde algılar.
- C) Bilgiler öznel bir niteliğe sahiptir.
- D) Bilginin oluşumunda sadece duyuların etkisi vardır.
- E) Nesneler oldukları şekliyle değil, bize göründükleri şekliyle bilinir.

2. Felsefe bilgisi, insan aklının, değer, evren ve kendisi hakkında duyduğu sürekli merakın, daha çok bilme ve anlama isteğinin sonucudur. Felsefe, bilgeliğe sahip olmanın ötesinde, bilgeliği sevmek ve onu elde etmeye çalışma isteğinin bir ürünüdür.

Bu parçaya göre felsefe bilgisinin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğaya egemen olma
- B) Hayatı kolaylaştıracak bilgiler üretme
- C) Bilimsel düşüncüyü yaygınlaştırma
- D) Özgür düşüncüyü geliştirme
- E) Bilginin arayıcısı olma

3. Astronomideki ilk gelişmelerin yalnızca Babil ülkesi ile sınırlı olduğu uzun müddet düşünülmüştür. Ancak aynı dönemde bazı yerlerde de gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerin yaşandığı başka bir medeniyette Çin'dir. Bu arada, Avrupa'nın bazı bölgelerinde astronomiyle ilgili bir takım başarılar ortaya çıkmıştır.

Bu parçada bilimle ilgili hangi düşünce yerilmektedir?

- A) Bilim, sadece bir alana yönelmiştir.
- B) Bilime birden fazla kültürün katkısı vardır.
- C) Bilim tek bir merkezden dünyaya yayılmıştır.
- D) Astronomi, bilimin ilk ilgi alanıdır.
- E) Avrupa'nın bilime katkısı azdır.

4. Herhangi bir bilim dalı tarafından ispatlanmış olan bir bilgiyi bütün bilim adamları kabullenmek durumundadır. Bir bilim adamının görüş ve düşünceleri diğer bilim adamlarını da bağlayıcı özellik taşır. Oysa felsefede durum bu şekilde değildir. Yani bir filozofun başka bir filozofa ait felsefi bir görüşü kabullenmesi beklenemez.

Parçaya göre bilimsel bilgi hangi özelliğiyle felsefeden farklılık gösterir?

- A) Öngöründe bulunması
- B) Tekrarlanabilir olması
- C) Objektif olması
- D) Birikimli ilerlemesi
- E) Deney yöntemini kullanması

5. Felsefede, akıl yürütmeler yoluyla varılan sonuçlar birbirlerine eklenerek bir bütün elde edilmeye çalışılır. Çünkü felsefi bilgiler, yeni bilgiler eklenerek zenginleşir. Bundan dolayı felsefeyi farklı sistemlerin karşılıklı etkileri çerçevesinde değerlendirmek gerekir.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Toplumsal yaşamdan etkilenmesi
B) Sistemli ve tutarlı olması
C) Olması gerekeni incelemesi
D) Yığılan bir bilgi olması
E) Bilimsel gelişmelere yol açması

6. Herhangi bir bilgiye körü körüne inanmak ve başkalarını da bu bilgilerin doğruluğuna inandırmaya çalışmak doğru bir davranış değildir. Bunun yerine dikkatli bir biçimde yeni bilgiler öğrenmeye ve eskilerini geliştirmeye yönelik çalışma yapmak gerekir.

Bu parçada savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisiyle paralellik gösterir?

- A) İnsanın her şeyi bilmesi imkansızdır.
B) İnançlar başkalarına mutlaka öğretilmelidir.
C) Kişi var olan bilgilerle yetinmesini bilmelidir.
D) Kişideki bilgiler zamanla değişikliğe uğrar.
E) İnsan sürekli araştırmaya ve kendini yenilemeye çalışmalıdır.

7. Bilim adamlarının gözlem ve araştırmalarında oluşturdukları kuramların geçerliliği, diğer bilim adamlarının da onayını almasına bağlıdır. Bu nedenle bilimsel araştırmalarla ilgili görüş, araştırma ve kanıtların dile getirildiği makalelerin, bilimsel bir dergide yayınlanma zorunluluğu günümüz bilim ilkelerinden biri kabul edilmektedir.

Buna göre, bir bilimsel bilginin geçerliliği aşağıdakilerden hangisine bağlanmaktadır?

- A) Genellenebilir olmasına
B) Birikimli ilerlemesi
C) Kültürel değerlerle uyumlu olmasına
D) Yetkili bilimsel çevrelerce doğrulanmasına
E) Deney ve gözlem yöntemini önermesine

8. Bilimsel bilgiyi mutlak ve değişmez sanmak ve bilimin her zaman her sorunu çözeceğini iddia etmek bilimin gelişimini önler. Çünkü doğa, toplum ve insan yaşamında bilimin açıklayamadığı alanlar vardır. Bundan dolayı hayatı daha anlamlı ve güvenli hâle getirmeyi, insanı mutlu kılmayı amaçlayan bilim; felsefe, din, ahlâk, sanat ve siyaset gibi diğer alanlarla birlikte anlam kazanır.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Her bilgi türü varlığı belli yönleriyle inceleyerek evrensel doğrulara ulaşır.
B) Bilimsel bilginin diğer bilgi türleri ile tamamlanması gerekir.
C) Bilim, varlığı bütün yönleriyle ele alıp değerlendirdiğinde anlam kazanır.
D) Bilim varlığı bölümlere ayırarak birikimli bir şekilde ilerler.
E) Bilimsel bilgiler olgulara dayalı, tutarlı bilgilerden oluşur.

9. Kimine göre felsefe ne ile uğraştığı belli olmayan bir düşünceler yığını, kimine göre herkesi ilgilendiren bir uğraş, kimine göre ise dipsiz bir kuyuya taş atmak gibidir. İşte felsefe bu tür çelişkili görüşleri rahatça içerisinde barındıran bir etkinlikdir.

Bu parçada, felsefenin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Yığılan bir bilgi olması
B) Tümel bir bilgi olması
C) Öznel bir bilgi olması
D) Evrensel bir bilgi olması
E) Sistemli ve tutarlı bir bilgi olması

1. Sofistler'e göre; insan hayatı evrenden daha önemlidir. Asıl bilgi; evreni değil, insanı bilmektir. Hükümdarlar ülkeleri yönetedursun, insan kendi hayatını yönetmeli; iyiyle kötüyü, doğruyla yanlış ayırt etmesini öğrenip hem kendine, hem de başkalarına yardımcı olmalıdır. Bu nedenle, bütün düşünürler, insanların daha iyi insan olmaları yönünde destek olmalıdırlar.

Parçadan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Gerçek bilgi, insana yaşamda yarar sağlayan bilgidir.
B) Bilginin temelinde insan vardır.
C) Filozof insanların ruhsal sorunlarıyla ilgilenmelidir.
D) Filozof, düşünceleriyle tüm insanları ortak bir değere yönlendirmelidir.
E) Tüm bilgiler insanlığın hizmetinde olmalıdır.

2. Bilginin doğuştan mı geldiği yoksa deneyimlerle mi kazanıldığı sorusu felsefe tarihinde üzerinde en çok durulan konulardandır. Kuşkusuz, felsefi düşünce derinliğinden yoksun olan bir insan bu soruların neden sorulduğunu bile anlayamaz. Halbuki daha okula başlamamış ve dilbilgisi kurallarını hiç bilmeyen bir çocuğun, bu kuralları konuşurken oldukça usta bir biçimde kullanabilmesi, deneyimlerin biricik kaynak olmadığını göstermekle beraber, bu sorunun sorulmasındaki gerekliliğini de ortaya koyar.

Yukarıdaki ifadelerde, aşağıdakilerden hangisi üzerinde durulmamıştır?

- A) Bilginin tek bir kaynağa dayandırılmayacağı
B) Felsefi düşüncenin zihinsel bir derinliği gerektirdiği
C) Doğuştan getirilen bilgilerin de bulunabileceği
D) Bilginin kaynağı hakkındaki soruların gerekliliği
E) Felsefede soruların cevaplardan önemli olduğu

3. "En akıllı kişi, neyi bilmediğini bilendir."

Bu cümlede savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisiyle paralellik gösterir?

- A) Doğru bilgiye yalnızca akıl ile ulaşılır.
B) En doğru bilgi, işimize en çok yarayan bilgidir.
C) Bildiğimiz varlıkları sorgulamamız gerekir.
D) Bilgi, bizim bildiklerimizle sınırlı değildir.
E) Bilge kişi olmak hakikate sahip olmayı gerektirir.

4. W. James, bazı filozofların dogmalarla ve kuramlarla uğraşmaktan olaylardaki tek tek sonuçları göremeyişlerini ve sonuçları gözardı ederek evrenin ilk nedenlerine kafa yormalarını eleştirir. Ona göre bilim, felsefe ve teolojide hiçbir tanım, kuram veya formül kesin değildir. Bilgide önemli olan pratik olması, yaşam içinde doğrulanması ve işimize yaramasıdır.

Parçada, aşağıdaki bilgilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) İnsan deneyimlerine güvenilemeyeceği
B) Bilgi için aklın güvenilir tek kaynak olduğu
C) Doğru bilginin faydaya bağlı olduğu
D) Geleneksel filozofların asıl aradıklarının bilim olduğu
E) Her türlü bilginin deneyimlere dayandığı

5. Hayatta izleyebileceğimiz en hoş ve en masum yol, bizi bilgiye ve öğrenmeye götüren yoldur. Bilgi yolunu engellerden temizleyen ya da bu yolda yeni bir ufuk açan insanların çok önemli bir başarı sağladıkları bilinmelidir.

Bu bilgilere dayanarak, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilgiye ulaşmak için gösterilen çaba insanlık için faydalı olmalıdır.
B) İnsanlığın üzerinde tartışacağı yeni sorular, düşünce tarihinde önemli görülmüştür.
C) Düşüncenin değeri, toplumsal sorunlara çözüm bulmaları ölçüsündedir.
D) Düşünce tarihindeki gelişmeler insanların bilgiye olan sevgisinden etkilenmiştir.
E) Düşünce tarihindeki gelişmelerin önünü tıkayan sorulara cevaplar vermek önemlidir.

6. I. Duyular nesneleri oldukları gibi değil, göründükleri gibi yansıtır.
II. Birbirinin karşısı olan iki sav aynı kesinlikte doğrulanabilir.
III. Bilim, insanların uzlaşabileceği kesin bir bilgidir.

Bu bilgilerden hangisi, şüphecî yaklaşımı destekler?

- A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

7. Bizi amacımıza ulaştıran, pratik değeri olan ve başarılı olmamızı sağlayan fikirler doğrudur. Her türlü bilgi, kanun, kuram ve kavram hedefe varmada birer araçtır. Bu bilgiler uygulamada insanı başarıya götürürse iyi ve gerçektir. Tersî söz konusu olursa kötüdür ve gerçek değildir.

Dewey'e göre, bilginin doğruluğunun ölçütü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Deney ve gözleme dayanması
B) Estetik bir değer taşıması
C) İnsana haz vermesi
D) Fayda sağlaması
E) Ahlaki temele dayanması

8. D.Hume'a göre; bizde bilgi adına ne varsa duyular yardımıyla algıladıklarımızın bırakmış olduğu izlenimlerdir. İnsan görürken, işitirken, severken ya da nefret ederken bu izlenimleri kazanır. Düşünce ve ideallerimizin en soyut olanları bile izlenimlere dayanır.

Hume'un bu görüşü, bilgi felsefesinin hangi sorusuna yanıt oluşturur?

- A) Bilginin ölçüsü nedir?
B) Gerçek nedir?
C) Bilginin kaynağı nedir?
D) Bilginin sınırı nedir?
E) Bilginin değeri nedir?

9. Pyrrhon'a göre, varlıklar hem içinde bulundukları ortama göre hem de kişilere göre değişir. Nesnelere ilişkin bilgiler duyumlara dayanır. Duyumlar da kişiden kişiye ve içinde bulunulan duruma göre değişir. Örneğin, 20°C lik hava sıcaklığı bazı insanlar için sıcak, bazı insanlar için soğuk olarak algılanabilir.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Nesnel bilgilere sezgi yoluyla varılır.
B) Algılar algılayana göre farklılık gösterir.
C) Kesin bilgilere şüpheyile ulaşılır.
D) Tüm bilgiler deneyimler yoluyla sonradan kazanılır.
E) Genel-geçer bilgilere ancak akılla ulaşılır.

10. Pyrrhon'a göre duyular insanı aldatır. Örneğin, bir nesne yakından büyük, uzaktan küçük göründüğü gibi, bir kaşık su içinde kırık olarak algılanır. Diğer duyularda da benzer yanılmalar vardır. Böyle olunca, kavramlar ve düşüncelerde yanılmalar olur. Dolayısıyla yapılması gereken, her şeye şüphe ile bakmaktır.

Buna göre, Pyrrhon'un bilgi görüşü hakkında aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

- A) Varlıkların algılanışı nesnel bir özellik taşıır.
B) Doğuştan zihin aracılığı ile getirilen bilgiler doğrudur.
C) Kesin bilgisine ulaşmak olanaksızdır.
D) Gerçeğin bilgisine ulaşabilmek için nesnelere şüpheyile bakmak gerekir.
E) Varlığın gerçekte ne olduğunu bilmek ancak duyularla mümkündür.

1. "Bir şeyi mutlak olarak bilmemiz bütün hakikatleri eksiksiz bilmemize bağlıdır. Çünkü her hakikat değerine zorunlu olarak bağlıdır. Ama hakikatin alanı insanın kavrayabileceği kadar dar olmadığından insan bütün hakikatleri bilemez."

Buradan, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılır?

- A) Evrenin tümel bilgisine hiçbir zaman ulaşılamaz.
B) Hakikat akla ve mantığa uygun olandır.
C) Gerçek bilgi insanlara faydalı olan bilgidir.
D) Bilgilerin kaynağı duyumlardır.
E) Mutlu olmak doğaya uyum sağlamakla gerçekleşir.

2. Bir şey ne doğrudur ne yanlıştır. Her yargı ve her yargının çelişği için aynı güçte nedenler bulunabilir. Duyumların nesneyle, görünüşün gerçeklikle uyuyup uyuyamadığı bilinmeyeceğine ve doğruyu yanlıştan ayıracak bir ölçüt bulunmadığına göre, nesnelerle ilgili çelişik yargılar ileri sürülebilir. Bu bakımdan her türlü yargıdan kaçınılmalıdır.

Parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Doğruların zamanla değiştiği
B) Düşünce ile doğruya ulaşılacağı
C) Doğruyu bilmenin imkansız olduğu
D) Doğru bilginin, deneyimlerle bilinebileceği
E) Doğrunun ölçütünün, insanın kendisi olduğu

3. "Zihnimiz doğuştan boş bir levha gibidir. Ancak yaşadıkça ve algıladıkça bir şeyler öğreniriz. Aslında hiçbir şey bilmeden doğarız."

Buradan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Tüm bilgilerin kaynağı deneyimlerdir.
B) Bilgiler sezgi yoluyla elde edilir.
C) Mutlak bilgi doğuştan elde edilir.
D) Duyu organlarının sağladığı bilgiler yanıltıcıdır.
E) Evrende bilgi de dahil her şey değişkendir.

4. Nesneler insan zihninde birtakım izler oluşturur. İnsan ise bunlar üzerinde düşünüp, zihinsel etkinliklerde bulunarak kavramlar elde eder. Bunlar arasında çeşitli ilişkiler kurarak çıkarımlar yapar ve yargılara varır. İşte bilgi bu etkinliklerin sonucunda ortaya çıkan üründür.

Parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Nesneler insan zihninden bağımsız olarak vardır.
B) Bilgi duyularla veya akılla kazanılır.
C) Bilgi, insanın düşünsel yetileri ve çevresi arasındaki ilişkiden doğar.
D) Zihinde doğuştan gelen bir takım bilgiler bulunur.
E) Bilgilerimiz duyular aracılığıyla oluşan izlenimlerden ibarettir.

5. Descartes'a göre, evrenin kesin bilgisine ulaşılabilir. Bu bilgiye ise, insanın sahip olduğu tüm inançları ve doğru bilgi kabul ettiği her şeyi zihninden atarak kavuşabilir. Descartes, şüpheyi araç olarak kullanıp gerçeğin bilgisine ulaşmayı amaçlamıştır.

Descartes'in bu çalışmaları aşağıdaki problemlerden hangisine cevap bulmaya yöneliktir?

- A) Mutlak ve kesin bilgiye nasıl ulaşılabilir?
B) İnsan bilgisinin ilk nedeni ve kaynağı nedir?
C) Duyu organları ile kesin bilgiye ulaşılabilir mi?
D) İnsan zihninde doğuştan mutlak olan bilgi var mıdır?
E) Akıl nesnel bilgiye ulaşma yetisine sahip midir?

6. Kant'a göre gerçek dünya, duyular yoluyla sözünü edebildiğimiz ve algılayabildiğimiz dünyadır. Duyulara bağlı olan insan ancak görünen dünyayı bilebilir. Görünenin arkasındaki varlık alanı ise bize kapalı kalır.

Parçada Kant, aşağıdakilerden hangisinin olanaksızlığını vurgulamaktadır?

- A) Gerçeğin bilgisinin
B) Nesneleri algılamının
C) Metafizik bilginin
D) Duyuların varlığının
E) Bilginin sınırlarının

7. "Zaman içerisinde her şey değişir. Bugün doğru olan bir bilginin yarın da doğru olacağı kesin değildir. Bilginin doğruluğu, ne kadar uzun süre yaşadığına bağlıdır."

Hegel'in yukarıdaki görüşlerinden hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilgi doğuştandır.
B) Bilgi, mutlak doğru olmalıdır.
C) Bilginin kaynağı deneyimlerdir.
D) Bilgi, birikim sonucu elde edilir.
E) Bilginin doğruluğu uzun süre geçerliliğine bağlıdır.

8. W. James'e göre, bir bilginin doğru olduğunun göstergesi fayda sağlamasıdır. Örneğin; çocuk felci aşısının doğru olduğunu, ancak pratikte çocuk felcini önlemede etkisi olduğunu görmek suretiyle anlayabiliriz.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğru bilgiye ulaşmak imkansızdır.
B) Fayda sağlayan bilgiler doğrudur.
C) Doğru bilgi kişiden kişiye farklılık gösterir.
D) Bilginin kaynağı deneyimlerdir.
E) Akıl, doğru bilgiye ulaşmada yetersizdir.

9. Sofistlere göre hiçbir filozof doğruyu öğretmez. Çünkü sofistlere göre doğru, her filozofun kendi söylediğidir. O halde, filozof sayısı kadar doğru vardır. Örneğin, evrenin ana maddesinin ne olduğuna ilişkin fikir yürüten ve onu keşfettiğini zanneden filozoflar birbirlerinden farklı olarak, ana maddeyi ateş, su, hava, toprak vb. olarak açıklamışlardır.

Parçaya göre, sofistlerle ilgili aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğrunun herkes için aynı değerinde olduğunu savunurlar.
B) Doğru bilginin ancak insana yararlı olan bilgi olduğunu savunurlar.
C) Ancak akla dayalı bilgilerin doğru olduğunu belirtirler.
D) Genel-geçer bilgilerden söz edilemeyeceğini savunurlar.
E) Doğrunun herkes için ortak olması gerektiği görüşündedirler.

10. Berkeley'e göre; nesneleri gördüğümüz ve onlara dokunduğumuz için onların var olduklarını sanıyoruz. Örneğin, elmayı belli bir renk ve biçim olarak gözleriz; zihnimiz bütün bunları birleştirerek "elma" adında bir nesneyi canlandırır; gerçekte ise "elma" ağaçta değil, bilincimizdedir.

Bu görüş, aşağıdaki düşüncelerden hangisini temellendirmektedir?

- A) Nesnelerin bilgisine ancak duyu organlarıyla varılır.
B) Bütün varlıkların temelinde madde vardır.
C) Varlık, insan zihninin bir ürünüdür.
D) Madde, insan düşüncesinden bağımsız olarak vardır.
E) Madde ve düşünce, varlığın temel unsurlarını oluşturur.

11. - D. Hume'a göre, dış çevrenin varlığı görünütünden başka birşey değildir.
- W. James'e göre, insanlar kitaplıktaki kedi-lerden farksızdır; görür ve duyarlar ama hiçbir şey anlamazlar.
- Kant'a göre, sırlarla dolu bir evrende, bir rüyanın rüyasını görmektediriz.

Yukarıda düşünceleri verilen filozofların vurgulamak istediği düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimin verileri herkes için kesindir.
B) İnsan sadece görünüşü bilebilir, gerçeği bilemez.
C) İnsan nesnel gerçeğe ancak akılla ulaşabilir.
D) Gerçeklik, herkese göre aynıdır.
E) Gerçeğe, nesnelerin bilgisi ile ulaşılabilir.

12. - Duyu bakımından her insan farklı yaratılmıştır.
- Algılar içinde bulunulan koşullara göre değişir.
- Aynı şeyler farklı insanlarda farklı etkiler oluşturur.

S. Emparicus, yukarıdaki görüşleriyle aşağıdakilerden hangisini kanıtlamayı amaçlamıştır?

- A) Sezgicilik B) Şüphecilik C) Gerçekçilik
D) Akılcılık E) Maddecilik

1. Protagoras'a göre, objektif olarak kabul edebileceğimiz hiçbir bilgi yoktur. Duyumlama, o anki durum için etkili olur. Bundan dolayı objenin algılama boyutunda öznel değerlendirmeler söz konusudur. Kısaca, obje nasıldır? sorusuna o anki algılamaya göre cevap verilebilir.

Parçaya göre aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşabiliriz?

- A) Herkesin ulaşabileceği ortak bir bilgi vardır.
B) Bilginin doğruluğu insanlara göre değişir.
C) İnsan deneyimleriyle evrenin kesin bilgisine ulaşılabilir.
D) Duyum sonrasında gerçekleşen algı herkes için aynıdır.
E) Bilginin kaynağı sezgidir.

2. Elbisemizin ağırlığını bir süre sonra hissedemeyiz. Çok güzel bir parfümün kokusunu da üzerimize sıktıktan bir süre sonra algılayamayız. Demek ki duyu organları var olanı olduğundan farklı ya da yokmuş gibi gösterebiliyor. O halde, gerçeğin bilgisine ulaşamaz.

Parçada, bilginin kaynağı olarak aşağıdakilerden hangisi eleştirilmiştir?

- A) Akıl B) Tanrısal sezgi
C) Duyumlar D) Geçmiş yaşantılar
E) Duygu ve heyecanlar

3. Descartes'a göre bilgilerimiz herkesin kabul edebileceği kesin yargılara dayanmalıdır. Böyle olunca bir kişi için doğru olan bilgi herkes için doğru olmuş sayılır. Bilgilerin temelinde böyle bir kesinlik olursa, bunun üzerine bina edilen bilgiler de güvenilir olur. Bu özellikler taşıyan bilgiler herkeste ortak sonuçlar doğurabilir.

Parçada bilginin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Varsayımlara dayanması
B) Subjektif olması
C) Bilim adamının görüşlerini içermesi
D) Genel-geçer özelliklere sahip olması
E) Toplumsal bir nitelik göstermesi

4. Hegel'e göre, insanın doğru bilgiye ulaşması için önce varlığa yönelmesi gerekir. Düşünmek, araştırılan nesnenin özünü arama etkinliğidir. Her nesne ardında bir idea gizlidir. Düşünmek, bu ideyi (fikri) kavramaktır. Ona göre: "Akla uygun olan gerçektir, gerçek olan akla uygundur."

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Doğru bilgiye yalnız düşüncenin sınırları içinde ulaşılır.
B) Doğru ve gerçek bilgiye ancak sezgiyle ulaşılabilir.
C) Doğru bilgiye ulaşmak için deney ve gözlem kaçınılmazdır.
D) Evrenin genel-geçer bilgisine ulaşmak olanaksızdır.
E) Doğru bilgiye ulaşmanın temelinde kuşku duymaya yer alır.

5. "Bildiğim tek bir şey var, o da hiçbir şey bilmediğimdir."

Sokrates'in yukarıdaki sözü, hangi felsefi tavırla örtüştürülebilir?

- A) Kuşkuya yer verme
B) Açık görüşlülük ve hoşgörülük
C) Meraklı olma
D) Özgürce düşünebilme
E) Devamlılık ve ısrarcılık

6. - Bilginin elde edilmesinde genel olarak zihnin payı mı önemlidir, yoksa zihnin dışarıdan aldıklarının mı?
- Zihin veya akıl, düşünme yeteneği ile kendi başına bilgiyi elde etme yeteneğine sahip midir?
- İnsan ancak duyular ve algılar yoluyla mı bilgi elde eder?

Yukarıdaki sorular, bilgi felsefesinin daha çok hangi konusuyla ilgilidir?

- A) Bilginin imkanı B) Bilginin sınırı
C) Bilginin kaynağı D) Bilginin ölçütü
E) Bilginin değeri

7. Bilmediğini bilmek bir bilmedir. Bu bilişten, bilme-yi elde etmek için yönelme ve gayret etme doğar. Böylece bilinmeyen elde edilir. Bilmediğini, bildiğini sanma ise cehalettir. Bu cehaletten tembellik ve olayları yanlış yorumlama çıkar.

Yukarıdaki görüşleri öne süren bir düşünür, aşağıdakilerden hangisini kabul etmez?

- A) Bilmediğinin farkında olmak, bilgi elde etme-de en önemli faktörlerdendir.
B) Bilmediğinin bilincinde olmayanlar, yanlış bil-giye yönelir.
C) Olayların yanlış yorumlanmasında, bilginin bilincine varmama en önemli nedendir.
D) Bilmediğinin farkında olmamak olayları doğru yorumlamada yeterlidir.
E) Bilmediğini bilme noktasından hareket etme, bilinmeyi elde etmede ilk basamaktır.
8. Felsefe, bilimlerin çalışmalarına hakemlik yapı-rak onları düzene sokar. Bilimler de yeni bilgiler üreterek ilerlerken felsefeye araştırılacak yeni ko-nular kazandırır.

Parçada, felsefe ve bilimle ilgili aşağıdakiler-den hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Aynı yöntemi kullandıkları
B) Gerçeğin bilgisini amaç edindikleri
C) Birbirlerinden faydalandıkları
D) Aynı varlık alanıyla ilgilendikleri
E) Varlığı bütünüyle ele aldıkları
9. Protagoras felsefi düşüncesini temellendirmek için şöyle bir örnek verir: "Bir elimizi sıcak, diğ-e-rini soğuk suya batıralım. Sonra her ikisini de ılık suya daldırdığımızda algıladığımız ılık suyun ısısı olmayacaktır. Bu durumda hangi elimizle algıla-dığımızı doğru kabul edeceğiz?"

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisinin Protagoras'ın düşüncesine uygun olduğu söylenebilir?

- A) Bilgilerimiz sonradan oluşur.
B) Duyu organlarımız bizi aldattığından hiçbir zaman gerçeğe ulaşamayız.
C) Bilgiye ancak deneyimlerle ulaşılabilir.
D) Gerçek bilgiler, tek tek olaylardan genel yar-gılara ulaşarak elde edilebilir.
E) Gerçek bilgiye sezgiyle ulaşılır.

10. Pyrrhon ve Timon'un temsil ettiği şüphecilik doğru bilginin imkansız olduğunu savunur. Descar-tes şüpheyi kesin bilgiyi buluncaya kadar, tüm bilgileri gözden geçirme anlamında bir yöntem olarak kullanır. Pyrrhon ve Timon'da şüphe amaçken, Descartes'ta doğru bilgiye ulaşmak için bir araçtır.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisinde şüpheyi bir amaç olarak yer verilmiştir?

- A) Gerçek bilgiye ulaşmak için geçici olarak bü-tün bilgilerden şüphe edilmelidir.
B) Sağlam bilgiye ulaşmak için başlangıçtaki bilgilerimizden şüphe edilmelidir.
C) Açık seçik bilgiye ancak doğru bilgilere da-yanılarak ulaşılır.
D) İnsan hiçbir konuda kesin hüküm vermemelidir.
E) İnsan varlığını ortaya koyabilmek için düşün-ce halini belirlemelidir.

11. Bir düşünür aklın ilkelerini küçümseyen bir tavır-la akla karşı duyuların ve deneyin verdiği bilgi-yi ön plana çıkarabilir. Ama asla unutulmamalıdır ki ne deneyin ne de duyuların verdiği bilgi aklın ilkeleri kullanılmadan bir işe yaramaz. Hatta akıl ilkeleri kullanılarak deney ve duyularla çözü-m-lenemeyen metafizik problemler bile gün ışığına çıkarılabilir. Kısaca dışarıdan bir araca gerek kal-madan düşünce ile varlık kavranılabilir.

Yukarıdaki parçada anlatılmak istenen aşağı-dakilerden hangisidir?

- A) Gerçek bilgiye gözlem ve yaşantılarla ulaşıla-bilir.
B) Doğru bilgiye ulaşmada duyular gibi dene-yin de katkısı küçümsenemez.
C) Deneyin ve duyuların veremeyeceği bilgiye sezgiyle ulaşılabilir.
D) Deneyin ve duyuların verdiği bilgi ancak düşüncenin gücü ile değer kazanır.
E) Aklın ilkeleri kullanılsa da duyular sonucu elde edilen bilgiye ulaşamaz.

1. Karneades'in, Sokrates'in "Bir şey bilirim, o da hiç bir şey bilmediğimdir." sözünü kullanarak "Hiçbir şey bilmediğimi de kesin olarak bile-mem." demesi onun aşağıdaki yargılardan hangisini savunduğunu gösterir?

- A) Kesin bilgiye ancak akıl yoluyla ulaşılır.
B) Bütün bilgilerimizden şüphe etmeliyiz.
C) Bilgilerimizin kaynağı duyularımızdır.
D) Olgulara dayanmayan bilgiler doğru bilgi olmaz.
E) Bir bilginin doğruluğu faydasına bağlıdır.

2. Felsefi bilgilerdeki ilerleme, daha çok helezon biçiminde gelişme gösterir. Yani, değişik çağlar-da, aynı problemler ele alınabilir. Örneğin, "Güzel nedir?", "Mutlak ahlâk yasası var mıdır?" türün-den problemler farklı dönemlerde filozofların ilgisini çeker.

Parçada, felsefi bilginin hangi özelliği vurgu-lanmaktadır?

- A) Sistemli, sürekli ve tutarlı olması
B) Felsefi problemlerin her çağdaki düşünür-lerin ilgisini çekmesi
C) Bütün bilgileri ve değerleri kuşatıcı olması
D) Evrensel bir bilgi olması
E) Birleştirici ve bütünleştirici olması

3. Sofistlere göre, bir düşünce başka bir düşün-cenin karşısında olabileceği gibi ondan daha da geçerli olabilmektedir. Sokrates, bunun tehlikeli olduğunu söylemektedir. Düşünce farklılıkları olduğu doğrudur; fakat bizim görevimiz, fikirlerin çarpışmasıyla temel uzlaşma noktalarının bulunup bulunmadığını araştırmaktır.

Buna göre Sokrates, Sofistlerin hangi görüş-lerini eleştirmektedir?

- A) İyi vatandaşların yetiştirilmesiyle ilgilenmelerini
B) Bilginin kişiden kişiye değiştiğini kabul etmelerini
C) Ana konu olarak insanı ele almalarını
D) Bilgilerini başka insanlara anlatmalarını
E) Kazanılmış bilgiler üzerinde durmalarını

4. Bilge kişinin yurdu belirli sınırlarla çevrilmiş bir ülke değildir. Onun yurdu tüm dünyadır, bu nedenle sosyal ve ekonomik düzeyi ne olursa olsun, ister köle, ister özgür, ister yoksul, ister var-lıklı olsun, bilge kişi; akıl sahibi olması ve akla uygun hareket etmesi nedeniyle, tüm insanlarla kardeşir, dünya yurttaşdır.

Bu parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangi-sine ulaşabiliriz?

- A) Yurttaş kendi vatanını severdir.
B) Özgür insanla köle insan aynı değildir.
C) Dünya yurttaşlığı için yalnız akıl yetmez.
D) Aklın rehberliğindeki bilgeliğe kişiye evrensel değerleri kazandırır.
E) Evrensel dayanışmanın sağlanmasında akıl tek başına yeterli değildir.

5. Bilim tarihi XX. yüzyılda insanlığın kazandığı bilgi birikiminin çeşitli din, dil, kültüre sahip milletlerin beraber çabalarının bir ürünü olduğunu belirlemiştir. Bir Japon biyoloğunun çalışmasını, bir Amerikalı bilim adamı tamamlayabilir. Bilim, insanların en çok iş birliği yapabildikleri bir alandır. Bu sebeple hiçbir milletin, hiçbir ırkın malı değildir. O, gerçekten bütün insanlığın ortak ürünüdür.

Bu parçada, bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Genelleştirilmiş olması
B) Birikimli olarak ilerlemesi
C) Evrensel olması
D) Sonuçlarının kesin olması
E) Objektif olması

6. "Öğrenme yoktur, yalnızca hatırlama vardır."
"Öğrenme anımsamadan başka bir şey değildir."

Aşağıdakilerden hangisi Platon'un yukarıdaki görüşlerini dile getirir?

- A) Bütün bilgilerimizin tek kaynağı duyumlardır.
B) Bilgi, kişinin algılama biçimine göre değişir.
C) İnsanoğlu bazı bilgileri deneyimleri sonucu öğrenir.
D) İnsan aklı doğuştan bilgilerle donatılmıştır.
E) Bilgilerimiz günlük algılarımıza dayanmaktadır.

7. Sokrates'e göre doğru, yanlış, iyi, kötü, güzel ve çirkin gibi değerler değişmez. Sadece ifade edilmeleri farklılaşır. Bunlar değişerek varlıklarını kaybetmez, ezeli ve ebedidir. Öyle ki, bizde önceden "iyi" fikri olmasaydı, yani biz önceden iyi fikrini tanımasaydık, iyi bir hareketi gördüğümüzde, onun hakkında "Bu hareket iyidir." diyemezdik.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi daha doğru olur?

- A) Değerler değişmez, sadece bunların ifade şekli olan davranışlar değişir.
B) Sosyal değerler sonradan toplumda ortaya çıkar.
C) Değerler kişilerin evrendeki yeri ve davranışlarıyla ilgilidir.
D) Değerleri belirleyen ilkeler toplumca belirlenir ve değerler sonradan kazanılır.
E) Değerler zamanla kültürel etkileşim yoluyla değişir.

8. Sofist filozoflar kendi dönemlerindeki siyasi ve sosyal yaşantıyı eleştirmişlerdir. Kritias: "Kanunlar uyanık politikacıların saf vatandaşları uyutmak için uydurdukları düzmecelelerdir." demiştir. Dolayısıyla insanlar kanunları kendi bakış açısına göre yorumlamış, sonuçta tüm insanların uyduğu bir kanun yerine kişisel yorumlar ön plana çıkmıştır. Kişi hoşuna giden kanunlara uymak, gitmeyenlere de uymamakta serbesttir.

Bu parçada, sofistlerin hangi temel görüşü açıklanmıştır?

- A) Genel olarak insan zihni her zaman değişmez bir gerçeğe ulaşır.
B) Pozitif bilimlerin sonuçlarına dayanmayan hiçbir bilginin gerçek değeri yoktur.
C) Bireysel bilgilerin ve bilinçlerin dışında bir gerçeklik yoktur.
D) Akıl ile elde edilen bilgiler, gerçeğin ifadesidir.
E) İnsan bilgisi mutlak olduğundan gerçeği yansıtır.

9. - Gerçeklik, uygulama alanında işe yarayan eylemlerdir.
- Bilimsel yasa, kuram ve kavramlar başarılı olduğu sürece gerçektir.
- Dini kurallar ruhu tatmin edip sükunet ve teselli verebilirse gerçektir.

Bu açıklamalara göre, gerçeğin temelinde aşağıdaki düşüncelerden hangisi yer alır?

- A) Gerçekliğe ulaşmak imkansızdır.
B) Gerçeklik, düşüncede var olandır.
C) Gerçekliğe ancak şüpheyle ulaşılabilir.
D) Gerçeklik faydaya dayalı olandır.
E) Gerçeklik düşünceden bağımsız, somut olandır.

10. Rönesans'tan beri gelişen pozitif bilimler olayları, nesnel olarak inceler. Bu bilimlerin ulaştığı sonuçlar hiç bir şüpheyi yer vermeyecek kadar kesindir. Şüpheler vaktiyle şüphelerin çıkış noktası olarak özellikle duyuları ve duyuların yanıltıcı olmasını göstermişlerdir. Oysa, artık araçlı gözlemle duyuların yanılabilirliği ortadan kaldırılmış ve olayları doğru olarak gözlemek mümkün olmuştur. Bunun için, artık şüphelerin anladığı ve öne sürdüğü anlamda bir şüphencilik; bilimlerin bugünkü durumu ve ulaştığı sonuçlar göz önüne alınırsa düşünülemez.

Bu parçada şüphelerin eleştirilen en belirgin düşüncesi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duyu organlarımızın bizi yanılttığı
B) Doğrular, kişilere göre farklılık göstereceğinden doğrunun göreceli olduğu
C) Duyularımızın bizi doğru bilgiye ulaştıracağı
D) Doğruya ancak şüphe edilerek ulaşılacağı
E) Her şeyden şüphe edilmesi gerektiği

11. Locke: "Doğduğumuzda dünyaya dair hiç bir fikrimiz yoktur. Dünyadaki şeyleri görmeden önce bunlar hakkında hiçbir şey bilmeyiz." der. Bir kavrayış ya da bir fikir, deneyimlerle edinilmiş olgulara dayanmıyorsa yanlış bir kavrayıştır.

Locke, yukarıdaki ifadesiyle gerçek bilginin kaynağı olarak aşağıdakilerden hangisini göstermektedir?

- A) Tanrı B) Akıl C) Sezgi
D) Deneyimler E) Şüphe

12. "Zihnimiz doğuştan boş bir levha gibidir. Ancak yaşantılarımız ve algılarımız sayesinde bir şeyler biliriz. Aslında hiçbir şey bilmeden doğarız."

Buradan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Tüm düşünce ve kavramlar, görüp duyduklarımızdan oluşur.
B) Evrende bilgi de dahil olmak üzere değişmeyen bir şey yoktur.
C) Mutlak bilgi doğustandır.
D) Duyu organlarının sağladığı verilerin tümü hatalıdır.
E) Bilgilerin kaynağı, sezgidir.

1. "Deneysiz kavramlar boş, kavramsız deneyler ise kördür."

Bu cümlede savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) İnsanın bilgiye ulaşmadaki tek kaynağı akıldır.
B) Tüm bilgiler insan zihninde doğuştan vardır.
C) İnsan zihni boş bir levha olup gözlem ve deneyler sonucunda bilgiye ulaşır.
D) Bilgi ancak aracısız ve doğrudan bilmeyi içeren sezgi ile elde edilir.
E) Yaşamla elde edilen algılar, akılla işlenerek bilgiyi oluşturur.

2. "Aksi iddia edilemeyecek hiçbir bilgi yoktur, her kabulün aksi iddia edilebilir."

Bu cümlede savunulan görüş, aşağıdakilerden hangisiyle paralellik gösterir?

- A) Mutlak bir bilgi yoktur.
B) İnsan, aklıyla her şeyi bilebilir.
C) Doğru bilgiye ancak şüpheyle ulaşılır.
D) Kesin bilgiler tartışma sonucunda ortaya çıkar.
E) En doğru bilgi, en yararlı olan bilgidir.

3. Düşünce etkinliği bir tür deneme-yanılma sürecini içerir. Bu süreçte insanoğlu kendini yanlışlardan kurtarmaya çalışır. Önceleri yaptığımız yanlışlardan korkup, doğrulara ulaşamayacağımızı düşünmeye başlarız. Aslında yaptığımız her yanlış bizi yeni doğrulara ulaştırır.

Bu parçada, düşünsel etkinlik ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Kesin bilgiye ulaşmak için kullanılan tek yöntem olduğu
B) Bütün soruları çözebilecek güçte olduğu
C) Özgür bir ortamda yaşandığında ortaya çıkabileceği
D) İnsanın kendini gerçekleştirme için gerekli olduğu
E) Yapılan hatalardan alınan derslerle sürekli geliştiği

4. "Doğru bilgi var mıdır?" sorusuna Sofistler: "Doğru bilgi kişiden kişiye değişir." Şüpheler: "Doğru bilgiye ulaşmak imkansızdır." Rasyonalistler: "Doğru bilgiye akli etkin bir şekilde kullanarak ulaşılır." görüşleriyle karşılık vermişlerdir. Bu bilgilere dayanarak;

- I. Filozoflar aynı konuda birbirinden farklı görüşler üretebilir.
II. Bilimsel gelişmeler filozofların görüşlerini etkiler.
III. Felsefe subjektif bir bilgi türüdür.

görüşlerinden, hangisine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

5. Bilgisayarınızın karşısına geçtiğinizde her zamanki gibi açma düğmesine basıyorsunuz; ancak bilgisayarınız açılmıyor. İster istemez şaşkınlığınızı gidermek için bu sorunun neden kaynaklanabileceğini düşünmeye başlıyorsunuz. Bilgisayarınıza virüs bulaşmış olabilir, bilgisayarınızın kabloları çıkmış olabilir vb. Demek ki sorunu giderme çabası, beklentilerle gerçekleşenler arasında uyumun olmamasına bağlı. Bu, günlük eylemlerde olduğu gibi bilimsel ve felsefi etkinliklerde de böyledir.

Bu parçaya göre, sorun giderme eylemi aşağıda verilenlerin hangisinden kaynaklanmaktadır?

- A) Beklenmeyen bir durumun oluşturduğu şaşkınlığı giderme çabasından
B) Birbirinden farklı bilgi türlerini birbiriyle ilişkilendirme çabasından
C) Özgür düşünce eyleminin herkes tarafından yapılması gerektiği düşüncesinden
D) Çözülemeyecek sorunun bulunmadığına duyulan inançtan
E) Günlük yaşamdaki sorunların bilimsel ve felsefi sorunlarla aynı olduğu görüşünden

6. "Tek bilgi kaynağı duyumlardır ve insan duyularla edinebildiği kadardır." diyen **Condillac**, hangi açıdan eleştirilebilir?

A) Duyumculuğun temsilcisi olmakla
B) Subjektif görüş bildirmekle
C) İnsanı tek yönüyle değerlendirmekle
D) Diğer filozofların etkisinde kalmakla
E) İnsan ve bilgi sorunuyla uğraşmakla

7. Felsefede önermelerin ve yargıların gözlem ve deney yoluyla doğrulanması söz konusu değildir. Çünkü felsefedeki açıklamalar mantıksal çıkarımlara dayalı gerekçeler gösterilerek yapılır.

Parçaya göre, felsefi bir sistemde aşağıdakilerden hangisinin varlığından söz edilebilir?

A) Kuram B) Öndeyi C) Temellendirme
D) Olgusalılık E) Evrensellik

8. "Bir düşünceyi açıklamak için onun hangi davranışı doğurduğunu bilmek gerekir. İşte o davranış biçimi düşüncenin ta kendisidir."

Bu parça, aşağıdaki yargılardan hangisinin temel dayanağıdır?

A) Gerçek bilgi akla dayalı olandır.
B) Deneyle elde edilen bilgi doğrudur.
C) Hakikate ulaştıran tek yol sezgidir.
D) Önemli olan bilginin eyleme dönüşmesidir.
E) Bilginin amacı insana fayda sağlamasıdır.

9. Herhangi bir spor dalında başarılı olmak doğuştan gelen bazı yeteneklerin varlığını gerektirmesine rağmen, öğrenmeyle ve çeşitli tekniklerle de geliştirilebilir. Ancak bu süreç sanıldığı kadar kolay değildir. Bu aşamada kişi eksikliklerini gidererek doğruları bulur. Bunun gibi düşünme eyleminde de buna benzer bir süreç yaşanır. Bu nedenle herkes düşünce öğrencisidir. Bilginin kristal kalesine yanlışları gidermeden ulaşmak mümkün değildir. Bu ise belirli yöntemlerle geliştirilen bir süreçtir.

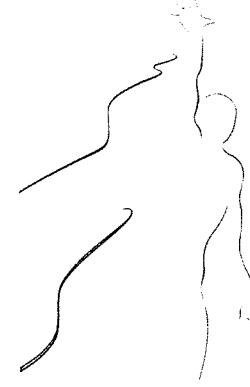
Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

A) Yapılan her yanlış kişinin doğruya yaklaşmasını sağlar.
B) İnsan, yanlışlarından kurtularak doğruya ulaşır.
C) Düşünme eylemi, yapılan hatalardan alınan derslerle gelişir.
D) Birey ancak özgür ve bağımsız ortamda kendini geliştirebilir.
E) Düşünce etkinliği bazı teknikler kullanılarak geliştirilir.

10. Bütün görüş ve teoriler, aksi ispat edilinceye kadar geçerlidir. Mutlak inançlar olabilir ama mutlak doğrular yoktur. Düşüncelerin doğru ya da yanlış oldukları ancak sorgulamayla ortaya çıkabilir. Düşüncelerin ifade edilemediği ve sorgulanmadığı yerde ise ne bilimsel ne de sanatsal yaratıcılık gelişebilir.

Bu parçada, aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmaktadır?

A) Kesin bilgiye ulaşılabileceği inancının
B) Her bilgiye şüpheyle yaklaşılması gerektiğinin
C) Eleştirel ve özgür düşüncenin
D) Düşüncelerin birbiriyle tutarlı olmasının
E) Filozofların bilimsel gelişmelere açık olmasının

BÖLÜM 3

BİLİM FELSEFESİ

A- BİLİM FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

1-Bilim:

Bilim, var olan her şey üzerinde sistemli, yöntemli, doğru ve geçerli bilgi üreten kuramsal bir sistemdir. Bilim dinamik bir bilgidir.

2- Bilimin Özellikleri:

Bilim, olgusaldır.

Olgular, dış dünyada var olan, doğrudan veya dolaylı olarak gözlem veya deney konusu olabilen şeylerdir. Olgular belli bir zamanda ve mekanda oluşan ve niceliksel olarak ölçülebilen gerçekliklerdir ve bilimin konusu da sadece bu özelliklere sahip olan şeylerdir.

Bilim olgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerini açıklamak ister. O yüzden temel sorusu "nasıl?" dır. Bilim; gözlenebilir, üzerinde her an için deney yapılabilir, olgular arasındaki nedensellik ilişkisini, araştırır. Varlığın özünün ne olduğunu sorgulamaz. Varlığın özünü sorgulamaya yönelik olan "nedir?" sorusuna cevap aramaz.

Bilim, tutarlı ve mantıklıdır.

Bilimsel bilgiler, kendi içlerinde birbirleriyle uyumlu ve tutarlı bir bütün oluştururlar. Bir bilimsel bilgi, başka bir bilimsel bilgi ile bir çelişki oluşturmaz ve başka bir bilimsel bilgiyi reddetmez.

Bilim, eleştireldir.

Eleştiri olmadan bilim olmaz. Bilimsel bilgiler kesin olsa bile onlara kuşku ile bakılmalıdır. Newton'un yasaları mutlak doğrular olsaydı çağdaş bilim doğamaz ve bilim gelişemezdi. Bir bilim adamı kendisinden önce gelen bir başka bilim adamının görüşünü mutlak, tartışılmaz bir doğru olarak kabul ettiği anlamına gelmez. Tersine, her bilim adamı, kendisinden önce aynı konuda çalışmış olan başka bir bilim adamının görüşünü her zaman eleştirebilir ve bu görüş yerine daha doğru olduğunu kanıtladığı bir görüşü geçirebilir. Bundan dolayı bilimin en önemli özelliği sürekli kendisini eleştirmesi ve düzeltmelere tabii tutmasıdır.

Bilim, nesneldir.

Bilim, insanın düşünce ve inançlarından bağımsızdır. Bilim, insanın tüm inanç, önyargı, fikir ve isteklerinden bağımsız dış nesnel gerçekliği olduğu gibi bilme-ye ve anlamaya çalışır. Yani olanı olduğu gibi ele alır. Var olan durumu betimler. Elde edilen bilgi, bireysel farklılık göstermez, nesneldir. Bilim nesnel veriler içerir. Bundan dolayı bilim, herkes tarafından sınanabilir, denenebilir, ve test edilebilir.

Bilim, Evrenselidir.

Bilimsel çalışmaları ve bilimsel bilgileri bir insana, bir ırka, bir dine veya bir millete mal edemeyiz. Bilim insanlığın ortak ürünüdür. Bilime tüm insanlık katkıda bulunmuştur. Bu nedenle bilimden herkes faydalanır. Ayrıca bilim insanlığa mal olduğu için bilimsel doğrularda herkesçe geçerli doğrulardır.

Bilim, dinamikdir.

Dinamiklik, sürekli değişme, gelişme ve ilerlemeyi içerir. Bilim, sürekli değişme, gelişme ve ilerleme halindedir. Hiçbir zaman durağan, bitmiş değildir. En doğru kabul edilen bir bilimsel bilgi, başka bir bilimsel görüş veya yasa tarafından düzeltilebilme, hatta düpedüz reddedilebilme imkanına sahiptir.

Bilim, genelleyicidir.

O, tek tek olaylarla ilgilenmez; olguları konu alır ve olaylar arasındaki değişmez ilişkileri ortaya koymaya çalışır. Bilim, tek tek taşların düşmesi ile değil, taşların daha doğrusu ağırlığı olan bütün cisimlerin düşmesiyle ilgilenir ve cisimlerin düşmesiyle ilgili genel bir yasayı formüle etme peşindedir. Ulaştığı yargılar genel-geçer yargılardır. Hedefi herhangi bir zaman veya mekanda meydana gelen tek bir olguyu açıklamak değil, aynı türdeki tüm olguları açıklamaktır.

Bilim, öngöründe bulunur.

Öndeyi (öngörü), geleceğe ilişkin tahmin, ilerde gerçekleşebilecek bir olayın o olay henüz gerçekleşmeden önce meydana geleceğini söylemektir. Örneğin; Astronomi bilimi güneş tutulmasının ne zaman olacağını ve bu tutulmanın dünyanın hangi bölgelerinde daha rahat izlenebileceğini kesine yakın bir tahminle söyleyebilme imkanına sahiptir.

Bilim, ilerleme özelliğine sahiptir.

Bugün herhangi bir bilimin bundan elli yıl öncesine göre çok ileride olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bugünün sanatının, geçen yüzyılın sanatından daha ileride olduğunu söylemek biraz güçtür.

Bilimsel ilerleme bilim adamları arasında bir işbirliğinin sonucunda sağlanır. Bir bilim adamı, başka bir bilim adamının elde ettiği sonuçları eleştirip düzeltceği gibi, onlara dayanarak sonuçlarını daha da ilerletebilir. Bu anlamda bilimin ilerlemesini bir bayrak yarışına benzetebiliriz.

Bugün fizikte lise öğrencisi Newton'dan daha fazla fizik bilgisine sahip olmaktadır. Bunun nedeni Newton'dan günümüze kadar fizik bilimine yeni bilgilerin eklenmiş olmasıdır.

Fakat değerlerle ilgili bilimlerle ilerlemeden söz edemeyiz. Yani bugünün sanatının, felsefesinin diğer çağlara göre daha ileride olduğu söylenemez. Ancak bu alanlarda sahip olunan bilgilerin artmış olmasından bahsedebiliriz.

3-Bilimin Değeri

Bilimin üç önemli değeri vardır.

Bilimin teknolojik (pratik) değeri

Bilimin gerek bireysel gerek toplumsal olarak gündelik hayatımızda sağladığı faydalara bilimin pratik değeri denir. Bilim sayesinde havada uçmakta, denizlerin dibinde dolaşmakta, nehirler üzerine köprüler inşa etmekteyiz. Yine bilim sayesinde gökdelenler dikilmekte, dünyanın öbür yarısında meydana gelen bir olayı anında televizyondan seyredabilmekte, deniz yosunlarından yiyecek üretmekteyiz.

Bilimin ahlaki değeri

Bilimin insana verdiği bir takım karakter ve alışkanlıklara bilimin ahlaki değeri denir. Bilim insana, öznel olmayı, nesnel ve eleştirci olmayı, grup çalışmasının değerini öğretir. Yine bilim insana, görüşlerini ileri sürmeyi, sabırlı olmayı, ulu orta genellemeler yapmayı öğretir.

Bilim ve teknoloji, insanlığı daha ileri götürebileceği gibi, insanlığı yok da edebilir. Ahlaki ve manevi değerler, insanlara ait olgulardır. Bilim teknolojiyi kullanana göre, iyi veya kötü olabilir. Örneğin, bir atom bombasını üreten bilim adamı, yaptığı çalışmaları insanları öldürmek için yapmamıştır; atomun parçalanabileceğini, büyük enerjiler elde edileceğini göstermek için yapmıştır. Görüldüğü gibi bilim adamlarının yaptığı çalışmalar hep tarafsız ve nesneldir. Üretilen bilim ve teknoloji, devlet ve siyasilerin elinde ahlaki bir değer kazanmaktadır.

Bilimin entelektüel değeri

Bilimin, insanın bilme isteğini, merakını tatmin etmesine bilimin entelektüel değeri denir. Aristo insanı; "İnsan doğal olarak bilmek isteyen bir canlıdır." diye tanımlar. İnsan bilme merakı sayesinde özgürleşir ve gerçek anlamda "insan" olur.

Bilim, insanlara belli bir dünya görüşü oluşturma, dünyaya bilim açısından bakma ve anlama imkanı verir. Uygarlığın ölçütü olan bilimsellik sonucu insanlar, anlamsız, ve boş şeyler peşinde değil, bilginin ve bilimselliğin peşinde koşacaklardır.

4- Bilimi Oluşturan Temel Adımlar

A-Bilimsel Yöntem

Bilimsel yöntemle, bilimsel bilgi elde etmek iki aşamada gerçekleşir. Bunlar;olgusal ve kuramsal süreçlerdir.

a) Olgusal "betimleme" süreci:

Bilimsel yöntemin ilk aşamasıdır. Betimleme, doğru- dan olguları gözlemleyerek ve sınıflayarak belli gruplar altında toplamak ve tanımlamaktır.

Gözlem: Gözlem, olay ve olguların dıştan hiçbir müdahale yapılmaksızın belli amaçlar için izlenmesidir. Gözlemin daha objektif olması ve öznel arası farklılığın ortadan kalkması için çeşitli gözlem araçlarından yararlanılır. Örneğin; gök cisimlerini teleskopla gözleyerek, onlar hakkında daha sağlam ve güvenilir bilgiler toplanabilir.

Deney: Deney, betimleme yönteminin ikinci aşamasıdır. Deney yapan bilim adamı aktiftir. Deney, belli amaçlar için önceden belirlenen olguların laboratuvar veya doğal olmayan bir ortamda bir araya getirilerek izlenmesiyle gerçekleşir. Deneysel yöntemde olaylar çeşitli değişkenler altında incelenir.

Ölçme: Ölçme, gözlem ve deneyin herkes tarafından geçerli olmasını sağlar.

b) Kurumsal süreç:

Kurumsal süreci oluşturan açıklama aşaması, betimleme üzerinde yükselen daha üst bir işlemdir. Kuramsal süreç, olgunun "niçin öyle olduğunu" gösterir.

B-Bilimsel Kuramın Aşamaları

Hipotez: Hipotez, olgular arası ilişkileri açıklamak için kurulan açıklama taslağıdır. Hipotezler doğru veya yanlış olabilir. Çünkü onlar, olguları açıklamak için kabul edilen varsayımlardır.

Kuram: Gözlem ve deneyle kısmen doğrulanmış hipotezler, bilimsel kuramı oluşturur. Kısaca kuram, doğrulanabilir veya yanlışlanabilir. Kuramlar algılardan bağımsız değildir.

Yasa: Doğrulanmış hipotezlerden oluşmuş kuramlar, tek tek olguları değil, olgular sınıfını açıkladığı zaman birer yasa haline gelirler.

Öndeyi: Doğrulanmış bilimsel yasalara dayanarak, henüz olmamış olguların nasıl olacağını önceden tahmin etme işlemidir. Örneğin, astronomi çalışmalarından yararlanarak, güneş ve ay tutulmasını kesine yakın bir şekilde önceden kestirebilme işlemi bir tür öndeyide bulunmaktadır.

B- BİLİMİN TARİHİ SÜREÇTEKİ GELİŞİMİ

Bilim tarihi, bilimin nasıl ortaya çıktığı ve hangi aşamalardan geçtiğiyle ilgili çalışmalar yapar.

Bilim tarihi, nesnel bilginin ortaya çıkışı ve gelişimi açısından dört aşamada açıklanabilir.

1) Mısır ve Mezopotamya'da Bilim:

İlk uygarlıkların yerleşim merkezi olan Dicle , Fırat ve Nil nehirlerinin kıyıları, aynı zamanda ilk bilimsel çalışmaların ortaya çıktığı yerlerdir. M.Ö. 3000'lerde, Mezopotamya'da kurulan Sümer uygarlığının, özellikle matematik işlemlerinde çok ileri düzeyde hesaplamalar yaptıkları bilinmektedir. Örneğin, 60 tabanlı bir sayı sistemini geliştirdikleri, geometride alan ve hacim hesaplamaları yaptıkları, dairenin alanını bulmak için gerekli olan pi sayısını 3.14 olarak saptadıkları bilinirdi. Astronomide gözleme dayalı ilk bilgileri de Sümerler ortaya koymuştur.

Sümer uygarlığının yıkılmasından sonra kurulan Babil uygarlığı, matematik, geometri ve astronomide büyük ilerlemeler kaydetmişlerdi. Bu dönemde cebir işlemlerinde karekök, küpkök, ikinci ve üçüncü dereceden denklemler çözülerek, matematik ve geometrinin problemleri somut olarak ifade edilmiştir.

Mısır uygarlığı, matematik, geometri ve astronomi bilgilerine, tıp bilgilerini de ekleyerek bilimsel çalışmaların kapsamını genişletmiştir. Örneğin, mumyalama tekniğiyle cansız olan bedenleri uzun yıllar saklamayı başarmışlardır.

Fakat bu uygarlıktaki bilimsel çalışmalar tamamen bilimsel değil, dinsel düşüncenin de etkisinde olmuştur. Hekimler aynı zamanda büyücülük ile uğraşıyorlardı. Bilim adamları ise genellikle din adamlarıydı.

2) Eski Yunan'da Bilim:

M.Ö. 600 'lerde başlayan Yunan uygarlığı mitolojinin etkisinden çıkıp aklın yani felsefenin etkisine girmiştir. Thales ve diğer düşünürler, doğa felsefesi ile bilimsel çalışmalara katkıda bulunmuşlardır. Bu dönemde bilim adamlarıyla filozoflar aynı kişilerdi. Doğa filozofları, evrenin ana maddesini akıl yoluyla araştırmaya başladılar. Daha sonra insan felsefesinin etkisiyle kendi alanlarından uzaklaştılar.

Sokrates ile başlayan insan felsefesi sonucu felsefenin ilgi alanı, ahlâk, toplum, adalet, güzellik, devlet, erdem gibi kavramlar olmuştur. Platon kurduğu akademinin girişine "Geometri bilmeyenler, buradan giremez." yazdırarak, geometri bilmenin önemini vurgulamıştır.

Aristoteles, akıl ve yöntem ile ilgili çalışmalarını bir araya toplayarak Mantık bilimini kurmuştur. Aristoteles'in ayrıca fizik ve evren ile ilgili görüşleri uzun yıllar bilimi etkilemiştir.

Felsefe ile bilim bu dönemde yavaş yavaş birbirinden ayrılmaya başlamıştır. M.Ö 200'lerde Euklides, kurduğu Öklid geometrisi ile, geometriyi felsefeden ayrıarak bağımsız bir bilim yapmıştır.

3) Ortaçağ'da Bilim

Ortaçağ Avrupası'nda Hristiyanlığın etkisiyle bilimsel çalışmalar terk edilerek, dinsel dogmaların akılla açıklanması yolu benimsenmişti. Bilim, kutsal kitabın izin verdiği kadarıyla yapılmaktaydı. Ortaçağ Avrupası'nda bilim, gerilemesine karşın, doğuda İslam'ın etkisiyle gelişmeye başlamıştı. İslam dünyasında, dinin bilime verdiği önem sonunda, müslüman ve müslüman olmayan bilim adamları büyük bir bilimsel çaba içine girerek, yeni bir bilimsel çağı başlatmıştır. Öncelikle, Yunan, Hint, İran ve diğer uygarlıklardan yapılan çeviriler, İslam dünyasına aktarıldı. Bu çalışmalar M.S. 9, 10 ve 11. yüzyıllarda en üst noktaya ulaşmıştı. Örneğin; Harezmi, on tabanlı sayı sistemini kurarak, ikinci ve üçüncü dereceden denklemlerin çözümünü bulmuştur. El-Razi, tıp ilminde büyük çalışmalar yapmıştır. İbn-i Sina, felsefenin yanında tıp ile ilgili çalışmaları gerek doğuda, gerekse batıda otorite olarak kabul edildi. El-Hazen, optik çalışmalarıyla, görmeyi ve ışığın kırılmasıyla ilgili yasaları açıklamıştır.

4) Rönesans'ta Bilim

Ortaçağın etkisinden kurtulan Avrupa, 15. ve 16. yüzyıllarda Rönesans hareketini yaşadı. Rönesans "yeniden doğuş" demektir. Eski Yunan uygarlığındaki aydınlanma dönemini yeniden başlatmak isteyen batı düşünürleri felsefe ve bilimde çok önemli çalışmalar yaptılar. Öncelikle evreni din ile değil, akıl ile açıklamaya başladılar. Özellikle F. Bacon ve Roger'in etkisiyle, deneyi temel alan doğa bilimlerine yönelmişlerdi. Felsefe ile bilimin sınırları çizildi. Bu dönemde bilim giderek felsefeden ayrılmaya başlamıştır.

Bu dönemde, Aristoteles'in fizik bulgularıyla destek-

lenmiş, Batlamyus'un yer merkezli evren kuramı (Geosentrik), Kopernik tarafından çürütülerek yerine güneş merkezli evren kuramı getirilmiştir. Kopernik aynı zamanda insan merkezli evreni kaldırarak, güneş merkezli (Heliosentrik) evren anlayışını getirerek, modern çağın en önemli olayını gerçekleştirmiştir.

Kopernik'in devrimi, Kepler ve Galileo'nun çalışmalarıyla desteklendi. F. Bacon'un bilim üzerinde yaptığı bilim felsefesi ve Descartes'ın yöntem arayışı, bilimsel çalışmaların önemini iyice arttırdı. Newton, klasik fiziğin temel yasalarını ortaya koydu. Huygens, Böyle ve Gassand'inin çalışmalarıyla bilim, artık modern dönemin tek bilgi kaynağı olmuştur.

17. yüzyılda başlayan bilimsel çalışmalar aynı hızla 18. ve 19. yüzyıllarda da devam ederek günümüze değin gelmiştir. 18. yüzyıl bir aydınlanma çağı olarak bilim tarihine damgasını vurdu. Bilimin egemenliğinin artmasıyla 18. yüzyılda başlayıp 19. yüzyılda tamamlanan endüstri devrimi gerçekleşti. Fakat bilimin bu gelişimi 19. yüzyılın sonlarına doğru krize girdi. Artık Öklid (Eukleides) geometrisine karşı geometrik kuramlar geliştirilmiş, matematikte bazı paradokslar ortaya çıkmıştır.

18. yüzyıl S. Freud'un psikolojideki yorumuyla, insanın evrendeki durumu tekrar değişti. İnsan artık, kendi aklının değil, bilinçaltının egemenliğindeydi. 20. yüzyıl Einstein'ın, Newton'un yasalarının yerine önerdiği "görecelik kuramı" bilimlerde tam bir değişime neden oldu. Einstein'ın kuramını, Max Planck'ın "kuantum kuramı" destekledi. Böylece Newton'un fiziği terk edilerek, kuantum fiziğinin görecelik ve belirsizlik ilkeleriyle evren açıklanmaya başlanmıştır.

C-BİLİM FELSEFESİ NEDİR?

Bilimin doğasını, kapsamını, sınırlarını, yöntemini, bilimsel bilginin yapısını ve özelliklerini, bilimsel kuram ile gerçeklik arasındaki ilişkiyi felsefi bir tavırla araştırarak, bilimle ilgili her türlü soruyu soran ve bunlara yanıt arayan felsefi alt daldır.

D- BİLİME FARKLI YAKLAŞIMLAR

Düşünce tarihinde bilimi anlamaya yönelik çeşitli yaklaşımlar olmuştur. Bunlardan birincisi bilimi olmuş bitmiş bir ürün olarak görür. İkincisi ise onu tarihi içinde, bir etkinlik olarak kabul eder.

1-Ürün olarak bilim

Bilim felsefesindeki bu yaklaşım "bilim nedir?" sorusunu şöyle yanıtlar; "Bilim adamlarının ürettiği üründür." Eğer bilim, geçmişten günümüze kadar bilim adamlarının sadece bilimsel ürünlerinden oluşan bir hazine sandığı ise ne olduğunu anlamak için onun içeriğini açıp bakmak gerekir. Yani bilimin yapısı, yöntemi ve dili bilim felsefesinin en önemli konularıdır.

Bu akımın temsilcisi H. Reichenbach ve R. Carnap'tır. Bu filozofların yaklaşımlarına mantıkçı pozitivizm denir. H.Reichenbach bilimi çözümlemek ve onu açıklamak için bilim dilini çözmekle işe başlar. Bilim konuşma diline dayalıdır. Eğer dili iyi çözümleyerek onun belirsizliklerini ortadan kaldırır, yani sembolik bir dizgiye çevirebilirse bu işi başarabileceğini düşünür. H. Reichenbach bilimi önermeler topluluğu olarak kabul eder. Bu filozoflara göre önermeler ise esas olarak ikiye ayrılır:

a) Anlamlı Önermeler: Doğru veya yanlış olduklarının gösterilmesi yani doğrulanması mümkün olan önermelerdir. "Bütün kocalar, evli erkeklerdir" önermesinin doğruluğu için hiçbir araştırmaya gerek yokken "Dünya bir gezegendir" önermesinin doğruluğu gezegen kavramı ile dünya kavramının ne olduğunun bilinmesine ve gezegenler arasında dünyanın yer almasına bağlıdır.

Burada anahtar kavram "doğrulama"dır. Carnap'a göre bilimsel önermeleri en iyi şekilde doğrulamanın yolu sembolik mantıktır. Bu filozoflara göre; bir cümle nin "anlamlı" olabilmesi için sembolik mantık diliyle ifade edilmiş olması gerekir. Bir cümle nin doğruluğu ise duyumlarla saptanabilir. Eğer bir cümle (önerme) duyumlarla destekleniyorsa doğrulanabilir; yok tersine duyumlarla saptanabilecek olgular dışında bir içerik taşıyorsa, bunun doğru olup olmadığı belirlenemez. Buna göre duyumlarla ilgili olmayan tüm önermeler metafiziktir. Başka bir deyişle anlamsızdır.

b) Anlamsız Önermeler: Bu önermelerin doğru veya yanlış olduklarını belirlemek mümkün değildir. Bu filozoflara göre dinin, sanatın, ahlakın ve eski anlayış içerisinde üretilmiş olan felsefenin önermeleri anlamsızdır. Bu tür önermeler evren hakkında doğrulanabilir bilgi vermezler. Bilim dışı önermeler, doğruluk değerine sahip olmadığı için bilimsel olmaz. Bu nedenle metafizik bilim olamaz. Kısaca, olgulardan elde edilip tekrar olgularla denetlenmeyen önermeler bilimsel önermeler değildir. Carnap ve Reichenbach bilimselliğe ölçütler getirmeye, bilimi ve felsefeyi metafizik tortulardan ayıklamaya çalışmışlardır.

2-Etkinlik olarak bilim:

Bilimi etkinlik olarak incelemek, onu tarihi ve toplumsal boyutlarında ele almak demektir. Bu yaklaşıma göre bilim, bilim adamının içinden geldiği toplumun etkisindedir. Bundan dolayı bilimi anlayabilmek için, bilimsel çalışmayı ortaya koyan insan topluluğunun iç yapısını, inançlarını, ilişkilerini incelemek gerekir. Bu akımın en önemli temsilcisi T.Kuhn ve S. Toulmin'dir.

Kuhn'a göre, bilimsel bir açıklama önce bilim öncesi dönem yaşar. Bu dönem "hazırlık dönemi"dir. Bu dönemde bilim adamları çeşitli yöntemler denerler. Bir bilim adamının kuramı ön plana çıkar. Böylece ikinci dönem olan "olağan bilim dönemi" başlamış olur. Bu dönemde kuram etrafında toplanan bilim adamları insanlara doyurucu bilgiler verirler. İkinci dönem, bilimsel bilginin hızlı bir şekilde ilerlemesini sağlayan dönemdir. Üçüncü dönem bilimde "bunalımlar dönemi"dir. Mevcut bilimler insanlığın ihtiyacını karşılayamadığı gibi evren hakkında da doyurucu yanıtlar veremez. Bu dönemde arayışlar başlar. Arayışlar farklı çatışmalara yol açar. Bu çatışmalar bir bilim adamının bir kuram ortaya atmasıyla son bulur. Bu son aşama "bilimsel devrim" aşamasıdır.

T.Kuhn, bilim felsefesinin temelini paradigma kavramı oluşturur. Paradigma, "Belli bir gerçekliğin ortak temimlerle algılanışını ve anlaşılmasını sağlayan kavramsal çerçeve"dir. Paradigma, bir dönem için geçerli bir yaklaşımdır. Paradigma; belli bir bilimsel yaklaşımın doğayı ya da toplumu sorgulamak ve onlarda bir ilişkiler bütünü bulmak için kullandığı açık ya da üstü kapalı tüm inançlar, kurallar, değerler, kavramsal ve deneysel araçlardır.

Kuhn'a göre, toplumda bilim adamları topluluğunca benimsenen paradigmadaki temel sorular ve onlara verilecek cevapların çerçevesi çizilmiştir. Bilim adamlarına düşen görev "kuralları konmuş bulmacaları tekrar tekrar çözmek, paradigmayı yeniden oluşturmaktır. Kuhn'a göre, bir paradigmadan diğerine geçiş, sosyal devrime benzer. Sosyal devrimler de tüm bilimleri kendi rengine boyayarak yeniden kurar. Kuhn'a göre; "Bilim birikimsel bir süreç izlemez, dolaşısıyla bilimsel gelişme ya da ilerlemeden değil, ancak bilimsel değişmeden söz edilebilir. İlerleme ve gelişme normal bilim sürecinde yani bir paradigma içinde söz konusu olabilir; fakat paradigmaları karşılaştırıp bir paradigmanın diğerinden daha iyi açıklandığını gösterecek ortada kriterler olmadığı için bir paradigmadan diğerine geçiş devrimsel bir nitelik taşır."

Bilimi etkinlik olarak kabul eden J.Toulmin ise bilimsel kuramların başarılı ya da başarısız olmalarını Darwin'in biyolojideki kavramlarını kullanarak açıklar. Biyolojik hayatta, nasıl güçlü türler yaşamlarını devam ettirebiliyorlarsa, bilimde de yeni sorunları çözme gücü gösteren kuramlar kabul görür, yaşamaya devam eder. Bu gücü göstermeyen kavramlar ise zamanla kaybolurlar. Bir kuramın yeni sorunlar karşısında gücünü yitirmesi veya açıklayıcı özelliğini sürdürmesi ise, bilim adamlarının sürekli etkinliğiyle mümkündür.

E-BİLİM FELSEFESİNDE KLASİK GÖRÜŞ VE ELEŞTİRİSİ

a) Bilime Klasik Görüş Açısından Bakış

Bilime klasik görüş açısından bakıldığında, klasik görüşün öne sürdüğü temel ilkeler şunlardır.

1. Bilimin konusu nesnel gerçekliktir. Gerçeklik, insan zihninden bağımsız olarak vardır. İşte bilim, bu gerçeği veya dış dünyayı açıklamaya ve doğanın yasalarını bulmaya çalışır.
2. Bilim, inançsal, duygusal değil tamamen akılcı bir etkinliktir. Bilim adamı toplumsal ve kültürel değerlerinden ve ön yargılarından arınmış olarak tarafsız bilim oluşturmaktadır.

3. Her bilimin amacı, yöntemi farklıdır. Bilimler varlığın değişik yönlerini inceler. Ancak sonuçta birbirlerine indirgenmezler. A. Comte tek bilimden söz eder; "oluşacak en son bilim sosyal fizik bilimidir" der.
4. Bilim sürekli gelişen ve mükemmelleşen bir hazine sandığı gibidir. Her bilim adamı sandığa bir şeyler ekler ve sandıkta bulunan yanlışlar sürekli ayıklandığı için hazine sandığının hem değeri artar, hem de alanı genişler. Belki evren hakkında çözülmemiş birçok soru vardır; ancak bilim eninde sonunda evrende açıklanmayacak hiçbir sır bırakmayacaktır.

b) Klasik Görüşün Yapılan Eleştiriler

1. Klasik görüş, bilime gereğinden fazla önem vermiştir. Felsefe, estetik vb. diğer insan etkinliklerini yok saymıştır. Oysa bilim, insanlığın her problemini çözemediği gibi, teknolojiye paralel olarak yeni sorunların kaynağı da olmuştur.
2. Bilim, birikimsel değildir. "Hazine sandığı" ya da "yuvarlandıkça büyüyen bir kar topu" gibi olmadığı açıktır. Bilimsel anlayışlar, bilimsel doğrular sürekli değişir. Bu değişim, evrimsel değil devrimseldir.
3. Bilim adamları kendi kültürlerinden soyutlanmış ve sadece üreten birer makine değildirlere. Bilim adamı içinde yaşadığı toplumun etkisini taşır.
4. Bilimlerin tek bir fizik bilimine indirgenmesi olanaksızdır. Bilimlerin çeşitliliği, varlığın çok boyutlu olmasından kaynaklanır. Bilimleri tek bir bilime indirgemek şöyle dursun, her gün yeni yeni bilim dalları ortaya çıkmaktadır.
5. "Evrende bilinmeyen hiçbir şey kalmayacaktır, bilim eninde sonunda her şeyi çözecektir" yaklaşımı da doğru değildir. Çünkü her zaman çözülmesi gereken çok problem olacaktır. Varlık, sürekli kendini yeniden üretir. Belli bir yönleme bağlı kalmak bilime zarar vereceğinden bilim adamları kullanacakları yöntem bakımından özgür olmalılar. Yoksa yöntem, yeni bilgiler üretmeyi sınırlar. Böylece de bilim gelişemez.

ÖSYS Soruları

1. Fizikçi Richard Feynman, karmaşık fiziksel süreçlerle uğraşırken sorunu açık bir şekilde ifade edebildiğinizde doğanın size istediğiniz cevabı vereceğini öne sürer. Ona göre, iyi bir bilim adamı olmanın sırrı hangi soruyu sormak gerektiğini bilmede yatar. Bir sorunu araştırırken bir kez doğru yola girdiniz mi çözüm kendiliğinden ortaya çıkar.

Parçaya göre, "doğru yola girme" aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Çözüm için çaba gösterme
- B) Uygun soruyu sorma
- C) Sorunun cevabını tahmin etme
- D) Konuya odaklanma
- E) Doğruya ulaşacağına inanma

(2005/ÖSS)

2. ● Leonardo Da Vinci dini yasaklara ve yaptırımlara aldırmadan, değişik türden elliye yakın kavda üzerinde çalışıp yanlış inançları yıkmaya çalıştı. Sonraki bulgular Leonardo'yu haklı çıkardı.
● Galilei, Dünyanın yuvarlak olduğunu ve döndüğünü söylediği için, engizisyon mahkemesi ondan bu sözlerini geri almasını istedi. Bu olay ne dünyayı düzleştirdi ne de dünyayı dönmekten alıkoydu.

Bu örnekler, aşağıdaki düşüncelerden hangisini desteklemektedir?

- A) Her yeni bilgi kendinden sonraki bilgilere temel oluşturur.
- B) Bilimsel çalışmaları desteklemeyen toplumlar ilerleyemez.
- C) Gelişme eski ve yeni değerlerin kaynaşmasıyla gerçekleşir.
- D) Evrensel gerçeklerin ortaya çıkması önlenemez.
- E) Bilimsel bilginin günlük yaşama uygulanması zaman alır.

(1997/ÖSS)

3. Proust, kitapları için şöyle der: "Kitabımı dışarıya yönelmiş bir gözlükmüş gibi alın. Size uygun değilse, uyanı bulun; tökezlememek için kullanmak zorunda olduğunuz aracı, yani kendi gözlüğünüzü bulmayı size bırakıyorum." Proust'un bu görüşü bilimsel kuramlar için de kullanılabilir. İlgilendiğiniz konuları, olayları açıklamada yetersiz kalan bir kuramı oradan buradan çekip atıp uygun hâle getirmeye çalışmak yerine, yeni bir kuram oluşturmak gerekir.

Bu parçaya göre, bir bilimsel kuram aşağıdaki koşullardan hangisini karşılamıyorsa yenisini oluşturmak gerekir?

- A) Olgularla tutarlı olma
- B) Ekonomik olma
- C) Geniş kapsamlı olma
- D) Yaygın olarak benimsenme
- E) Basit açıklamalar getirme

(2005/ÖSS)

4. Bilim adamı problem çözme sürecinde, önce, problemini aydınlatacak noktaları saptamalı, sonra bu saptamalardan deneysel olarak sınanabilir sonuçlar çıkarmalıdır. İkinci aşama için gereken bilgiyi ona okul öğrenimi vermiştir; bu bilgilere dayalı çalışmaları onun başarılı olmasını sağlar. Ancak, ilk aşamada başarılı olabilmesi için bilim adamının elinde ne bilinen bir yöntem vardır ne de okulda öğrendiklerinin ona yararı olacaktır.

Aşağıdaki yargılardan hangisi, bu parçada öne sürülen görüşü özetlemektedir?

- A) Aynı probleme çözüm arayan bilim adamları, aynı noktadan yola çıksalar bile farklı sonuçlara ulaşabilirler.
- B) Bilim adamı bilimsel kuramlardan yola çıktığında, ulaşacağı sonuçlar bilim çevreleri tarafından kabul edilecektir.
- C) Bilim adamının başarılı olabilmesi, yalnızca eğitimine değil, probleme çözüm getirecek noktaları fark etme yeteneğine de bağlıdır.
- D) Bilim adamının izlediği yöntem doğruysa ulaştığı sonuç da doğrudur.
- E) Bilim adamı çalışmalarına başlarken, kendisinden önceki önemli çalışmaları incelemeli, onlardaki eksiklikleri görebilmelidir.

(2002/ÖSS)

5. Bir araştırmayı tamamladığım zaman, sonuçlarımı ve dayanaklarımı önce, meslektaşlarıma katıldığı bilimsel toplantılarda sunarım. Eğer bir yanlış ya da eksiklik bulunmazsa, çalışmamı makale haline getirip bir dergiye yollarım. Derginin editörler kurulu makalemi uygun görürse, iki ya da üç hakemden görüş ister. Her hakem ayrı ayrı, makalemin yayınlanması hakkındaki görüşünü derginin editörüne bildirir. Hakemler araştırmamda yanlış bulurlarsa, editör, bu yanlışları bana yazılı olarak iletir. Ben bu yanlışları düzeltebilirsem süreç yeniden başlar. Ancak bunları düzeltemezsem, aylarca uğraşarak bulduğum sonuçları unutup çalışmaya yeniden başlarım.

Bilimsel çalışmanın bu parçada anlatılan evresi, aşağıdakilerden hangisiyle özetlenebilir?

- A) Bilimsel bilgi, bilimsel yöntemle uygun biçimde yapılan deneyler sonucunda elde edilir.
- B) Farklı bilim dalları arasındaki dayanışma, bilimsel gelişmeyi hızlandırır.
- C) Bilim adamının sahip olduğu dünya görüşü, ne tür bilimsel çalışma yapacağını ve bulgularını nasıl yorumlayacağını etkileyebilir.
- D) Bir bilginin bilimselliğinin yetkili bilim çevresince denetlenip onaylanması gerekir.
- E) Bugün birtakım olguları açıklamada yararlanılan bir bilimsel görüş, zamanla yerini başka bir bilimsel görüşe terk edebilir.

(2000/ÖSS)

6. Bilimin büyük trajedisi, güzelim bir hipotezin acımasız bir gerçek tarafından öldürülmesidir.

Bu görüş, bilimsel hipotezle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Hipotez oluşturulurken bilimsel yasalardan yararlanılmalıdır.
- B) Bir hipotezi çürütecek kanıtın bulunamamış olması, o hipotezin doğru olduğunu gösterir.
- C) Bilinmeyenin açıklanmasını sağlayan hipotezler güzel görünür.
- D) Bir hipotez doğru görünse de araştırma bulguları onun yanlış olduğunu ortaya koyabilir.
- E) Hipotez hem yalın hem doğru olmalıdır.

(2002/ÖSS)

7. Bilim adamları olayları gözlerken çoğu zaman inançlarının, benimsedikleri düşüncelerin etkisinde kalmışlardır. Örneğin, bazı astronomlar, "Çember mükemmel bir şekildir, öyleyse gezegenlerin, yıldızların yörüngeleri çember biçiminde olmalıdır." düşüncesiyle hareket etmiştir. Tycho Brahe, 7 sayısının kutsallığına inanmış, 7 gezegen olduğunu düşünerek gözlem yapmıştır.

Bu parçada sözü edilen bilim adamlarının, bilimsel çalışmayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine sahip olmadıkları kesinlikle söylenebilir?

- A) Açıklık
- B) Nesnellik
- C) Dakiklik
- D) Düzenlilik
- E) Seçicilik

(2004/ÖSS)

8. Bir gün üç kişi İskoçya dağlarında yürüyüşe çıkmış. Bir süre sonra, tek başına otlayan siyah bir koyun gören bu üç kişi arasında şu konuşma geçmiştir:

- I. kişi: Demek ki dağlardaki koyunlar siyah.
- II. kişi: Bu kadar çabuk genelleyemezsin. Olsa olsa "İskoçya'da en az bir siyah koyun vardır." diyebilirsin.
- III. kişi: Söyleyebileceğim tek şey, şuradaki koyunun siyah olduğudur.

Bu kişilerden hangilerinin söyledikleri, bilimsel yaklaşıma uygundur?

- A) Yalnız I.
- B) Yalnız III.
- C) I. ve II.
- D) I. ve III.

E) II. ve III.

(2004/ÖSS)

9. Kopernik kuramı, Dünya'nın gerçekte nasıl olabileceğinin bir tasviri gibi ele alınmalıdır. Bu kuram, Dünya'nın gerçekten Güneş'in etrafında döndüğünü öne sürmez. Daha çok, bir gözlenebilir gezegen sisteminin diğer sistemlerle bağlantısını kurmayı mümkün kılan tahmin cihazıdır. Eğer gözlenebilir sistem, Güneş merkezdeymiş gibi ele alınırsa tahminler kolaylaşır.

Parçadaki yoruma göre, kuramda aşağıdaki özelliklerden hangisinin bulunması zorunlu değildir?

- A) Gerçeği açıkladığını iddia etmesi
- B) Ön deyişle bulunmaya olanak sağlaması
- C) Gözlemlere dayanması
- D) Açıklama yapmada yardımcı olması
- E) Bilgilerin tutarlı olması

(2006/ÖSS)

10. Demokritos, sofrasına gelen incirleri yerken bir bal kokusu almış ve hemen bir araştırmadır başlamış kafasında; o güne dek incirlerden almadığı bu koku nerden gelebilir, diye. Merakını gidermek için, incirlerin toplandığı yeri görmeye gitmek istemiş. Sofradan niçin kalktığını anlayan hizmetçi kadın gülmüş: "Boşuna zaman kaybetmeyin, incirleri bal çanağına koymuştum toplarken." demiş. Demokritos'un canı sıkılmış bu araştırma fırsatını kaçırdığı, bir merak konusu elinden alındığı için. "Hadi be sen de." demiş hizmetçi kadına, "Keyfimi kaçırdın ama ben yine de bal kokusu incirde kendiliğinden varmış gibi nedenini araştıracağım." Demokritos'un bu yaklaşımı birçok bilim adamı ve filozofta vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bu parçada bilim adamı ve filozoflarda var olduğu söylenen yaklaşıma ters düşer?

- A) Olaylara diğer insanlardan farklı bakma
B) Her şeyin nedenini sorma
C) Araştırmaktan hoşlanma
D) Merak duygusunu canlı tutma
E) Başkalarının düşüncelerini benimseme
(2007/ÖSS)

11. İnsan bir fotoğraf makinesi değildir; bütün algılarımız bazı varsayım ve kavramlar çerçevesinde oluşmaktadır. Günlük yaşamda olduğu gibi bilimde de çevremizde olup biten her şeyi değil, ancak bazı şeyleri algılar veya gözleriz. Araştırmasının amacına göre bir ayıklama yapmak, yalnız konusuna ilişkin olgularla ilgilenmek, bilim adamı için hem doğaldır hem de bir zorunluluktur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimsel çalışmalar birikimli olarak ilerler.
B) Bilimsel çalışmalarda seçicilik söz konusudur.
C) Bilimsel yasalar uygulanabilir niteliktedir.
D) Bilimde amaç, genellenebilir sonuçlara ulaşmaktır.
E) Bilimsel yasalar evrenseldir.
(2003/ÖSS)

12. Eğer bir bilginin bilimsel olarak ortaya konması gerekiyorsa, her şeyden önce onu diğer bilgilerden ayıranın, yani ona özgü olanın kesinlikle belirlenebilmesi gerekir. Bu belirlemenin yapıldığı bilgiler çoğaldıkça, terimler, kavramlar birbirine karışır, bilim bundan son derece zarar görür.

Bu parçada bilimsel çalışma alanında aşağıdakilerden hangisinin önemi üzerinde durulmaktadır?

- A) Kesin bilgiye ulaşma yönteminin
B) Uygulama alanlarını saptamanın
C) Benzer alanlarla olan etkileşimin
D) Bilginin sınırlarını belirlemenin
E) Çalışma etiğinin
(2001/ÖSS)

13. Mezopotamya, Mısır, İran ve Fenike kültürlerinden etkilenmiş olan Milet, tarımın ve denizciliğin geliştiği oldukça işlek bir liman kentiydi. Milet'teki ortam farklı inanç ve düşüncelere izin verecek kadar hoşgörülüydü. Gerçekleri araştırmak isteyen insanların yetişmesine fırsat veren toplumsal, duygusal ve ahlaksal koşullar sağlanmıştır. İşte bütün bunlar ilk bilimsel ve felsefi düşüncenin Anaksimandros, Anaksimenos ve Thales'in kişiliklerinde bu kentte yerleşmesine olanak hazırladı.

Bu parçadan, bilimle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Toplumsal bilimler doğa bilimlerine göre daha geç gelişir.
B) Bilimsel düşünce, elverişli ortamlarda gelişir.
C) Bilim, bilim adamlarının ortaklaşa çabasıyla gelişir.
D) Bilim adamları, toplumsal olayları bilimin ilkelerine göre yorumlarlar.
E) Toplumda bilimsel düşüncenin yaygınlaşması zaman alır.
(1993/ÖSS)

14. Başlangıçta, bilimsel bilgilerin her biri onu üreten tarafından bir bilimsel sav olarak ortaya atılmıştır. Bilimsel savlar henüz bilimsel bilgi adayı aşamasında olan önermelerdir. Bu önermeler, doğruluğu araştırmalarla gösterildiği ölçüde bilimsel gerçek niteliği kazanır. Bilimsel savlar itirazlara hedef olmakta devam ediyor, ancak gene de bilim adamlarınca ciddiye alınıyorsa, onların doğruluğunu araştırma süreci devam eder ve bazen bu süreç yüzyıllarca sürebilir.

Bir bilimsel savın, bu parçada sözü edilen süreçten geçerek bilimsel gerçek haline gelmesi için temel koşul aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bugüne kadar var olan bilgilerle tutarlı olması
B) Ele aldığı olgunun sınanma yöntemini de önermesi
C) Gelecekte ortaya çıkabilecek olaylarla ilgili öngöründe bulunması
D) Nesnel olarak sınanabilir nitelikte olması
E) Birtakım varsayımlara dayalı olması
(1999/ÖSS İPTAL)

15. Küçük çocuklar bilimin konusuna giren sorular sorduğunda birçok yetişkinin şaşırıldığını gözliyorum. "Ay neden yuvarlak?" diye soruyor çocuk. Bir çukurun derinliği en fazla ne kadar olabilir? Dünyanın doğum günü ne zaman? Birçok yetişkin bu tür soruları tedirgin ya da alaycı bir tavırla yanıtlıyor veya yan çiziyor: "Ne sanıyordun? Ay kare mi olacaktı yani?" Kısa süre sonra, çocuk bu soruların yetişkinleri sıktığının farkına varıyor. Böyle birkaç deneyim daha yaşadıktan sonra da bilimden soğuyor.

Parçada, çocukların bilimden soğuması aşağıdakilerin hangisine bağlanmıştır?

- A) Çocukların bilimsel konulardan çabuk sıkılmalarına
B) Yetişkinlerin çocuklara az zaman ayırmalarına
C) Çocukların uygun soru sormayı bilmemelerine
D) Çocukların merak duygularının gerektiği gibi karşılanmamasına
E) Yetişkinlerin, çocukları bilimsel konulardan uzak tutmak istemelerine
(2000/ÖSS)

16. Doğa bilimlerinin kullandığı yöntemlerden biri de tümevarımdır. Bu yöntemle, belirli gözlemlerden yola çıkarak, gözlemlenmemiş olanları da içine alan genellemelerde bulunulur. Bu akıl yürütme biçiminin güvenilmez olduğunu iddia edenler, pazardan elma alan bir kişinin tavrını örnek verirler. Bu kişi tezgâhtaki elmalarından birkaçını inceledikten sonra diğerlerinin de inceledikleri gibi olması gerektiğine karar vererek elmaların tümünü satın alır. Elmaların hepsini incelemediği için, eve geldiğinde bu kişinin beklediğine uygun olmayan, biçimsiz, çürük bir elma ile karşılaşma olasılığı her zaman vardır.

Bu parçada aşağıdakilerden hangisi tümevarım yönteminin sakıncalı bir yönü olarak ileri sürülmektedir?

- A) Duyulara dayalı bilgi edinme yolu olan gözlemden yararlanılması
B) Doğanın akışına müdahale edilmeyip, gözlenecek nesnelerin doğanın kendi akışı içinde ortaya çıkmasının beklenmesi
C) Bütünün sınırlı sayıdaki elemanı ile ilgili deneyimlere dayanarak bütün hakkında yargıya varılması
D) Genellenmenin herhangi bir olguya dayanmadan, akıl ve mantık ilkeleriyle yapılması
E) Doğadaki her olayın bir nedeni olduğu varsayımının temel alınması
(2000/ÖSS)

17. Bilim adamları olayları gözlerken çoğu zaman inançlarının, benimsedikleri düşüncelerin etkisinde kalmışlardır. Örneğin, bazı astronomlar, "Çember mükemmel bir şekildir. Öyleyse gezegenlerin, yıldızların yörüngeleri çember biçiminde olmalıdır." düşüncesiyle hareket etmiştir. Tycho Brahe, 7 sayısının kutsallığına inanmış, 7 gezegen olduğunu düşünerek gözlem yapmıştır.

Bu parçada sözü edilen bilim adamlarının, bilimsel çalışmayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine sahip olmadıkları kesinlikle söylenebilir?

- A) Açıklık
B) Nesnellik
C) Dakiklik
D) Düzenlilik
E) Seçicilik
(2004/ÖSS)

18. Russe'l'a göre bilim, gözlem ve gözleme dayalı o akıl yürütme yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasıdır.

Bu tanımda bilimin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Birikimli olarak ilerleme
B) Evrensel olarak kabul edilme
C) Ampirik olma ve mantık ilkelerine dayanma
D) Uygulanabilir olma
E) Değişebilme ve kendini yenileme

(1987/ÖYS)

19. İçinde bitmek bilmeyen anlama, araştırma, bulma, yeni bir şeyler ortaya koyma ateşi taşıyan kişi, takvim yaşı ne olursa olsun bir "bilim gencidir. Bulduğunun üstüne yatan araştırmacı tutkusunu ve heyecanını yitirmiş, alışkanlıklarının tembelliği içinde sürekli kendini tekrar eden kişi ise bir "bilim ihtiyarı"dır.

Buna göre bilim genci olabilmenin temel koşulu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sürekli olarak öğrenme ve yaratma çabası içinde olma
B) Aynı anda çok değişik konuları ele alma
C) Toplumun gereksinim duyduğu konulara öncelik verme
D) En yeni bulguları savunma
E) Araştırılması güç olan konuları ele alma

(1993/ÖYS)

20. – James Watt'ın buhar makinesini, Edison'un ampulü, Bell'in telefonu, Morse'un telgrafı bulması "icat"a;
– Newton'un maddeler arasındaki çekim yasasını, Arşimed'in suyun kaldırma kuvvetini, Colomb'un Amerika kıtasını bulması ise "keşife" birer örnektir.

Buna göre icat, hangi temel özelliği ile keşiften ayrılır?

- A) Daha önceki benzer çalışmalardan yararlanma
B) Bilinenlerden yararlanarak yeni bir şey yaratma
C) Toplumsal gelişmeyi belirleyen etkenleri ortaya koyma
D) Bilim ve teknolojinin gelişmesine katkıda bulunma
E) Doğal olaylar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarma

(1993/ÖYS)

21. Leonardo Da Vinci dini yasaklara ve yaptırımlara aldırmadan, değişik türden elliye yakın kadavra üzerinde çalışıp yanlış inançları yıkmaya çalıştı. Sonraki bulgular Leonardo'yu haklı çıkardı. Galilei, Dünyanın yuvarlak olduğunu ve döndüğünü söylediği için, engizisyon mahkemesi ondan bu sözlerini geri almasını istedi. Bu olay ne Dünyayı düzleştirdi ne de Dünyayı dönmekten alıkoydu.

Bu örnekler, aşağıdaki düşüncelerden hangisinin desteklemektedir?

- A) Her yeni bilgi kendinden sonraki bilgilere temel oluşturur.
B) Bilimsel çalışmalarını desteklemeyen toplumlar ilerleyemez.
C) Gelişme eski ve yeni değerlerin kaynaşmasıyla gerçekleşir.
D) Evrensel gerçeklerin ortaya çıkması önlenemez.
E) Bilimsel bilginin günlük yaşama uygulanması zaman alır.

(1997/ÖSS)

22. Aşağıdaki sorulardan hangisi, felsefeciden çok bilim adamını ilgilendirir?

- A) Mutluluk, erdem ve vicdan nedir?
B) Olgular arasında nasıl bir neden sonuç ilişkisi vardır?
C) İnsan bilgisinin olanak ve sınırları nelerdir?
D) İnsan her şeyi doğru olarak bilebilir mi?
E) İnsan hayatının amacı nedir?

(1988/ÖYS)

23. Günümüzün bilim adamları, genellikle bilimin en son ürünleriyle ilgilenirler; bugün yararını yitirmiş birçok bilimsel buluşu önemsemezler. Oysa bilim tarihçisi, sadece en yeni ürünlerle değil, bunlardan önceki bütün gelişmelerle de ilgilenir. Bilimin son ürünleri bir ağacın taze meyveleri gibidir. Meyveler acil ihtiyacımızı karşılar; ama ağaç olmaksızın meyveler de varlık bulamaz. Bilim tarihçisi, bilgi ağacını kökleriyle ve dallarıyla bütün olarak bilmek ister. Bugünün meyvelerini takdir eder; ama geçmişin ve geleceğin meyvelerini de ihmal etmez.

Bu parçaya göre, bilim tarihinin temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimsel çalışma alanlarını, içinde bulunduğu koşullar çerçevesinde değerlendirmek
B) Bilimsel buluşların çeşitli alanlardaki etkilerini karşılaştırmak
C) Bilimsel anlayışın doğuşunu ve gelişme sürecini incelemek
D) Bilimsel çalışmaların içinde bulunduğu koşulları iyileştirerek bilimsel gelişmeleri hızlandırmak
E) Bilimsel anlayışın dışında kalan konuları belirleyerek ayıklamak

(1990/ÖSS İPTAL)

24. Newton, Galilei, Einstein gibi bilim adamları onların yaşadığı yıllarda ünlü olan ama adları günümüze kadar ulaşmayan bilim adamlarından farklı bazı özelliklere sahiptir.

Aşağıdakilerden hangisi Newton, Galilei, Einstein gibi bilim adamlarını diğerlerinden ayıran bir özelliktir?

- A) Çok sayıda ve değişik konularda araştırma yapmaları
B) Bulundukları çağın gereksinim duyduğu önemli konuları araştırması
C) Önceki bilimsel çalışmalardan yararlanmış olmaları
D) Olguları yansız biçimde gözlemeleri
E) Bilime, daha büyük katkılarda bulunmuş olmaları

(1994/ÖYS)

25. Bir bilim adamı, buluşuyla ilgili olarak "Başkalarının otobana dönüştürebilecekleri bir patika açtım." diyor.

Bilim adamı bu sözleriyle, aşağıdakilerden hangisini benimsediğini gösterir?

- A) Bilimin birikimli olarak ilerlediğini
B) Bilimsel çalışmanın kişiye özgü uğraş olduğunu
C) Bilimsel çalışmanın, başkalarını düşünerek yapılması gerektiğine
D) Bilimsel çalışmanın sistemli olması gerektiğine
E) Bilimin teknolojiyle yakından ilişkili olduğunu

(2008/ÖSS)

26. 1500'lü yıllarda Avrupa'da Kilise, Batlamyus'un dünyanın evrenin merkezinde bulunduğu ve hiç hareket etmeden durduğu görüşünü savunuyor, farklı görüş belirten düşünürleri ölümle cezalandırıyordu. Örneğin, bu dönemde Giordano Bruno, Kopernik'in güneş merkezli ve dünyanın hareketine dayalı sistemini savunmuş; Kopernik'ten de ileri giderek evrenin sonsuz olduğunu, güneş sistemine benzeyen çok sayıda sistem bulunduğunu ileri sürmüş ve bu görüşleri nedeniyle ölüm cezasına çarptırılmıştı.

Bu parçaya dayanarak, Bruno'yla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Çağında egemen olan dogmalara karşı çıkmıştır.
B) Düşüncelerini her ne pahasına olursa olsun savunmuştur.
C) Yeni ve özgün düşünceler ileri sürmüştür.
D) Kendinden önceki bazı görüşlerden yararlanmıştı.
E) Bilimsel bilginin yayılmasına öncülük etmiştir.

(1996/ÖSS)

27. Bacon'a göre, doğruya ulaşmanın yalnızca iki yolu vardır: Bunlardan birincisi tek tek algılarımızı bir yâna itip, doğruluğu apaçık sayılan üst düzey önermelerden alt düzey genellemeler elde etmektir, ikincisi ise, tam tersine, olguların tek tek gözleminden yola çıkarak üst düzey genellemelere ulaşmaktır.

Doğruyu aramada ve bulmada izlenen bu iki yolun adları aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

Birinci yol	İkinci yol
A) Gözlem	Yorum
B) Evreni belirleme	Örnekleme alma
C) Tümdengelim	Tümevarım
D) Analoji	İspat
E) Sentez	Analiz

(1992/ÖYS)

28. Bilimin ilk ve son şeyler hakkındaki soruları yanıtlamayacağını kabul edersek, ki etmek zorundayız, bu durumda bile bilimin yanıtlayabileceği sorular için bilinen veya düşünülebilecek hiçbir sınır yoktur. Çünkü bilim, ancak bilimciler gerçeğin ne olabileceği konusunda hayal etme gücünü veya dürtüsünü yitirdikleri zaman sona erer.

Aşağıdaki yargılardan hangisi bu parça için "karşı tez" oluşturur?

- A) Mutlak kesinlik hiçbir zaman bilinemez.
B) Bilimin geliştiği dönemde felsefeye gerek yoktur.
C) Hayal etme gücünün sınırı yoktur.
D) Bilinebilecek her şey biliniyor yeni bir şey aramak gereksizdir.
E) Bilgiler arttıkça bilinebilir şeyler de orantılı olarak artar.

(2009/ÖSS)

29. Modern dünyamızda tek bir bilim felsefesi var: modern bilimlerin felsefesi. Buna bilimin kendi kendisinin yorumu veya bilimin bilimsel kurumlar tarafından yapılan yorumu da diyebiliriz. Bilim, bilimin hem davalı hem davacı hem de yargıç olduğu bir mahkemede yargılanmaktadır. Neyin bilim olduğuna bu mahkemede karar verilmekte, bu mahkemeden geçiş izni alamayan her unsur bilim dünyasından kovulmaktadır. Böyle bakıldığında bütün bilgi türlerini yargılayabilecek adil mahkeme bulmak güç gibi görünüyor.

Bu parçada sözü edilen güçlüğün nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Yeniliklere açık olmama
B) Olumsuz eleştirilere karşı koyma
C) Bilgileri sorgulamada yine bilimin ölçütlerini kullanma
D) Ön yargılardan kurtulamama
E) Bilimin gelişme sürecini tamamladığını düşünme

(2009/ÖSS)

30. Bir paradigmanın açıklayamadığı olgular, sorular, durumlar yani anomaliler ortaya çıktığında o paradigmanın taraftarları ya bu durumu görmezden gelir ya da hâlâ olguları bu paradigmayla açıklama çabasını sürdürürler. Ama asla bu paradigmadan vazgeçmezler. Bu durum, gece kaybettiği anahtarını arayan adamın, anahtarını, düşürdüğü sokağın karanlık köşesinde değil de ışığın daha iyi olduğu sokak lambasının altında aramasına benzer.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi paradigma değişimini güçleştiren etmendir?

- A) Olgulardaki niceliksel değişimi fark edememe
B) Olguları kurama uydurmaya çalışma
C) Benimsenen kuramların yetersiz oluşu
D) Nesnel bakıştan yoksun olma
E) Ölçüm araçlarının kurama göre hazırlanmış oluşu

(2010 - YGS)

31. Modern bilimin öncüleri olarak kabul edilen Copernicus, Kepler, Galileo, Newton astronomi alanından başlayarak bilim anlayışında önemli bir dönüşüme yol açtılar. Onların katkısıyla hakikat arayışında engel oluşturan geleneksel bakıştan vazgeçildi. Hatta otoritelerin bilimde yeri olmadığına inanılmaya başlandı. "X doğrudur." biçimindeki bir önermeye artık "Hangi otorite bunu söylüyor?" sorusuyla değil, "Bununla ilgili kanıtınız ne?", "Deliliniz nerede?" diye karşılık verilir oldu. Sonunda otoriteler de eleştirel sorgulamaya açık, hesap sorulabilir olarak görüldü.

Bu parçaya göre bilimin modernleşmesi aşağıdakilerden hangisine dayandırılabilir?

- A) Hakikati arama çabalarının ağırlık kazanmasına
B) Olaylar arasında neden sonuç ilişkisi aranmasına
C) Yöntem problemlerinin çözülmesine
D) Düşünmenin mantık ilkelerine dayandırılmasına
E) Dogmatik anlayışın yıkılmasına

(2011 - YGS)

1-B2-D	3-A	4-C	5-D	6-D	7-B	8-E	9-A	10-E	11-C	12-D	13-B	14-D	15-D	
16-C	17-B	18-C	19-A	20-B	21-D	22-E	23-C	24-A	25-B	26-E	27-C	28-D	29-C	30-B
31-E														

1. İnsanlar, geceleri yollarını daha kolay bulmak ve bir yere daha rahat ulaşmak için eski çağlardan itibaren parlak yıldızların haritalarını çizdiler. Bu haritalara ise zamanla geometrik şekiller eklediler. Böylece daha sonra gelen uygarlıkların astronomi ile ilgili bilgilerin temellerini attılar.

Parçaya göre, ilk bilimsel çalışmalar aşağıdakilerden hangisine dayandırılmıştır?

- A) Hayatı kolaylaştırma çabasına
B) Diğer insanlara üstünlük sağlamaya
C) Mutlak otoritelere karşı çıkmaya
D) Dini doğruları açıklamaya
E) Bitmek tükenmek bilmeyen merak duygusuna

2. Her bilim, varlığın olgusal ve belli bir alanıyla uğraşır. Bilimlerin ilerlemesiyle bu alanlar daralmış ve uzmanlaşma artmıştır. Bugün doğa bilimleri adı verilen fizik, kimya ve biyoloji böyle bir uzmanlaşma sonucunda ortaya çıkan alanlardır.

Parçada, bilimlerin daha çok hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Deney ve gözleme dayanması
B) Öngöründe bulunması
C) Birikimli olarak ilerlemesi
D) Varlığın belli bir bölümünü incelemesi
E) Evrensel bir bilgi alanı olması

3. Bilim, tek tek olgulardan hareketle olgular arası değişmeyen sebep-sonuç ilişkilerini bulmak ister. Daha sonra ise aynı tür olguların bütününe ilişkin açıklamalarda bulunur. Örneğin; demir, bakır, alüminyum ve gümüş gibi maddelerin elektriği iletmesi konusu araştırılarak, tüm metallerin iletkenliği konusunda bir sonuca ulaşılır.

Parçada, bilimle ilgili anlatılan durumlar sırasıyla aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilişkilidir?

- A) Nesnellik – Evrensellik
B) Gerçeklik – Nedensellik
C) Öngörülük – Kesinlik
D) Nedensellik – Genellenebilirlik
E) Evrensellik – Olgusalılık

4. Bilimin konusu, somut varlık alanıdır. İnsan; varlıktaki gizemi, bilinmezi, çözmeye ve bilmeye çalışır. Bunu yaparken de varlığı en küçük parçasına kadar araştırır. Bu araştırmalar, bilim adamlarının grup halinde çalışması ve dayanışmasıyla gerçekleşir. Bilimsel bir çalışmanın sonucu, yıllar boyunca herkesin bir taş koyduğu bir anıt gibidir. Bu anıt ise dünyadaki bütün insanlara ait olan bir üründür.

Parçadan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Bilim, insanların ortak malıdır.
B) Bilimde ilerleme özelliği vardır.
C) Bilimde, önyargılara yer yoktur.
D) Bilim, insanlardaki yardımlaşma duygusunu artırır.
E) Bilimin, insanları birbirine yakınlaştırma özelliği vardır.

5. Bilim adamının öncelikli görevi, üzerinde araştırma yapacağı alanla ilgili bilgileri diğer bilgilerden ayırmak olmalıdır. Çünkü; insan bir fotoğraf makinesi ya da kamera değildir. İnsanın sınırlı bir algılama gücü vardır. Bundan dolayıdır ki bilim adamı araştırmasının amacına göre ayıklama yapmalı ve yalnız o alana ilişkin olgularla ilgilenmelidir.

Buna göre, bilim adamından öncelikle aşağıdakilerden hangisi beklenmelidir?

- A) Bilimsel birikimlerden yararlanması
B) Evrendeki her şeyle ilgilenmesi
C) Bilimsel çalışmalarda seçici davranması
D) Sadece var olanın bilgisiyle ilgilenmesi
E) Çalışmalarında bilimsel yasalara ulaşması

6. Evrendeki varlıklar tür ve sayı yönünden sonsuzdurlar. Bu nedenle, bilimin bunların hepsiyle ilgilenmesi mümkün değildir. Dolayısıyla her bilim dalı belirli ölçüler ortaya koyarak evrenin sınırlı bir alanıyla uğraşır. Örneğin, sosyoloji toplumu, psikoloji insan davranışlarını konu edinir.

Parçada, bilimin hangi özelliği belirtilmiştir?

- A) Genellenebilirliği
B) Mantıksallığı
C) Evrenselliği
D) Seçiciliği
E) Objektifliği

7. Bilim adamı, kişisel inanç ve felsefi görüşlerinden bağımsız olarak araştırmalar yapar. Çünkü bilim, akla dayalı bir araştırma faaliyetidir. Duyguların ve önyargıların araştırmaları etkilemesine izin verilmez.

Parçada, bilim adamının hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Eleştirel olması
B) Olması gerekeni incelemesi
C) Objektif bir tavır sergilemesi
D) Sürekli kendini yenilemesi
E) Bitmeyen bir merak duygusuna sahip olması

8. Bir defada olup biten, deney ve gözleme dayanmayan bir olay bilimin konusu olamaz. Bir olayın bilimin konusu olabilmesi için birçok kez gerçekleşmesi ve her deneme sonucunda hep aynı sonuçları vermesi gerekir. Ancak bu yolla bilim adamı olay ve olguları bilimsel bir yaklaşımla açıklamaya çalışır.

Buna göre, bir olayın bilimsel bir nitelik taşıyabilmesi için temel koşul aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öngörüye ve ilerlemeye imkan vermesi
B) Tekrarlanabilir ve test edilebilir olması
C) Bilim adamlarının önyargılarından arınık olması
D) Mantık ilkelerine uygun olması
E) Birtakım varsayımlarla açıklanabilir olması

9. Bilim, Bacon'un ve diğer Yeniçağ filozoflarının kendisinden bekledikleri rüyayı günümüzde gerçekleştirmiştir. Bu rüya ise evrene hakim olmak için bilmek rüyasıdır. Bilim sayesinde bugün doğaya büyük ölçüde hakim olduğumuz söylenebilir. Bilim sayesinde havada, denizlerin altında dolaşmakta, nehirler üzerinde köprüler inşa etmekteyiz.

Parçada, bilimin daha çok hangi değerinden söz edilmektedir?

- A) Ahlakı
B) Entelektüel
C) İşlevsel (pratik)
D) Evrensel
E) Teori

10. Bugün doğru kabul edilen bilimsel bir görüş veya yasa başka bir zaman daha doğru bir görüş veya yasa tarafından düzeltililebilir hatta reddedilebilir durumuyla karşı karşıya kalabilir.

Bu durum, bilimin hangi özelliği ile ilgilidir?

- A) Akıl ve mantık ilkelerine dayanmasıyla
B) Değişime ve gelişime açık olmasıyla
C) Olanı olduğu gibi bildirmesiyle
D) Evrensel bir bilgi olmasıyla
E) Kuramsal bir temele dayanmasıyla

11. Newton'un bulduğu yasalar mutlak doğrular olsaydı, çağdaş bilim doğamaz ve bilimsel gelişme sağlanamazdı. Bilimsel önermelerin doğruluğu hiçbir zaman yüzde yüz doğruluk değerine ulaşamadı ve ulaşamayacaktır da.

Bu parçada, bilimin hangi yönü eleştirilmektedir?

- A) Genelleyici olduğu
B) Olgulara dayandığı
C) Sonuçlarının değişmez olduğu
D) Deney ve gözleme dayandığı
E) Kendi içinde tutarlı olduğu

12. Bilim; kendi içinde çelişki barındırmaz. Ama bu, bilim adamının kendisinden önce gelen bir başka bilim adamının görüşünü mutlak, tartışılmaz bir doğru olarak kabul ettiği anlamına da gelmez. Tersine, her bilim adamı kendisinden önce aynı konuda çalışmış bir başka bilim adamının görüşünü her zaman sorgulayabilir ve bu görüş yerine kanıtladığı başka bir görüşü geçirebilir.

Bu parçada, bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Öngörüye dayalı olması
B) Eleştirel bir bilgi olması
C) Genellenebilir olması
D) Akıl ilkelerine uygun olması
E) Evrensel gerçeklere dayanması

1. Bilimde "su 1 atmosfer basınç altında 100 °C'de kaynar." derken, mutlak bir zorunluluğu ifade ederiz. Aynı şekilde sanatta da "Bu resim güzeldir." derken aynı zorunluluğu yani ortak estetik kurala uygunluğu dile getiririz. Bilimdeki zorunluluk bizim dışımızdaki dünyadan kaynaklanır. Oysa estetik duygu, bizden, doğuştan getirdiğimiz ortak bir kurala uygunluktan kaynaklanır.

Parçada, bilimsel yargıların hangi özelliği kanıtlanmaya çalışılmıştır?

- A) Kişisel olması B) Beğeniye dayanması
C) Nesnel olması D) Bireyi geliştirmesi
E) İnsanı özgürleştirmesi

2. Olguları açıklamaya yönelik geçici bir süre için doğru olduğu kabul edilen varsayımlardır. Olgular arasındaki ilişkiden meydana gelen genellemelerden yararlanarak henüz olmamış bir olgu-yu önceden kestirmezdir.

Parçada, bilimsel yöntemin aşamalarından hangisi üzerinde durulmuştur?

- A) Kuram - Yasa B) Hipotez - Yasa
C) Hipotez - Öndeyi D) Hipotez - Kuram
E) Yasa - Kuram

3. "Bilimde gerçek kadar, bu gerçeğin nasıl elde edildiği de önemlidir".

Bu açıklamada, aşağıdakilerden hangisinin önemi vurgulanmaktadır?

- A) Gerçeği elde etme amacı güdülmesinin
B) Araştırılacak konunun sınırlarının belirlenmesinin
C) Kesin bilgiye ulaşmak için yapılacak öngörünün
D) Gerçeğe ulaşmak için kullanılan yöntemin
E) Olaylar arasındaki neden-sonuç ilişkisinin

4. Aristoteles'in fizik alanında getirdiği model, astronomide, kozmolojide, kimyada ve birçok alanda çeşitli problemlerin çözülmesine yardımcı oldu. Fakat Rönesans ile birlikte bu alanda bir bunalım başladı. Aristoteles fiziği artık sorulara cevap vermede yetersiz kalıyordu. Ne zaman Newton fiziği ile yeni bir model ortaya çıktı böylece bilimde yeni bir devrim oluştu ve bilim adamları da problemleri çözmeye devam edebildiler.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Bilimdeki gelişmeler değişmeyi zorlayan ihtiyaçların ürünüdür.
B) Bilimdeki ilerlemeler gelişmeyi sağlayacak nitelikteki bilim adamlarına bağlıdır.
C) Bilimsel gerçekler her zaman geçerliliğini korur.
D) Bilimsel faaliyetler tüm toplumların katkısıyla gelişen faaliyetlerdir.
E) Bilim, bilim adamlarının bireysel gayretleri sonucunda gelişme sağlar.

5. Bilim felsefesi geçen yüzyılın sonlarına doğru önemli bir felsefi disiplin olma çabasını göstermiştir. O, başlangıçta bilimlere yöntem dikte ederek araştırmalar üzerinde olumlu bir etki yapabileceğini sandığından bu çabası ona büyük umutlar bağlanmasına neden olmuştu. Bugün ise felsefenin gelişmesiyle bilim felsefesinin alanı çok daralmış, ona bilimleri sınıflandırmak gibi dar ve kısır bir işlev kalmıştır.

Bu parçadan hareketle vurgulanmak istenen asıl düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilim felsefesinin zamanla etkinliğini yitirdiği
B) Bilim felsefesiyle uğraşanların önemli çalışmalar ortaya koyduğu
C) Bilim felsefesinin zamanla işlevselliğini artırdığı
D) Bilim felsefesine bağlanan umutların ne kadar yerinde olduğu
E) Bilim felsefesinin günümüzde de değer verilen fikirler ürettiği

6. Bilimde her teori veya görüş olgular tarafından desteklendiği sürece "doğru" olarak kabul edilir. Olguları açıklama gücünü gösteremeyen teoriler eleştiriye tabi tutularak; ya bilinen tüm olguları kapsayacak şekilde değiştirilir ya da yerine daha güçlü bir teori konmaya çalışılır.

Parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Bilimsel çalışmalar, evrensel bir niteliğe sahiptir.
B) Bilimsel çalışmalar insanlara fayda sağlama amacı taşımaktadır.
C) Bilim, insandaki bilme isteğini gidermeye yönelik bir faaliyettir.
D) Bilimsel çalışmalar tarihin belli dönemlerinde engellenmiştir.
E) Bilimsel bilgiler birikimli olarak ilerleme özelliğine sahiptir.

7. A.Comte'a göre, insanın doğayı incelemesindeki amacı, doğa üzerinde etkide bulunmaktır. Olguların bilgisi, bizim doğa üzerinde egemenlik kurmamızı sağlayacaktır. Bu ise ancak deney ve gözlemle mümkündür. Zaten bilimin amacı da olguları önceden görebilmeyi sağlamaktır. Comte bunu: "Bilim önceden görmedir." sözü ile açıklar.

Comte, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Bilimin olgulardan hareketle doğayı kontrol altına aldığı
B) Bilimin sonuçlarının nesnel ölçütlerle ele alınması zorunluluğunu
C) Bilimsel çalışmaların doğaüstü güçlere dayanması gerektiğini
D) Bilimde ulaşılan sonuçların ahlaki değerleri yozlaştırdığını
E) Bilimin değerinin, insana duyduğu saygı ile belirlenmesi gerektiğini

8. Galileo ve Einstein gibi üstün yetenekli bilim adamlarının en önemli özelliği, sonuca ulaşmak için düşünce ve eylemde gösterdikleri çabadır. Bu anlayışa sahip bilim adamları problemlerin temel noktalarını tespit edip, yılmadan çözüme gitmelerindeki çalışmalarıyla farklılaşmışlardır.

Parçada, bilim adamının daha çok hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Olayları objektif bir bakış açısıyla ele almasından
B) Üstün bir zekaya sahip olmasından
C) Gerçeğe ulaşmadaki kararlılığından
D) Bilinçli ve yöntemli çalışmasından
E) Her problemi çözmeye çalışmasından

9. Ormanda kamp yapan bir grup arkadaş hayata dair konuşturlarken şu soruları sormuşlardır:

- I. Kişi : Hayatın amacı nedir?
II. Kişi : İnsan niçin yaşamaktadır?
III. Kişi : İnsan niçin doğmuştur?
IV. Kişi : İnsan nasıl yaşamaktadır?

Bu kişilerden hangilerinin soruları bilimsel niteliğe uygundur?

- A) Yalnız I. B) I. ve II. C) I. II. ve III.
D) Yalnız IV. E) II. ve III.

10. Bilimi anlamak için, onun içinde filizlendiği kültürel koşulları iyi değerlendirmek gerekir. Çünkü bilim statik değil, dinamik bir özelliğe sahiptir.

Parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Bilim, kültürel yapıyı etkiler.
B) Bilim, statik bir yapıya sahiptir.
C) Bilim, toplumsal yapıdan bağımsız değildir.
D) Bilimler, olgulara dayalı nesnel bilgiler içerir.
E) Toplumsal yapı bilim adamının araştırmalarını olumsuz etkiler.

1. Bugün üstün özelliklerde uçak ve helikopterler yapılabilmişse, bunun temelinde ilkel uçakların ve en başta Hazerfen Ahmet Çelebi'nin ilk uçuş denemelerinin katkısı vardır.

Bu parçada bilimsel bilginin hangi özelliği anlatılmaktadır?

- A) Kesinliği B) Objektifliği
C) Evrenselliği D) Akla dayandığı
E) Birikimli olarak ilerlediği

2. Bilimin hayatımızı kolaylaştırmada, bize rahatlık sağlamada faydalı olduğu açıktır. Bilim sayesinde, bugün doğaya belli bir ölçüde hakim olduğumuz söylenebilir. Buna karşılık, yine bilim sayesinde, dünyayı yüzlerce defa imha edecek nükleer bombalar yapılmaktadır.

Bu parçada bilimin hangi yönü vurgulanmaktadır?

- A) Bilimin kullandığı yöntemler
B) Bilimin pratik yaşamdaki yeri
C) Bilimin deneysel yönü
D) Bilimsel bilginin doğruluğu
E) Bilimin tarihsel gelişim yönü

3. "Blim, bu işe yıllarını vermiş bütün düşünürlerin alinteridir." diyen bir düşünür; bilimin hangi özelliği üzerinde durmaktadır?

- A) Evrensel olması B) Birikimli olması
C) Genellenebilir olması D) Deneysel olması
E) Subjektif olması

4. Newton: "Daha ileriye görebildiysem, bunu omuzlarından baktığım devlere borçluyum. Bu devlerden biri Galileo diğeri Kepler." demiştir.

Parçada bilimin hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Birikimli ilerlemesi
B) Sistemli ve tutarlı olması
C) Kanıtlanabilir bir bilgi olması
D) Olgusal nitelikte olması
E) Öngörüye dayanması

5. Kuhn'a göre, her bilim dalında bilim öncesi dönem vardır. Bu dönemde tespit edilmiş, uygulanan belirli bir yöntem ve olaylara belirli bir bakış açısı mevcuttur. Ancak problemlere yaklaşımda ve bunları çözümlemede farklı bir anlayış birliği ve bir bilim modeli düşüncesi doğarsa, o zaman yeni bir bilimsel döneme geçilmiş olur.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Önemi yitiren bilimsel düşünceler, yerini yeni bilimsel görüşlere bırakır.
B) Bilim öncesi dönemin bilim modelinin oluşmasında etkisi yoktur.
C) Her bilim adamı kendine özgü bir yol izlemiştir.
D) Bilim adamları bilimin oluşumunda birlikte hareket etmek zorundadırlar.
E) Bilim adamları araştırmalarında objektif olmak zorundadırlar.

6. Bilim, gözlem ve gözleme dayalı akıl yürütme yoluyla önce dünyaya ilişkin olguları, sonra bu olguları birbirine bağlayan yasaları bulma çabasıdır.

Buna göre bilimle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisine ulaşabiliriz?

- A) Bilim, matematiğin verilerinden yararlanmalıdır.
B) Bilim, insanlığın en büyük ürünüdür.
C) Bilimsel bilgi birikimli olarak ilerler.
D) Bilim, doğa üstü bilgilere ulaşmalıdır.
E) Bilim, akıl ile doğaya ait yasalara ulaşır.

7. Bilim, insanlığın en önemli ürünüdür. Doğal olarak uygar toplumlar kuran insanlar, aynı zamanda sosyal varlıklardır. Bireylerin birçok sosyal ihtiyacına bilim yanıt veremez. Ancak bilim, bu bireylerin yaşam biçimlerini etkileyebilir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşabiliriz?

- A) Bilim, bütün problemlerin çözümüdür.
B) Bilim, felsefeden yararlanmalıdır.
C) Bilim, insanların yaşam şekillerini etkilemektedir.
D) Bilim, akla dayanmalıdır.
E) Bilim, gözleme ve deneye dayanmalıdır.

8. Felsefe olgusu, bilimin içinde bir ayrıntı gibi görülse de, gerçekte başlı başına ele almaya değecek kadar anlamlı ve kapsamlıdır. Bilimin özünün tartışıldığı bir yerde felsefeden söz etmemek kuşkusuz bir eksiklikler. Belki mantık içinde aynı sözleri tekrar etmek mümkündür.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilimin ön koşulu mantıktır.
B) Mantık başlı başına bir bilimdir.
C) Felsefe bilim için gereklidir.
D) Felsefe bilim için tek koşuldur.
E) Bilimin kendinden başka hiçbir disipline ihtiyacı yoktur.

9. Bilim, denetimli gözlem ve gözlem sonuçlarına dayalı mantıksal düşünme yolundan giderek olguları açıklama gücü taşıyan genellemeleri bulma ve bunları doğrulama yöntemidir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Bilim, tüm dünya insanların ürünüdür.
B) Bilimde genellemeler söz konusudur.
C) Bilimde gözlem etkili bir yöntemdir.
D) Bilimde akıl yürütme vardır.
E) Bilimde olguları açıklama esastır.

10. - Bilim, gerçeği ya da doğruyu arama etkinliği-
- Bilim, üzerinde herkesin birleşebileceği yargıları konu alan bir çalışmadır.

Buna göre bilimle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilim bilimsel bilginin ürünüdür.
B) Bilim üzerinde tüm kültürlerin katkısı söz konusudur.
C) Bilimin kaynağı olarak yalnız bir ülkeyi göstermek yanlıştır.
D) Bilim, insan yaşamını kolaylaştırmaktadır.
E) Bilim genel-geçer bilgiyi aramaktadır.

11. Bilimsel bilgi daha çok deney ve gözleme dayanır. Oysa felsefi bilgi deneysel bir bilgi değildir ve onun bir laboratuvarı da yoktur. Felsefi bilgi, doğrudan deney ve gözleme dayanmadığı için nesnel bir bilgi değildir. Her ne kadar, bütün filozoflar gerçeğe ulaşmayı arzu ediyor olsalar da, bilimde olduğu gibi herkes tarafından kabul edilen doğrulara felsefede rastlamak hemen hemen imkânsızdır. Çünkü her felsefi görüş kişisel bir bakış açısını yansıtır.

Bu parçada felsefi bilgi hangi özelliği ile bilimden farklıdır?

- A) Sistemli ve düzenli olması
B) Kendi içinde tutarlı olması
C) Genelin bilgisi olması
D) Akıl ve mantık ilkelerine dayanması
E) Öznel değere sahip olması

12. Dünyanın neresine ne zaman giderseniz gidiniz; su normal şartlarda 100 °C'de kaynar. Bu konuda bilim adamları arasında görüş ayrılığı yoktur. Fakat "Bilgimizin kaynağı nedir?" gibi metafizik içerikli bir soruya filozofların vereceği cevap aynı olmayabilir.

Yukarıdaki görüşte bilim hangi yönüyle felsefeden ayrılmaktadır?

- A) Nesnel olma
B) Deneyimlere dayanma
C) Yöntem kullanma
D) Tarihsel süreklilik
E) Doğruyu amaçlama

1. Bilim tarihi, birtakım görüşleri art arda sıralamak değildir. Aksine her bir bilimsel görüş bir diğeri için bir basamak oluşturur. Bu nedenle de bilim, tarihiyle bir bütünlük içerisindedir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilim tarihi anlama ve gerçeği görme ihtiyacını giderir.
B) Bilimi tarihiyle daha iyi anlayabiliriz.
C) Bilimin gelişmesi nesnel şartlara bağlıdır.
D) Bilimi tarihinden soyutlayarak anlayabiliriz.
E) Bilim, tarih biliminden de yararlanmaktadır.

2. Felsefe ile bilim arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Felsefi bilgi nesnel bir bilgi olmasa da, bir felsefi bilgi bilimin söyledikleriyle çelişmemelidir. Mantıksal tutarlılık felsefi bilginin en önemli özelliğidir. Ancak mantıksal tutarlılık doğruluk için yeterli değildir. Bir felsefi bilgi veya kuram kendi içinde mantıkça tutarlı olabilir. Ancak eğer bir felsefi kuramın söyledikleri, bilimin söyledikleriyle çelişiyorsa, böyle bir felsefi kurama itibar edilmez.

Bu parçada vurgulanan temel düşünce, aşağıdaki yargılardan hangisinde verilmiştir?

- A) Bilimsel bilgi, felsefi bilginin gelişimini sınırlandırır.
B) Her felsefi sistem kendi içinde tutarlı olmalıdır.
C) Felsefi bilgiler bilimsel bilgilerle tutarlı olmalıdır.
D) Bilim, felsefeden faydalanmalıdır.
E) Felsefesiz bilim eksik kalır.

3. Her bilimsel bulgu bir diğeri için basamak, bir sıçrama tahtasıdır. Bu sayede insanlık bugün bu kadar ilerleyebilmiş, Ay'a gitmiş, Mars'a araç yollamıştır.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?

- A) Bilimsel bilgi birikimli olarak ilerler.
B) Bilimsel bilgi objektiftir.
C) Doğruluk değeri kesin olan bilgi bilimseldir.
D) Bilimin amacı fayda sağlamaktır.
E) Bilimsel gelişmeler yalnızca bir ulusa ait değildir.

4. Aristoteles ile başlayan bilim olgusu süreci, felsefe ve mantık ile birliktelik içinde bulunmakta ve bu iki alan bilim için daima ön koşul olarak görülmektedir. Bu demektir ki önce felsefe ve mantık vardır. Bilim bu ikilinin, insan akıl ve zekasının da katkısıyla ortaya koyduğu en üstün ve yüce değeridir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefe ile mantık arasında bir ilişki vardır.
B) Bilim ile felsefe arasında bir ilişki vardır.
C) Mantık ile bilim arasında bir ilişki vardır.
D) Felsefe ve mantık bilim için zemin hazırlamıştır.
E) Bilim, felsefe ve mantıktan bağımsızdır.

5. Newton'un yer çekimi hipotezi 200 yıl boyunca bir doğa yasası olarak kabul edildiği halde geçen yüzyılın sonlarına doğru bazı olguları açıklamada yetersizliği görüldüncə, eleştiriye uğramış, yerini daha güçlü olan Einstein teorisine bırakmak zorunda kalmıştır.

Yukarıda anlatılan bu durum bilimin daha çok hangi özelliğiyle açıklanabilir?

- A) Bilimde veriler genelleycidir.
B) Bilimsel çalışmalarının sonuçları objektiftir.
C) Bilimin elde ettiği bulgular tutarlıdır.
D) Bilimsel çalışmalar aklın ilkelerine uygundur.
E) Bilimsel olarak doğru kabul edilen bilgiler zamanla değişebilir.

6. Her şey doğadan olduğu gibi alınamaz. Doğal yaşam koşullarını ve gereksinimleri anlamaya ve bunlara karşı davranışları düzenlemeye yönelik tüm çalışmalar ve bunların bir sonucu olarak ortaya çıkan bilgi birikimi, insan akıl ve mantığının yönlendirmesi ile insanlık yararına dönüştürülmelidir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Yararlı bilgiye akıl ve mantık ile ulaşılır.
B) Bilgi doğaya uygun olmalıdır.
C) Her insan kendi aklından sorumludur.
D) Her bilgiye doğa üstü yollarla ulaşılmalıdır.
E) Her bilgi insanlık yararına değerlidir.

7. M.Ö. 3000 yıllarında Mezopotamya'da Sümer Uygarlığının parlak bir düzeye eriştiğini görebiliriz. Sümerler tarım ve hayvancılığın yanısıra matematik işlemlerinde belirli bir düzeye ulaşmıştı; çarpım tablosunu kullanıyor, alan ve hacim hesapları yapıyorlardı. Sümerlerin yerini alan Babililer, matematik ve astronomide büyük ilerleme kaydettiler. Aritmetik işlemleri dışında, temel bazı geometrik kavramlara da ulaştılar. Daireyi 360 dereceye, bir saati 60 dakikaya böldüler.

Parçada bilimlerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bilimsel gelişmeler, deneysel yöntemlerle gerçekleşir.
B) Bilimler birikimli olarak ilerleme özelliğine sahiptir.
C) Her bilim uygun ortamda gelişir.
D) Bilimsel bilgi akla ve mantığa dayalıdır.
E) Bilimsel bilgi evreni olgusal biçimde ele alır.

8. "Bilimsel düşünce", "bilimsel yöntem", "bilimsel sonuç", "bilimsel yasa nedir?" Bu sorulara bilim adamının cevap vermesi beklenir. Fakat bilim adamı bu tür soruları cevaplamak zorunda değildir. Çünkü bilim adamı, olaylar arasındaki neden sonuç ilişkisini açıklamayı amaçlar. Bu sorularla erişilen sonuçlar, bilimsel olmadığı gibi izlenen yöntem de bilimsel değildir. Bilim adamı bu tür sorular üzerinde düşünmeye, onları cevaplamaya başladığı andan itibaren bir tür bilim felsefesi yapmaya başlar.

Bu parçaya göre, bilim felsefesinin özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kesin sonuçlara ulaşması
B) Teknolojinin gelişmesine katkıda bulunması
C) Ulaşılan sonuçları kanıtlaması
D) Kendi üzerine düşünmesi
E) Bilimsel bilgiyi günlük yaşama uyarlaması

9. "Bilimin etkinlik alanı belirli, işleyeceği olgular sonsuzdur. Doğada olup biten her şey, toplumsal yaşamın her yönü, geçmişte ve şimdi oluşan tüm gelişmeler, bilimin inceleme alanı içindedir. Ancak bilimlerin ortak özelliği, araştırma konularında değil, konularına yaklaşımlarında izledikleri yöntemlerdir. Ne türden olursa olsun, olguları düzenli bir şekilde betimleyen, aralarındaki ilişkileri belirleyip açıklayan kişi ise bilim adamıdır. Çünkü onun yaptığı bilimsel yöntemi uygulamaktan başka bir şey değildir."

Parçada anlatılmak istenen görüş aşağıdakilerden hangisinde belirtilmiştir?

- A) Bilim için önemli olan ulaşılan bilginin güvenilirliğidir.
B) Bilimsel çalışma sonucu elde edilen ürünlerin değeri nesnelliliğine bağlıdır.
C) Bilim güvenilir ve sonuçları kesindir.
D) Bilimlerin ortak özelliği sağladığı bilgide değil bilgiyi elde etme şeklindedir.
E) Teknolojik kullanıma geçirilemeyen bilgi bilimsel olarak nitelendirilemez.

10. Bilim ve felsefe temelde bilinmeyi merak etme duygusuna dayanır. İkisi de konusu içindeki her şey hakkında soru sorar. Ancak felsefenin sahasına giren soruların en önemli özelliği, bilimin sorduğu sorular gibi cevaplarının nereden ve nasıl bulunabileceğinin filozof tarafından bilinmemesidir. Oysa bilim adamı ele aldığı soruyu sistematik bir yöntem içerisinde nasıl cevaplayacağını bilmektedir.

Buna göre bilim ve felsefe hangi yönden birbirinden ayrılmaktadır?

- A) Akla dayanmaları
B) Gerçeği aramaları
C) Diğer bilimlerden yararlanmaları
D) Sorulara verilen cevaplar
E) Birbirlerinin sonuçlarından yararlanmaları

1. Bacon; bilimi, insanlığa yararlı olacak ve birçok yeni buluşlara imkan sağlayacak bir araç olarak görmüştür. Bilimin gelişmesiyle de doğaya egemen olacak bir sonucun gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Böylece doğa; birtakım doğa üstü kuvvetlerle değil de ancak bilimsel metotlarla insan yararına kullanılacak bir hale getirilebilir.

Bacon'a göre, doğanın egemenlik altına alınması öncelikle aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) Sistemli ve tutarlı bilgi üretmeye
B) Deney ve gözlemden yararlanmaya
C) Metafizik düşünceye önem vermeye
D) Felsefi düşünceden yararlanmaya
E) Evrensel konularla uğraşmaya

2. Bilim, tek tek olgulardan hareketle olgular arası değişmeyen sebep-sonuç ilişkilerini bulmak ister. Daha sonra ise aynı tür olguların bütününe ilişkin açıklamalarda bulunur. Örneğin; demir, bakır, alüminyum ve gümüş gibi maddelerin elektriği iletmesi konusu araştırılarak, tüm metallerin iletkenliği konusunda bir sonuca ulaşılır.

Parçada, bilimle ilgili anlatılan durumlar sırasıyla aşağıdaki kavramlardan hangisiyle ilişkilidir?

- A) Nesnellik – Evrensellik
B) Gerçeklik – Nedensellik
C) Öngörülük – Kesinlik
D) Nedensellik – Genellenebilirlik
E) Evrensellik – Olgusalılık

3. Bugün teknoloji büyük ölçüde bilime dayalı olarak gelişmektedir. Örneğin, X ışınlarının bulunuşu, hastalıkların teşhisinde vazgeçilmez araç olan röntgenin yapılmasına imkan sağlamıştır. Ayrıca son zamanların büyük keşfi lazer ışınları ise tıpta, endüstride ve savaş tekniğinde büyük değişikliklere yol açmıştır.

Bu durum aşağıdakilerden daha çok hangisine örnek oluşturur?

- A) Bilimin birikimli bir şekilde ilerlemesine
B) Bilimsel düşüncenin insan gereksinimleri sonucu ortaya çıkmasına
C) Bilimin pratik amaçlar için kullanılmasına
D) Bilimin evrensel bir bilgi olmasına
E) Bilimsel gelişmelerin toplumsal yapıdan etkilenmesine

4. Bilim adamı, kişisel inanç ve felsefi görüşlerinden bağımsız olarak araştırmalar yapar. Çünkü bilim, akla dayalı bir araştırma faaliyetidir. Dolayısıyla bilim adamı duygularının ve önyargılarının araştırmalarını etkilemesine izin vermez.

Parçada, bilim adamının hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) Eleştirel olması
B) Olması gerekeni incelemesi
C) Objektif bir tavır sergilemesi
D) Sürekli kendini yenilemesi
E) Bitmeyen bir merak duygusuna sahip olması

5. Bir toplumun bilgi toplumu olmasını sağlamak için, bilimsel bilgiye sahip kimselerin evrene ilişkin sorunları yine bilimsel bilginin ışığında yorumlayarak benimsemesi gerekir. Böyle insanlar, bir yandan düşüncelerini anlatarak bir yandan da davranışlarıyla örnek oluşturarak bu yorumlama biçimini başkalarına kabul ettirmeye çalışmalıdır.

Buna göre, bir toplumun bilgi toplumu olmasını sağlamak için bilim adamlarının takınması gereken tavır nedir?

- A) Toplumsal sorunlara çözüm bulmak için araştırma yapmak
B) Bilimin yanında felsefenin de kullanımını sağlamak
C) Evreni bir bütün olarak ele alıp değerlendirmek
D) Evrenle ilgili her şeyi bilimsel bilginin ışığında değerlendirmek ve başkalarına aktarmak
E) Başka kültürlerin bilimle ilgili fikirlerini benimsemek

6. Bilim, tek tek olaylarla ilgilenmez; olgu sınıflarını konu olarak olaylar arasındaki değişmez ilişkileri ortaya koymaya çalışır. O, tek tek taşların düşmesi ile değil; ağırlığı olan bütün cisimlerin düşmesiyle ilgilenerek "yer çekim kuvvetine" ilişkin bilgilere ulaşmak ister. Bilimin tümevarım yöntemini kullanmasının, yani tek tek olaylardan hareketle onların hepsini içine alacak şekilde açıklamaya getirmesinin nedeni de budur.

Parçada, bilimin hangi özelliği üzerinde durulmaktadır?

- A) Evrensel olması
B) Objektif olması
C) Genellenebilir olması
D) Mantık ilkelerine uygun olması
E) Birikimli olarak ilerlemesi

7. Bilimler; örneğin fizik enerji, ısı, ışık, atom ve elektron gibi kavramlar kullanır. Buna karşı felsefe; madde, bilgi, varlık gibi kavramlarla ilgilenir.

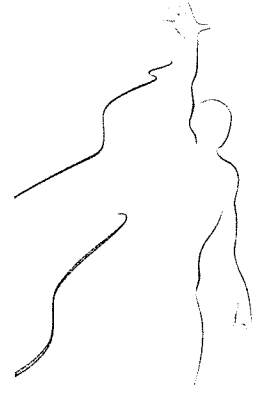
Bu durum aşağıdakilerden daha çok hangisiyle açıklanabilir?

- A) Bilimlerin sonuçları kesin felsefenin ise varsayımlıdır.
B) Felsefenin kavramları bilime göre daha genel ve soyuttur.
C) Felsefe olması gerekenle bilim ise var olanla ilgilenir.
D) Felsefe öznel, bilim ise nesnel bir bilgidir.
E) Bilimler, evreni parça parça felsefe ise bir bütün olarak inceler.

8. Bilim; kendi içinde çelişki barındırmaz. Ama bu, bilim adamının kendisinden önce gelen bir başka bilim adamının görüşünü mutlak tartışmaz bir doğru olarak kabul ettiği anlamına da gelmez. Tersine, her bilim adamı kendisinden önce aynı konuda çalışmış bir başka bilim adamının görüşünü her zaman sorgulayabilir ve bu görüş yerine kanıtladığı başka bir görüşü geçirebilir.

Bu parçada, bilimsel bilginin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Öngörüye dayalı olması
B) Eleştirel bir bilgi olması
C) Genellenebilir olması
D) Akıl ilkelerine uygun olması
E) Evrensel gerçeklere dayanması

BÖLÜM 4

VARLIK FELSEFESİ

A- VARLIK FELSEFESİNİN KONUSU

Genel anlamıyla varlığı kendisine konu edinen felsefe dalına verilen isimdir. Varlık felsefesi, varlığın ne olduğunu, anlamını, doğasını, yapısını, ilkelerini ve türlerini inceleyen felsefe disiplini. Varlıkla ilgili her türlü konu ve soruyu araştırma alanına alır.

Varlık felsefesiyle ilgili ilk çalışmalar ilkçağ Yunan düşünürlerinin, varlığın ilk nedenini (arkhe) araştırmalarıyla başlamıştır. Thales ile başlayan ilk araştırmalar Aristoteles ile sistemli hale gelmiştir. Varlığın ilk nedenini bulma çalışmaları Aristoteles ile gerçek kimliğine ulaşarak felsefenin bir disiplini olmuştur.

B- VARLIK FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Varlık

Varlık felsefesinin konusu varlıktır. Varlık (etre), var olan her şeydir. Bu anlamda varlık, insan bilincinin içinde ona bağımlı olabileceği gibi, insan bilincinden bağımsız olarak da var olabilir. Varlık, gerçek (reel) ve düşünsel (ideal) olmak üzere ikiye ayrılabilir.

Gerçek varlıklar: Uzayda yer kaplayan, zaman içinde değişebilen ve yok olan varlıklardır. Okul binası, erik ağacı, kedi vb. insan bilincinin dışında, ondan bağımsız olarak vardır. Bunlara gerçek varlık diyebiliriz.

Düşünsel varlıklar: Duyularla algılanamayan, uzay ve zaman dışı olan ve gerçekliği bulunmayan şeylerdir. Bu varlıklar için ne geçmiş ne de gelecek vardır. Ama, varlığın bir türüdür. Yedi rakamı, üçgen, Pi sayısı ancak insan bilincinde ve ona bağımlı olarak var olan düşünsel (ideal) varlıklardır.

1) Bilime göre varlık

Bilime göre varlık, nesnel gerçeklikte var olan her türlü olgusal ve edimsel şeydir. Bilim, varlığa realist bir açıyla yaklaşır. Realizme göre, insan zihninden bağımsız

olarak bir varlık alanı vardır. Bilim için varlık vardır ve bilim, onun yokluğunu kesinlikle düşünmez. Bilim, var olan bu varlığı genel olarak değil, onu parçalayarak veya bölümler halinde araştırır. Örneğin, biyoloji bilimi, yalnızca canlı varlıkları inceler.

Bilim, nesneler dünyasını araştırır. Bilincimizin objesi olan bu nesneler vardır. Her bilim dalı belli bir varlık alanını araştırma konusu olarak alır. Örneğin, fizik, maddi varlığı; biyoloji, canlı varlığı araştırır. Bilim, bunların varlığını hiçbir şüphe duymadan, önceden var olarak kabul eder.

Gerek gerçek (reel) varlığı gerekse düşünsel (ideal) varlığı konu edinen bilim, varlığın "**var olduğunu**" bir ön kabul olarak benimsemektedir. Varlık var mıdır?, yok mudur? varlığın temeli nedir? gibi soruları problem yapmamaktadır.

2) Felsefeye göre varlık

Felsefenin varlık konusunda net bir cevabı yoktur. Her şeyden önce varlığın var olup olmadığını varlığı açıklayan çok farklı görüşler ortaya koyar. Bilimden farklı olarak, felsefe varlığı bir bütün olarak ele alır. Varlığı varlık yapan genel ilkeleri bulmaya çalışır. Tek tek varlıkların nedenleri yerine, varlığın genel nedenlerini akıl yoluyla kavramak ister.

Felsefeciler varlığı ele alırken, varlığın gerçekte var olup olmadığını analiz ederler. Varlık var ise "varlık nedir?" sorusuna cevap ararlar. Varlığın ilk nedenlerini, ilk ana maddesini (arkhe) sorgularlar.

Metafizik (Fizik Ötesi)

Aristoteles, felsefe ve bilimi birbiriyle özdeş anlamda kullanmakta idi. O zamanlar, bilim ve felsefe aynı şeyler olarak, var olan her şeyi araştıran bilgi idi. Bugün bilimlerin yaptığı gibi Aristoteles, farklı durumları farklı felsefelerde incelemekteydi. Çeşitli felsefeler arasında bir felsefeyi tüm felsefelere göre daha temel gören Aristoteles bu felsefeye "**ilk felsefe**" adını verir. Bu ilk felsefeye varlık felsefesi denir. İlk felsefenin di-

şında kalan tüm felsefeler doğayı incelediği için Aristo onlara “fizik veya doğa felsefesi” demiştir.

Aristoteles'in metafizik felsefesinde, doğanın ötesinde ve üstünde tüm varlıkların ve hareketlerinin ilk kaynağı olan bir varlık yani Tanrı vardır. Aristoteles için Tanrı, metafiziğin bir konusudur. Tanrı, duyular ve doğaüstü veya duyuların ötesinde yer alan bir varlıktır. Aristoteles, metafiziğinde ruh, ölümsüzlük, evrenin başı ve sonu gibi konuları da incelemiştir.

Ontoloji

Ontoloji, var olanın veya varlığın bilimi demektir. Bu anlamıyla ontoloji, her şey için geçerli olan en genel bilimdir. Ontoloji şu sorulara cevap aramıştır:

- ⇒ Varlık var mıdır?
- ⇒ Varlık varsa onun türleri nelerdir?
- ⇒ Varlığın genel özellikleri nelerdir?
- ⇒ Hareket, oluş bir varlık mıdır?
- ⇒ Varlık, bir düşünce midir?

C- VARLIK FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

Filozofların varlık hakkındaki sorgulaması ve araştırması tek tek bireysel varlıklar üzerine değildir. Filozoflar, varlığı genel olarak ele almışlardır. Bununla ilgili olarak şu sorulara cevap aramışlardır:

- ⇒ Varlık var mıdır?
- ⇒ Varsa bu varlık nedir?
- ⇒ Varlığın temel ilkeleri nelerdir?
- ⇒ Varlığı varlık yapan ana madde nedir?
- ⇒ Nasıl bir değişim ve hareketle nesneler ortaya çıkmaktadır?
- ⇒ Varlık, birlik midir?
- ⇒ Varlık, hareketli midir? Hareketsiz midir?
- ⇒ Varlık, maddesel midir? Yoksa ruhsal mıdır?

1-Varlığın Var Olma Problemi

Varlığın var olma problemini açıklamak için "**Varlık var mıdır?, Yoksa yok mudur?**" sorularıyla varlığın var olma problemine iki farklı yaklaşım sergilenmiştir. Bu soruya "Varlık yoktur" diyen nihilizm (hiççilik) ve "Varlık vardır" diyen realizm (gerçekçilik) anlayışı, felsefe tarihinde karşımıza çıkar.

a-Nihilizm (Hiççilik)

Hiç anlamına gelen Latince "**nihil**" kelimesinden türeyen nihilizm, varlığın var olmadığını, varsa da bilinmeyeceğini, bilinse de anlatılamayacağını iddia eder. Bu nedenle nihilizm, ontolojiyi reddettiği gibi epistemolojiyi de reddeder. Hatta daha ileri giderek hiçbir değer olmadığını savunarak ahlakta da nihilizmi savunur.

b-Realizm (Gerçekçilik)

Realizme göre, varlık vardır ve bu varlıklar insan zihninden bağımsız olarak vardır. Ontolojik olarak varlığı olduğu gibi kabul eder. Realizm, gerçeğin ideadan önce geldiğini söyler. Bu bakımdan zihnin tasavvurlarını geri plana iter. Realizm algılarımızın bize bildirdiği nesnelerin varlığını, doğal olarak var diye kabul eder.

2-Varlığın Ne Olduğu Problemi

"**Varlık vardır; ama bu varlık ,oluş içinde bir süreç midir, yoksa mutlak değişmez bir varlık mıdır?**" sorusu felsefe için bir temel soru olarak doğar. Varlık felsefesinde realist bir bakış açısıyla nesnelerin, varlıkların, insan zihninden bağımsız olarak var olduğu kabul edilince, bu varlıkların "**ne olduğu**" sorusu ortaya çıkar. Bu soruya felsefede farklı cevaplar verilir.

a) Varlığı Oluş Olarak Kabul Edenler

Varlıkta sürekli bir değişim ve oluşum sürecinin söz konusu olduğunu savunan bakış açısı, felsefe de "**oluş**" ya da "**süreç**" yaklaşımı olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, varlığın statik olarak ele alınamayacağını, onun bir değişim ve oluş süreci içerisinde görülmesi gerektiğini savunur.

Herakleitos

Herakleitos'a göre, filozoflar, doğada süreklilik, değişmezlik ve kalıcılık aradıkları için yanılmışlardır. O, doğada tam bir savaş, mücadele, çekişme ve değişimin olduğunu ileri sürmüştür. Buradan hareketle: "**Savaş her şeyin babasıdır.**" demiştir.

Herakleitos, doğadaki değişmeyi ve oluşu ifade edebilmek için, tüm varlıkların kendisinden çıktığı ilk maddeyi (arhke), "**ateş**" olarak kabul etmiştir. Var olan her şey ateşten meydana gelmiştir ve bir süre sonra yine ona dönecektir. Ateş, onun felsefesinin temel ilkesi olan "**Her şey mücadele ve savaştan doğmuştur.**" ve "**Her şey sürekli bir oluş içerisinde.**" ilkelerini çok iyi temellendirir.

Ateş, her şeyden önce yakarak ve yıkarak sürekli değişir. Fakat bu değişim Herakleitos'a göre, yasadışı ve gelişigüzel bir değişim değildir. Bir kanunu (logos), vardır. Bu kanuna göre, göklerdeki ateş; buhar, su ve toprak haline gelir. Sonra yine o kanun gereğince aslına döner. Bu durum sonsuz olarak devam eden bir akıştır. Evrendeki bu akışı nehre benzeten Herakleitos: "**Bir kere girdiğin ırmağa ikinci defa giremezsin**" demiştir. Çünkü, sürekli akıp giden sular onu başka bir ırmak yapmaktadır. Dünyada her şey böyle bir akış içerisinde. Her şey meydana gelir ve yok olur. Bu oluş, bu değişim karşıtlar arasında bir savaş gibi olur. Gün ve gece, yaz ve kış, savaş ve barış, tokluk ve açlık sonunda çıkan uzlaşma, her şeyin "**oluş**" temelidir. Hayat da, bu sürekli var oluşun ve yok oluşun art arda gelmesinden ibarettir.

b) Varlığı İdea Olarak Kabul Edenler

Varlığın, idea, ruh, düşünce, kavram veya zihinsel varlık olduğunu savunan tüm varlık felsefecileri bu yönüyle idealist. Onlar, insan zihninden bağımsız veya insan zihnine bağımlı bir varlığın var olduğunu ileri sürerler. Yani, beş duyu organıyla kavranamayan; fakat akılla veya düşünce ile kavranan varlıktan söz ederler.

Platon

Varlığı zihnimizin dışında kabul etmekle realist; bu varlığın idea cinsinden olduğunu savunmasıyla idealist bir filozoftur. Platon'u idealist varlık anlayışına götüren neden, bilginin değişmez bir varlığa ait olduğu düşüncesidir.

Platon, varlık anlayışında iki dünyayı birbirinden ayırır:

1-Duyusal dünya (nesneler dünyası): Bu dünya ve içindeki varlıklar, gerçekten var değildir. Onlar, yalnızca birer görünüşten ibarettir. Bu yüzden var oluştan, sonra yok olup giderler. Yani içinde yaşadığımız dünyadaki varlıklar, sonlu ve dolayısıyla ölümlüdür.

2-İdealar dünyası: İdealar, dış dünyada gördüğümüz şeylerin ilk örnekleri olan asıl varlıklardır. İdealar mükemmel ve öncesiz, sonrasız varlıklardır, değişmezler. Onlar, zamanın ve mekanın dışındadır.

Platon'a göre, gerçekten var olan varlıklar idealardır. Buna karşılık duyusal dünyadaki varlıklar idealardan pay alarak var olurlar. Bu varlıklar, yalnızca ideaların görünüşleridir. Bu dünyadaki her şey, Herakleitos'un dediği gibi değişim ve oluş içindedir. O halde gerçek varlık bu nesnel dünyada olamaz. Çünkü, nesnel dünyada görülen her şey değişmektedir. Değişmeyen doğru ve zorunlu bilgi, fenomenlerin nedeni olan idealardır. İdealar, akılla kavranan dünyaya aittir. İdeaların gerçekte var olması, bilgiyi ve bilimi mümkün kılmaktadır. İdeaları ezeli, ebedi, hareketsiz, değişmez, tümel varlıklardır. Örneğin, nesnel dünyada çok sayıda masa varken, idealar dünyasında tek bir masa formu veya ideası vardır. Platon, ideaların, nesnel dünyadan farklı bir yerde ve düşüncede bulunduğunu, akılla kavranabileceğini düşünmektedir.

Farabi

Farabi'ye göre, iki türlü varlık vardır:

1-Zorunlu varlık (Vaoib-ül Vücut):

Zorunlu olan ilk varlık, Tanrı'dır. İlk varlık tüm varlıkların var olma nedenidir. Böyle bir varlık; ezeli, ebedi,

maddesiz ve şekilsizdir. Kendisinden başkasına ihtiyacı olmadığı için de ortağı ve karşıtı yoktur.

İlk varlık; hikmetin, birliğin ve hayatın da sebebidir. Özü itibarıyla saf akıl ve mantıktır. İlk saf akıl olduğundan kendisini kavraması ve bilmesi için aracı kavram ve bilgilere gerek duymaz. O, kendisini düşünebilen düşüncedir.

2-Olanaklı varlıklar (mümkün-ül vücud):

Olanaklı varlıklar varlığını Tanrı'dan alan, olması zorunlu olmayan Tanrı'nın dışındaki her türlü varlıklardır. Yani bu dünyadaki varlıkların var olmaları kadar olmaları da mümkündür. Bunlar kendi başlarına var olmayan, var olmak için başka bir şeye gerek duyan varlıklardır. Bu varlıklar, Farabi'ye göre varlıklarını "İlk Varlık"tan alırlar.

İbn-i Sina

İbn-i Sina, varlığın ezeli ve öncesiz olduğunu ileri sürerek evrenin de öncesiz olduğunu iddia eder. Evren öncesizdir çünkü Allah öncesizdir. Allah'ın öncesizliği evrenin öncesizliğini getirmektedir. Nasıl, gölge geldiği kaynağa bağlı ise, evren de geldiği kaynak olan Allah'a bağlıdır.

George Berkeley

Berkeley'e göre, yalnızca ruh ve ruhların kavram ve ideleri vardır. Onların dışında, zihinden bağımsız nesnel gerçeklik yani madde yoktur. Bizim doğrudan ve araçsız olarak algıladığımız her şeyin kendi zihnimizdeki ideler olduğunu, doğuştan gelen idelerin algısal deneylerimizden geldiğini ve her türlü idemizin duyu deneyi kaynaklı olduğunu savunur. Böyle olunca da varlık algılanandır. Algılanan ise, kendi idelerimizdir. O halde varlık, zihnimizin idelerinden başka bir şey değildir.

Hegel

Hegel'e göre, varlık, soyut ve gerçekten var olan bir ideadır (geistir). Geist adını verdiği bu ide, bir tür saf akıl, zihinsel veya salt kavramdır. Platon'dan farklı olarak, Hegel'e göre, idea veya geist değişebilir. Bunlar

oluş içindedir ve kendini farklılaştırarak geliştirebilir. Asıl ve gerçek varlık, insan zihninden bağımsız olarak var olan mutlak akıl, idea, geist veya düşüncedir.

c) Varlığı Madde Olarak Kabul Edenler

Varlığı madde olarak kavrayan anlayışa materyalizm denir. Materyalizm bilinç, ruhi varlık, tinsel varlık da dahil bütün varlığı madde olarak anlar ve maddenin dışında başka bir varlık olduğunu kabul etmez. Materyalizme göre, var olan her şey, bize başka türlü görünse de maddedir ve maddi bir şeydir. O halde, madde değilmiş gibi görünen şeyler de düşünmek, tasavvur etmek vb. ruhi olaylar maddenin kuvvet ve hareketleridir.

1-İlkçağda Materyalizm

İlkçağda materyalist düşünürler doğa filozofları olarak bilinmektedir. Varlığı değişmez bir madde olarak görürler. Bu görüşü savunan ilkçağ düşünürleri evrenin ilk ana maddesini değişmeyen, hep aynı kalan ve her şeyin ondan çıktığı kabul edilen bir madde ile açıklamışlardır. Örneğin, Thales, varlığın ilk maddesinin "su" olduğunu söylemiştir.

2-Mekanik Materyalizm

Evrendeki gerçek varlık maddedir ve maddesel varlığın oluşturduğu evren, mekanik bir biçimde hareket eder. Evreni anlamak için, makinenin parçalarını anlamak gerekir. Mekanik materyalizm hiçbir biçimde manevi tözleri veya varlıkları kabul etmez. Tüm varlıklar, maddenin mekanik hareketleri ve değişimi ile açıklanır. Mekanik materyalizm atomcu, cisimci ve makine mekanik varlık anlayışı olarak üçe ayrılır.

a) Atomcu mekanik materyalist görüş (Demokritos)

- **Her şey atom ve boşluktan oluşmuştur:** Gerçek varlık, bölünemez fiziksel gerçekliği olan atomlardan oluşmuştur. Atomlar, bir sıra ile birleşerek veya ayrılarak varlıkları oluşturur. Bu atomlar farklı büyüklükte ve

biçimdedir. Bu nedenle bunların birleşmesinden, farklı nesneler meydana gelmektedir.

Taşlar ve masalar gibi cansız nesnelerin yanında canlı şeyler, hatta insan zihni de atomların bir araya gelmesinden meydana gelmiştir.

- **Hareket, atomların temel özelliğidir.** Onun, zamanda başlangıcı yoktur. Atomlar boşlukta farklı hızlarla düşerler. Bu düşüşte büyük olanlar küçüklere çarparak onların yönlerini değiştirirler. Böylece sonsuz bir vurma ve çarpmalar dizisi başlar. Bütün varlıklar bu çarpma ve vurmaların sonucunda oluşur. Bu çarpma, birleşme olaylarında hiçbir şekilde bir tesa-düf söz konusu değildir. Bütün bunlar mekanik bir zorunlulukta ortaya çıkar. Demokritos evrenden her türlü rastlantıyı kovar. Evrende birbirine zorunlu olarak bağlı olgular ve varlıklar topluluğu vardır. Bu durumda evrende tam bir mekanizm ve determinizm vardır.

b) Cisimci mekanik materyalist görüş (Thomas Hobbes 1588-1679)

Hobbes'a göre, gerçekten var olanlar, yer kaplayan cisimlerdir. Var olan varlıklar, maddenin şekil almış türü olan cisimlerdir. Hobbes, atomcu mekanik anlayışı reddeder; çünkü atomların hareket edeceği boşluk yoktur. Eğer boşluk varsa, hareket yoktur. Hareketin olabilmesi için evrenin dolu olması gerekir. Mekanik hareket, ancak dolu bir evrende gerçekleşebilir.

c)Makine - insan mekanik materyalist görüş (La Mettrie):

La Mettrie, insanı bir makine olarak açıklar. Descartes'ın "**Hayvanların ruhu yoktur**". tezinden etkilene-rek, hayvanların fiziksel yapıdaki sinir sistemleriyle algılama ve duyumsama yaptığını kabul eder. Eğer hayvanlar yalnızca sinir sistemleri ile algılama yapı-yorsa, niçin insanlar da algılamada aynı şeyi kullan-masın, diye düşünen La Mettrie, insanlarda ruh olma-dığını ileri sürmüştür.

İnsandaki zihin, ruh, düşünce, duyarlılık, irade, hayat gibi nitelikler bağımsız varlıklara veya gerçek şeylere

işaret etmezler. Onlar sadece canlı varlığın özellikleri-ni, yeteneklerini ve eylemlerini veya varlığın maddi bi-çiminden ileri gelen niteliklerinin sonucunu ifade ederler.

3-Diyalektik Materyalizm

Diğer materyalizm çeşitleri gibi, diyalektik materya-lizm de, gerçekten var olanın madde cinsinden oldu-ğunu iddia eder; fakat diğerlerinden farklı olarak, bu maddesel varlığın diyalektiğin yasalarına göre ortaya çıkıp, hareket ettiği ve devinim içinde olduğunu kabul eder.

Marx'ın, materyalizmdeki özgün yanı, mekanizmin ye-rine, diyalektiğin hareket ve değişim yasalarını getir-mesidir. Madde, hareketi ve değişimi sonunda evren-deki her şeyi, meydana getirir. Madde, diyalektik ma-teryalizm'in özü gereği çatışma ve çekişme içinde de-ğişerek gelişir. Biyolojik varlıklar da bu değişime ve gelişmeye tâbidir.

d) Varlığı Hem Madde Hem Idea Olarak Kabul Edenler

Varlığı hem "**madde**" hem de "**düşünce**" olarak tanımlayan filozoflar vardır. Bu filozoflara, düalist (ikici) düşünürler denir. Düalistlere göre varlık, birbirine indirgenemeyen iki unsurdan oluşur: Madde ve düşünce ya da beden ve zihin. Bu görüş bilgi kuramında suje ve obje, ontolojide ruh ve madde olarak kendini gösterir.

Aristoteles (Madde-Form Öğretisi)

Aristoteles, öğretmeni Platon'un varlık görüşlerini eleştirerek, varlıkların idealarının varlıklarla beraber var olduğunu belirtir. Gerçek varlık "şu" diye gösterdiğimiz bireysel varlıklardır. Çünkü o varlıklar madde ve formun (ideanın) bir araya gelerek oluşturdukları tözlerdir. O halde madde ve form birbirinden ayrı varlık değil varlığın iki temel ögesidir. Onlar bir arada olmadıkları sürece varlık var olamaz. Gerçekten var olan varlık her ikisinin birliktelikleriyle var olan varlıklardır.

Descartes (Ruh-Beden Öğretisi)

Descartes'a göre madde ve düşünce (beden ve ruh) birbirinden farklı, fakat aynı ölçüde var olan iki tözdür. Maddenin ana niteliği yer kaplamak, ruhun ana niteliği ise düşünmektir. Madde yer kaplar ancak asla düşünmez. Ruh ise düşünür ancak asla yer kaplamaz.

Descartes zihinsel olaylarla (ruh) fiziksel olaylar (madde) arasındaki ilişkiyi şöyle bir örnekle açıklar: İnsan parmağına batırılan bir iğnenin etkisini, ruh duymaktadır. Diğer taraftan ruhta meydana gelen korku bedenın sararmasına, kalbin hızla atmasına sebep olmaktadır.

Spinoza (Madde ve Ruh Öğretisi)

Spinoza'ya göre, zihinsel dünya (ruh) ile fiziksel dünya (madde) arasında gerçek bir ilişki yoktur. Ancak paralellik vardır. Bu alanda meydana gelen değişme, diğer alanda da değişmeye neden olur. Böylece parmağıma iğne batırıldığında maddi alanda meydana gelen değişme, ruhumda bir duyum veya algı (acı) meydana getirmektedir. Çünkü, fiziksel ve zihinsel dünyalar gerçekte aynı gerçekliğe farklı bir bakış tarzından başka bir şey değildir.

e) Varlığı Fenomen Olarak Kabul Edenler

Varlığın fenomen olduğunu iddia eden varlık felsefesine göre, insan zihninden tam anlamıyla bağımsız olmayan bir varlık alanı vardır. Bu varlık alanını insan bilebilir. İnsanın, yani bilen öznenin, bilinci tarafından belirlenen bu varlığa fenomen denir. Bu görüş, dayanaklarını Kant felsefesinden almıştır ve en önemli temsilcisi Edmund Husserl' dir.

Edmund Husserl

Husserl, var olanın yalnızca fenomenler olduğunu söyler. Fenomenlerin insan tarafından bilinebileceğini belirtir. Varlık, bizim zihnimizin imkanları ölçüsünde var olur. O halde, fenomenler, zihnimizin belirlediği varlıklardır. Husserl'e göre, fenomenolojinin ele aldığı konu, algısal ve deneysel nesneler dünyası değil; tersine nesnelerin özüdür. Örneğin, önümde duran masayı bütün duyu verilerinden soyutlarsan, geriye yalnız masa ideası kalır ki bu masayı masa yapan düşünsel özdür. Yani, masayı bana bildiren duyusal niteliklerinden, renginden, sertliğinden, mekanda yer kaplamasından soyutlarsam geriye kalan fenomendir (öz-dür) ve fenomenoloji bu özleri araştırır.

ÖSYS Soruları

1. "İnsan akıllı öyle sorular tarafından rahatsız edilmektedir ki akıl onları ne çözebiliyor, ne de yadsıyabiliyor." Sözü edilen problemlere örnek olarak bilginin, evrenin, devletin, hak ve adaletin kaynağını araştıran problemler gösterilebilir. Bilim bu problemlere bir varsayımdan hareket ederek yaklaşabilir. Fakat bir varsayımdan hareket etmek problemi çözmek demek değildir.

Bu tür problemlerle hangi felsefi disiplin ilgilenir?

- A) Metafizik B) Etik (Ahlâk Felsefesi)
C) Felsefi Antropoloji D) Epistemoloji
E) Doğa Felsefesi

(1990/ÖYS)

2. ● Var olan her şey maddedir.
● Duyum ve düşünce insan organizmasının bir hareketidir.
● Evrende hiç bir raslantı yoktur. Her şey mekanik bir nedensellik sonucunda ortaya çıkar.

Bu görüşler, aşağıdaki felsefe akımlarından hangisine aittir?

- A) Pozitivizm B) İdealizm
C) Materyalizm D) Empirizm
E) Rasyonalizm

(1995/ÖYS)

3. Aşağıdakilerden hangisi varlık felsefesinde ele alınan sorulardan biri değildir?

- A) Var olan tanımlanabilir mi?
B) Maddenin temelini ne oluşturur.
C) Evren sonlu mudur?
D) Vicdan güvenilir bir yol gösterici midir?
E) Evrende nasıl bir düzen vardır?

(1998/ÖYS)

4. Felsefi görüşlerinde otobüsü bir düşünceden ibaret sayanlar, otobüsün altında ezilmemek için hızla karşı kaldırıma koşarken onun düşünceden ibaret olmadığını çok iyi anlarlar.

Bu cümlede eleştirilen görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilginin tek kaynağı duyumdur, duyumlardan geçmeyen bilgi düşüncede var olamaz.
B) Bilinebilir olan yalnızca olgulardır.
C) Varlıkları yaratan düşüncedir, düşüncenin dışında nesnel bir dünya yoktur.
D) Bilgi ancak gözlem yoluyla elde edilir.
E) Bilgi, gözlem ve düşünmenin belli bir birikimi sonunda birdenbire gerçekleşir.

(1989/ÖYS)

5. • "Güzelliğin on par'etmez şu bendeki aşk olmasa." diyen Aşık Veysel ile
• "Varolmak algılanmış olmaktır." diyen Berkeley'in

bu görüşlerinin ortak yönü aşağıdakilerden hangisinin vurgulanmasıdır?

- A) Soyut olanın önemsiz olduğu
B) Somut olanın önemsiz olduğu
C) Asıl olanın nesne olduğu
D) Asıl olanın özne olduğu
E) Değerlerin belirsiz olduğu

(2006/ÖSS)

6. İmmanuel Kant "Gelecekte Bilim Olarak Ortaya Çıkabilecek Her Metafiziğe Önsöz" adlı yapıtında, metafiziği uğraşmaya değer bulan herkesi "Acaba metafizik gibi bir şey hiç olanaklı mıdır?" sorusunu sormasının zorunlu olduğuna ikna etmeyi amaçladığını söyler. "Eğer metafizik bir bilimse, nasıl oluyor da diğer bilimler gibi genel ve sürekli onay kazanmıyor? Yok, değilse, nasıl oluyor da bilim kisvesi altında, durmadan böbürlenerek insanın anlama yetisini oyuyor? Ayrıca diğer bilimler ilerlediği halde o hep aynı yerde dönüp duruyor." diye devam eder.

Parçaya göre, Kant'ın metafiziğe yaklaşımının aşağıdakilerden hangisi olduğu söylenebilir?

- A) Bilimle eş değer görme
B) Reddetme
C) Sorgusuz sualsiz benimseme
D) Eleştirel olma
E) Sistemli olmasını sağlama

(2007/ÖSS)

7. Ben olmayınca bu güller, bu serviler yok
Güzel gözler, tatlı diller yok
Sabahlar, akşamlar, sevinçler, tasalar yok
Ben düşündükçe var dünya, ben yoksam o da yok

Bu dördüük, varlık felsefesinde öne sürülen aşağıdaki görüşlerden hangisini desteklemektedir?

- A) Dış dünya bireyden bağımsız olarak vardır.
B) "Varlık"ın varlığı onu düşünen bireye bağlıdır.
C) Bazı şeylerin varlığı somuttur.
D) Soyut varlıklar düşünülebilir varlıklardır.
E) Sevgi her şeyi var kılar.

(2007/ÖSS)

8. Milet felsefe okulu düşünürlerinden,

- Thales, yeryüzü ve gökyüzündeki her şeyin sudan türediğini,
– Anaksimandros, doğada var olanların Apeiron'dan (sınırlı olmayan) meydana geldiğini,
– Anaksimenes, var olan her şeyin sıcak nefes adını verdiği havadan oluştuğunu ileri sürmüştür.

Bu görüşler, Milet felsefe okulunda aşağıdaki sorulardan hangisine yanıt arandığını gösterir?

- A) Evren değişebilir mi?
B) Bilgimiz ne ile başlar?
C) İnsan, aklıyla evreni kavrayabilir mi?
D) Sonsuz olan nedir?
E) Evrenin ilk ögesi nedir?

(1991/ÖYS)

9. Varlıklar, sizin onlar karşısında duruşlarınıza göre gösteriyorlar kendilerini. Önümdeki bir demet gül, ona bir botanik uzmanı olarak yaklaştığımda kendini botanik biliminin kavramlarıyla sunar. Bir teorik fizikçi olarak atomlardan, fotonlardan, kuarklardan oluşan bir madde olarak verir kendini. Öte yandan, bir ressam ya da bir şairsem ne denli farklı "yüzleriyle" sunacaktır kendini.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Her varlık kendini diğer varlıklardan farklı gösterir.
B) Doğru bilgi, varlığı yansıtan bilgidir.
C) Bilimler, varlığın özünü anlamamızı kolaylaştırır.
D) Varlığın algılanışı, algılayana bağlıdır.
E) Kişisel tulumlar varlığın özünü değiştirir.

(2004/ÖSS)

10. Dünyanın başlangıcı, sonu ve niçin var olduğuna ilişkin sorular hep merak uyandırır. Heidegger, bu türden sorulara ilişkin genel fikirlerin ve bunların tarihinin ayrıca bunlardan kaynaklanan başka şeylerin belirtilmesinde felsefe sözcüğünün kullanılmasını olanaksız kılmıştır. Bunun da Heidegger'in felsefeye en temel katkısı olduğu söylenebilir.

Bu parçaya göre Heidegger'in felsefe sözcüğünün kullanılmasını istemediği alan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Etik
B) Metafizik
C) Estetik
D) Bilim felsefesi
E) Bilgi kuramı

(2009 - ÖSS)

11. Çiçek açmış bir erik ağacının önünde duruyoruz ve ağaç da karşımızda. Ağaç oradayken ve biz onun karşısında durduğumuzda, ağaç ve biz, karşılıklı bulunuyoruz. Birbirimize göre, karşılıklı konumumuz içinde varız. Demek ki bu karşılaşmada söz konusu olan şey kafamızın içinde uçuşan tasarımlar değil.

Bu parça aşağıdakilerden hangisinin varlıkla ilgili görüşlerine örnek oluşturur?

- A) Rasyonalizm
B) Septisizm
C) Realizm
D) Nominalizm
E) Nihilizm

(2009 - ÖSS)

12. Biz, nesnelere anlam yüklemekte ve böylece onlara "var olma" olanağı sağlamaktayız. Zaten varlık da ancak, bizim onunla ilgili olarak elde ettiğimiz verilere göre gerçek bir "varoluş"a erişir.

Yukarıdaki parça "varlık"ın temel problemlerinden hangisinin sorgulanmasını gerekli kılar?

- A) Öznenen ayrı bir varlık alanı var mıdır?
B) Varlık nasıl bir yapıya sahiptir?
C) Hakikate ulaşmak mümkün müdür?
D) Nesnelerden ayrı ideal varlıklar var mıdır?
E) İnsan deneyimi varlığın tümünü kavrayabilir mi?

(2010 - YGS)

13. Bir şey, ne görülebilir ne de duyulabilir bir şeyse sözgeliimi renksiz ve hareketsiz bir gaz kitlesiye ne fotoğrafı çekilip görüntüsü alınabilir ne de sesi kaydedilebilir. Fakat bu, gazın var olmadığı anlamına gelmez. Üstelik var olması sizin için yaşamsal bir önem de taşıyabilir.

Bu parça aşağıdakilerden hangisine "karşı örnek" oluşturur?

- A) Herakleitos'un varlığın bir oluş ve değişim içinde olduğunu ileri sürmesine
B) Descartes'ın varlığın ruh ve maddeden oluştuğunu söyleyen düalist görüşüne
C) Hegel'in, varlığı geist ve onun diyalektik süreciyle açıklamasına
D) Demokritos'un varlığın atomlardan meydana geldiğini belirtmesine
E) Berkeley'in var olmak algılanmış olmaktır demesine

(2011 - YGS)

14. Filler neden büyük, gri ve kırıktır? Çünkü ufak, beyaz ve yuvarlak olsalardı aspirin olurlardı. Ufak bir fil hayal ederek ona "ufak bir fil" diyebiliriz. Beyaz bir fil hayal ederek ona "beyaz bir fil" diyebiliriz. Kırıksız bir fil de "kırıksız bir fil" olur. Başka bir deyişle büyüklük, grilik ve kırıksızlık, Aristoteles'in bir fili fil yapan şeyin ne olduğunu tanımlama sınavını geçemez. Çünkü aspirin gibi ufak, beyaz ve yuvarlak bir şey bir fil olmaz ve böyle bir nesneyle karşılaştığımızda aklımıza "Hey, ağzına attığın bir aspirin mi yoksa alışılmamış türden bir fil mi?" diye sormak gelmez.

Bu parçada varlıkla ilgili aşağıda verilenlerden hangisi sorgulanmaktadır?

- A) Zorunlu varlık/mümkün varlık ayrımı
B) Özsel/ilineksel nitelikler
C) Ana maddenin neliği
D) Madde ve form ilişkisi
E) Var olma/olmama sorunsalı

(2011 - YGS)

15. Yardıma muhtaç aç bir çocuğu doyurma eylemini düşünün. Birçok insan, bunun ahlaki açıdan iyi bir davranış olduğu konusunda hemfikir. Peki, birini bunu yaparken izlediğimizde tam olarak gördüğümüz nedir? Aç birini doyuran kişi, yardıma muhtaç çocuk, çiğneme eylemi ve belki de çocuğun gülümsemesi. Ancak göremediğimiz, göremeyeceğimiz bir şey vardır, o da eylemin aslını oluşturan "iyilik". Görülemediğine göre yok mu sayılmalıdır? Bence hayır. "İyi" olmadığında ahlaktan da söz edilemez. Oysa bende bir "iyi" fikri var.

Bu parçadan hareketle, varlık hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Bir olandan türediği
B) Birden çok ilkedden kaynaklandığı
C) Değişmez olduğu
D) Düşünülebilir olduğu
E) Oluş hâlinde olduğu

(2012 - YGS)

1-A	2-C	3-D	4-C	5-D	6-D	7-B	8-E	9-D	10-B	11-C	12-A
13-E	14-B	15-D									

1. İnsan var olmadığını düşünürse kendisiyle çelişmiş olur. İnsan kuşku duymakta olduğu sürece, kuşku duymakta olduğundan kuşku duyamaz. Kuşku duymak düşünmek demektir, düşünmek ise var olmak demektir.

Parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Varlığa ulaşabilmek imkansızdır.
B) Varlığın tek kaynağı atomlardır.
C) Varlık sadece maddeden ibarettir.
D) Düşünce var oluşun kanıtıdır.
E) Doğru bilgiyi elde etmek imkansızdır.

2. Herakleitos'a göre, her şey ateşin değişmesi ile meydana gelir. Her şey bu değişimden sonra tekrar ateşe döner. Bu sebeptendir ki, evrende hiçbir zaman aynı suretler, şekiller bulunmaz.

Bu parçadan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Evren sürekli bir değişim ve oluş halindedir.
B) Evrende sabit kalan hiçbir nesne yoktur.
C) Değişimi sağlayan unsur ateştir.
D) Varlıklar değişimden sonra yine değişimin başlangıcına dönerler.
E) Evrenin ana maddesi akla ve deneye uygun olmalıdır.

3. Varlık;
– Hegel'e göre; ruhtur.
– Aristo'ya göre; formdur.
– Herakleitos'a göre; oluştur.

Yukarıda varlık konusunda görüşleri verilen filozofların ortak noktası, aşağıdakilerden hangisi olamaz?

- A) Var olanı tanımlamaya çalışmaları
B) Varlığı soyut olarak ele almaları
C) Varlığın var olduğuna inanmaları
D) Varlığın madde olduğunu söylemeleri
E) Varlığı öznel bakış açılarıyla yorumlamaları

4. Hegel'e göre, aklın varlığı kavramasının nedeni, varlığın kendisinin aklın bir ürünü olmasıdır. Çünkü evrende var olan tek gerçeklik, esas itibarıyla zihinsel gerçekliktir. Madde gerçek anlamda yoktur veya zihinsel gerçekliğin sadece bir görüntüsüdür.

Bu parça, aşağıdaki görüşlerden hangisini destekler?

- A) Varlık aklın ürününden başka bir şey değildir.
B) Duyumlarla kavranan her şey varlığı belirler.
C) Maddesel nitelik taşımayan hiçbir varlık yoktur.
D) Algılar varlığı kavramayı engelleyen insana özgü bir niteliktir.
E) İnsan akli, varlığı kavramada yetersizdir.

5. Aristoteles'e göre, idealar ayrı bir evrende değildir. İdealar, nesneler evreninde varlıkların içinde bulunan özlerdir. Bu öze "form" adını verir. Platonda ise asıl gerçek idealar. Onları, nesneler evreninde aramamız bizi sonuca götürmez.

Parçaya göre, Platon'un görüşünün, Aristoteles'in görüşlerinden farkı nedir?

- A) İdeaların varlığını kabul etmemesi
B) İdeaların bu evrenin sınırları içinde olması
C) İdeaları varlıktan bağımsız düşünmesi
D) Evrenin gerçeklikten uzak olması
E) İdeaların maddi özden bağımsız olmaması

6. Herakleitos'a göre, varlığın oluşuna karşıt güçlerin çatışması ve bu çatışma sonunda ortaya çıkan uzlaşma neden olur. Eğer bu çatışma olmasaydı evrende nesneler de olmazdı. Örneğin; yaşam, dişi ile erkekten gelir; otun yok olması, koyunun yaşamasını sağlar. Varlık; canlı-cansız, iyi-kötü gibi karşıtların çatışmasının bir sonucudur.

Herakleitos'un bu görüşlerinin dayandığı varsayım, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık, düşünceden ibarettir.
B) Madde varlığın özünü oluşturur.
C) Evren, birbirine zıt öğelerin birleşimidir.
D) Varlığın özü bilinemez.
E) Bilinç, görünen nesnedeki gerçek varlığı kavrar.

7. Varlık hakkında yapılan ilk çalışmalar, görünen ile gerçek arasındaki ayrımın yapılması ile başlamıştır. Doğa filozofları görünenlerin karmaşıklığının gerisinde temel ve düzenli bir yapının var olduğuna inanmışlar, varlığa ilişkin açıklamanın yine varlığın içinde aranması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Başka bir deyişle doğada gözlenen çokluğun ancak her şeyin kendisinden oluştuğu bir birliğe indirgendiği zaman anlaşılır hale geleceğini ve açıklanabileceğini savunmuşlardır.

Buna göre, doğa filozoflarının görüşleri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlıkla ilgili önceki açıklamaları eleştirmişlerdir.
B) Varlığı oluşturan ilk nedene ulaşmaya çalışmışlardır.
C) Varlığı açıklamada mitolojik kaynaklardan yararlanmışlardır.
D) Evreni bütün olarak değil, parçalayarak ele almışlardır.
E) Varlıkta sürekli bir değişimin olduğunu savunmuşlardır.

8. Descartes'a göre, doğa mekanik olarak işleyen bir makina gibidir. Bunun yanında maddedeki ilk hareketi idea verir. Madde sadece doğa yasalarına göre bir yerden bir başka yere aktarılır. Dolayısıyla varlık hem evrenin somut olarak var olmasına hem de ideaların harekete geçirdiği gücünün varlığına bağlıdır.

Parçaya göre, Descartes'ın "varlığın ne olduğu" sorusuna verdiği cevap aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık oluşturm.
B) Varlık ideadır.
C) Varlık maddedir.
D) Varlık hem madde hem ideadır.
E) Varlık fenomendir.

9. "Bir miktar balçıktan, kendiliğinden bir heykel oluşabilir mi? Kuşkusuz oluşamaz. Balçığın heykel olabilmesi için nasıl bir heykelci gerekiyorsa, düzenli bir evrenin oluşması için de bu evreni bir plana göre hareket ettiren bilinçli ve etkin bir gücün olması gerekir.

Anaxagoras'ın bu düşünceleri, aşağıdakilerden hangisini destekler?

- A) Evrendeki tüm olaylar nedensellik ilkesine bağlı olarak mekanik bir biçimde oluşur.
B) Evrendeki tüm nesneler ve olaylar belli bir amaca göre etkin bir güç tarafından meydana getirilmiştir.
C) Evrenin meydana geliş ancak maddesel bir nedenle açıklanabilir.
D) Düşünceden bağımsız bir nesneler dünyasından söz edilemez.
E) Evrenin oluşumu ve alın yazısı hiçbir zaman bilinemez.

10. Doğada bir sistem olmasaydı dünyamız sadece bir kaos halini alırdı. Böyle bir durumda eylemlerimizin sonuçlarını önceden doğru tahmin etmenin bir yolu olamazdı. Sözgelimi futbol topları onlara vurduğumuz zaman ara sıra ayağımızdan uzaklaşıp, bazen de ayağımıza yapışsaydı bu takdirde topa vurmaya kalkıştığımız zaman ne olacağını bilemezdik. Bu düzen yokluğu, hayatın kendisini imkansız hale getirirdi.

Bu parçadan hareketle, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Evrene hakim olan bir düzenin var olduğuna
B) Evrendeki düzen sayesinde karmaşadan kurtulduğumuza
C) Evrendeki düzenin hayatımızı kolaylaştırdığına
D) Evrendeki düzenin tesadüflerin eseri olduğuna
E) Evrendeki düzen sayesinde davranışlarımızın sonuçlarının tahmin edilebildiğine

1. Husserl'in: "Varlık zihnimizin olanakları çerçevesinde var olur." sözü, aşağıdakilerden hangisi ile paralellik gösterir?

- A) Gerçek varlık bilime konu olandır.
B) Varlık düşüncenin bir ürünüdür.
C) Tüm var olanların ilk nedeni maddedir.
D) Metafiziksel varlıkların bilinmesi zihne bağlıdır.
E) Varlık, sürekli bir değişim ve gelişim sonucunda ortaya çıkmıştır.

2. Ruhun özü ve niteliği düşünme, maddenin ise yer kaplamadır. Ruh ve madde birbirinden özce ayrı olan, birbiriyle uzlaşmayan ve birbirinden etkilenmeyen iki ayrı cevherdir.

Parçaya göre, varlığın oluşumuyla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Varlık bir düşüncedir.
B) Varlık bir maddedir.
C) Varlık hem madde hem düşüncedir.
D) Varlık bir oluşturm.
E) Varlık bir fenomendir.

3. "Evrende, yaşayan da ölen de, uyuyan da uyanık olan da, genç de yaşlı da aynı şeydir; her biri yer değiştirir ve öteki olur."

Herakleitos'un bu görüşüne dayanarak, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Evrendeki oluşum ruhsal bir nitelik taşır.
B) Evren, içinde karşıtları barındıran bir birliktir.
C) Var oluş değişimden ibarettir.
D) Evren, hiç bitmeyen ve sürekli akan bir süreçtir.
E) Evrende sürekli bir değişim vardır.

4. Herakleitos'a göre, ateşten önce su, sonra toprak meydana gelir; bundan sonra akış tersine dönerek topraktan su, sudan da ateş oluşur. Bu oluşum düzenli ve sürekli olarak tekrarlanır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Varlığın özünde su ve toprak vardır.
B) Kainattaki düzeni sağlayan güç tek bir maddede indirgenemez.
C) Varlık dünyasında egemen olan şey değişimdir.
D) Kainatta, değişimin getirdiği bir kaos hakimdir.
E) Varlıkta görülen değişim sadece görünüşten ibarettir.

5. "Evrenin özü belirli ölçüler içinde yanan, belirli ölçüler içinde sönen bir ateştir."

Herakleitos'un bu sözü, aşağıdakilerden hangisi hakkında bilgi vermektedir?

- A) Varlığın ne olduğu
B) Varlığa ilişkin bilginin kaynağı
C) Somut ve soyut varlık arasındaki ilişki
D) Yaşama ait mutluluğun kaynağı
E) Varlığın evren içindeki işlevi

6. Devamlı bir değişim içinde olduğunuzun farkında mısınız? Bu cümleyi okumadan önceki sizle, okuduktan sonraki siz arasındaki fark olduğunun bilincinde misiniz? Değişimin, gözle fark edilmesine olanak tanımayan saniyeler içinde bile yakamızı bırakmadığını biliyor musunuz? Hayatın gerçeği aslında budur. Değişim vardı ve o hep var olacaktır.

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Hayat sürüp giden bir oluştan ibarettir.
B) Değişim hayatın önemli bir gerçeğidir.
C) Değişimin sadece görüntüsü vardır.
D) Zamanın her anında değişim vardır.
E) Değişim her an gerçekleşen bir olgudur.

7. "Benim dışındaki varlık alemini var kabul ediyorum. Çünkü, görüyor, duyuyor ve varlığa dokunabiliyorum. Oysa, rüya görürken de bunları yapabiliyorum. Peki ya hep rüya görüyorsam, bu rüyadan bir gün uyanıp yaşadıklarımın hepsinin beynimde oluşan algılardan başka bir şey olmadığını anlarsam..."

Bu görüşleri savunan bir düşünür, aşağıdaki-lerden hangisini sorgulamaktadır?

- A) Bilginin yaşamdaki işlevini
B) Varlığın gerçekten var olup olmadığını
C) Sezginin gerçekliğe ulaşmadaki rolünü
D) Varlığın değişim içinde olduğunu
E) Varlığın ilk ana maddesini

8. "Varlık, nesnelerin zihindeki yansımalarından başka bir şey değildir."

Bu görüş, aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Varlık oluşur.
B) Evrendeki zıtlıklar varlığın kaynağıdır.
C) Varlık algıların ürünüdür.
D) Varlık maddi süreçlerin sonucu oluşur.
E) Evrende değişmez ve kavranabilir bir düzen vardır.

9. Demokritos'a göre; "Varlık atomlardan (kendisinden daha küçük bir parçaya bölünemeyen varlıklar) meydana gelmiştir. Bunlar birbirlerinden farksızdırlar ve sonsuz sayıdadırlar. Birleşerek ve ayrılarak nesneler ve canlılar dünyasını oluştururlar."

Bu parçaya göre, Demokritos'un varlık görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık ideadır. B) Varlık oluşur.
C) Varlık fenomendir. D) Varlık maddedir.
E) Varlık madde ve düşüncedir.

10. Dünyada gördüğümüz bireyler birbirinden farklıdır. Birbirinden farklı olan insanlar önce var olurlar ve daha sonra kendilerine ait rolleri oynayıp bu dünyadan giderler. Fakat şurası unutulmamalıdır ki, bireyler ne kadar farklı olursa olsunlar ortak öz, insan ideasıdır.

Bu görüş, aşağıdaki yargılardan hangisini doğrular?

- A) Bütün varlıkların oluştuğu tek bir kaynak yoktur.
B) İnsanlar görünüşte farklı olduğu gibi özde de farklıdır.
C) İdealar, dış dünyadaki varlıkların kendilerinden pay aldığı ortak özdür.
D) İdealar; varlık, yokluk, aynılık, farklılık gibi tümel kavramlar olarak ortaya çıkar.
E) Duyusal dünya, doğal varlıklarla insan tarafından üretilmiş olan yapay nesnelerden meydana gelir.

11. Herakleitos'a göre, varlığın oluşuna karşıt güçlerin çatışması ve bu çatışma sonucunda ortaya çıkan uzlaşma neden olur. Eğer bu çatışma olmasaydı evrende nesneler de olmazdı. Hayat karşıtların çatışmasının bir sonucudur. Evrende her şey su gibi akar. İnsan bir nehirde ancak bir kez yıkanabilir. Değişmeyen tek şey değişmenin kendisidir.

Herakleitos'un bu görüşlerinin dayandığı varsayım, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık yoktur.
B) Varlık maddedir.
C) Varlık oluşur.
D) Varlık düşünceden ibarettir.
E) Varlık görünen nesnedeki bilinçle kavranandır.

1. Elealılar, varlığın her şey olduğunu, değişikliğin görünüşten ibaret olduğunu savunmuşlardır. Elealılardan Parmenides, bölünmez ve değişmez tek varlık bulunduğunu söyler. Ona göre çevremizde gözlediğimiz değişme, bir kuruntudan ibarettir. Bizler bu değişiklikleri duyularımızla algılarız; oysa duyular aldatıcıdır. Tek ve değişmez varlık duyularla algılanamaz, ona sadece akılla ulaşılabilir.

Parçaya dayanarak aşağıdaki bilgilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Duyu organları yanıltıcıdır.
B) Gerçek ancak akılla kavranabilir.
C) Gerçeğin bilgisine duyu organlarıyla ulaşılabilir.
D) Varlık tek ve bölünmez bir bütünden ibarettir.
E) Varlığın kesin bilgisine ulaşmak olanaksızdır.

2. Bilim, varlık hakkındaki bilgisini, deneysel ya da bilimsel bir yöntemle kazanır. Buna göre, bilim adamı gözlemlenebilir olan varlık hakkında, yine deney yoluyla doğrulanabilir olan önermelere ve kuramlara ulaşır. Oysa felsefe, varlığın bilgisine ulaşırken bilimsel yöntemle gerek duymaz. Bu bilgiye yalnızca akıl ve düşünce yoluyla ulaşır.

Parçada üzerinde durulan temel konu, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Bilimin nesnelliği
B) Felsefe ile bilimin benzerliği
C) Bilime göre varlığın tanımı
D) Varlık felsefesinin kapsamı
E) Bilim ile felsefenin varlığa yaklaşım tarzı

3. Felsefe varlığın özünü, var olup olmadığını her yönüyle ve derinlemesine ele alıp, tümel bir açıklama yapma çabasıdır.

Parçada, felsefenin varlığı ele alışı ile ilgili hangi özellik üzerinde durulmuştur?

- A) Varlığı ayrıntılı ve bütün olarak ele alması
B) Sistemli ve tutarlı bilgilere dayanması
C) Kişisel özelliklerden bağımsız bir alan olması
D) Geleceğe yönelik yargılarda bulunması
E) Felsefe ile arasında konu farkının olmaması

4. Herakleitos, varlığın ana maddesi olarak "ateş"i kabul etmiş ve her şeyin ateş gibi değişken, hareketli olduğunu savunarak, bu yaklaşımını "her şey akar" sözüyle ifade etmiştir. Buna karşılık Herakleitos'un çağdaşı olan Parmenides ise evrenin kaynağı olarak "bir olanı" savunmuştur. "Bir olan" ise değişmez ve hareket etmez. Dolayısıyla duyu ve deney aracılığı ile algılanan dış dünyadaki değişiklik ve hareket ise sadece bir yanılsamadan ibarettir.

Parçaya göre filozoflar ile ilgili, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Aynı konuda zıt görüşleri savunmuşlardır.
B) Aynı düşünce birikiminden beslenmişlerdir.
C) Yaşadığı çağın düşüncelerini etkilemişlerdir.
D) Farklı yollardan aynı sonuca ulaşmışlardır.
E) Bilimin gelişmesiyle felsefi tartışmalara son vermişlerdir.

5. Yeryüzünde insanın duyularıyla algıladığı varlıklar gerçek varlıklar değildir. Buradaki varlıklar gerçekler dünyasının bir yansımasıdır. Bu nedenle insan varlıkların aslını duyularla değil, ancak düşünceyle kavrayabilir.

Parçadan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Gerçek, duyuların ötesindedir.
B) Gerçek hiçbir şekilde bilinemez.
C) Varlıkların aslı bu dünyada değildir.
D) Gerçek bilgiye ancak düşünceyle ulaşılabilir.
E) Duyu organlarıyla alınan bilgiler gerçek değildir.

6. Herakleitos, filozofların doğada süreklilik, değişmezlik ve kalıcılık aradıkları için yanılmış olduklarını söyler. Doğada durağanlıktan söz edilemez. Doğada var olan, yaşayan her şey bir başka şeyin ölümünden ya da yıkımından dolayı vardır. Ona göre doğada sükûnet ve barış yoktur.

Paragrafa göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Evrende değişmeyen tek şey, değişimdir.
B) Evren, sürekli bir akış içindedir.
C) Evrendeki değişme, yasadışı ve gelişigüzel değildir.
D) Evrendeki mutlak değişme, bir kanundur.
E) Evrendeki her varlık, atomların farklı biçimler almasıyla oluşur.

7. Herakleitos'a göre varlık, düzenli bir şekilde yanıp sönen ateşten başka bir şey değildir. Bu yanıp sönmüş düzenli ve sürekli olarak dönüşümünü sürdürür. Başlangıcı ve sonu yoktur. Hayat bir oluş halindedir. Bütün varlıklar böyle bir süreci sonsuza kadar yaşar ve sonuçta tekrar ana kaynağına dönerler.

Herakleitos'un varlık anlayışı için, aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Var olan her şeyin kaynağı ateştir, her şey sonuçta ateşe dönecektir.
B) Evren gibi insanın kendisi de bedeni ve ruhuyla sürekli bir değişim halindedir.
C) Evrende bütün zıtların içinde eriyip yok olduğu birlik ateştir.
D) Varlığın temelini oluşturan madde, devamlı hareket ve değişim halindedir.
E) Varlık, Tanrısal bir gücün evrene düzen vermesiyle oluşmuştur.

8. - Demokritos'a göre; duyum, düşünce, hatırlama gibi maddi olmadığını sandığımız olaylar, atomların birbirleri üzerindeki etkilerinden meydana gelmiştir.
- Hobbes'a göre; dünya mekanik hareket kanunları tarafından yönetilen cisimlerin bir bütündür.

Bu düşünceler aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Varlıkta sürekli bir değişim ve oluş vardır.
B) Varlık maddeden meydana gelmiştir.
C) Var olan bütün varlıklar ruhsal bir nitelik taşır.
D) Varlıklar insan zihni tarafından oluşturulur.
E) Varlıkta birbirinden yapı ve öz bakımından farklı iki yön vardır.

1. - Herakleitos'a göre, evren devamlı akan bir süreci, başlangıcı ve sonu olmayan bir değişimdir. Evrende her şey akar ve kalıcı şeyler yoktur. Kalıcı şeyler varmış kanısına kapılmamızın nedeni değişimin belirli bir kurala göre olmasıdır.
- Whitehead'a göre, doğa, canlıdır ve sürekli değişim göstererek var olur. Bu değişim içerisinde her şey varlığını bir başkasına borçludur.

Bu iki düşünürün varlık anlayışı için, aşağıdaki yargılardan hangisi söylenebilir?

- A) Varlık kaynağını Tanrısal özden alır.
B) Maddenin dışında varlıklardan söz edilemez.
C) Varlık sürekli oluş içerisinde.
D) Varlık hem madde hem de düşünce olarak vardır.
E) Varlıklar insanın algılayabildikleriyle sınırlıdır.

2. İyonya düşünürlerinin doğayı gözlemlemeleriyle başlayan ilkçağ doğa felsefesi Miletli filozofların sorduğu; varlığın ana maddesinin (arkhe) ne olduğu ile devam etmiş, fakat bu tartışmalarla bir sonuçta ulaşılamayınca varlık sorunu terk edilerek, insan konusu ele alınmıştır. Fakat terk edilen bu konu yüzyıllarca, filozofların aklını kurcalamaya devam etmiştir. XVII. ve XVIII. yüzyılda Descartes, Spinoza, Leibniz gibi düşünürler; varlığın temelinde değişmeyen, mutlak varlığın ne olduğunu araştırıp tartışmaya devam etmişlerdir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Felsefede tartışılan bazı konular zamanla terk edilmiştir.
B) Filozofların cevaplayamadığı soruları bilim ele almıştır.
C) Felsefenin temel soruları her zaman merak edilmiştir.
D) Felsefe, tarihi süreç içinde faydalı bilgilere yönelmiştir.
E) Günümüzdeki bilimsel çalışmalar varlık sorunu çözümlenmiştir.

3. Varlık felsefesinde varlığın ne olduğu sorusuna:
● Materyalistler; eni, boyu, derinliği olan madde-
dir.
● İdealistler; düşüncede var olan gerçektir.
● Panteistler; Tanrı'dır şeklinde cevaplamışlardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlık felsefesinin inceleme alanı çok geniştir.
B) Felsefede benzer sorulara farklı çözümler üretilmiştir.
C) Filozofların dile getirdikleri çözümler evrenseldir.
D) Her felsefi sistem ortaya çıktığı dönemin koşullarını yansıtır.
E) Varlığın ne olduğuna dair verilen cevaplar benzerlik gösterir.

4. Eski Yunan filozofları, felsefede ilk temel soru olarak varlığı oluşturan ana maddenin ne olduğunu sormuşlardır. Thales su, Anaksimandros sınırsız, sonsuzluk anlamına gelen apeiron, Anaximenes sıcak nefes, Herakleitos ateş, Empedokles ateş, hava, su ve toprak, Demokritos atomlar olduğunu savunmuştur.

Parçada varlık felsefesi ile ilgili hangi soruya cevap aranmıştır?

- A) Varlık değişken midir?
B) Varlık bir midir, çok mudur?
C) Evrende düzen var mıdır?
D) Varlığın özü nedir?
E) Evren sonlu mu, sonsuz mudur?

5. "Tanrı hiç bir zaman zar atmaz."

Bu düşünce ile çelişen görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evrendeki sebep - sonuç ilişkisine dayalı bir düzen vardır.
B) Evrende meydana gelen her olayın bir nedeni bulunur.
C) Evrendeki olayları herhangi bir sistematığa bağlamak olanaksızdır.
D) Meydana gelen her olayın belirli nedenleri vardır.
E) Her şey belli bir amaç doğrultusunda gerçekleşir.

6. Madde ve güç bütün varlıkların esasını oluşturur. Evren var oluşunu, mekanik yasalara boyun eğmeye borçludur. Evrendeki bu düzenlilik hiç bir doğa ötesi ve idealist açıklamalara imkân tanımaz.

Bu görüşler aşağıdaki akımlardan hangisine aittir?

- A) Rasyonalizm B) Materyalizm C) İdealizm
D) Kritisizm E) Entüisyonizm

7. Aristoteles'in madde-form öğretisine göre, form, maddede potansiyel olarak vardır. Bu potansiyel, etkin bir güç sayesinde ortaya çıkar. Örneğin, mermerin içinde, heykel olma gücü potansiyel olarak vardır. Ne zaman sanatçı, mermeri alıp ona heykel biçimi verirse, mermerden heykel denilen varlık ortaya çıkar. İşte varlıktaki değişim ve hareket, potansiyelin açığa çıkması olarak adlandırılmaktadır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Tüm varlıklar, maddenin, form tarafından şekillenmesiyle oluşur.
B) Varlık, içinde taşıdığı formu gerçekleştirmeye çalışır.
C) Form, varlıkların değişim için kullanıldığı bir semboldür.
D) Maddenin içindeki form, bir etkinlik sonucu ortaya çıkar.
E) Madde ve form, birbirleriyle karşıt olarak bulunan varlıklardır.

8. Herakleitos'a göre, varlığın ana maddesi ateştir. Var olan her şey ateşten gelir, yine ona döner. Bu bakımdan ateş, evrende hem karşıtların birliği, hem de bütün karşıtların içinde eridiği birliktir. Herakleitos'a göre, varlık düzenli bir biçimde yanıp sönen bir ateştir. Bu oluşun bir başlangıcı olmadığı gibi bir sonu da yoktur.

Parçada varlığın ne olduğu sorusuna verilen cevap aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlık ideadır.
B) Varlık maddeden oluşur.
C) Varlık oluşur.
D) Varlık düşünce ve maddeden oluşur.
E) Varlık sadece düşünceden oluşur.

9. Evrenin yapısı maddedir. Madde, bilincin dışında ve bilinçten bağımsız bir gerçeklik olarak vardır. Maddenin var oluş biçimi de harekettir. Hareket olmadan madde, madde olmadan da hareket düşünülemez. Evren olmuş bitmiş bir şey değil, hareketli biçimde ilerleyen bir süreçtir.

Bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Evrende ilerleyen bir süreç vardır.
B) Evrende bir değişim vardır.
C) Madde, insandan bağımsız olarak vardır.
D) Madde ile hareketin varlıkları birbirine bağlıdır.
E) Evren, gelişme sürecini tamamlamıştır.

10. Zenon, "Akhilleus (Aşil) ile kaplumbağa arasındaki yarış örneğini vererek, Akhilleus'un kendisinden önce yola çıkan kaplumbağaya hiç bir zaman yetişemeyeceğini söyler; çünkü başlangıçta kaplumbağa ile kendi arasındaki mesafeyi koşturmak için geçen zaman içinde, kaplumbağa az da olsa biraz ilerlemiş olacaktır. Bu böyle sonuza kadar gider." der.

Zenon'un yukarıdaki örneğine göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Hareket varlığın çeşitli hallerdeki sabit oluşudur.
B) Var olmak algılanmış olmaktan ibarettir.
C) Hayat sürekli mücadeleden oluşur.
D) İnsan, yaşamı boyunca mücadeleden kaçınmalıdır.
E) Evrende güçlü olan yarış kazanır.

11. Bilimlerin araştırma alanının dışında kalan öyle problemler vardır ki, bu problemleri inceleyecek ayrı bir disipline ihtiyaç duyulmuştur; işte bu disiplin, metafiziktir. İnsan yeryüzüne nasıl gelmiştir? Evren nasıl oluşmuştur? İnsan hayatının anlamı nedir? Ölümünden sonra bir hayat var mıdır? gibi insan aklının ne tamamen çözebildiği ne de yadsıyabildiği soruların cevaplarını aramak bu disiplinin konusudur.

Bu parçaya göre, aşağıdakilerden hangisi metafiziğin incelediği konulardan biri olamaz?

- A) Varlığın genel prensiplerini araştırma
B) Ruhun varlığı ve ölümsüzlüğü inceleme
C) Evrenin sonlu olup olmadığını sorgulama
D) İnsan davranışlarını açıklama
E) Tanrının var olup olmadığını sorgulama

1. Aşağıdakilerden hangisi ontolojinin ilgilendiği problemlerden biri değildir?

- A) Varlık var mıdır?
B) Varlık nedir?
C) Hareket, oluş bir varlık mıdır?
D) Sanat, doğanın bir taklidi midir?
E) Zihinsel varlıkların varlığından söz edilebilir mi?

2. Evrendeki her varlıkta bir düzen görülür. Bu düzen belirli bir amaca hizmet eder. Bir yerde düzen ve o düzendeki amaç kendiliğinden ortaya çıkmaz. O halde evren ve içindeki varlıklara düzen veren; bilgi, irade ve güç sahibi bir varlık olması gerekir.

Bu parçaya göre, düşünürün amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlıklar hakkındaki görüşlerin farklılığını belirtme
B) Düzensizliğin evrende ortaya çıkarabileceği felaketleri gösterme
C) Evrene düzen veren bir varlığın bulunduğunu kanıtlama
D) Dinin toplum hayatındaki önemine dikkat çekme
E) Varlığın özüne ilişkin bilgiye ulaşmanın zorluğunu ifade etme

3. Materyalist düşünürlerin varlık tanımı fiziğin tanımladığı madde tanımına paraleldir. Materyalist düşünürler idealistlerin zıddına varlık denince yalnızca bilime konu olabilecek, somut, uzayda yer kaplayan maddeyi kabul etmektedir. Bu düşünürlere göre, maddenin ve somut olanın dışında hiçbir öz, form, ruh düşünülemez. Bizim madde dışı saydığımız tüm varlık, eylem, durum ya da kavramlar aslında maddenin bir başka durumu ya da özelliğidir. Akıl insan beyninin bir fonksiyonu, iyilik insanın gösterdiği bir davranış, güzellik ise maddenin bir durumudur ve hepsi de bu tanımla açıklanabilir.

Bu paragraftan materyalizmle ilgili hangi yargıya ulaşılamaz?

- A) İdealizmle temelden kaynaklanan bir karşıtlığa sahiptir.
B) Varlığı yalnızca somut madde olarak kabul eder.
C) Yalnızca bilimin inceleyebileceği maddeleri varlık olarak belirtir.
D) Varlığı açıklamada metafizik güçlerden de faydalanır.
E) Varlık anlayışı bazı bilim dallarıyla paralellik gösterir.

4. - Demokritos'a göre evren, atomların çarpışmaları ve birbiri üzerine yaptıkları basınçlar ile oluşmuştur. Bu oluşta ise kesin bir zorunluluk hakimdir.
- Hobbes'a göre varlık, cisimlerden oluşur. Ona göre doğal cisimler, yapay cisimler, ahlâki ve toplumsal cisimler vardır.

Yukarıdaki bilgilere göre, Demokritos ve Hobbes'ın varlık anlayışlarının ortak yönü, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Varlığın ana maddesini metafizik kavramlarla açıklamaları
B) Varlığın sürekli bir oluştan ibaret olduğunu belirtmeleri
C) Varlığın maddeden oluştuğu görüşünü benimsemeleri
D) İdealizmi savunan varlık anlayışını ön plana çıkarmaları
E) Varlığın ancak görünüşten ibaret olduğunu kabul etmeleri

5. Filozof varlık hakkındaki görüşünü, kendisine özgü bir bilgi sistemi halinde ortaya koyar. Yani, filozof mevcut bilgileriyle varlığı, kendine özgü olarak açıklamak ister.

Bu parçada, filozofun varlığa yaklaşımıyla ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Öznel olması
B) Maddecî bir yaklaşım sergilemesi
C) Sezgilerini kullanması
D) İdeal olanı belirtmesi
E) Akılcı bir tavır sergilemesi

6. Herakleitos'a göre evren, bir yandan sürüp giden bir oluş, öbür yandan da karşıt şeylerin sonu gelmez bir savaşı olarak görünür. Karşıtlar, arasındaki savaş olmasaydı evrende varlıklar da olmazdı. Çünkü varlık, karşıtlar arasındaki savaşın uzlaştırılmasıyla meydana gelen uyum nedeniyle ortaya çıkmıştır.

Bu parçada, varlık felsefesi ile ilgili hangi kavram açıklanmıştır?

- A) Oluş B) Fenomen C) Madde
D) İdea E) Töz

7. İlkçağ doğa felsefesinde;

- Thales, yeryüzü ve gökyüzündeki her şeyin sudan türediğini,
- Herakleitos, evrenin ana maddesinin ateş olduğunu,
- Demokritos, evrenin ana maddesinin atomlar olduğunu ileri sürmüştür.

Buna göre, ilkçağ doğa filozofları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Varlığın özü nedir? sorusuna yanıt aramışlardır.
- B) Evreni daha önceki düşünürlerden farklı tanımlamışlardır.
- C) Tabiattaki değişimin varlığı meydana getirdiğini savunmuşlardır.
- D) İçinde bulundukları toplum evrenin yapısını açıklamalarını güçleştirmiştir.
- E) Varlık hakkındaki görüşleriyle bilimin gelişmesine kaynaklık etmişlerdir.

8. Evren, bilimlerin kaynağı, yazılış nedeni ve hareket noktasıdır. Bilim adamı önce doğadaki olayları gözlemler sonra gözlemlerini deneyle kontrol eder. Eğer kesin sonuca ulaşırsa bilimsel gerçeğe ulaşır. Bu sebeple bilimsel gerçeğe ulaşmak; evren, olaylar ve bilim adamı arasındaki birlikteliğe bağlıdır. Bunlardan biri olmazsa zincir anlamsızlaşır.

Yukarıdaki parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) İnsan evrenin yorumcusudur.
- B) Deney ve gözlemlerle ispatlanmayan bilgi bilimsel değildir.
- C) Varsayımlar vazgeçilmez yasalardır.
- D) Evrenin yorumlanması bilimlerin gelişmesine bağlıdır.
- E) Doğadaki olayları ile insan arasında kurulan ilişki bilimin ilerlemesini sağlar.

9. Felsefeyle bilimin varlığa yaklaşımı farklıdır.

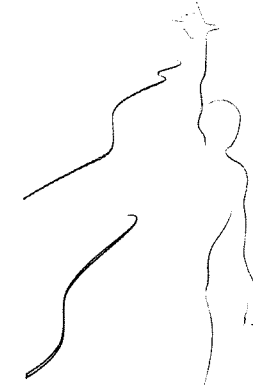
Buna göre, aşağıdakilerden hangisi felsefenin varlığa yaklaşımıyla ilgilidir?

- A) Varlığı bütün olarak ele alma
- B) Varlığı temelde var kabul etme
- C) Sadece sınanabilir varlığı inceleme
- D) Varlığı belli bir yönüyle inceleme
- E) Varlığı sınırlı bir düzeyde sorgulama

10. Thales ile başladığı günden beri felsefenin temel sorusu "Var olan nedir?" olmuştur. Bu varlık sorusu, dün nasıl felsefenin temel sorusu ise bugün de yine böyledir. Felsefe, varlığı araştırırken varlığın anlamını kavramak ister. Bu anlamı da doğruluk, iyi ve güzellik gibi değerlerin oluşturduğuna inanır. Bu değerleri araştırma isteği, insanın özünde bulunur. İnsan yalnız var olmanın ve hayatın anlamını sormakla yetinmez, varlık hakkındaki bilgimizin ve bilimin de anlam ve değerini sorar.

Buna göre geçmişten günümüze varlık probleminin araştırılması, aşağıdakilerden hangisiyle açıklanamaz?

- A) Varlığın hem düşüncede hem de maddede oluşması
- B) Varlık probleminin felsefenin temel sorusu olması
- C) Felsefenin varlığın anlamını kavramak istemesi
- D) İnsandaki merak duygusunun araştırma isteği oluşturması
- E) Birtakım değerlerin varlığın anlamını oluşturması

BÖLÜM 5

AHLAK FELSEFESİ

A-AHLAK FELSEFESİNİN KONUSU

Ahlak felsefesi Yunanca ethike, etos (töre, ahlak) kelimesinden türetilmiştir. Ahlak felsefesinin konusu, insanın kişisel ya da toplumsal yaşamdaki eylemleri ve bu eylemlerin dayandığı temel ilkelerdir. Ahlak felsefesi insanların toplumsal ve kişisel yaşamdaki ahlaki davranışlarına ilişkin problemleri inceler, insan davranışlarını değerlendirir.

Ahlak genel anlamıyla, insanların bir toplum içinde uyumlu yaşamaları için kendilerine göre belirledikleri ilkelerin tümüdür. Bu anlamıyla ahlak, felsefeden bağımsız olarak, her toplumda belli derecelerde var olan davranış kurallarıdır.

Ahlak felsefesi, tek tek ahlaktan veya genel ahlaktan farklı olarak ahlaki, felsefi açıdan inceleyen ve açıklayan bir düşünce biçimidir. Ahlakın ne olduğunu, ahlaki davranışın nasıl oluştuğunu, insan davranışlarının dayandıkları temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenlerini inceler.

B- AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Ahlak felsefesi, ahlaki eylemleri araştırırken bunu kendine özgü kavramlarla yapar. Ahlak felsefesini anlamamanın en iyi yolu, onun temel kavramlarının ne olduğunu bilmektir.

1-İyi ve Kötü:

İyi; insanın insan olma değerlerine ve yaşadığı topluma yararlı ve değerli olandır. Kötü ise iyinin karşıtıdır. Yani değerli olmayandır. İyilik, tamlığı ve mükemmelliği içerirken, kötülük eksikliği ve noksanlığı içermektedir.

2-Özgürlük:

Hiçbir dış etki olmadan insanın kendi akıl ve iradesi ile yapacağı davranışı belirlemesidir. Ahlaki özgürlük ise, öznenin kendi koyduğu kurallara göre, kendi iradesiyle bu kurallara uyarak davranışta bulunmasıdır.

3-Sorumluluk:

İradenin özgür eylem kararından sonra doğacak sonuçları kabul etmesidir. Bir davranıştan sorumlu olmak için öncelikle insanın akıl sahibi olması ve bu davranışı kendi özgür iradesiyle yapması gerekir.

4-Vicdan:

İnsanın bir birey olarak eylemleri üzerinde yargıda bulunmasını gerçekleştiren ve eylemlerindeki iyi ve kötü değerleri anlamasını sağlayan gücüne vicdan denir. Vicdan, kişinin eylemleri gerçekleştirme sırasında başvurduğu bir yargılama ve karar verme yetisi olduğuna göre, kişinin içindeki mahkemedir.

5-Erdem:

Erdem, ahlak felsefesinin yücelttiği, övdüğü, arzuladığı ve ön plana çıkardığı değerdir. Örneğin; dürüstlük, doğruluk, adalet, hoşgörü birer erdemdir. Erdem sahibi bir birey bu davranışları bilerek ve inanarak yapar.

6-Ahlaki Karar ve Davranış:

Bireyin kendi özgür iradesiyle, kendi istek ve arzuları doğrultusunda bağlı olduğu ahlak kuralları çerçevesinde bilerek ve isteyerek karar vermesi ve sonra da bu kararı eyleme dönüştürmesidir. Bir davranışın ahlaki olabilmesi için, bilinçli ve özgür iradeyle gerçekleştirilmiş olması gerekir.

7-Ahlak Yasaları:

Bireyin nasıl davranacağını belirleyen kurallar sistemidir. Ahlak yasalarının kaynağı ne olursa olsun bireyi toplumun isteği doğrultusunda yönlendirir. Bireyleri kontrol eden ve bireylere bir amaç veren kurallardır.

8-Mutluluk:

Ahlaki eylemlerin insana sağlayacağı ruh huzurudur. Mutluluğu filozoflar çeşitli şekillerde algılamışlardır. Kinikler için mutluluk; dünya nimetlerinden uzak durarak yaşamaktır. Onlara göre, haz veren her şey

mutluluğun kaynağı olarak görülmüştür. Aristoteles'e göre, en yüksek iyi, mutluluktur. İnsanın mutlu olabilmesi için orta yolu takip etmesi gerekir. Epiküros'a göre, mutluluk, acıdan kaçıştır.

Örnek Olay: Karnı aç olan ve yiyecek bir şeyi bulunmayan birine, doğal eğilimleri hırsızlık yapmasını; akıllı ve ahlak yasası çalmaması gerektiğini söyler. Bu çelişik durum karşısında birey, yiyecek çalma ya da çalmama konusunda kendi iradesiyle bir seçim yapıp ahlaki bir karar verir. Bu karar sonucu bir davranışta bulunur. Eğer hırsızlık yaparsa bu davranışı kötü, yapmazsa iyidir. Bu davranışı iyi ya da kötü olarak değerlendirmek ahlaki yargıdır. Bu kararı verirken, iyi veya kötüyü birbirinden ayıran, kişinin vicdanıdır. Kişinin, verdiği kararın sonucuna katlanması ise sorumluluktur.

C- AHLAK FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

- ⇒ İnsan eylemlerinin bir amacı var mıdır?
- ⇒ Acaba toplumca benimsenen ve bireye yaptırılmak istenen eylem biçimleri gerçekten "iyi" midir?
- ⇒ Bütün insanların benimseyeceği evrensel ahlak yasası var mıdır?
- ⇒ Ahlak yargısını öteki yargılardan ayıran nitelikler nelerdir?
- ⇒ İnsanın doğası ahlaklı olmasına elverişli midir?
- ⇒ İnsan ahlaki eylemde bulunurken özgür müdür?

Ahlak felsefesi bu ve benzer sorulara yanıt arayan bir disiplindir. Şimdi bunların birkaçı üzerinde duracağız.

1) İnsan Ahlaki Eylemlerinde Özgür müdür?

İnsan ahlaki eylemde bulunurken, bunu özgür iradesini kullanarak mı? Yoksa başka etkenlerin etkisi altında mı yapar? Bu konuda iki karşıt anlayış vardır. Özgürlüğü kabul edenler ve özgürlüğü kabul etmeyenler.

İrade Özgürlüğünü Kabul Edenler

Psikolojik Kanıt

Birey bir ahlaki eylemde bulunurken onu önce duygu olarak hisseder ve bu davranışı kendisi istediği için yapar. Örneğin, bir kişiyi sevmek bireyin içinden gelen bir duygudur.

Sosyolojik Kanıt

İnsan toplum içinde yaşar ve toplumsal ilişkiler kurar. Eğer insan özgür olmasaydı sosyal ilişkilerde bulunması imkansızdı.

Ahlaki Kanıt

Ahlaki buyrukların veya kuralların ortaya çıkması insanın karar verme özgürlüğüne dayanmaktadır. İnsan özgür olmasaydı ona buyruklar vermenin anlamı olmazdı.

Hukuki Kanıt

Hukuk kuralları insanın davranışlarının sorumluluğunu taşıdığı ilkesinden hareket eder. Sorumluluk kavramı ise insanın kararlarında özgür olduğu düşüncesine dayanır. Aksi takdirde hukukta ceza kavramının anlamı kalmaz.

İrade Özgürlüğünü Kabul Etmeyenler

Psikolojik Kanıt

İnsan bir davranışı yaparken içinden gelen bir duyguyla hareket eder. Bu duygunun oluşması belli etkenlere bağlıdır; koşullanma, motivasyon, bilinçaltı, dürtü gibi etkenler bu duyguyu belirler. Çoğu kez seçimlerimizin nedenini bilmediğimiz için özgür olduğumuzu düşünürüz. Örneğin; üniversite sınavında bir bölümü seçen öğrenci, onu özgürce seçtiğini düşünür. Ancak biraz daha dikkatlice bakarsa, seçiminde arkadaşlarının, ailesinin telkinlerinin, toplumda o mesleğe karşı saygının, tanıdığı bir öğretmenin fikrinin vb. ne kadar etkili olduğunu fark eder.

Sosyolojik Kanıt

Bütün sosyal kurallar ve karşılıklı antlaşmalar insanın özgür bir varlık olmadığını gösterir. Bir toplumun kuralları bireylerin eylemlerini ve hareketlerini düzenlemek için konur. Bu nedenle sosyal kural ve yasalar insanın kararlarını belirler.

Ahlaki Kanıt

Birey "iyi" ile "kötü" arasında seçim yaparken, o güne kadar ailesi ve toplum tarafından kendisine benimsetilen ahlaki değer yargılarının etkisiyle davranır.

Hukuki Kanıt

Hukuk kuralları kararlarımızın özgürlüğünü değil, bağımlılığını ifade eder. Sorumluluk insanın toplum içindeki eylem ve davranışlarını belirleyen bir bilinciştir.

2-Ahlaki Eylemlerin Bir Amacı Var mıdır?

Ahlaki eylemin amacı mutluluktur:

İlk çağdan günümüze kadar ahlakın amacını mutluluk olarak gören birçok filozof ortaya çıkmıştır. Bütün bu filozofların ortak bir amacı vardır; O da insanın mutlu olma düşüncesidir. Bu yaşam kişisel olduğu gibi toplumsalda olabilir. Sokrates'e göre, bedenimizi değiştirmek bizim elimizde olan bir şey değildir. Biz bu bakımdan bize verilmiş olanla yetinmeliyiz. Fakat karakterimizi geliştirmek, daha iyi bir insan olmaya çalışmak bizim elimizdedir. İşte biz insan olarak var gücümüzle bunun için çalışmalıyız. Sokrates'e göre, hiç kimse bilerek kötülük yapmaz ve bu nedenle iyi, bilgi demektir. İnsan ancak bilgi ile mutluluğa ve iyiye ulaşabilir. Platon da mutluluğu bilgide ve bilgelikte bulur. Platon'a göre, iyi ideası güzel ve hakikatin prensibidir. İyi varlığın temelini oluşturur ve Tanrısal akıl ile aynı şeydir. Aristoteles için mutluluk, akla uygunluktur. Bunun için bilgelik, akıl, doğru görüş ve ölçülü davranmak en yüksek erdemdir. Farabi'ye göre en yüksek iyi ya da erdem bilgidir. Bilgi aklın ürünü olduğuna göre, iyi ile kötü arasında ölçüt yine akıldır.

Ahlaki eylemin amacı fayda sağlamaktır:

Faydacı görüş, mutluluğu toplumsal faydaya bağlayarak açıklar. Demokritos'a göre mutluluk, insanın tutkularına gem vurması ve toplumun çıkarlarını kişisel çıkarlarından üstün tutmasıdır. Yine J.Bentham ve S. Mill'e göre, mutluluk sağlayan yalnız faydadır. Mümkün koşullar altında mümkün olduğu kadar çok mutlu olmak hayatın amacıdır.

Ahlaki eylemin amacı ödevdir:

Ödev ahlakı da, eylemlerimizin bir amacı olduğunu kabul eder. Kant'a göre bütün insanlar için geçerli bir ahlak yasası vardır. Yasaya uygun eylemde bulunmak ödevdir. Böylece Kant ahlaki eylemi, mutluluk, fayda gibi değerlere ulaşmak için bir araç olmaktan çıkarır ve onu ahlakın amacı yapar.

Ahlaki eylemin amacı hazdır:

Hazcılık en yüksek iynin haz olduğunu savunan görüşüdür. Bu anlayışın temsilcilerinden, Aristippos'a göre, yaşamın amacı hazdır ve ahlakın ilkesi de hazdır. Bilge kişi, hazza kendini kaptırmadan hazza sahip olabilen kişidir. Acıdan uzaklaşmak, hazza yaklaşmak yaşamın anlamıdır. Diğer "hedonist" ahlakçı filozof da Epiküros'tur. Ona göre, hayatın amacı mutluluktur. Yaşamın en güçlü kuralı hazzı aramak ve acıdan kaçmaktır. Doğa bize bunu doğrudan göstermiştir. İhtiyaçları sınırsız olan insan kendini eğitebilir, ölçülü olursa hazzı yakalayabilir. Haz en yüksek iyidir. Ancak bu haz duysal olmayıp beden acılardan uzak olması ruhun sükunete kavuşmasıdır.

Ahlaki eylemin amacı özgürlüğe mahkum olmaktır:

İnsan kendi kişiliğini ve benliğini kendisi belirler. İlkın insan, dünyaya gelir, var olur sonra kendini tanımlayıp kendi kendini belirler. Özünü ortaya koyar. Bu yüzden insan, ne olduğundan, nasıl davranması gerektiğinden sorumludur. İnsan hangi koşullar içinde bulunursa bulunsun özgürdür. İnsan kendi yaşamını kendi kararıyla düzenler. Bu görüşü J.P. Sartre savunmuştur.

Ahlaki eylemin amacı üstün insana ulaşmaktır:

Ahlaki eylemin amacı üstün insana ulaşmaktır. Üstün insan için iyi, kendi eşitleri olan asillere eş anlamlıdır. Kötü ise köle ve aşağı olanlardır. İyi insana iktidar sağlayan niteliktir. Bu yaklaşımı ile Nietzsche gücü en yüksek erdem saymaktadır. Zayıflık ise kusurdur. Ona göre yaşamın temelinde güçlü olma isteği var ise eşitlik, toplumsal barış ve çıkarlarda uyum söz konusu olamaz. Nietzsche acıma ve sevgi ahlakını, güçlü insanı yolundan çeviren, onu güçsüz insanlar düzeyine indiren bir tuzak ve bir tür iki yüzlülük olarak görür.

D- EVRENSEL AHLAK YASASI VAR MIDIR?

Ahlaki eylem, her şeyden önce kişinin iradesi ve vicdanı ile ilgilidir. Bu nedenle öznel ve bireyseldir. Ama filozoflar kişinin vicdanının ve iradesinin üstünde ahlak yasasını belirleyen evrensel ahlak yasası var mıdır? Sorusuna çeşitli cevaplar aramışlardır.

1-EVRENSEL AHLAK YASASININ VARLIĞINI REDDEDENLER

Bazı filozoflar evrensel ahlak yasasının varlığına karşı çıkmışlardır. Bunlara göre, kişinin vicdanını bağlayacak hiçbir evrensel değer ve yasa yoktur.

Hazcı "Hedonist" Ahlak Felsefesi

Ahlaki eylemin değeri, eylemin sonucunda oluşan hazdan gelmektedir. Haz temele alınır ve davranışların kişiye vereceği hazla ahlaki olup olmadığı belirlenir. Bu görüşe göre davranışın sonucunda acının az, fakat vereceği hazzın çok olması, davranışın ahlaki olmasını sağlar. Haz veren durum kişiye göre değiştiği için ahlaki değerler ve ahlaki eylemlerde bireye göre farklılık gösterebilir. Bu kuramın temsilcisi Aristippos ve Epikuros'tür.

Faydacı Ahlak Felsefesi

Ahlaki değer, davranışın sonucunda ortaya çıkan fayda ve zarara göre belirlenir. Hayatta en değerli eylem, iyilik ve yarar veren eylemlerdir. Kötülüğe veya zarara neden olan eylemler ahlaki değildir. Faydacı ahlak felsefesine göre, bir davranış, en yüksek sayıda insana en yüksek miktarda verdiği yararlar ahlaki davranış olma özelliği kazanır. Bu ilkeye fayda ilkesi denir. Her ne kadar en çok sayıdaki bireye en çok yararı verme ilkesini temele alıyorsa da evrensel ahlak yasasını ve değerinin olmadığını ileri sürmesi bakımından göreceliği savunur. Temele özneyi yani kişinin kendisini koyduğu için subjektiftir. Bu görüşün temsilcileri, W.James ve J.Dewey'dir.

Egoist "Bencilci" Ahlak Felsefesi

Hazcı ahlak felsefesine benzetmekle birlikte, kişinin benliğini temele alarak yapılan davranışların ahlaki bir değere sahip olduklarını iddia ederler. Diğer bireylerin çıkarlarından öte yalnızca tek kişinin istek ve çıkarlarını değerli gören ilkeyi benimsemişlerdir. Bireyin kendi iyiliğini ilke kabul eden bencilci ahlak felsefesi, evrensel ahlak yasasını kabul etmez. Ahlaki davranış bir yasaya göre kişinin davranışlarından çıkacak kendi iyiliğine göre olacaktır. Öznelliği temele aldığı için objektif bir ahlaki değil subjektif ahlaki savunur. Bu kuramın temel dayanağı bireyin "kendini sevme" ve "kendini koruma" içgüdüdür. Thomas Hobbes en önemli temsilcisidir.

Anarşist Ahlak Felsefesi

Bireyi temele alan anarşist ahlak felsefesi devlet ve yasalar olmadan, insanların daha iyi yaşayabileceğini öne sürer. Devlet ve yasalar insan davranışlarını kısıtladıkları için karşı çıkılması ve yıkılması gereken olgulardır. İnsan kendini yasadışı ve devletsiz bir ortamda daha iyi gerçekleştirebilir. Bu ahlak kuramında, insanlar davranışlarını doğrudan yaparlar. Çünkü, yasa ve düzen yoktur. Ahlak da yıkılması gerekenler arasındadır. Çünkü ahlak, insanları daha kolay yönetmek için uydurulmuş kurallar yığınıdır. En önemli temsilcisi J.Prodhon'dur.

Nihilist Ahlak Felsefesi

Bütün ahlaki değerlere karşı çıkan bir akımdır. Akli değil "irade"yi toplumu değil "bireyi" üstün tutan bir anlayıştır. Ahlak sistemleri insanın zayıflığına dayanan "köle ahlakı"dır. Oysa insan, "kuvet iradesi" ile "bir üstün insan" yaratmalıdır. "Üstün insan"ın ahlak ve değer sistemleri insanın "güçlülüğüne" dayanacaktır. Bu nedenle yapılması gereken şey bu güne kadarki bütün ahlak anlayışını yıkmak, insanı "köle ahlakından kurtarmak ve onun yerine efendi ahlakını ve değerlerini koymak olmalıdır." Bu akımın kurucusu ve temsilcisi Alman filozofu Friedrich Nietzsche'dir.

Özgürlükçü Ahlak Felsefesi

İnsan eylemlerinin özgür olması gerektiğini savunan akımdır. Bütün geleneksel felsefeler; insanı, insanın kültürel varlığını, insanın insan olarak sahip olduğu insan olma "özünü" açıklar. Oysa insanın "özünü", insanın özgür eylemleri ile meydana gelir. Bu nedenle insanın özü, insanın toplumsal, kültürel varlığını değil, tersine insanın yaptığı özgür eylemlerle ortaya koyduğu başarılarıdır. Buna göre, insan eylemlerini, insanın özüne ait "iyi", "kötü" değerleri belirlemez, tersine insanın özgürce yaptığı eylemlerle insan ahlaki değerleri yaratır. Bu yüzden evrensel ahlak yasası yoktur, birey kendi ahlak yasasını belirler. En önemli temsilcisi J.P. Sartre'dir.

2-EVRENSEL AHLAK YASASININ VARLIĞINI KABUL EDENLER

Felsefe tarihinde, evrensel ahlak yasasının var olduğunu kabul eden filozoflara göre, kişiden bağımsız olarak evrensel ahlak yasaları ve değerleri vardır. Çünkü herkes için aynı olan değerler mevcuttur. Fakat bu değerlerin özellikleri konusunda iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Birincisi, ahlak yasasının insanda öznel bir temele dayandığını benimseyen anlayıştır. İkincisi, ahlak yasasının nesnel bir temele dayandığını benimseyen anlayıştır.

a) Evrensel Ahlak Yasasını Subjektif Özelliklerin Belirlediğini İleri Sürenler:

Bu filozoflara göre evrensel ahlak yasası vardır. Ancak bu yasa Tanrı'dan ya da önceden gelen değerlerden kaynaklanmaz. Varlığını, insandan, onun öznel yaşamından alır.

Faydacı Ahlak Kuramı

Bu kuramın kurucuları, J.Bentham ve S.Mill'dir. Ahlak yasasının öznel niteliklerin belirlediğini savunmuşlardır. Onlara göre, insan, doğası gereği acıdan kaçınır, hazzı yönelir ve mutluluğa erişmek ister. Fakat bireyin mutluluğu çevresindeki insanların mutluluğu ile ilgilidir. Çünkü bireyin mutluluğu kendi eylemleriyle değil, bir arada yaşadığı insanların mutluluğuna bağlıdır. Kısaca her eylemimizde, "olabildiğince çok insanın olabildiğince çok mutluluğunu" hedeflersek ahlaklı oluruz. O halde mutluluk yalnız tek insan için değil, herkes için faydalı olan "yasa" olarak kabul edilmelidir.

Sezgici "Entüisyonist" Ahlak Kuramı

Bu kuramın temsilcisi H. Bergson'dur. Ona göre, doğru bilgi gibi doğru eylemin de ölçütü "sezgi" dir. İnsan neyin "iyi" neyin "kötü" olduğuna ancak sezgiyle kavrayabilir. Ben içimden gelen "sezgiye" uyarak hareket edersem "iyi" olanı, "ahlaki" olanı yapmış olurum. Bergson bunu kısaca, "kendi sezgine uy ki hem kendin hem de başkası için iyi olanı yapmış olasan" diye dile getirir. Bu nedenle evrensel ahlak yasası bireyin sezgisine dayanır. Sezgi ahlaki ise, içinde sevgi ve özgürlüğün egemen olduğu açık toplum ahlakıdır. Burada kurallar yerini örneklerle bırakır.

b)Evrensel Ahlak Yasasını Objektif Özelliklerin Belirlediğini İleri Sürenler:

Bu filozoflara göre, evrensel ahlak yasası vardır. Ancak yasa varlığını insandan, onun öznel yaşamından almamaktadır. Bu yasalar insandan bağımsız olarak var olan gerçeklerdir. İnsan bu yasalara uymak zorundadır.

Sokrates

Sokrates'in ahlakla ilgili iki görüşü vardır. Bunlardan birincisi, erdemin bir bilgi olduğu ve öğretilebileceğidir. İkincisi ise, kimsenin bilerek kötülük yapamayacağıdır.

Ahlaki eylemin amacı "mutluluk", kaynağı ise "bilgi"dir. Bilgi insanı doğru eyleme, bilgisizlikte yanlış eyleme götürür. O, insanların ruhlarında saklı halde bulunan bir takım ahlaksal kavramların ve doğruların varlığına inanır. Filozofun görevi bu doğruları "doğurtmak", ortaya çıkarmaktır. O halde ahlaklılık, gerçekte bir doğru bilgi sorunudur. Bu bilgi uygun eğitimle ortaya çıkartılıp kazandırılabilir. Ahlaklılık bir bilgi ise, ahlaksızlıkta bir bilgisizliktir. Bu durumda kimse bilecek ve isteyerek kötülük yapmaz.

Platon

Platon, gerçeklerin var olduğu dünyayı, idealar dünyası; görünüşlerin bulunduğu dünyayı da nesneler dünyası olarak iki ayrı dünya olarak tasarlar. Ahlak yasaları, idealar dünyasında da gerçekten nesnel ve objektif varlığa sahiptir. İyi ideası gibi, diğer erdemler olan bilgelik, adalet, cesaret ve ölçülülük birer ide olarak gerçekten var olan idealardır. Evrensel, tümel, saf ve değişmez gerçeklerdir. İnsan yaşadığı dünyaya bakarak ahlaklı davranışlarda bulunamaz. Çünkü bu dünyada mutlak ahlakı değerler yoktur. Mutlak ahlakı değerler idealar dünyasındadır. Erdem bu dünyaya göre oluşturulamaz. Çünkü benim için erdemli ve değerli olan şey bir başkası için olmayabilir. Bu nedenlerle, erdemlerin ve değerlerin ne olduğunu bu dünyaya bakarak değil de akıl yoluyla ideaları bilmeye çalışarak elde ederiz. Bir eylemin "iyi" ya da "kötü" olması "iyi ideasına" uygun olup olmadığına bağlıdır. Eylemlerimizin ahlakı ilkesi, bütün zamanlar için geçerli olan "iyi" ideasında temelini bulur.

Aristoteles

Aristoteles'e göre en yüksek iyi mutluluktur.

Farabi

Farabiye göre, akıl, bir eylemin "iyi" ya da "kötü" olduğuna karar verebilir. İnsan iradesi seçme gücüne sahiptir. Çünkü seçme, akli düşünmeye dayanır. Böylece insan "iyi"nin bilgisine ulaşabilir.

Kant "Ödev Ahlakı"

Kant'a göre, ahlakı eylemin amacı mutluluk olamaz, çünkü mutluluk değişken ve öznel bir kavramdır. Bu durumda ahlakı eylemin kişilere göre farklılık göstermesine neden olur. Kant herkes için aynı değere sahip ahlak yasasını oluşturmaya çalışmıştır. Buna göre herkes için aynı, değişmeyen "iyi"yi isteme, "iyi niyet" ve "ahlak yasası"dır. Başka deyişle "ödev"dir. Ödev, çıkar duygusunun ötesinde ahlak yasasına yasa saygısıyla bir boyun eğıştır. Bu yasa akıllı olan herkesi yükümlü kılan evrensel bir kuraldır. İnsan otonom bir varlıktır. O kendi yasasını kendisi koyar ve kendi koyduğu yasaya itaat etmesi de onun özgürlüğüdür. O halde Kant'a göre ahlak yasasının kaynağı insandır. İnsanı insan yapan onu diğer varlıklardan ayıran gerçek insani özelliğin akıl olduğunu düşünür. Bu akıl ahlakı olarak insanda kendisini vicdan olarak ortaya koyar.

Ahlakı davranış ödevine uygun olan değil, ödevden dolayı yapılan davranıştır. Yani yapılacak bir davranış herhangi bir şarta ve sonucuna bakmadan yalnızca doğru olduğu için yapılırsa o davranış ahlakıdır. Örneğin, bir mahkemede tanığın doğruları korktuğu için söylemesi ahlakı davranış değildir. Doğruları ödevden dolayı söylerse ahlakı davranışta bulunmuş olur. Ahlakı davranışın temelinde, ne verdiği haz ne de verdiği yarar vardır. Ahlakı davranışta temel ilke niyet ve ödevdir. Ödevler akıllı varlık olmamızdan kaynaklanır. Akıllı varlık olarak bizler kendimize bazı temel ödevler koyar ve bu ödevlere itaat ederiz. Akıl sahibi varlık olarak insan, kendi ahlak yasalarını koyar ve bu yasalara uymak zorunda olduğu için sorumludur. Sorumlu olması onu özgür yapmaktadır.

Kant hazırlar ve faydacılardan farklı olarak ahlaklılığın özünü, yapmış olduğumuz eylemin sonucunda

değil, kişinin taşıdığı niyetinde bulur. Bunu ünlü sözünde şöyle dile getirir: "Evrende hatta evrenin dışında mutlak olarak iyi diye adlandırılacak tek bir şey vardır: O da iyi niyettir." O halde saf iyi niyete dayanan ve ödev duygusundan doğan eylemler, sonuçları ne olursa olsun ahlaksal eylemlerdir.

Kant'ın birinci ahlakı kuralı; "**Her zaman öyle davran ki davranışın ilkesi evrensel kural olarak kabul edilebilsin.**" Yani öyle davranışta bulunmalısın ki bu davranışın her zaman her yerde ve herkes için geçerli olabilecek nitelikte olmalıdır.

Kant'ın ikinci ahlak kuralı; "**İnsanlığı kendinde ve başkalarında bir araç olarak değil de her zaman bir amaç olarak görecektir.**"

Kant'ın üçüncü ahlak kuralı; "**Öyle davran ki iraden, kendisini herkes için geçerli olan kurallar koyan bir yasa koyucu olarak hissetsin.**"

Kant getirdiği ödev ahlakı ile sonucun önemli değil, niyetin önemli olduğunu belirtmiştir.

Spinoza

Spinoza'ya göre, İnsan tutkular ve düşünceler ikilemi içinde yaşar. Ahlakın ödevi düşünce ile tutkuları yenmektir. İnsan özgürlüğe yalnız bilgi ile ulaşabilir. Bilmek, Tanrı'yı bilmek demektir. Tanrı'yı bilmek ise algıladığımız her şeyin Tanrı'nın özünden doğduğunu bilmektir. İnsanın uyacağı ahlak yasası, bilgisini edindiği Tanrı'nın yasasıdır. Yasaya uygun olan "iyi", aykırı olan "kötü"dür.

Mevlana

İnsan bedensel ve toplumsal zevklerle savaş halindedir. Kişinin bu savaşta başarılı olması "kendi kendini tanımaya, giderek Tanrı'yı bilmeye ve sevmeye" götürür. Tanrı ile bütünleşmenin ve savaşı kazanmanın tek yolu "aşk"tır. Aşk yaratılmış her varlığın Tanrı adına sevilmesidir. Evrensel ahlak yasasını oluşturan da sevgidir.

Yunus Emre

Tanrı'nın yarattıklarını sevmeyen, onların haklarına saygı göstermeyen Tanrı'ya ulaşamaz. O'nunla bütünleşemez. Tanrı ile bütünleşmek "yaratılmış her varlığı, özellikle insanı sevmek, iyi sevmemek ise kötüdür." Herkes için geçerli olan yasa, "yüce değeri" iyilik yapmaktır.

Hacı Bektaş Veli

Evrensel ahlak yasasını kabul eden Hacı Bektaş Veli bu yasanın temelini eşitlik, kardeşlik, dayanışma, iyilik, sevgi ve erdeme dayandırır. Temel ilke insan ve Tanrı sevgisidir. Yaratılmış her varlığa sevgiyle yaklaşmak "iyi", sevgisiz yaklaşmak "kötü"dür.

ÖSYS Soruları

1. Dünyada kötülük, çoğu zaman, bilmemekten kaynaklanır. Tek başına iyi niyet, iyiyi istemek bir eylemin iyi sonuç vermesi için yeterli değildir. Sadece iyiyi istemekten yola çıkan bir eylem, eğer bilgiyle aydınlatılmamışsa, kötüyü istemek kadar zarar verebilir.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyiyi istemek, iynin gerçekleşmesi için yeterli olmasa da ahlaki bir görevdir.
- B) Kötü niyetle yapılan bir eylem de yarar sağlayabilir.
- C) Bilgiye dayalı her eylem, iyi niyetle yapılmamış olsa da iyi eylemdir.
- D) İynin gerçekleşmesi için, hem iynin amaçlanması hem de bilgiden yararlanılması gerekir.
- E) İnsanlık değerlerini korumak ve yüceltmek amacıyla yapılan her eylem, iyi eylemdir.

(2002/ÖSS)

2. Vicdan, insanın kendi davranışlarının ahlâkça değerli olup olmadığına karar vermesine yardımcı olan bir hakemdir. Bu yeti sayesinde insan, yapıp ettiklerinin toplumda var olan değerlere uygunluğu açısından yargıya varır.

Bu görüşe göre, vicdan aşağıdakilerden hangisi konusunda yargıya varılmasına yardımcı olur?

- A) Doğal veya doğaüstü olay
- B) Güzel veya çirkin nesne
- C) Doğru veya yanlış bilgi
- D) İyi veya kötü eylem
- E) Basit veya karmaşık görüş

(1999/ÖSS)

3. Bir düşünür, ahlaki değerler doğru ya da yanlış, bireylerin kanılarından bağımsız olarak belirler. Örneğin "Öldürmek kötüdür." yargısı, tıpkı "Üçgenin iç açılarının toplamı 180° dir." yargısı gibi, doğruluğu insanların duygu ve eğilimlerine göre değişmeyen bir yargıdır.

Bu düşünür, ahlak değerlerinde hangi özelliğin bulunduğunu öne sürmektedir?

- A) Erdemli yaşamının bir aracı olma
- B) Tanımlanamaz nitelikte olma
- C) Zamanla değişme
- D) Nesnel olma
- E) İnsanlar arasındaki ilişkileri yönlendirme

(1999/ÖSS)

4. İnsan değerlidir. Çünkü, doğuştan getirdiği potansiyel ona "iyi insan" olabilme olanağı sunar. Yani kişi uygun ortamda yeterli eğitim alarak yetiştiğinde, herhangi bir alanda başarılı olabilir, o alanda yaptıklarıyla insanlığa katkıda bulunabilir.

Bu parçaya göre, insanı "değerli" yapan aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hangi alanda uzmanlaşacağına kendi iradesiyle karar verebilmesi
- B) İyiyle kötüyü ayırt edebilmesi
- C) Uygun koşullar sağlandığında insanlığa hizmet edebilecek yetenekte olması
- D) Özelliklerinin bir kısmını doğuştan getirmiş olması
- E) Her koşulda zorlukların üstesinden gelebilecek potansiyele sahip olması

(2002/ÖSS)

ÖSYS Soruları

5. Bergson, okura vermek istediği her şeyi yayımlamış olduğunu belirterek bundan sonra yazdıkları arasında bulunabilecek her türlü metnin, metin parçasının kendi isteği dışında yayımlanmasını yasaklamıştır. Fakat ölümünden sonra, bu yasak çiğnenmiştir. Bergson'un topluma mal olduğu öne sürülmüş ve bazı konuların açıklığa kavuşabileceği düşünülerek birçok yazısı yayımlanmıştır. Böyle bir tutum haklı görülebilir; ama etik açıdan da bizi rahatsız eder.

Parçada sözü edilen tutumun etik açıdan rahatsız edici olmasının nedeni aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarihi zorunlulukların dikkate alınması
- B) Toplum yararının gözetilmemesi
- C) Bazı konuların açıklığa kavuşturulması
- D) Filozofların topluma mal olmuş kişiler olarak düşünülmesi
- E) Kişi haklarının gözardı edilmesi

(2005/ÖSS)

6. Bir çocuk ağaca çıkmak ister ve siz bunu yasaklarsanız, çok öfkelenir. Oysa, deneyip de tırmanamayacağını kendisi anlarsa, fiziksel olanaksızlığı kabullenir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Özgürlüğün sınırları topluma göre değişir.
- B) Toplumun yararını göz önünde bulundurarak kişisel özgürlükleri sınırlandırmak gerekir.
- C) Amaca ulaşmak isteyen kişi her yolu dener.
- D) Yasalar toplumun örflerine göre hazırlanmalıdır.
- E) Özgürlüğün karşısındaki toplumsal engeller tepkiye neden olur.

(2005/ÖSS)

7. İyiyi isteyen, iynin ne olduğunu bilenden daha güvendedir. Çünkü, ilki hata yapsa da hep hoşgörüyle karşılanır; ikincinin hatalarıysa çoğu kez affedilmez.

İynin ne olduğunu bilen hatalarının hoşgörüyle karşılanmayışı aşağıdakilerden hangisine bağlanabilir?

- A) Hata yapabileceğini kabullenmesine
- B) Vicdanını rahatlatmaya çalışmasına
- C) Yanlış bile bile yapıyor olmasına
- D) Başkalarının sorumluluğunu üstlenmesine
- E) Toplumsal değerleri önemsemesine

(2005/ÖSS)

8. Erdemli insan, yalnızca edremlı olma özelliklerini taşıyıp bunun bilincinde olan insan değildir; eylemleriyle de sahip olduğu erdemleri yansıtılabilmektedir. Çağımızda, erdemler üzerine konuşulup, erdemli olmaya ait bilgiler üretilmesine karşın, insanların eylemleri ve sözleri birbirini tutmamaktadır. Erdemli insan, bilgisi ile yaptığı, düşüncesi ile eylemi arasında boşluk olmayan insandır.

Bu parçada erdemın hangi yönü vurgulanmaktadır?

- A) Gözlemlenebilmesinin çok zor olduğu
- B) Eylem alanına da taşınması gerektiği
- C) Ancak bilgilı kimselerin sahip olabileceği
- D) Sonuncunun kişiye bir başarı olarak dönmesi gerektiği
- E) Mutluluk verdiği ölçüde değerli sayılacağı

(2001/ÖSS)

9. Ahlaki yaşamımızda, sezgisel anlayış en yüksek kavrayışlar için zorunludur. Sadece kurallara mekanik bir biçimde uyma ya da kalıplara öykünme bizi uzağa götürmez. Yaşama sanatı, eski rollerin bir provası değildir.

Bu görüşü benimseyen bir kişinin aşağıdakilerden hangisini reddetmesi beklenir?

- A) Etik yaşamın varlığını
- B) Sezgisel kavrayışların önemini
- C) Yaşama sanatının varlığını
- D) Kuralların zamanla değiştiğini
- E) Evrensel ahlak yasasının varlığını

(2004/ÖSS)

10. Acı çekenlere acımak insanca bir şeydir. Herkese yaraşır acımak ve herkes acımasını bilmelidir. Yarası olanlarla duygu ortaklığı, gerçekten ahlaki bir yaklaşımdır.

Bunları söyleyen kişiye göre, ahlaki eylemin amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğru bilgiye ulaşma
- B) Yarar elde etme
- C) Ödevini yerine getirme
- D) Mutluluğa ulaşma
- E) Başkalarını anlama

(2006/ÖSS)

11. Yaptığımız her eylem dünyamızı şekillendirir. Her eylemimizle, aslında ne istediğimize, dünyanın nasıl bir yer olması gerektiğine ilişkin zihinsel tasarımızı ortaya koyarız. Yaptığımız her eylem, insan olmaya ilişkin bir değeri korur veya o değere zarar verir. Örneğin yoksul birine yardım ederken aslında yaptığımız; "Herkes muhtaç durumdaki kişilere yardım etmelidir." demektir. Bunu dünyanın her yeri ve herkes için her durumda talep ederiz. Tersine, eğer hırsızlık yapıyorsak veya herhangi bir tür hırsızlığa göz yumuyorsak bu; "Hırsızlık yapmak iyi bir şeydir ve dünyanın her hangi bir yerinde, herhangi bir kimse hırsızlık yapabilir." demektir. Bu durumda artık; "Hırsızlık kötüdür." deme olanağımız ortadan kalkar.

Bu parçada savunulan görüş aşağıdakilerden hangisiyle özetlenebilir?

- A) İnsan eylemlerinden sorumludur.
- B) Eylemlerimiz bizi mutluluğa götürmelidir.
- C) Eylemin değeri, bireye sağladığı faydayla ölçülür.
- D) Hukuk kuralları ahlâk kurallarına uygun olmalıdır.
- E) İyi ve kötü, göreceli kavramlar olduğu için bunlar hakkında yargıya varmak güçtür.

(2001/ÖSS)

12. Bir kişi, bir eylemin kendini haksız duruma düşüreceğini bile bile o eylemi yapıyorsa, bu kişi bilinçli olarak haksızdır. Öte yandan haksızlık alışkanlık haline geldiğinde, haksızlıktan kaçınmanın kişinin elinde olmadığı da bir gerçektir. Fakat yine de kişi alışkanlıklarından sorumludur; çünkü o, alışkanlıklarının gerçek yaratıcısıdır. Her ne kadar eylemin yinelenmesi alışkanlığa neden olsa da eylemin dayanağı özgürlüktür.

Bu parçada savunulan görüşün temelindeki düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Alışkanlıklar yaşamı kolaylaştırır.
- B) Toplum bireylere sorumluluklarını hatırlatmalıdır.
- C) Haksız eylemleri yapanlar cezalandırılmalıdır.
- D) Sınırsız özgürlük olumsuzlukların nedenidir.
- E) İnsan, ahlakla ilgili eylemlerinde özgürdür.

(2003/ÖSS)

13. Faydacı ahlak anlayışına göre, en çok sayıda insana en büyük ölçüde mutluluk sağlayan eylem, ahlaki bakımdan doğru eylemdir. Dolayısıyla bir eylemi doğru veya yanlış olarak değerlendirmek için öncelikle o eylemin, ilgili kişilerin tümüne sağladığı hazlara ve getirdiği acılara bakmak gerekir.

Bu parçaya göre, faydacı ahlak anlayışı bir eylemin ahlaki bakımdan doğru olup olmadığını değerlendirirken aşağıdakilerin hangisini ölçüt alır?

- A) Eylemin sonuçlarını
- B) Eylemde bulunan kişilerin niteliklerini
- C) Eylemin hangi koşullarda gerçekleştirildiğini
- D) Toplumun eylemde bulunan kişiye karşı tutumunu
- E) Eylemin hangi amaçla yapıldığını

(2000/ÖSS)

14. Yaptığı iyiliği başkaları duysun diye, kendine daha fazla değer verilsin diye yapan veya doğruluğu dillerde dolaşmak koşuluyla doğru olan adamdan pek hayır gelmez. Oysa sanıyorum Ahmet birçok onurlu iş gördü. Fakat şimdiye kadar bu işleri o kadar gizli tuttu ki onlardan söz etmiyorsa suç benim değildir. Ahmet'i erdemli kılan parlak görünmek isteği değil, parlak işler görmesidir.

Bu parçaya göre, iyi işler yapan birinin erdemli olması aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) İyi olarak anılmasına
- B) Gösteriştan sakınmasına
- C) Vicdanen rahat olmasına
- D) "İyi"yi istemesine
- E) Doğru adam olmasına

(2007/ÖSS)

15. "Jean Paul Sartre, özgürlüğü insanın omzundaki bir yük olarak görmektedir. Çünkü özgürlük, kendisiyle birlikte sorumluluk, suç ve ceza getirmektedir. Ancak Sartre'a göre özgürlük yine de insan soyluluğunun biricik kaynağıdır."

Sartre'ın bu görüşünden yola çıkarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Özgürlük, toplum yaşamına ilişkin konularda kurallarla sınırlandırılır.
- B) Getireceği sonuçları yüklenerek özgürce karar vermek insanı yüceltir.
- C) Sınırsız özgürlük kötüye kullanılabilir.
- D) Bazı davranışların suç sayılıp cezalandırılması, insan özgürlüğünü zedeler.
- E) Sorumluluk duygusu, insanı özgürlüğünü kullanmaktan alıkoyar.

(1982/ÖSS)

16. Stoacı görüşe göre, insan dünya sahnesinde yalnızca bir oyuncudur. Oynayacağı rolü seçemez, oyuna müdahale edemez. Her insanın bu sahne içinde ne yapacağını evrensel akıl belirler. Kişinin kontrol edebileceği tek şey vardır: kendi tavırları ve tutkuları. İnsan kendisine ne rol verilmişse onunla yetinmeli; sahip olamayacağı şeyler için açlık ve kıskançlık duymamalıdır.

Stoacıların bu görüşünün dayandığı temel varsayım aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanlar, davranışlarını başkalarına örnek olacak biçimde düzenlemelidirler.
B) Olayları önceden kestirebilirsek onları yönlendirebiliriz.
C) İnsanın, kendine bırakılmış küçük bir alan dışında, karşı konulamaz bir yazgısı vardır.
D) Erdem, özgür iradenin ahlakça iyi olana yönelmesidir.
E) Duyuların bize sağladığı bilgiler ile aklın sağladığı bilgiler sürekli çatışır.

(1999/ÖSS)

17. Okunu hedeften öteye atan okçu, okunu hedefe ulaştıramayan okçudan daha başarılı sayılmaz. İnsanın gözü karanlıkta da iyi görmez, fazla ışıktaki da. İyiliğin aşırısı olmaz, aşırı oldu mu zaten iyi değil demektir. Erdemli kişi bunların farkında olan kişidir.

Bu parçada sözü edilen "farkındalık" durumu aşağıdakilerden hangisiyle ilişkilendirilebilir?

- A) Amaca sahip olmayla
B) Kötülükten kaçınmayla
C) İsteklerini bastırmayla
D) Kendini düşünmeyle
E) Ölümlü olmayla

(2008/ÖSS)

18. "Kant'a göre, bazı kişilerin, eylemlerinde ahlâk kurallarına uymalarının nedeni, çıkarlarını en iyi böyle davranmakla koruyabileceklerini düşünmeleridir. Bu kişiler, ahlâk kurallarına uymadıkları takdirde çıkarlarına zarar gelmeyeceğini kestirirlerse, bu kurallara aykırı davranmaktan çekinmezler. Kant, ancak insan olmanın değerini korumak amacıyla yapılan eylemlerin iyi olarak nitelendirilebileceği görüşündedir."

Kant'ın bu görüşüne dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsanın eylemlerini, bu eylemlerin getireceği sonuçlar değil, insana duyduğu saygı belirlemelidir.
B) Ahlâk kurallarına uyan bir kişi çıkarını koruduğunu saklamamalıdır.
C) Çıkarına düşkün olan bir kişinin eylemleri her zaman ahlâk kurallarına aykırıdır.
D) Ahlâk kurallarına uyan kişiler böylelikle çıkarlarını da korumuş olurlar.
E) Çıkarlarını koruyamayan insanlar ahlâk kurallarına uymak zorunda kalırlar.

(1982/ÖYS)

19. Etiğin açıklamaya çalıştığı temel kavramlar aşağıdakilerin hangisinde verilmiştir?

- A) İyi - kötü
B) Varlık - hiçlik
C) Doğru bilgi - yanlış bilgi
D) Gerçek - gerçek dışı
E) Bilinen - bilinmeyen

(1998/ÖYS)

20. Deniz yolculuğuna çıkarken gemiyi, kaptanı ve mevsimi seçerim. Bu benim isimdir. Yolda bir fırtına koparsa asla umursamam. Bu, benim işim değildir. Ben kaptanı seçerim, fırtınayla kaptan uğraşır.

Epiktetos'un bu sözleri Stoacı düşüncesinin hangi ilkesini örneklendirir?

- A) En yüce iyilik, erdemli olmak için çaba göstermektir.
B) İnsanlar arasında eşitlik ve kardeşlik doğaya uygun yaşamakla sağlanır.
C) Bilge kişi tutkudan kaçınabilmeli, ona karşı duyarsız olabilmelidir.
D) Eğitimcinin görevi ispat etmek değil, ikna etmektir.
E) Kişi elinde olanı ve olmayanı bilmeli, ona göre davranmalıdır.

(1989/ÖYS)

21. Ahlak felsefesinde nesnelcilikte, değerlerin dünyada, onlara ilişkin kavrayışımızdan ayrı ve bağımsız olarak var olduğu ve bunların insan tarafından bilinebileceği ileri sürülür. Değerlerin ahlaki yargıları ve eylemleri belirleyen ilkeler olarak kullanılmak durumunda olduğu ve nesnelerle eylemlerin, kendilerinde insandan bağımsız olarak var olan bir nitelikten dolayı iyi ya da değerli olduğu savunulur.

Bu parçaya göre bir eylemin "iyi ya da değerli" olması aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Kişiye yarar sağlamasıyla
B) Evrensel ahlak yasasına uygun olmasıyla
C) Kişinin özgür iradesine bağlı olmasıyla
D) Özgürlüğün sorumluluk gerektirdiği düşüncesine uygun olmasıyla
E) Kişinin, öyle davranmasının ödevi olduğunu düşünmesiyle

(2009/ÖSS)

22. İnsan merak eden varlıktır. Kendini, insanı, doğayı, evreni, toplumu... Felsefe, en temeldeki bu şeyleri akıl yoluyla anlama arayışındır. Bunları sorgulamak amacıyla çeşitli sorular ortaya atar. Bir şey gerçekten bilinebilir mi? Eğer bilinebilirse neler bilinebilir? Bilinenlerin bilindiğinden nasıl emin olunabilir? Buna benzer felsefi sorular felsefenin odağını oluşturur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisinin felsefi soru niteliğinde olduğu söylenebilir?

- A) Demokratik yasaların özellikleri nelerdir?
B) Yer çekimi kuvveti cisimleri nasıl etkiler?
C) Toplumsal normların amacı nedir?
D) Niçin ahlaklı olmalıyım?
E) Atlar ayakta mı uyur?

(2010 - YGS)

23. Paris'te genç bir adam her gün aynı fırından bayat ekmek alır. Bayat ekmek taze ekmeğin yarı fiyatına satılmaktadır. Fırıncı, müşterisinin hoşuna gideceğini düşündüğünden bir gün ekmeği, içine tereyağı sürerek verir. Ertesi gün genç adam öfkeyle fırına gelir. "Niçin böyle bir şey yaptın? Günlerce uğraştığım proje yağlı ekmek yüzünden mahvoldu. Ben bayat ekmeği çizimin hatalı yerlerini silmekte kullanıyordum." der.

Bu parça "ahlaki eylem"le ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?

- A) İyiliği ve kötülüğü belirleyen, eylemdir.
B) Erdemli olmak ahlaki karara bağlıdır.
C) Ahlaki karar ahlaki eylemden önce gelir.
D) Doğru davranmak, erdemli olmak anlamına gelmez.
E) Niyetin iyi olması eylemin iyi olmasını sağlamaz.

(2010 - YGS)

24. Nasrettin Hoca bir gün oğluyla birlikte şehre gitmek üzere yola çıkar. Şehre birçok köyün içinden geçilerek gidilmektedir. Hoca eşeğin üzerinde, oğlu da yürüyerek onu takip eder. İlk köyden geçerken köylüler "Koskoca adam eşeğe binmiş, küçücük çocuğu yürütmeye utanmıyor!" diye kınarlar. Sonraki köyden geçerken Hoca yürür, oğlu da eşeğin üzerindedir. Oradaki köylüler de "Görüyor musun saygısız çocuğu, koca adamı yürütüyor." derler. Üçüncü köyde Hoca ve çocuk eşeğe birlikte biner, bu kez de eşeğe acıyıyorlar diye suçlanırlar. Dördüncü köyde çocuk da Hoca da yürür, kınanmaktan nasiplerini alırlar. Beşinci köyde Hoca ve oğlu eşeği birlikte taşımalarına karşın kınanma durumu değişmez.

Bu parça ahlak felsefesinin temel problemlerinden hangisinin soruşturulmasında örnek verilebilir?

- A) Ahlakta her zaman iyi niyet yeterli midir?
B) Tüm davranışlar ahlakla mı ilgilidir?
C) Bireylerin vicdanlı olmasının, ahlaki eylemde işlevi nedir?
D) Mutlak iyiye ulaşmak mümkün müdür?
E) Akılla erdem arasında nasıl bir ilişki vardır?

(2011 - YGS)

25. Her bir akı karasından seçerek Varlık dağlarını delip geçerek Düzde ben bir insan olmaya geldim

**Nimri Dede'ye ait bir şiirden alınan bu dizele-
rin her biri, sırasıyla felsefenin alt disiplinle-
rinden hangilerinin konusu olabilir?**

- A) Epistemoloji - ontoloji - etik
B) Etik - epistemoloji - estetik
C) Ontoloji - estetik - etik
D) Etik - epistemoloji - ontoloji
E) Ontoloji - estetik - epistemoloji

(2012 - YGS)

26. Neden iyilik yapmalıyım? Mutlu veya huzurlu olmak için mi yoksa insanları mutlu etmek için mi? Birisi bana iyilik yaparsa mutlu olurum, ben de onları mutlu etmeliyim diye mi düşünüyorum? "İyilik yap, iyilik bul." demişler. Asıl neden bu mu? Ailem ve tüm tanıdıklarım başkalarına iyilik yapmam gerektiğini söylüyor yoksa iyilik yapmak toplumsal hayatın vazgeçilmezi mi?

Bu parçada ahlak felsefesinin hangi temel sorusu üzerinde durulmaktadır?

- A) Niçin erdemli olmak gerekir?
B) Ahlaki eylemin amacı nedir?
C) Evrensel ahlaktan söz edilebilir mi?
D) Ahlaki eylemde bulunurken özgür müyüz?
E) Ahlakla sorumluluk ilişkili midir?

(2012 - YGS)

27. Birçok toplumda geçerli olan "Çalmayacaksın!" yaptırımı ile karşı karşıya olan bir birey, aşağıdakilerden hangisini yaptığında Kant'ın ödev ahlakına uygun eylemde bulunmuş olur?

- A) Onu koşulsuz bir buyruk olarak aldığında
B) Toplumun yararına olacak biçimde davrandığında
C) Doğruluğundan emin olduktan sonra benim-sediğinde
D) İçinden gelen sese kulak verdiğiğinde
E) Mutlu olabilecek biçimde davrandığında

(2012 - YGS)

1. "Erdem ancak ilim sahipleri içindir. Onlar, ders isteyenler için birer rehberdir. Her insanın değeri yaptığı güzel şeylerle bilinir. Cahiller ise, ilim sahiplerine düşmandır."

Bu parçada savunulan görüşün temelindeki düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlaki eylemler zamanla değişime uğrar.
B) Ahlaki eylemler bilgiyle bağlantılıdır.
C) İnsanın yaptığı her eylem değerlidir.
D) Ahlaki eylemler toplumun ekonomik yapısından etkilenir.
E) Ahlaki eylemlerde popüler kişiler örnek alınmalıdır.

2. Nietzsche, insanın ahlaki değerleri olduğu gibi benimsemesi yerine yeni değerler oluşturmaya gerektiğini savunur. İnsan, değerleri hazır bulmaz. Ona, iyinin kötünün ne olduğunu anlatacak ve açıklayacak üstün bir otorite yoktur. İnsan yapayalnızdır, hayatının anlamını ve bağlanacağı değerleri yeni baştan kendisi oluşturmak zorundadır."

Yukarıdaki parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlaki değerleri oluşturan toplumsal yapıdır.
B) Toplumda iyi ve kötünün ölçütünü belirleyen bir otorite olmalıdır.
C) İnsan bütün değerlerini özgürce oluşturmalıdır.
D) Ahlaki değerler nesnel bir özellik taşımaktadır.
E) İnsanın değerleri hazır bulması üretkenliğini engeller.

3. Ahlak kurallarını bilip, ona göre davranan bir kişi; ahlak kurallarına göre davranışta bulunan fakat bunu bilmeyerek yapan kişiden daha üstündür.

Parçaya göre, ahlaki davranışın temel ölçüsü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kişiye fayda sağlaması
B) Bireyi özgürleştirilmesi
C) Bilinçli olarak yapılması
D) Sosyal değerlere uygun olması
E) Toplumsal bütünlüğü sağlaması

4. Filozofun ortaya koyduğu ahlaki ilkeler, insanları kuruntulardan kurtararak ortak bir yargıya götürür. Ayrıca bize çıkarlarımız ile ödevlerimiz arasındaki uyumu sağlayarak mutlu olmanın yollarını gösterir.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Bireysel mutluluğa zarar veren her şey, kötüdür.
B) Ahlaklı olmak mutlu olmaktır.
C) Mutluluk, genel-geçer bir ahlaki yasayla gerçekleşir.
D) Kişinin mutluluğu bireysel çabalara bağlıdır.
E) Ahlak, insanın varlığını korumak için çaba harcamasıdır.

5. Sokrates'e göre, kişiden kişiye değişmeyen ahlaki kurallar vardır. Bunlar bilgi, adalet, ölçülülük ve cesarettir. Ahlak dediğimiz şey ise genelde bunlar hakkındaki bilgidir. Tüm insanlar bunların bilgisine sahiptir, ama açığa çıkartmak için uğraşılması gerekir.

Sokrates bu görüşüyle, aşağıdakilerden hangisini savunduğu söylenebilir?

- A) Evrensel ahlak yasasının varlığını
B) İnsanların özgür bir yaşam sürmesi gerektiğini
C) İnsanların ahlaki doğruları sonradan öğrendiğini
D) Erdemli yaşamın mutluluğa dayandığını
E) Mutlu yaşamın eşitlik ve adalete dayandığını

6. Bir davranışı ahlaki olarak değerlendirebilmek için; genel kabul gören kurallara uygun düşmesinden çok, kişinin bilinçli olarak iyi olana ulaşmaya çalışması ve mevcut kuralların değerini yargılayabilme konumunda olması gerekir.

Bu parçada, bir eylemin ahlaki olması aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Çok sayıda insanı ilgilendirmesine
B) Herkes için geçerli olan ilkelere dayanmasına
C) Yararlı sonuçlar doğurmasına
D) Genelin mutluluğunu amaçlamasına
E) Bireyin, eylemlerini sorgulayabilecek yetekte olmasına

7. Sosyal ilişkileri, insanların birbirleriyle yaptıkları anlaşmalar ve sözleşmeler belirler. İnsanlar, bir davranışta bulunurken içinde yaşadığı toplumun örf ve adetlerini daima gözönünde bulundurmak zorundadır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) İnsanlar davranışlarında özgürdür.
B) Kişinin kendi özellikleri davranışlarını belirler.
C) Davranışlar, toplumsal yapıdan bağımsız değildir.
D) İnsan yaptığı eylemlerinden sorumludur.
E) İnsanlar her zaman iyi olana yönelmektedir.

8. Bir insanın, yalan söylemenin ve hırsızlık yapmanın kötü olduğunu bilmesi yeterli olmadığından yalan söylememesi ve hırsızlık yapmaması lazımdır. İşte insanın yaptığı bu eylemler ahlakın konusu içinde yer alır. Ahlâk felsefesi ise bu yapıları konu edinmez. Ahlâki kavramların temel ilkelerini, iyi ve kötünün ölçütünün nasıl olması gerektiğini ele alarak düşünce üretir.

Buna göre, ahlâk felsefesinin ahlâktan farkı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Davranışları konu edinmesi
B) Var olanı betimlemesi
C) Objektif özellik göstermesi
D) Olması gerekeni incelemesi
E) Bireysel özgürlüğü savunması

9. Deterministler, insanın ahlâki eylemlerinin psikolojik, toplumsal ve ekonomik gibi bazı etkenlerce belirlendiği düşüncesindedirler. Bunlara göre, insan adeta rüzgarın önündeki yaprak gibidir. İnsanın ahlâki eylemlerde hiçbir iradesi yoktur. İrade iç ve dış etkenlerin etkisi altındadır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsanlar erdemli bir yaşamı tercih etmelidir.
B) İnsanlar eylemlerinden sorumludur.
C) Bireyler eylemlerini belirleme hakkına sahiptir.
D) Bireylerin ahlâkça gelişimi sağlanmalıdır.
E) Bireyler eylemlerinde özgür değildir.

10. İyi ve kötü arasındaki ayrımın insanın vicdanı tarafından yapılıyor olması bunlara ait bilginin insanda doğuştan var olduğunu göstermez. Çünkü vicdan, bir insanı bir buyruğu ve davranışı yaptığı için başkalarını kınarken başka bir insan aynı davranışı hayata geçirmediğinden dolayı insanları kınayabilmektedir.

Bu parçadan, aşağıdaki düşüncelerden hangisine ulaşılır?

- A) Farklı insanlar aynı davranışı ahlaki olarak görebilirler.
B) Vicdan iyi ve kötünün bilgisini sonradan kazanır.
C) Ahlaki davranışlar toplumsal koşullardan bağımsız değildir.
D) Vicdan, davranışların yorumunu doğuştan getirdiği yetileriyle bilir.
E) Bütün insanların benimsediği ahlaki değerler olmalıdır.

11. Mill'e göre iyiyi kötünden ayırmak için onun yararlı olup olmadığına bakılmalıdır. Burada bireysel yarar değil, toplumsal yarar söz konusudur. Kişi bireysel yararı ile toplumsal yararı uzlaştırmalıdır. Çünkü bireysel ve toplumsal çıkarlar birbirine bağlıdır.

Bu parçadan, aşağıdaki yargıların hangisine ulaşılabilir?

- A) Toplumun yararı için kişisel çıkarlardan fedakarlık edilmelidir.
B) Birey toplumun iyiyi ve kötüyü ayırt etmesine katkıda bulunmalıdır.
C) İyi bir toplum, iyiyi ve kötüyü ayırt edendir.
D) Bireysel mutluluğun gerçekleşmesi, toplumsal mutluluğa bağlıdır.
E) Toplum için zararlı etkenler birey tarafından yararlı hale getirilmelidir.

1. Kant'a göre, iki çeşit buyruk vardır. Bunlardan birincisi, koşullu buyruklardır. Örneğin, "Sağlıklı yaşamak istiyorsan zararlı alışkanlıklardan vazgeç!". İkincisi ise; "Ne olursa olsun başkalarına zarar verme!" koşulsuz buyruğudur. Kant'a göre ahlaki buyruk, koşulsuzdur ve ona uygun olan davranışlar ahlakidir.

Kant'a göre, insan eylemlerindeki temel ilke aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

- A) Her zaman mutlu olma
B) Her alanda başarılı olma
C) Çıkarırsız iyiyi isteme
D) Özgürce düşünebilme
E) Toplumsal yapıya uyma

2. Ahlak, her çağda kendi kural ve yasalarını kendisi belirleyecektir. Çünkü ahlak, özgür insanın eyleminde ortaya çıkmaktadır.

Parçada, aşağıdakilerden hangisi savunulmaktadır?

- A) Evrensel ahlak yasasının var olamayacağı
B) Kişinin eylemlerinin ahlaki değerlere uygun olmasının gerektiği
C) Ahlaki yasaların nesnel bir özellik taşıdığı
D) İnsanın dışında, varlığını ona kabul ettiren ahlaki ilkelerin olduğu
E) Ahlaki eylemin amacının mutluluk olduğu

3. Sartre'a göre insan, doğuşunda hiçbir özelliğe sahip değildir. Sonradan, özgür seçimleriyle kendi özünü kendisi kazanır. Oysa psikoloji bilimi kişiliğin temelini yaşamın ilk beş yılında oluştuğunu, çocuğun ise bu dönemde bilinçli ve özgürce seçim yapamayacağını belirtir. Aynı şekilde Sartre, temel bireysel özelliklerin genlerle geçtiği gerçeğinden de habersiz gibi görünüyor. **Parçada, Sartre'ın hangi görüşü eleştirilmiştir?**

- A) Gerçek olan algılanandır.
B) Toplumsal yapı davranışları etkiler.
C) İnsan kendi değerlerini kendisi belirler.
D) İnsan eylemlerinden sorumlu olmalıdır.
E) İnsan eylemlerinde toplumsal koşullar etkilidir.

4. Descartes, mutluluğu, eylemin sonucu ile insan arzusu arasındaki uygunluğa bağlar. Arzu ve ihtiyaçları çok olan insanın az olana göre mutluluğa ulaşması daha güçtür. Zira küçük vazanın büyük vazoya göre daha az suyla dolması gibi daha az şeye ihtiyacı olan insan, dünyanın nimetlerinden daha az istifade etse bile ihtiyaç ve arzusu çok olandan daha mutlu olabilir.

Buna göre, insan eylemleri ile mutluluk arasındaki ilişki aşağıdakilerin hangisinde doğru olarak tanımlanmıştır?

- A) Mutluluk için insanın fizyolojik ihtiyaçlarının karşılanması gerekir.
B) İnsan toplumsal faydayı gözetmediği oranda mutlu olur.
C) Mutluluk, insanın beklentileri ile bunların karşılanması arasındaki denge ile sağlanır.
D) İnsan arzu ve ihtiyaçlarının sınırı olmadığından mutluluğu sağlayıcı eylem olamaz.
E) Mutluluğu oluşturan eylem en yüksek faydayı sağlayan eylemdir.

5. Sokrates'e göre ahlaklı kişi, bilgili, erdemli ve mutlu kişidir. O, aynı zamanda içinde yaşadığı çevrenin kendisine kabul ettirmek istediği inançlardan, tutkulardan, alışkanlıklardan uzak durabilen, bu inançlara tarafsız bakabilen ve bunları eleştirebilen kişidir.

Bu parçadan, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlaklılık, bilgiyle donanıp, mutluluk için gerçeği ve değerleri sorgulamaktır.
B) İnsan ancak toplumun yararını gözetmek suretiyle mutlu olur.
C) İnsanlara toplumsal yaşamda erdemli olma bilinci verilmelidir.
D) Erdemli ve bilgili insanların gittiği yollar takip edilmelidir.
E) Asıl olan hayatı sevmek ve mutluluğu aramaktır.

6. Davranışlarımız yaşam biçimimizi ve dünya görüşümüzü ortaya koyar. Eylemlerimizle yardım-severliğe ya da hırsızlığa meşruiyet kazandırabiliriz. Örneğin, hırsızlığa göz yuman birisinin; "Hırsızlık kötüdür." ya da düşkünlere yardım etmeyen bir kişinin "Yardımsever olmak gerekir." deme hakkı yoktur. Çünkü düşüncelerimizi besleyen davranışlarımızdır.

Bu parçada, savunulan görüşün temelindeki düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan düşüncelerini eylemleriyle ifade eder.
B) Eylemlerimiz bizi mutluluğa götürmelidir.
C) Eylemin değeri sağladığı faydaya bağlıdır.
D) Eylemler evrensel ahlak yasasına uygun olmalıdır.
E) İyi ve kötünün değerini belirleyen kişinin algı-larıdır.
7. Bir kısım filozoflara göre ahlaki yasanın kaynağı, insanda, insan yaşamında bulunmaz. Bu yasa-nın kaynağı insanın dışındadır ve o kendisini in-sana zorla kabul ettirir. Kişi, kendi arzu ve çıkar-larına göre nasıl istiyorsa öyle davranamaz.

Bu parçaya göre, "ahlak yasasıyla" ilgili ola-rak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Kaynağını insanın özünden alır.
B) Genel-geçer bir özellik taşır.
C) Toplumsal değerleri yansıtır.
D) Arzu ve çıkarlar eylemlerde belirleyicidir.
E) Egemen kültürler ahlak yasalarının belirlen-mesinde etkindir.
8. Kant'a göre, ahlaki eylemlerin amacı ne mutlu-luk ne bireysel çıkarlardır. Ahlak herkes için ay-nı olanı ve değişmeyen iyiyi istemedir. Yapılan iyilikler karşısında maddi veya manevi bir çıkar gözetilmesi yanlıştır. Ahlaklılık çıkar duygusu-nun ötesinde ahlak yasasına saygıyla boyun eğiştir ve bu evrensel bir kuraldır.

Kant'a göre, ahlaki eylemlerimizin temelinde aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Haz ve zevk
B) Tanrı korkusu
C) Takdir duygusu
D) Maddi veya manevi doyum
E) Herkes için iyi istenç

9. Kant'a göre, insanı yaşamı boyunca en çok şa-şırtan gerçek, kötü bir davranışta bulunmak üzereyken insana bunun kötü olduğunu söyle-yen ahlak duygusudur. Kötü davranışta bulun-sak bile o duygu yok olmaz. Örneğin, kötü bir durumdan yalan söyleyerek kurtulmak isteyebi-liriz. Ama bu yalanı söylerken başkalarının da bi-ze yalan söylemesini istemeyiz. İşte, kendi çık-a-rımız da olsa yalan söylememe duygusu bun-dandır.

Kant, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden han-gisini kanıtlamak istemiştir?

- A) Adil bir devlet düzeninin varlığını
B) İnsanların özgürce bir yaşam sürmesi gerek-tiğini
C) Ahlak yasalarının genel-geçer olduğunu
D) İnsanın denetim altında tutulması gerektiğini
E) Ahlaki doğruların kişilere göre değişkenlik gösterdiğini

10. İnsan yaşamında her şey, önceden belirlenmiş-tir. İnsan önceden belirlenmiş olan bu yazgısını hiçbir zaman değiştiremez. Çünkü insanın ka-rarları bulunduğu koşullara bağlıdır. Bu koşullar iradeyi belirler ve kişinin özgür karar vermesini engeller.

Bu parçaya göre, aşağıdaki yargılardan han-gisi doğrudur?

- A) İnsan eylemlerinde özgür değildir.
B) Vicdan, kişinin davranışlarını belirleyen tek ölçüttür.
C) Kişi, neyin iyi neyin kötü olduğunu deneyim-leriyle öğrenir.
D) Mutluluk, toplumsal beklentilere uygun dav-ranmakla elde edilir.
E) Erdem, evrensel değerleri yaşam koşullarına uyarlamakla mümkündür.

1. ● Epiktetos'a göre bilge kişi, bilgi ve eylem birlik-teliğine sahip olan kişidir. Bilgisini eyleme dö-nüştüren kişi ise daha yücedir.
● Sokrates'e göre, ahlak, akla göre hareket et-mek, ahlaki davranışlarda yaşatmaktır.

Buna göre düşünürlerin ifade etmek istedikle-ri aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlaki davranışın bilgiye dayandığı
B) Bilgi ile eylemin birbirinden farklı olduğu
C) Eylemin bilgidan bağımsız gerçekleştiği
D) İnsan davranışlarında erdemli olmanın önem-li olduğu
E) Bilginin ve eylemin ayrı ayrı düşünülmesi ge-rektiği

2. Bir bilim olan psikolojinin amacı, insan davranış-larıyla ilgili olgu ve yasaları ortaya koymak, in-sanların nasıl davrandıklarını açıklamaktır. Ahlak felsefesinin amacı ise, insan davranışlarını de-ğerlendirerek onlar hakkında iyi, kötü biçiminde değer yargısı koymaktır.

Buna göre, ahlak felsefesi hangi özelliğiyle bilimden ayrılmaktadır?

- A) Olanla değil, olması gerekenle ilgilenmesiyle
B) İnsan davranışlarını nesnel ölçütlere göre in-celemesiyle
C) Davranışların incelenmesinde değer yargıla-rından kaçınmasıyla
D) Davranışları bilimsel veriler ışığında açıklamasıyla
E) İnsan davranışlarını objektif kurallar içinde değerlendirmesiyle

3. Epiküros'a göre; haz, mutlu yaşamın hem baş-langıcı hem de sonucudur. Hazzı aramak, acıdan kaçmak, yaşamın en güçlü yasasıdır. İnsanın ek-mek ve suyu olunca, mutlulukta Zeus ile yarışa-bilir.

Epiküros'un bu düşüncesi aşağıdakilerden hangisinde özetlenmiştir?

- A) İnsanın mutlu olabilmesi için her şeye eleştirel yaklaşması gerekir.
B) İnsanlar evren hakkında düşünerek filozof olur ve filozoflar en mutlu kişilerdir.
C) Bedenin isteklerine boyun eğmeyen insan gerçek mutluluğa ulaşır.
D) Bireyin kendini koruması mutlu olması için ye-terlidir.
E) Mutluluk, insanın acıdan uzak durması her türlü ihtiyacını karşılamasıdır.

4. Spencer, bireyler tarafından deneyimlerle elde edilen ahlaki alışkanlıkların, etkileşim yoluyla ne-silden nesile geçerek bir zaman sonra insan nes-linde duyarlı bir vicdan oluşturacağını kabul et-mektedir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Bilgilerimizin biricik kaynağı deneyimlerdir.
B) Herkesin uyması gereken ahlaki kurallar var-dır.
C) Ahlaki değerlerin temelinde etkileşimle yay-gınlaşan deneyimler vardır.
D) Vicdan hata yapmaz, mutlak doğruya götürür.
E) Nesilden nesle aktarılan bilgilerin kaynağında sezgi vardır.

5. ● Henry Bergson: "Kendi sezgine uyki, hem ken-din, hem de başkası için iyi olanı yapmış ola-sın." demiştir.
● Stuart Mill: "İnsan eylemlerinin son amacı en yüksek iyidir. Tek tek veya bütün insanlar için olsun, elden geldiğince acıdan kurtulmak ve sevinç duymak önemlidir." demiştir.

Filozofların düşüncelerinden aşağıdaki yargı-lardan hangisine ulaşamaz?

- A) İnsan her türlü ahlaki eyleminde, çok sayıda insanın mutluluğunu amaçlamalıdır.
B) İnsan kendi mutluluğunu herşeyin üstünde tutmalıdır.
C) Ahlaki eylemin diğer insanları ilgilendiren yönleri vardır.
D) Tek insan için değil, herkes için yararlı ve iyi olan gerçekleştirilmelidir.
E) Yüksek iyi, bireysel veya grup halinde acıdan kurtulma, mutluluğa ulaşmadır.

6. Kant'a göre insan özgür bir varlıktır. Yani, o kendi yasasını kendisi koyar ve kendi koyduğu yasaya itaat etmesi de onun özgürlüğünü kısıtlamaz. O halde ahlak yasasının kaynağı insandır.

Kant'ın bu yaklaşımında temel aldığı görüş aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ahlaki eylemin amacı mutluluktur.
B) Her insan bir yasa koyucu değildir.
C) Ahlak yasasının kaynağı insanın kendi hür iradesidir.
D) İnsan, davranışlarında özgür değildir.
E) İnsanlar ahlak yasasına uymak zorunda de-gildir.

7. Kant'a göre, eğer biz sadece bir hayvan veya melek olsaydık, ahlâki değerlerin bize bir buyruk olarak sunulmasına gerek kalmazdı. Hayvan olsaydık aklımız olmayacağından bu buyrukları değerlendirme olanağımız olmayacaktı. Eğer bir melek olsaydık, yani duyuşsal ve biyolojik yanımız olmasaydı, ahlâki buyruklar bizde bir zorlama meydana getirmeyecekti. Oysa biz insanız. Dolayısıyla ahlâki buyruğa uygun davranmak bizim için bir seçim ve çabayı gerektirmektedir.

Buna göre, ahlâki sorumlulukların oluşması için aşağıdakilerden hangisi gerekli değildir?

- A) Eylemlerin ahlâki değerini sorgulama yeteneğinin olması
- B) Davranışların ahlâki normlara uygunluğunun bilinmesi
- C) Bireyin iyi ve kötü arasında tercih yapma olasılığının bulunması
- D) İyi veya kötü eylemin bireyin kendi iradesine bağlı olması
- E) İyi veya kötü eylemin oluşması için yönlendirmenin yapılması

8. - Epiktetos'e göre insan doğası gereği edilgen bir varlıktır. Rüzgarın önündeki bir yaprağa benzer. Davranışları bir yazgı tarafından yönlendirilir. Bu nedenle insan, mutluluğu için gücü yetmeyen şeylerle uğraşmamalıdır.
- J.P. Sartre ise, insanın kendi varlığını kendisinin oluşturduğunu, davranışlarını kendisinin yönlendirdiği tek varlık olduğunu söyler. Çünkü insan doğası gereği özgürdür.

Bu düşüncüler hangi konuda birbirlerinden farklı görüşler öne sürmüşlerdir?

- A) Doğanın insan ilişkileri üzerindeki etkisinin olup olmaması
- B) Toplumu yönlendirmede insan eylemlerinin gerekli olup olmaması
- C) Bilginin insana yarar sağlayıp sağlamaması
- D) İnsanın geleceğe yönelik beklentilerinin olup olmaması
- E) İnsanın, yaşamını belirleyip belirleyememesi

9. Ahlâk felsefesi ortaya çıkmadan önce de her toplumda bazı ahlâk kuralları vardı. İnsanlar her toplumda bazı davranışları "iyi-kötü, ahlâklı-ahlâksız" şeklinde değerlendirmişlerdir. Benimsediğimiz ahlâk kurallarını çoğunlukla eleştiri yapmadan kendi toplumumuzdan öğreniriz. Zamanla diğer insanlar ahlâk kurallarımıza karşı çıkabilir ve bizi sahip olduğumuz bu kuralları savunmaya zorlayabilir. İşte bir ahlâki değeri savunmaya veya eleştirmeye başladığımız an, ahlâk felsefesinin alanına girmiş oluruz.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlâk kuralları felsefenin konusu haline gelmeden insan davranışlarında belirleyici değildir.
- B) Bireyler toplumlarından öğrendikleri ahlâk kurallarını başkalarına karşı savunmak zorunda kalabilirler.
- C) Toplumsal yaşamdaki gelişmeler ahlâk kurallarını yeniden değerlendirmemizi zorunlu kılmıştır.
- D) Bireyler ahlâk kurallarını toplumlarından öğrenirken çoğunlukla sorgulamadan kabul ederler.
- E) Ahlâk kurallarının gözden geçirilmesi onları felsefenin konusu yapmak anlamına gelir.

10. Hobbes, ahlâk anlayışında insanın dışında ki değerlerden bağımsız, nesnel bir iyi veya kötüden söz etmenin anlamsız olduğunu öne sürmüştür. Ona göre iyi ve kötü sözcükleri, onları kullanan kişinin bakış açısından etkilenir; mutlak ve basit olarak iyi ve kötü olan hiç birşey yoktur.

Bu parçaya dayanarak aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) İnsanların uyacağı iyi ve kötü değerler Tanrı tarafından belirlenmiştir.
- B) İyi ve kötü değişmeyen ve evrensel değerlerdir.
- C) İyi ve kötü değerleri insanlardan ve toplumlardan bağımsız olarak vardır.
- D) Ahlâki değerler insanların kendilerine bağlı olarak değişirler.
- E) Tüm insanların üzerinde uzlaştığı iyi ve kötü değerler mevcuttur.

1. Sokrates: "Erdem bir bilgidir ve öğretilir." der. Sokrates, insanların ruhlarında saklı bulunan bir takım ahlâksal kavramların varlığına inanır. Filozofun görevi bu doğruları ortaya çıkarmaktır. O halde ahlâklılık, gerçekte bir doğru bilgi sorundur ve bu bilgi uygun eğitimle ortaya çıkarılıp kazandırılabilir. Bu durumda hiç kimse bilerek ve isteyerek kötülük yapmaz.

Sokrates'in bu görüşlerine göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Ahlâksız insan, bilgisiz insandır.
- B) Ahlâklı davranışlar bireylere öğretilir.
- C) Ahlâki kavramlar bireylerde doğuştan vardır.
- D) Ahlâklı olmak, doğru bilgiye sahip olmayı gerektirir.
- E) Ahlâki davranışlar, bireyden bireye farklılık gösterir.

2. İnsan nasıl olsa dünyanın gidişinden kendisini kurtaramaz. Bu bakımdan onun yapacağı iş, bu gidişi isteyerek benimsemek olmalıdır. İnsan ancak böyle yaparsa mutlu olur.

Bu parça, Stoacı düşünüşün hangi ilkesini örnekler?

- A) Kişi, elinde olanı ve olmayana bilmeli ve ona göre davranmalıdır.
- B) Tabiata egemen olmak, onun bilgisini elde etmekle olur.
- C) Doğru bilgiye ulaşmanın yolu duyu verileridir.
- D) Deneyimlerimiz yoluyla elde ettiğimiz bilgiden şüphe etmemeliyiz.
- E) Mutlu olmak, ancak varlığın ardındaki nedeni bilmekle mümkündür.

3. Kant'a göre: "Evrende, hatta evrenin dışında mutlak olarak iyi diye adlandırılacak tek bir şey vardır: O da iyi niyettir." O halde iyi niyete dayanan ve ödev duygusundan doğan eylemler, sonuçları ne olursa olsun ahlâksal eylemlerdir.

Kant'a göre ahlâklı davranış neyi gerektirir?

- A) Davranışların iyi niyete göre biçim almasını
- B) Bireylerin mutluluğunu esas almasını
- C) Sonuçlarının faydalı olmasını
- D) Toplumsal yararı göz önünde bulundurulmasını
- E) Bireyleri kötü duygulardan arındırmasını

4. "İyinin ölçütü nedir?" sorusunu;
- Aristo: Orta değeri bulma
 - Kant: Ödev bilinci
 - Epiküros: Haz
- olarak tanımlamışlardır.

Bu durum filozofların hangi özelliğinden kaynaklanmaktadır?

- A) Çalışmalarında akli esas almaları
- B) Olaylara farklı bakış açısıyla yaklaşmaları
- C) Sürekli araştırma içinde olmaları
- D) Bitmez, tükenmez gayret içinde olmaları
- E) Bulunduğu çağdan etkilenmeleri

5. Aristoteles'e göre, tüm çabalarımızın en yüksek amacı mutluluktur. Mutluluk bir bakıma insanın dışında gerçekleşen şartlara bağlıdır. Her varlık kendi özünü geliştirmesiyle mutlu olabilir. İnsanın özü akıl olduğuna göre, insan ancak aklını işlevsel duruma getirmesiyle mutlu olabilir.

Aristoteles'e göre mutluluğa ulaşmanın yolu aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) İçinde yaşanılan çevrenin uygun olmasına
- B) Aklın etkin hale getirilmesine
- C) Bireyin kendi özünü kaybetmesine
- D) Mutluluğa ulaşmak için yapılan çabalara
- E) Bireysel hazları elde etmesine

6. Sartre'a göre: "İnsanın varlığıyla diğer nesnelerin varlığı farklıdır. Diğer nesnelerde öz var oluştan önce gelirken insanda var oluş özden önce gelir. Doğusunda o, ne iyidir ne kötü; ne bilgidir ne de dürüst. İnsan bu değerleri kendi eylemleriyle özgürce oluşturur." der.

Parçaya göre Sartre'ın temel görüşü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanı diğer varlıklardan ayıran özüdür.
- B) İnsan neyse o değildir, ne olmuşsa odur.
- C) İnsan aktif olmasına rağmen özgür değildir.
- D) İnsan için biricik mutlak değer mutluluktur.
- E) İnsan toplumsal değerlere göre özünü oluşturur.

7. İstenç özgürlüğünden yola çıkan birçok görüş vardır. Bu görüşlere göre bir ahlaki eylemi ancak ahlaki bir değer belirleyebilir. Yani bir eylemde bulunurken bir değeri gerçekleştirmeyi amaçlarız ya da bir değeri çiğnememeye çalışırız. Örneğin, dürüst kişi "dürüstlük" dediğimiz değeri gerçekleştiren kişidir. Aynı şekilde, hırsızlık yapmıyorsak bu değeri çiğnemek istemiyoruz demektir. Çünkü biz yaşarken yalnızca doğa yasalarına bağımlı değiliz. Karar veririz ve şöyle değil de böyle eylemde bulunuruz, bu da eylemde bulunan kişinin özgürlüğünün belirtisidir. Böylece verdiği kararlar, kişinin eylemlerini belirler.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Davranışlarımıza temel oluşturacak değerler doğal yaşama uygun olmalıdır.
B) Bireylerin uydukları değerlerin belirlenmesinde toplumun etkisi oldukça önemlidir.
C) Bir ahlaki değer ortaya çıkışı, başka bir değer oluşumuna ortam hazırlar.
D) Bireyler eylemlerine dayanak yapacakları değerleri oluşturmada özgürdürler.
E) Değişen değerlerin kendisi değil, değerleri uygulayan insanlardır.
8. Fiziki ve sosyal şartlar değiştiğinde bunlara paralel olarak ahlaki problemlerde değişir. Her dönemin genel özelliklerine bağlı olarak ahlaki problemler de farklılaşmış veya önem dereceleri değişmiştir. Bugünün dünyası iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesiyle adeta büyük bir köy görünümüne almıştır. İnsan ve toplumlar birbirine yaklaştıkça ve iletişimleri artıkça ortak değerler sistemi ve ahlaki da yayılmaktadır. Günümüzde küreselleşmeye bağlı olarak yeniden evrensel ahlak problemi üzerine düşünülmeye başlanmıştır. Bugünün ahlak kuramcıları ahlakın kültürel ve topluma bağlı olduğu düşüncesinin aksine, insana bağlı ve evrensel olduğunu savunmaktadırlar.

Bu paragraftan ahlakla ilgili hangi yargıya ulaşılabilir?

- A) Tüm toplumların ahlak problemlerinin temelinde ortak mutluluk arayışı vardır.
B) Toplumun ahlaki değerlerini yargılayan düşünürün kendisini toplumdan soyutlaması gerekir.
C) İnsanlar toplumsal hayat içinde özgürce değil toplumsal baskının etkisiyle davranış gösterirler.
D) İnsanların ve toplumların yaşam şartlarının değişmesiyle ahlakın problemleri de değişir.
E) Ahlakın problemleri soyut olduğundan hiçbir zaman tam olarak çözülemez.

9. Birçok insan, toplumdaki ahlaki yargılara toplumun baskısından korkup çekindiği için uyar. Toplumda ahlaki kuralları uygulayan insanların çoğu bu kuralları savunur ama mantığı üzerine hiç düşünmemiştir, hatta bunu yanlış ve zararlı görebilir. Bu kuralları sorgulayan bunlar üzerine düşünen ve yorum yapan kişiler filozoflardır. Düşünürlerin ahlak üzerine bu çalışmaları hem ahlaki kuralların dayanaklarının öğrenilmesinde hem de zamanla değişmesi gereken, fonksiyonunu yitirmiş kuralların fark edilip değiştirilmesinde etkili olur. Sonuç olarak toplumun genelinin olumsuz gördüğü ahlak kurallarını eleştirme işini yapan düşünürler, ahlaki hem yaymış hem geliştirmiş hem de yaşatmış olurlar.

Bu paragraftan aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Toplumsal hayat içinde yaşayan birçok insan ahlaki kuralların mantığını bilmeden onlara uyar.
B) Toplumda yaşayan insanların birçoğu ahlaki kuralları eleştirmeyi sakıncalı ve kötü bulur.
C) Düşünürlerin ahlak kuralları üzerine düşünceleri insanların bu kuralların mantığını öğrenmesine yardımcı olur.
D) Düşünürlerin eleştirel yaklaşımlarıyla ahlaki kurallar içinde fonksiyonunu yitirenler fark edilip değiştirilir.
E) Birçok düşünürün ahlaki kuralları eleştirmesi toplumun ahlakının bozulmasına sebep olmuştur.
10. Faydacı ahlak anlayışını savunan filozoflar, insanların bir toplum içinde yaşadığının, dolayısıyla birimiz için haz verici olan bir şeyin bir başkasına zarar verebileceğinin bilincindedirler. Bu ise başkasının, bana haz veren şeylere haklı olarak izin vermemesi demektir. O halde yapılması gereken şey, kendi dışımızdaki diğer insanları da düşünerek, herkesin yararını gözetken, ortak haz veren bir iynin bulunmasına çalışmaktır.

Buna göre faydacı ahlak anlayışını savunan filozofların vurguladıkları temel yargı, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplumda bireyler sürekli çıkar çatışmasında olduklarından mutlak bir faydadan bahsedilemez.
B) İnsanın hazzı elde etmesi, başkalarının acı çekmesine neden olur.
C) İnsanın en büyük amacı kendi hazzını elde etmesidir.
D) Erdemli insan aynı zamanda mutlu ve bilgili olan insandır.
E) En çok sayıda insana, en büyük ölçüde haz veren bir eylem, doğru eylemdir.

1. Kant'a göre ahlaki eylemlerin amacı ne mutluluk ne bireysel çıkarlardır. Ahlak herkes için aynı olanı ve değişmeyen iyiyi istemedir. Yapılan iyilikler karşısında maddi veya manevi bir çıkar gözetilmesi yanlıştır. Ahlaklılık çıkar duygusunun ötesinde ahlak yasasına saygıyla boyun eğiştir ve bu evrensel bir kuraldır.

Kant'a göre ahlaki eylemlerimizin temelinde aşağıdakilerden hangisi vardır?

- A) Haz ve zevk
B) Tanrı korkusu
C) Takdir duygusu
D) Maddi veya manevi doyum
E) Herkes için iyi istenç

2. Bilmediğinin farkında olmak ve bildiği halde hiçbir şeyi bilmediğini dile getirecek kadar cesur olmak erdemli olmanın ilk koşuludur.

Bu parçaya göre "erdemli olmak" aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Özgür düşünceye
B) Tutarlı davranışlar sergilemeye
C) Sistemli ve özgün olmaya
D) Sürekli kendini yenilemeye
E) Bilinçli olmaya ve eleştiri yapmaya

3. Sokrates'e göre yaşamda mutluluk, insanın kendisine ilişkin bilgileri doğru kavrayışıyla elde edilir. Çünkü insan kendi zaaflarını, yeteneklerini ve yaşamının gerçek amacını bilir ve bilgece davranırsa gerçek hedefi olan mutluluğa ulaşabilir.

Sokrates'e göre bireyin mutluluğunun temelini, aşağıdakilerden hangisi oluşturur?

- A) Eylemlerini özgürce yapabilmesi
B) İhtiyaçlarını en aza indirmesi
C) Kendi mutluluğu yerine toplumun mutluluğunu amaçlaması
D) Toplumun ideal ve değerlerini olduğu gibi benimsemesi
E) Yaşamını sorgulayarak elde ettiği bilgileri hayata geçirmesi

4. Ahlak, her çağda kendi kural ve yasalarını kendisi belirleyecektir. Çünkü ahlak, özgür insanın eyleminde ortaya çıkmaktadır.

Parçada aşağıdakilerden hangisi savunulmaktadır?

- A) Evrensel ahlak yasasının var olamayacağı
B) Kişinin eylemlerinin ahlaki değerlere uygun olmasının gerektiği
C) Ahlakı yasaların nesnel bir özellik taşıdığı
D) İnsanın dışında, varlığını ona kabul ettiren ahlaki ilkelerin olduğu
E) Ahlakı eylemin amacının mutluluk olduğu

5. S. Mill'e göre, ahlakın iki temel kuralı vardır. Birincisi, "Başkalarının size yapmasını istediğiniz şeyi siz de başkasına yapın." İkincisi ise "Başkalarını kendinizi sever gibi sevin." Ona göre, her akli başında kişi, düşünmek ve insanlığın geleceğini tartışmak zorundadır. Bu yolda en büyük katkıyı eğitim sağlayabilir.

Mill, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini amaçlamaktadır?

- A) Bireysel mutluluğu yakalamayı
B) Demokrasiye dayalı bir sosyal hayatı
C) Sosyal değerlere uymayı
D) Evrensel ahlak yasasına ulaşmayı
E) Özgürlüğe dayalı bir toplum yapısına ulaşmayı

6. Bir filozof, görüş ayrılığı içinde olduğu başka bir filozofa, "Düşüncelerinizi paylaşıyorum; ancak onları söyleyebilmeniz için gerekirse hayatımı ortaya koyarım." sözüyle daha çok aşağıdakilerden hangisini vurgulamak istemiştir?

- A) Fikirler için büyük bedeller ödenebileceğini
B) Doğruların her yerde aynı olması gerektiğini
C) Filozofların birbirlerini desteklemesi gerektiğini
D) Her türlü düşüncenin özgürce ifade edilmesi gerektiğini
E) Düşünce sistemlerinin zor koşullar altında ortaya çıktığını

7. Spinoza: "İnsanların eylemlerine gülmemeye, onlara gözyaşı dökmemeye ve onlardan nefret etmemeye ama her şeyden önce onları anlama-ya çalıştım."

Buna göre, Spinoza'nın yaklaşımının temel özelliği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Önyargılardan arınmış olması
B) Ahlaki değerlere sorgulayıcı bir tavırla yaklaşması
C) İnsanın özgür eylemlerine dayanması
D) Olanı değil, olması gerekeni ele alması
E) Bireysel mutluluğu esas alması

8. İnsan, isteyerek yaptığı bir davranıştan sorumludur. Bunun için de insanın öncelikle akıl sağlığının yerinde olması ve davranışlarını özgür iradeyle yapması gerekir. Çünkü akıl, iyinin bilgisine sahip olmamızı sağlar. İrade özgürlüğü ise sahip olduğumuz aklın özgürce kullanılmasına imkan verir. Bu yüzden çocuklar ve akıl hastaları davranışlarından sorumlu tutulamazlar.

Bu parçaya göre, kişinin davranışlarından sorumlu tutulması neye bağlanmıştır?

- A) Seçme ve seçilme hakkına sahip olmasına
B) Gelişmiş bir toplumda yaşıyor olmasına
C) Bilinçli ve özgürce kararlar verebilmesine
D) Kendini gelişen koşullara göre değiştirebilmesine
E) Toplumsal beklentilere uygun davranışlarda bulunmasına

9. Ahlâk, toplumda var olan davranış biçimlerini belirleyen değer yargıdır. Bu değer yargılarının nasıl olması gerektiğini inceleyen ve yorumlamaya çalışan ise ahlak felsefesidir.

Parçaya göre, ahlâk felsefesi hangi özelliği ile ahlâktan ayrılır?

- A) Kurallar koymasıyla
B) Genel geçer bir özellik taşımasıyla
C) Olanı gerekeni incelemesiyle
D) İnsanlar arasındaki ilişkileri yönlendirmesiyle
E) Var olanı betimlemeye çalışmasıyla

10. Toplumsal örgütlenme olmadan, insan ne kendi kendine yeter ne de varlığını sürdürebilir. Öte yandan insan, yalnızca iyiliğe yönelmiş bir varlık ta değildir. Çıkarlar çatıştığında, başkalarıyla fikir ayrılığına düşüldüğünde, o zaman aklın ve vicdanın sesine kulak verilmeyebilir. Bu yüzden, toplumsal yaşamda, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyecek ve bir yaptırım gücü olacak kurallara, yasalara gerek duyulur.

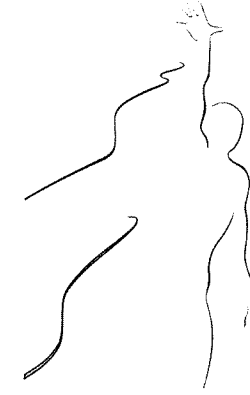
Parçada ulaşılmak istenen temel düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan ancak doğal durumda özgürlüğü dolaşısıyla mutluluğu elde eder.
B) İnsanların koyduğu yasalar gücünün gücsüze karşı bir tür şiddet uygulaması demektir.
C) İdeal düzen ancak eşitlik ve adalet ilkesiyle sağlanabilir.
D) İnsan doğasında hem iyi hem de kötü eylemde bulunma potansiyeli vardır.
E) İnsan ilişkilerini düzenleyecek bir güce ihtiyaç duyulması devleti doğurmuştur.

11. Sokrates, idama mahkum edildiğinde bu karara karşı gelmemiş ve kendini Atina'dan kaçırma teklifinde bulunan öğrencilerini de dinlemeyerek ölümü tercih etmiştir. Ona göre yasalar yanlış bile olsa, o yasaların bulunduğu ülkede yaşamayı tercih etmek, o yasalara uymayı ahlaki bir zorunluluk haline getirir. Çünkü yasalar toplumun devamı için gereklidir.

Sokrates'in bu davranışından, aşağıdaki yargılardan hangisine varılamaz?

- A) Ahlaklı olmak, içinde bulunulan toplumun kurallarına uymayı gerektirir.
B) Ahlak, ona uygun davranışlar sergilemeyi gerektirir.
C) Birey için yaşadığı toplumun birlik ve bütünlüğü önemlidir.
D) Ahlak, yasalara uygun davranmayı gerektirir.
E) Her insan ahlaki değerleri benimsemede özgürdür.

BÖLÜM 6

SİYASET FELSEFESİ

A-SİYASET FELSEFESİNİN KONUSU

"Siyaset" kelimesi "idare etmek", "işleri düzene koymak" anlamına gelir. "Politika" ise, eski Yunan da "Politikos" kelimesinden gelmektedir ve "şehirle ilgili işler", "devlet idaresi ile ilgili olan" anlamına gelir.

En geniş anlamıyla siyaset, Aristoteles'in "Politika" adlı eserinde belirttiği gibi: "Yurttaşların toplumu ilgileyen işlerle ilgili olarak yaptığı her şeydir." Günümüzde ise kısaca, "devlet, ülke, insan yönetimi" anlamını taşır. Siyaset daha çok demokratik rejimlere özgü bir etkinliktir. Bu bakımdan siyaset felsefesi, insanların birbirleriyle "vatandaş" olarak ilişki içinde bulundukları toplumların ürünüdür.

Siyaset felsefesi; siyasi eylem tekniğini, yani iktidarın kaynağını, iktidarın kazanılışını ve elde tutulmasını, özellikle devletin özünü, kaynağını, değerini, birey-devlet ilişkisini ele alan disiplindir. O, aynı zamanda, siyasi kurumların farklılığı üzerine derinliğine düşünmeyi de gerektirir. Öyleyse yaygın anlamda siyaseti, devleti her alanda idare edecek kuralların bütünü olarak tanımlamak mümkündür. Bunlardan anlaşılacağı üzere siyaset felsefesi "olması gerekeni" ele alır ve gelecekte toplumun nasıl idare edilmesi gerektiğini ortaya koyabilmek için, onların dününü ve bugününü inceler.

B-SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Birey: Bir toplumu oluşturan ve toplumun üyesi olan, bilinç sahibi tek insandır.

Toplum: Birbirleri ile karşılıklı ekonomik ve kültürel ilişkiler içinde bulunan, bireylerin meydana getirdiği, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan, tarihi ve kültürel temele dayanan topluluktur.

Sivil Toplum: Siyasi ve diğer güçlerin baskısından kurtulmuş toplum demektir. Devletin gücü ve kurumları dışında kendi kendisini yönlendirebilir.

Devlet: Siyasi sınırları tespit edilmiş, belli bir coğrafya parçası üzerinde yaşayan, egemenliğe sahip en

büyük siyasi kurumdur. Görevi, toplumu dışarıya karşı korumak, içinde toplumsal düzeni sağlamaktır.

İktidar: Devletin egemen olma, toplumun kendi iradesini hakim kılabilme gücüdür. Siyasi anlamda, toplumsal yaşamda gücü elinde bulundurmaktır.

Yönetim: İktidarı elinde bulunduranların devleti, belli ilke ve amaçlara göre idare etmesidir.

Meşruiyet: Toplumda iktidarı elinde bulunduranların, yönetme gücünü yasalara uygun olarak elde etmesi ve yine bu gücü yasalara uyarak sürdürmesi demektir.

Egemenlik: Devletlerin belli sınırlar içerisinde, belli bir toplumda, iktidarın gücünü serbestçe kullanabilmesidir.

Hak: Kullanma ve isteme yetkisine sahip olduğumuz şeylerdir. Hukuksal anlamda hak; yasayla veya bir kural ile verilmiş olan eylemlerdir. Yaşama hakkı, düşünce hakkı, seçme ve seçilme hakkı vb.

Hukuk: Bir toplumu oluşturan kişilerin, gerek aralarındaki gerekse devlet ile olan ilişkilerini düzenleyen yazılı kurallar ve yasalar sistemidir.

Yasa: Emredici ve uyulması zorunlu kurallardır. Yasalar devlet tarafından konulmuş olup, insan ilişkilerini, toplumsal düzeni kurmaya ve korumaya yöneliktir.

Bürokrasi: Devletin işlerini yapmak için, hiyerarşik bir şekilde görev yapan memurların oluşturduğu etkinliklerin hepsinin adıdır.

Demokrasi: En geniş anlamıyla, siyasal iktidarın halka dayandığı yönetim şeklidir.

Rejim: Devletin yönetim ya da düzenleme biçimine verilen addır.

Eşitlik: Siyasette, hakları ya da olanakları bakımından insanlar arasında bir ayrım gözetilmemesini ve insanlar arasında var olan ayrımların giderilmesini öngören ilkeye denir.

Laiklik: Din ve devlet işlerinin ayrılığı demektir. Aynı zamanda başka inançtan olanlara saygı göstermek ve onları hor görmemektir.

C- SİYASET FELSEFESİNİN TEMEL SORULARI

Felsefenin diğer dallarında olduğu gibi, siyaset felsefesinin de ele aldığı ve cevap aradığı bir takım sorular vardır. Bunlar;

- Devletin varlık nedeni nedir?
- Devlet gerekli midir? Gereksiz midir?
- Devletin işlevi nedir?
- İktidar kaynağını nereden alır?
- Egemenlik türleri nelerdir?
- Sivil toplum nedir?
- Demokratik yaşamda sivil toplumun yeri nedir?
- Eşitlik nedir?
- Bürokrasiden vazgeçilebilir mi?
- En iyi yönetim biçimi nedir?
- Herkesin memnun olabileceği bir yönetim biçimi var mıdır?

Siyaset felsefesi, bu v.b. sorulara cevap arar.

1-İktidar Kaynağını Nereden Alır?

Her yönetim biçimi bir otoriteye dayanmak zorundadır. Devleti yönetmenin temel koşulu, yönetim yetkisine sahip olmaktır. İlkel toplumlardan bu yana iktidar, hep birilerinin elinde olmuştur. Devletin bir ögesi olan iktidar ise toplumdaki bireyler üzerinde devlet gücünü kullanma yetkisidir. Yani siyasi iktidar, toplumu yönetme gücüdür. Bu bakımdan, siyasi iktidardan yoksun bir devlet düşünülmaz.

İktidarın kaynağı sorununu ele alan Max Weber, otorite türlerini şu şekilde sıralamışlardır:

- a) Geleneksel Otorite
- b) Karizmatik Otorite
- c) Hukuki Otorite

a) Geleneksel Otorite: İnsanlık tarihinde uzun bir süre insanlar doğrudan doğruya Tanrı olduğunu veya Tanrı'nın yer yüzündeki temsilcisi olduğunu iddia

eden kişiler tarafından yönetilmişlerdir. İktidarın kaynağının Tanrı olduğu savunulur. Bu yaklaşıma göre devlet, yani iktidar Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisidir. İktidar yönetim gücünü, Tanrı adına kullanır. Bu yönetim biçiminde yasalar da Tanrı'ya dayandırılır. Bu anlayış, ulusal devletlerin ortaya çıkışına kadar egemen olmuştur. Bu otorite geleneklerin, göreneklerin ve dinin egemen olduğu, değişme ve gelişmenin çok yavaş olduğu durağan (statik) toplum ve kurumlarda görülür.

b) Karizmatik Otorite: Karizma; "lütuf, Tanrı vergisi" anlamına gelir. Karizmatik otorite, liderin sahip olduğuna inanılan olağanüstü niteliklerinden doğar. Çoğu zaman bu niteliklerin o liderde var olup olmadığı araştırılmaz ve var olduğuna inanılır. Burada iktidarın kaynağı doğrudan doğruya liderin özellikleri ve eylemleridir. İktidar, toplumun içten ve dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korunma ihtiyacından doğmuştur.

c) Hukuki ya da Demokratik Otorite: Bu otoritenin kaynağı yazılı kurallar yani hukuktur. Hukuk kuralları, yönetilenleri olduğu gibi yönetenleri de bağlar. Demokratik otorite de iktidarın kaynağını, akıl ve hukuk oluşturur. Yöneticiler belli kurallara göre iktidara gelirler, belirli sınırlar içerisinde yeteneklerini kullanırlar ve belli kurallara göre iktidardan ayrılırlar.

2-Sivil Toplum Nedir?

Sivil toplum kavramı, toplumun kendi kendisini yönlendirme arzusunun sonucu olarak ortaya çıkan ve büyük ölçüde devletin siyasi otoritesini sağlayan kurumların dışında örgütlenen gönüllü kuruluşların meydana getirdiği sosyal yapıya denir. Sendikalar, meslek kuruluşları, çeşitli örgütlenmeler, sivil toplum kuruluşlarını oluşturur. Bireyler, kendi haklarını ve özgürlüklerini korumak amacıyla bu kuruluşları oluştururlar. Burada bireyler kendi çıkarlarını korumak amacıyla örgütlenirler ve yönetime karşı bir baskı grubu oluştururlar. Bu yolla yönetimin kararları karşısında söz söyleme yetkisine sahip olurlar. Bireyi korumanın yolu, sivil toplumdan geçmektedir.

3-Bireyin Temel Hakları Nelerdir?

Çağdaş demokratik toplumlarda bireyler, devletin yurttaşlarıdır. Böyle toplumlarda, bireylerin yurttaşlık hakları yasal güvence altındadır. Bu hakların en başında, insanın yaşama hakkı gelir. Bu insanın doğarken beraberinde getirdiği bir haktır. Yine insanın, çalışıp kazandıklarına sahip olma (mülkiyet), özgürce düşünmek, düşündüklerini yayımlama, istediği felsefi anlayışa bağlanma, istediği tarzda sanat eseri oluşturma hakkı vardır. Bu haklar bireyi yurttaş haline getiren, insanların asla vazgeçemeyeceği haklardır.

4-Meşruiyetin Ölçüsü Nedir?

İktidarın anayasaya ve yasalara uygun olarak oluşması ve iktidarın mevcut yasalara uyması ve mevcut yasaları uygulayabilmesi gerekir. Bir yönetim meşru yoldan, yasaların öngördüğü biçimde iktidara gelebilir ama, bundan sonra da yasalara uyması gerekir. Bunu yapmadığı zaman, meşruiyetini kaybedebilir. Bu nedenle bir devletin meşruluğu, halk oyuna dayanıp dayanmamasına bağlıdır. Meşruiyetin kaynağı, halkın özgür iradesi ve oyudur.

5-Bürokrasiden Vazgeçilebilir mi?

Bürokrasi, devlet yönetiminde görevli bulunan memurların kademeli olarak oluşan grubu teşkil eder. Bu memurlar, yaptıkları göreve seçilerek değil de uzmanlarından dolayı atanarak gelirler. Max Weber'e göre, bürokrasiden vazgeçilemez. Yönetim sorumluluğu siyasilerdedir, ancak onlar gelip geçicidir. Bürokratlar, hem uzman, hem kalıcı olduklarından dolayı devletin sürekliliği için vazgeçilmez insanlardır. Ayrıca devletin iş bölümü ilkesine dayalı görev dağılımı ile mevki ve yeteneğe dayalı yetki ve sorumluluk anlayışı da, bürokrasinin varlık nedenidir. Bu yüzden, devlet yönetimi için bürokrasi kaçınılmazdır. Devlet işlerinin yürütülmesi için bürokrasi bir zorunluluktur.

D- SİYASET FELSEFESİNİN PROBLEMLERİ

Siyaset felsefesini en çok meşgul eden sorunlar siyasi düzenle ve birey devlet ilişkisi ile ilgilidir. Bunlar:

1-Karmaşa-düzen-ütopya

2-Birey-devlet ilişkisi

KARMAŞA-DÜZEN-ÜTOPYA

İnsanlık tarihinde ne kadar geriye gidersek gidelim, insanların düzensiz toplum içerisinde yaşadıklarını göremiyoruz. Nerede insanın varlığını görürsek, orada insanların bir arada ve belli bir düzen içinde yaşadığını gözlemekteyiz. İnsanların bir takım kurallara uymadan aralarında herhangi bir düzen olmaksızın yaşayabilmeleri imkansızdır.

Karmaşa: İçinde bir düzenin olmadığı toplumsal durumu ifade eder. Düzensizliği ve karmaşayı hiçbir toplum taşıyamaz. Karmaşa, belli bir süre devam ederse, o toplum dağılır. Devlet karmaşayı önleyebilir ancak bu toplumun tercihi yansıtmayabilir. Baskıya, zorbalığa dayalı bir sükunet sağlansa bile devlet meşruluğunu kaybedebilir. Düzen, yerini tekrar karmaşaya bırakır.

Düzen: Toplumda kurulması ve devam ettirilmesi gereken bir durumu ifade eder. Düzen, insanların kendi yerlerini bulabilecekleri, kendilerinin haklarını ve varlıklarını teminat altına alabilecekleri, başkalarıyla ilişkilerini belirleyebilecekleri durumdur. Düzen; hukuksal temeller üzerine oturmalı, toplum bireylerinin birlikte yaşamalarını sağlayan ilişkileri belirlemelidir.

Ütopya: Bazı ilkelere dayanarak hayali bir toplum şekli tasarlanmasındır. Bir toplumda bazı ilke ve kurallara uygun olarak düzen içinde yaşayan insanlar her zaman bu düzenden memnun değildirler. Bu memnuniyetsizlik, özellikle kriz dönemlerinde daha fazla açığa çıkar. İnsanlar daha iyi bir toplum hayali kurarlar. Mevcut toplumların üzerinde inşa edildiği ilkelerden daha adil, daha iyi olduğunu düşündükleri ilkelere dayanacak ideal bir toplumu düşlerler. Ütopya da,

zihinde tasarlanmış bir takım ilkeleri ve bir siyasi yönetim tarzını ifade eder. Ütopyalar, sosyal gerçeklikle ilgisi olmayan tasarımlar olduğu için henüz uygulanmamıştır.

Düzenin Gerekliliği ve Devlet: İnsan hayatı için toplumsal düzen, toplumsal düzen için de devletin gerekliliği zorunluluktur. İnsan, varlık yapısı yönünden hem iyi hem de kötü davranışlarda bulunabilir. İnsanların hak duygusu, adil olma duygusu olduğu gibi, haksızlık yapmak, adalete uymamak gibi eğilimleri de vardır. İnsanların bu eğilimlerinden hangisinin yaşantısında etkili olacağını önceden kestirmek mümkün değildir. Vicdan ise, her zaman olumsuz bir eylemi engelleyici bir kuvvet olamamaktadır. Bu nedenle vicdanın yerine geçebilecek bir kuvvetin, başvuruabilecek bir kurumun olması gerekir. İşte bu kurum, devlettir.

Devlet; insanları toplum olarak bir araya getiren, insanlar arasındaki fikir ayrılıklarını, çıkar çatışmalarını, herkesin iyiliğine olacak şekilde belirleyen düzendir. Düzen olmadan devlet varlığını devam ettiremez.

Devlet, bir toplumda en yüksek zorlama gücüne sahip kurumdur. O bireyler ve gruplar arası ilişkileri düzene koymak için bir takım yasalar çıkarır, kurallar koyar. Bu nedenle, nerede bir devlet var ise, orada düzen vardır.

1-Devletin Doğanın Bir Devamı Olduğunu Savunan Görüş

Devletin doğanın bir devamı olduğunu savunan düşünürlerin başında Platon gelir. Platon'a göre tek insan ile devlet arasında büyük bir benzerlik vardır. İnsan, bir mikro-organizmadır, devlet bir makro-organizmadır. Devlette bulduğumuz sosyal sınıflar da insanda bulunan bazı yetilerin karşılığıdır. İnsan ruhunda üç eğilim vardır: Beslenme, İrade (istenc) ve Akıl. Bu üç eğilim, devlette üç sınıf olarak karşımıza çıkar. Beslenme; çalışmayı ve üretmeyi temsil eden halk ve işçileri, İrade; gücü temsil eden koruyucu olan savaşçıları ve askerleri, Akıl; yöneticileri ve filozofları temsil eder. Sağlıklı bir insanda ruhun üç eğilimi dengededir. Maddeye, aşırı zevke, gününü gün etmeye çalış-

san bedensel zevklere düşkün halk sınıfı ile aşırı kural ve cesareti temsil eden asker sınıfı arasındaki dengeyi akıl sağlar. Bir arabaya koşulu iki atın biri arabayı sağa, diğeri sola çekerken sürücünün arabayı yolda tutmaya çalışması gibi, akılda birbirine zıt iki eğilim arasındaki dengeyi sağlar. Her sınıf görevini gördüğü gibi yaparsa, her sınıfa doğasından dolayı hak ettiği değer verilirse ortaya çıkan devlet adil olur. Bu anlamda devlet, doğanın bir devamı olarak sanki büyük bir insandır.

Aristoteles de devletin doğanın bir devamı olduğunu görüşündedir. Aristoteles'e göre devlet, bir toplumsal canlı olan insanda temelini bulur. İnsan nasıl bazı biyolojik yetilerle dünyaya geliyor ve sonra hayatı boyunca bunları geliştiriyorsa, aynı şekilde insan da bir toplumsal hayatı yaşama yetisiyle dünyaya gelir ve daha sonra toplum yaşamı içinde bu yetiyi geliştirir. Aristoteles'in deyimi ile "insan toplumsal bir canlıdır."

2-Devleti Yapma Bir Varlık Olarak Savunan Görüş

Bu yaklaşımın en önemli temsilcisi T.Hobbes, J. Locke ve J.J Rousseau'dur. J.J. Rousseau "Toplum Sözleşmesi" adlı eserinde insanın ancak, sözleşme ile katıldığı ve özgür iradesi ile onayladığı devleti meydana getirmekle özgürlüğe kavuşabileceğini savunur. Böyle bir devlet, yurttaşların iyiliğini sağlamak isteyen genel bir bilindir. Rousseau'ya göre, "İnsan özgür olarak doğar, ama, her yerde zincirlere vurulmuş olarak bulunur." Ancak bu sözleşme ile katıldığı ve kendi özgür iradesi ile onayladığı ve bağlandığı bir devlet meydana getirmekle karmaşadan kurtulabilir. Böyle bir devlet, genel iradeye dayanacaktır. Genel irade, yurttaşların iyiliğini sağlamak isteyen bir genel bilindir, bir genel duygudur.

Devleti yapma bir varlık olarak düşünenlere göre insan, mutlak bir özgürlük durumu içinde var olamaz. Böyle bir durumda insanın davranışlarını belirleyen bir güç olmaz ve her insan neyin iyi olduğuna kendisi karar verir. Bu ise; çıkar çatışmasına, insanlar arasında bir savaşa yol açar. Fakat böyle bir durum tüm insanların zararına olacağından, insanlar bir araya gelerek aralarında bir sözleşme yaparlar. Buna, toplumsal sözleşme adı verilir.

Bu yaklaşımı savunanlara göre devlet, insanlar için bir hakem ve yönetici görevini üstlenir. Devletin doğal bir temeli yoktur. İnsanlar arasındaki bir sözleşmeden doğmuştur.

İdeal Düzen Arayışları

Toplum meydana geldikten ve devlet kurulduktan sonra da insan içinde mutlu yaşayabileceği bir devlet arayışı içine girer. Toplum üzerinde düşünen tüm filozoflar, insanların tam olarak gelişebilecekleri gerçek bir refah ve mutluluğa ulaşabilecekleri ideal bir toplum düzeni bulmaya çalışmışlardır.

İdeal düzen arama düşüncesi, iki karşıt görüşün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Birincisi, böyle bir ideal bir devlet modelinin olamayacağını ileri süren görüş, öbürü de ideal bir devlet modelini tasarlayan ve kurgulayan anlayış.

1-İdeal Düzenin Olabileceğini Reddeden Görüşler

Bazı filozoflar veya düşünürler, ilke olarak devleti reddederler ve onun ortadan kaldırılmasının doğru olduğunu savunurlar.

Sofistler

Sofistlere göre: "İnsan her şeyin ölçüsüdür (Protogoras)." İnsanların ortak bir toplum ve devlet düzeni meydana getirmeleri, insanın özneliliği ile bağdaşmaz. İdeal düzen herkesi memnun edebilecek bir düzen olmalıdır. Böyle bir düzen görülmemiştir, daha sonra da görülmeyecektir. Gorgias ise varlığı ve bilgiyi reddettiği için, ideal olanı da inkar ediyordu. Çünkü ideal olan, ona göre hem yoktu, hem de bilinemezdi.

Sofistler, doğal olanın, yasal olduğu görüşünü taşırlar. Toplumsal (yasal) olan, doğal olana aykırıdır ve kötüdür. İnsanın özüne daha uygun olan, dolayısıyla doğru ve iyi olan doğal olandır. Örneğin; kölelik, doğal olmayan ancak, toplumsal (yasal) olan bir durumdur. Aynı durum, devlet için de söz konusudur. Devlet, doğal olmayan dolayısıyla insanın özüne, doğasına aykırı düşen bir kurumdur. Bundan dolayı, devletin ortadan kaldırılması gerekir.

Nihilistler

Nihilizme göre, ideal düzen yoktur ve olamaz. Nihilizm, hiçbir şeye inanmamak, hiçbir değer tanımamak anlamına gelir. Varlığı, temelde inkar ettiği için ferdin üzerinde herhangi bir otoriteyi de kabul etmezler. Bütün toplumsal kötülükler, insanların özgür olmamalarından kaynaklanır. Öyleyse insanı sınırlayan bütün değer, kurum ve düzenler, kötü olup yıkılmalıdır. Bu felsefenin önde gelen temsilcisi olan Nietzsche'ye göre, "İnsan doğasına yaraşan; güçlü, korkusuz ve acımasız olmaktır." Devlet otoritesini insan üzerine yönelterek insanın doğallığını ve yaratıcılığını bozmaktadır. Herhangi bir otorite, insanın doğallığına aykırıdır. İnsan, kendisine yöneltilen otoritenin baskısında uzun süre kalamaz. O yüzden, ideal bir devlet olamaz.

Anarşizm

En önemli temsilcilerinden olan Proudhon'a göre, insanların devlet olmadan da adil ve uyumlu bir hayat yaşayabileceklerini ileri sürer. Devlet, mülkiyet kurmak için vardır. Ancak anarşizme göre, her türlü mülkiyet hırsızlıktır. Bu görüşün doğal sonucu olarak da devletin ortadan kaldırılması gerekir.

2-İdeal Düzenin Olabileceğini Kabul Eden Görüşler

İdeal devletin ne olacağı konusunda farklı yaklaşımlar vardır. Bunlar, özgürlüğü, eşitliği ve adaleti temel alan yaklaşımlardır.

Özgürlüğü temel alan yaklaşım

Bu yaklaşıma göre insan, özgürlüğü sayesinde kendisini belirler, gerçekleştirir, yaratıcı olur. Bu özgürlük, dini anlamda inanç ve ibadet özgürlüğü olarak, siyasi anlamda düşünce ve düşüncelerini ifade etme özgürlüğü olarak gerçekleşir: Bireyler bu özgürlüklerde, kendi çıkarlarını gerçekleştirirler. Böylelikle genel çıkarlar da gerçekleşir. İdeal bir siyasi sistemin amacı, bireylere mümkün olan en büyük özgürlüğü temin etmektir.

Eşitliği temel alan yaklaşım

Bu yaklaşımın temsilcileri S.Simon, C. Fourier (Furiye), J. Proudhon, R.Owen, K. Marx'tır. Bu yaklaşımın temele eşitliği alması, sosyalist devlet anlayışını ortaya çıkarmıştır. Özgürlüğün insanlar arasında eşitsizliğe yol açabileceğini, dolayısıyla toplumsal barışı tehlikeye sokabileceği görüşünden hareket ederler. İnsanların ekonomik, siyasal ve sosyal bakımdan eşit haklara sahip olduğu sınıfsız bir toplum ideal bir toplumdur. Bu yaklaşımda özgürlük, ikinci planda kalır.

Adaleti temel alan yaklaşım

Özgürlük veya eşitlik ilkelerinden yalnız birinin uygulanması toplumsal problemleri çözmeye yetmemiştir. Bu nedenle, devletin kurucu ilkesi olarak adalet ilkesi benimsenmiştir. Adalet: "Bir kimsenin haklarıyla başkalarının hakları arasında bir uyumun bulunması hali" olarak tanımlanır. Adalet, hem özgürlüğün hem de eşitliğin temel ilke olarak kabul edilmesidir. Eşitlikle, özgürlük bir bütünün iki parçasıdır. Birbirlerinin varlık nedenleridir. Eşitliğin olmadığı yerde özgürlüğün, özgürlüğün olmadığı yerde eşitliğin hiçbir anlamı olmaz.

Adaletle dayalı düzen anlayışında özgürlük de, eşitlik de bulunacaktır. Adalet, bireyin haklarını güvence altına almak, insan onurunu korumak, insan özgürlüklerini sağlamak, insanın düşüncelerini ve insanın çıkarlarını yasal güvence altına almaktır. Böyle bir ideal düzen arayışı, günümüzdeki demokratik devletleri ortaya çıkarmıştır.

ÜTOPYA

Ütopya terimi Yunanca (topos-ülke) kelimelerinden türemiş olup "olmayan ülke" anlamına gelir. Şimdiye kadar öngörülen veya uygulanan hiçbir devlet biçimi, insanların problemlerine kesin çözüm bulamamıştır. Bu yüzden insanlar, yeni devlet biçimi arayışlarına girmişlerdir. Bu nedenle hiçbir yerde gerçekleşmemiş ve gerçekleşme şansı pek fazla olmayan toplumsal düzenler, tasarlamışlardır.

Geleceğe yönelik oldukları için, mevcut düzenden memnun olmayanlar bir ideal düzen oluşturmuşlardır. Fakat ütopyaların hepsi gelecek için olumlu şeyler tasarlamazlar. Aslında ütopyalar zihnin ve hayal gücü-

nün bir ürünü olarak, toplumların ilerlemelerine katkıda bulunmuştur. Bu bakımdan ütopyalar, istenilen ütopyalar ve istenmeyen ütopyalar olmak üzere iki türüdür:

a) İstenen Ütopyalar

Burada, düşünürler, bütün insanlar için mükemmel olduğuna inandıkları bir sistem tasarlarlar. Onların gözünde toplum bu şekilde yapılmalıdır. Bu tür ütopyalar ideal bir toplum ve devlet tasarımıdır.

Platon'un "İdeal Devleti"

Platon'un "İdeal Devlet" adlı ütopyası, adalet ilkesine dayanır.

İdeal devletinde, devlet ile insanlar arasında paralellik kurar.

Devleti bir varlık olarak kabul eder. Ona göre varlık "bir iş görmek, bir amacı gerçekleştirmek için" var olmuştur. Devlet, halkın iyiliği için vardır ve onu mutlu etmeye çalışmalıdır. Bunun için iş bölümü zorunludur. Bu bakımdan devlette üç grup bulunmalıdır:

- İşçiler
- Bekçiler (askerler)
- İdareciler

İnsan ihtiyaçlarının başında yemek, içmek, barınmak ve giyinmek gelmektedir. Bundan dolayı; ilk gruba mensup olan ziraatçılar, satıcılar, zanaatkarlar (esnaf) bu zorunlu ihtiyaçları karşılamak için üretim yapmalıdır. Bunlar istedikleri gibi evlenebilirler ve çocuk sahibi olabilirler. Görevleri çalışmak, devlet için üretmek ve bekçilerin emirlerine itaat etmektir.

Bekçiler ise, devleti ve toplumu dıştan gelebilecek tehlikelere karşı korumakla görevlidir. Aynı zamanda, içerideki düzeni sağlamalıdır. Bunlar ancak, devletin uygun gördüğü kimselerle evlenebilir. Çocuklar da küçükken ailelerinden alınır ve devlet tarafından yetiştirilir. Bu sınıfın mensupları malmülk edinemezler.

İdareciler ise, bekçiler sınıfından çıkar. Zaten insanlara bir şef, bir kumandan lazımdır. Bu baş, "bilgili, otoriteli, halkın iyiliğine ters olanı kabul etmeyen" birisi olmalıdır. Platon; "**Ya devlet yöneticileri filozof ya da filozoflar devlet yöneticisi olmalıdır**" der.

Platon'a göre devletin görevi, toplumun bütününe mutluluğunu sağlamaktır. Ona göre devlet, ihtiyaçlardan doğar. İhtiyaçlar, iş bölümünü doğurur. Devlet başkanı, filozof olmalıdır. Siyasi iktidar ile felsefe aynı şahısta birleşmelidir. "İyi hükümet, bilgi ile idare edilen hükümettir." görüşünü taşır.

Platon, çocukları devletin bir devamı olarak görür ve onların ciddi bir eğitimden geçmesinin gerektiğini düşünür. Çocuklar devlet tarafından ailelerden alınır ve yine devlet tarafından eğitilir.

Farabi'nin "Erdemli Toplumu"

Farabi, İslam dünyasında siyaset felsefesinin önemli düşünürlerindendir. Medinet-ül Fazıla (erdemli şehir) adlı eserinde ütöpik bir devlet tasarlar. Ona göre, toplumsal hayat insanlar için mümkün olan mükemmelliğin gerçekleşmesi için zorunludur. Çünkü insan tek başına ne ihtiyaçlarını yeterince karşılayabilir, ne de yetkinliğe ulaşabilir. Bunu ancak kişilerden birinin eksikliğini, diğeri ile tamamlayan toplum sağlayabilir. Bu nedenle birey, toplum içinde yaşamadıkça yetkinliğe ulaşamaz. Ona göre erdem, yardımlaşmadır. Gerçek mutluluğa ulaştıracak şeylerle yardımlaşan kent, erdemli kendir. Erdemli kenti, erdemli yönetici yönetir. Halkta erdemlidir ve dayanışma içindedirler. Bunun gibi bütün uluslar, mutluluğa varmak için birbirlerine yardım ederse dünya, erdemli bir dünya olur. Farabi bu anlayışını sonuna kadar götürür ve en yetkin devletin insanlığı kuşatan dünya devleti olduğunu savunur.

Machiavelli'nin "Hükümdarı"

Machiavelli "Hükümdar (prens)" adlı eserinde otoriter bir devlet anlayışı sergilemiştir. Onun zamanında İtalya bölünmüş bir durumdadır. Bu nedenle birlik ve düzenlik için otoriter bir yönetime ihtiyaç vardır. Böyle bir idarenin kurulması ve devamı içinde: "**Amaçlar, araçları meşru kılar**" görüşünü savunmuştur.

Güçlü iktidar uğruna ne gerekiyorsa yapılmalıdır. Ona göre insanlar, ya okşanmalı ya da cezalandırılmalıdır. Çünkü insanlar hafif zararlardan intikam alırlar, ağır zararlardan ise, intikam alacak halleri kalmaz. Bir insana yapılan kötülük öyle olmalıdır ki, korkmadan intikam almayı düşünmesin. Ülke içindeki ve dışındaki

insanlar ancak bu yolla itaat altına alı-nabilir.

Bir hükümdarın en önemli özelliklerinden birisi sevil-mek değil, kendisinden korkulmak olmalıdır. Bu özelliğe sahip olmak için tilki gibi kurnaz, aslan gibi de cesaretli olmak gerekir.

Devletin devamlı olabilmesinin koşullarından birisi de, o devletin öz ordusudur. Öz ordu olmadan, devlet güvende olamaz. Paralı askerlerle, devleti savunmak olanaksızdır. Çünkü bunlar hırslı, düzensiz ve sadakatsizdirler.

Thomas More'nin "Ütopyası"

Thomas More (Tomas Mor 1478-1538), İngiliz devlet adamı ve düşünürüdür. 1516 yılında "Ütopya" adlı eserinde hiçbir yerde olmayan bir devlet düzeni, bilinmeyen bir ülkeye yapılan hayali bir yolculuk anlatır.

Ütopya, bir adadır. Orada 54 büyük şehir bulunur. Her kent altı bin aileden, her aile ikisi köle olmak üzere yirmi iki kişiden oluşur. Aileyi en yaşlı erkek yönetir. Belli yaşa gelen herkes, birbirlerini sevdikleri ve sağlıklı oldukları sürece evlenebilirler. Bütün şehirlerde aynı dil konuşulur. Aynı kurumlar, örf ve adetler, kanunlar yürürlüktedir. Şehirdeki ailelerin birer bahçeli evleri vardır. İsteyen bir başkasının evine ve bahçesine girebilir. Her şehir, dört eşit bölgeye ayrılmıştır.

Ütopya da özel mülkiyet yoktur. Ülkenin tüm kaynakları kamunun malıdır. Lükse izin yoktur, insanların neye ihtiyacı varsa devlet tarafından karşılanır. Her bölgenin bir çarşısı vardır. İhtiyaç duyulan eşyalar ve ürünler orada saklanır. Aileler evlerini on yılda bir kura ile değiştirmek zorundadır. Aile reisleri, çarşıdan istedikleri eşyaları ve ürünleri parasız olarak alırlar. Çünkü ütopya da "para" nedir bilinmez ve kullanılmaz. Altın, elmas gibi şeylere değer verilmez. Herkes iyi eğitildiği için ihtiyacından fazlasını almaz.

Ütopya, sınıfsız bir toplumdur. Fakat bu toplumda köleler vardır ve diğer insanlara tanınan haklar kölelere tanınmamıştır. Her türlü inanca ve dine hoşgörü ile bakılır. Bu ülkede çoğunluk tek Tanrı'ya inanır. Kimse kimsenin dinini küçümsemez, çünkü bu suçtur.

Ütopya da, demokratik bir yönetim vardır. Halk çalış-ma eşitliğinden faydalanır, günde altı saat çalışılır. Ka-

lan zamanlarda, bilim ve sanatla ilgilenilir. Bu devlet- te yöneticiler, çok sıkı bir eğitime tabi tutulur.

Campanella'nın "Güneş Ülkesi"

Thomas Campanella (Kampanella 1568-1639), İtalya rahibi ve filozofudur. "Güneş Ülkesi" adlı ütöpik eserini yazarken Platon'un devlet adlı kitabının ve Katolik kilisesinin ideolojisinin etkisinde kalmıştır. Campanella yaşadığı dönemde, İtalya da iki tip insan olduğunu görmüştür. İnsanların büyük bir çoğunluğu, bitmek bilmeyen yüklerin ağırlığı altında ezilmektedir. Buna karşılık geriye kalan çok az sayıdaki insan ise; tembellik, zevk ve eğlence yüzünden çöküp gitmektedir. Bu durumun önüne geçmek için Campanella "Güneş Ülkesi"ni yazar.

Güneş Ülkesi, Hint okyanusunda Tabrobana (Seylan) adasındadır. Bu ülkeye seçimle gelen bir rahip başkanlık eder. Campanella da, sosyalist bir toplum hayal eder. Güneş ülkesinde başkan aynı zamanda, cumhuriyetin en bilgin kişisidir ve "Büyük Metafizikçi" adını alır. Devlet ve din işlerini birlikte idare eder. Kendisinin büyük yetkileri vardır ve bunlara karşı konulmaz. Bu başrahip başkanın, üç yardımcısı vardır. Bunlar: Güç, Bilgelik (hikmet) ve Aşktır. Bunlardan:

Güç: Devletin savunulmasına, askerlerin eğitilmesine bakar.

Bilgelik: Halkın eğitime, bilimsel çalışmalara ve din işlerine bakar.

Aşk: Kadın erkek ilişkilerinin, doğumların, insan ve hayvan ırklarının iyileştirilmesi işlerine bakar.

Bu ülkede özel mülkiyet yoktur, her şey ortak olarak kullanılır. Burada yaşayanlar; insanın evi, karısı ve çocukları olduğu zaman mal, mülk derdine düşeceğine, bu yüzden de bencil bir hale geleceğine inanırlar. Bunu yok etmek için ortak hayat kararı almışlardır. Bu nedenle güneş ülkesinde yaşayanların evleri, odaları, yatakları ve bütün eşyaları ortaktır. Bütün aileler, yöneticiler tarafından altı ayda bir başka evlere yerleştirirler. Yemekler ortak sofrada yenir. Üremek için aranan yaş erkeklerde 21 ve kadınlarda ise 19'dur.

Bu ülkede aile kavramı yoktur. Kimin kiminle evleneceğine aşk işlerini düzenleyen memurlar karar verir-

ler. Bebekler doğar doğmaz anne ve babalarından alınır, devlet tarafından büyütülür, eğitilir ve iyi yurttaş olarak yetiştirilir. Çocuklar ne annelerini ne de babalarını tanırlar. Burada aile yoktur. Aile, bütün kötülüklerin kaynağıdır. İnsanlar kıskançlığı, başkalarına karşı saygısızlığı ailede öğrenir. Aile toplumun genel yapısıyla bireyler arasındaki toplumsal birlik duygusunu bozar. Herkese yeteneklerine göre iş verilir ve yine herkes ihtiyacı olanı ve hak ettiğini elde eder. Herkes toplumun bütünün iyiliği için çalışır ve toplumun bütününü için karşılığını alır.

Güneş ülkesinde altın ve gümüş değersiz madendir. Mutfak eşyaları bile bunlardan yapılmaktadır. Halk arasında sık ve gösterişli giyinenler idam edilir. Burada günde en çok dört saat çalışılır, geri kalan zamanlar güzel sanatlar ve Tanrı'ya ibadetle geçirilir. Burada devletin tek bir dini vardır ve herkes aynı dine inanır.

Francis Bacon'ın "Yeni Atlantisi"

Bacon, bu eserinde bilimsel buluşların uygulandığı bir hayali ülke tasvir etmiştir. Bu ülke bir ada devletidir.

Yeni Atlantis'te meteoroloji olaylarını gözlemlemek için yüksek kuleler, bir çok hastalığı iyileştiren hammamlar, bağlar, bahçeler vardır. Ağaçlara ve çiçeklere mevsiminden önce veya sonra çiçek açtırabilir. Tohumuz olarak bitki yetiştirebilir, ağaçların türünü değiştirebilirler. Tıp deneyleri için bazı hayvanları kobay olarak kullanarak, bu şekilde çürümüş organlara yeniden hayat verebilmektedirler.

Bu adada optik laboratuvarlar vardır ve bütün ışıklar incelenmektedir. Ayrıca her türlü seslerin araştırabilmesi için ses evleri vardır. Fransız Bacon, o sıralarda henüz icat edilmemiş olan bazı araçlardan söz etmektedir. Bilim ve onun verilerinin tek dayanak olduğu bir toplumsal düzen tasarlamıştır.

b) İstenmeyen (Korku) Ütopyaları

Günümüzde de ütopyalar yazılmaktadır. Ancak bunların ortak bir niteliği vardır: O da toplumları gelecekte bekleyen tehlikeleri göstermeleridir. Bu tehlike, bir yandan, makineleşen bir toplumda insanın duygu, düşünce ve değer sistemleri ile yok olup gitmesidir.

Öbür yandan insan özgürlüklerinin, demokratik hakların, kurulacak bir despotik devlet tarafından yok edilmesidir. Korkutucu ütopyalar, demokratik toplumları ve insanları böyle bir tehlike için önceden uyar-maktadır.

Aldous Huxley'in "Yeni Dünyası"

A.Huxley (Haksley, 1894-1963) "Yeni Dünya" adlı bilim kurgu romanında teknolojinin insanda oluşturduğu yabancılaşmayı, insandan alıp götürdüklerini, insanın mekanik bir varlığa dönüşümünü anlatır. Bilimin ve teknolojinin zirvede olduğu gelecekteki bu dünyada, tek bir devlet vardır. On kişiden oluşan zorba bir yönetim, insanlara hayatı yaşanmaz hale getirmektedir. İnsanların tek amacı bedensel zevkleri yaşamaktır. Bunun için daha anne karnındayken insanın gelişimine müdahale edilir; insanca yönleri, kaygıları köreltilir. Ömür boyu kitaplara el sürmemeleri için be-beklere elektro şok verilir. Aile dağılmıştır. Ayıp, günah, yasak, suç yoktur. Bütün bebekler tüp bebeğidir. İnsanlar ihtiyaca göre üretilir. Herkes hayatından memnun olacak kadar özelliklere sahip biçimde oluşturulur.

Bu ülkede herkes önceden şartlandırıldığı için işini severek yapar, bundan dolayı huzurludur. Herkes kendini güvende hisseder. Kimse hastalanmaz, yaşlanmaz. Ölüm korkusu yoktur. Burada her şey önceden düzenlenmiştir. Ölmesi veya öldürülmesi gereken insanlar da "ölüm merkezlerine" götürülürler. Korkuya, üzüntüye ve aşka yer yoktur. Burada yaşayan insanlar bir rahatsızlık durumunda "soma" isimli hapı yutar, anında keyiflenirler. Bu devlette din, sanat, felsefe gibi insanın düşünce veya duygularından doğan etkinliklere yer yoktur. Geçmiş tamamen yok edilmiş, müzeler kapatılmış, tüm tarihi eserler ve kitaplar yakılmıştır.

George Orwell'in "1984'ü"

Korku ütopyalarının bir başka örneği de, İngiliz romancısı, George Orwell'in (1903-1950) "1984" adlı romanıdır. Bu eseri, insan özgürlüğünü ortadan kaldıran yönetim biçimlerine karşı bir uyarı niteliğindedir.

Orwell'in hareket noktası, Stalin döneminin Rusya'sıdır. Bu ütopyada dünya üç cephede toplanmıştır. Ba-

tı Ülkeleri, Doğu Avrupa-Rusya, Japonya, Çin. Bu bloklar denk güce sahiptirler. Bundan dolayı, aralarında savaş çıkmaz. Yalnız soğuk savaş hüküm sürmektedir. Sadece sınırlarda bazen küçük çarpışmalar meydana gelir.

Bu dünyada yönetimler, kendi içinde tam bir tiranlıktır. Her şey mutlak kontrol altındadır. Ölüm korkusu, baskı ve zulüm vardır. Her yerde "büyük ağabey seni gözetliyor (büyük ağabey Stalin'dir)", levhaları asılmıştır. Böylece, herkesin odasındaki gizli hareketleri devamlı gözetlenir. Teleskrin denilen aletlerle özel hayatlar gözlenir. Banyodaki, odalardaki sesler bile dinlenir, izinsiz en küçük bir şey bile alınamaz ve yene-mez. Herkes birbirini ihbar eder. Casusluk, kaypaklık insanlarda benimsenen davranışlardır ve herkes birbirinden kuşkulandır hale gelmiştir. Özgürlük, eşitlik yoktur. Aykırı düşünce ve davranışlara izin verilmez. Sorgulamak, düşünmek, eleştirmek yasak olduğu için bunları ifade eden sözcükler sözlükten çıkarılmıştır. İnsanlar, adeta uyuşturulmuştur.

Ülkenin bu rejimi insanları korkak, ihbarcı ve tepkisiz yapmıştır, herkes herkesten kuşkulandır ve herkes herkesi ihbar eder. Rejime uymayanlar, işkencelerle rejime sadık hale getirilir.

BİREY VE DEVLET

Devletin biçimi ve ortaya çıkışı konusunda farklı görüşler vardır. Fakat çoğu adı ne olursa olsun, toplum düzenini korumanın yolunun devletten geçtiği konusunda birleşirler. Tarihi açıdan birey devlet ilişkisine baktığımızda, bu ilişkinin geçmişten bugüne büyük bir gelişme gösterdiğini görürüz. Krallık yönetimlerinde ve despotik devletlerde, devlet emreden bir otorite, birey ise bu otoriteye boyun eğen teba (uyruk) durumundadır. Devletin görevi emretmek, bireyin görevi ise, bu emirlere uymaktır.

Çağdaş devlet anlayışında, birey ve devlet ilişkisi demokrasi yoluyla rasyonel hale gelebilmiştir. Bugünün siyaset felsefesine göre ne birey "devlet adına" feda edilebilir, ne de "devlet" bireyler için ortadan kaldırılacak bir otoritedir. Her ikisinin de varlığını sürdürmesi birbirine bağlıdır.

ÖSYS Soruları

1. Toplumun saygın ve demokratik olarak gördüğü kurumlardaki bozulmalar, kamuoyunu böyle görülmeyen kurumlardaki bozulmalardan daha çok rahatsız eder.

Bu durumun temelinde yatan düşünce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kötü olmazsa iyinin değeri bilinmez.
- B) Saygınlık göreceli bir kavramdır.
- C) En iyinin bozulması en kötüdür.
- D) İyi, zamanla değişen bir kavramdır.
- E) Kurumlar toplumun güvencesidir.

(2004/ÖSS)

2. Aşağıdakilerden hangisi "siyaset felsefesi"nin ilgi alanı içinde yer almaz?

- A) Devlet nasıl bir niteliğe sahiptir?
- B) Hukuk sistemlerinin dayandığı temel nedir?
- C) İdeal toplumsal düzen demektir?
- D) Egemenliğin kullanılış biçimleri nelerdir?
- E) Bilginin sınırları var mıdır?

(1997/ÖYS)

3. Brian Redhead'e göre, siyasal düşünce tarihi, belli bir soruyu yanıtlama çabalarının tarihidir. Soru aynen durmakta yalnızca yanıtlar değişmektedir. Verilen yanıtların başlıcaları şunlardır:

- Çünkü, varlığım devletin varlığına bağlıdır.
- Çünkü, devlet Tanrı'nın iradesidir.
- Çünkü, devlet ve ben bir anlaşma yaptık.
- Çünkü, devlet ahlaki düşüncenin gerçekleşmesidir.

Buna göre, siyasal düşünce tarihi aşağıdakilerden hangisinin sorgulanmasına dayanır?

- A) Bürokrasinin gereğinin
- B) Devlet-ekonomi ilişkisinin
- C) Devlete itaat nedeninin
- D) İdeal düzenin olabilirliğinin
- E) Bireyin devlet için vazgeçilmezliğinin

(2003/ÖSS)

4. ● Hobbes'a göre, insan bencildir ve onun bütün eylemleri bu bencil doğasının arzularını tatmin etmeye yöneliktir. Bu durum, çıkar çatışması yüzünden insanların birbiriyle sürekli savaş halinde olmasına yol açar. İnsanları bir arada tutabilmek için devlet tek bir gücün egemenliğine dayanmalıdır.
- Locke insanların, doğaları gereği iyi olduğunu; bunun sonucu olarak ilişkilerinin iyi niyet, yardımlaşma ve işbirliğine dayandığını ileri sürer. İnsanlar arasındaki iyi ilişkilerin sürdürülebilmesi, tek bir gücün değil, çoğunluğun egemen olduğu bir devlet düzeniyle mümkündür.

Bu bilgilere göre, Hobbes ve Locke'un devlet anlayışlarındaki fark, aşağıdakilerden hangisinin farklı oluştundan kaynaklanmaktadır?

- A) İnsanlığın geleceğiyle ilgili beklentilerinin
- B) İnsanın psikolojik yapısı ve özelliklerine ilişkin görüşlerinin
- C) Yaşadıkları çağa egemen olan siyasi görüşlerin
- D) Toplumsal düzenlemelerin gerekli olup olmadığı konusundaki inançlarının
- E) Çevrelerindeki insanlarla karşılıklı ilişkilerinin

(1999/ÖSS)

5. Hukuk kurumunun var olmasının benim yararına olduğunu biliyorum. Ayrıca bu kurumun, insanların genel olarak ona saygı duyması sayesinde var olabildiğini de görüyorum. Bu durumda, benim bu kuruma saygı gösterip göstermememin pek de önemli olmadığı düşünülebilir. Ancak, öz çıkar gerektiğinde, herkes benim gibi düşünür ve bu kuruma saygı duymayarak onu zedelerse, yararımıza olan bu kurum yıkılır. Ben bu zedelenmeyi, dolayısıyla kurumun yıkılmasını istemem.

Bu parçaya göre, hukuk kurumunun varlığını sürdürmesi aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) Toplumsal denetim mekanizmalarının varlığına
- B) Evrensel hukuk kurallarının geçerliliğine
- C) İnsanların bu kurumun gereğine inanıp onu korumalarına
- D) Öz çıkarların bu kurumun isteklerinden farklı olmasına
- E) Devletin güvence vermesine

(2003/ÖSS)

ÖSYS Soruları

6. Aristoteles'e göre, insanda erdemli olmak için doğal bir yatkınlık vardır, ama bu yatkınlığın geliştirilmesi gerekir. İnsan her şeyden önce toplumsal bir varlık olduğuna göre, erdem ancak toplum içinde, bir devlet düzeninde gerçekleştirilebilir. Yönetim şekillerinin doğru ya da yanlış olduğunu gösterecek ölçüt ise ahlaki gelişmedir. Bu gelişmeyi başlıca amaç olarak göz önünde bulunduran yönetim şekli doğrudur; bunu yapmayan her yönetim şekli de yanlıştır.

Aristoteles'e göre devletin temel amacı aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

- A) Bireylerin ahlakça olgunlaşmasını sağlamak
- B) Erdem sahibi olmayan bireylerin aile kurmasını engellemek
- C) En ahlaklı kişileri yönetime seçmek
- D) Erdemli yaşama yatkın olmayan bireyleri cezalandırmak
- E) Ahlaklı yaşamı engelleyen hazları yasaklamak

(1996/ÖYS)

7. Bazı düşünürler, içinde yaşadıkları toplumsal düzeni eleştirmiş ve gerçekleşme şansı çok fazla olmayan düşsel bir toplum düzeni tasarlamışlardır. Bu düşünürler, insanın dolayısıyla toplumun kuruluşunun ancak tasarladıkları bu ideal düzene geçmesiyle olanaklı olduğunu savunurlar.

Yukarıdaki sözü edilen ideal toplumsal düzen tasarımlarına ne ad verilir?

- A) Karizmatik egemenlik
- B) Sivil toplum
- C) Kozmos
- D) Deizm
- E) Ütopya

(1998/ÖYS)

8. Hobbes'a göre, doğası gereği insan insanın kurdur. Dünyanın nimetlerinden daha fazla yararlanmak için herkes herkesle savaşmak zorundadır. Bu durum insanları bir düzen aramaya yöneltmiştir. İnsanlar dünya nimetlerinden yararlanırken zora başvurmaktan vazgeçmek üzere birbirlerine söz vermiş, zora başvurma yetkisi ve gücünü boyun eğecekleri bir kişiye veya kuruma aktarmışlardır. Böylece devlet oluşmuş, birbiriyle uyuşmayan birçok iradenin yerini tek bir irade almıştır.

Hobbes'a göre, devlet nasıl oluşmuştur?

- A) İnsanların, zor kullanma haklarını kendi üstlerindeki bir güce devretmek üzere sözleşmeleriyle
- B) İnsanların, diğer topluluklar karşısında güç kazanmak amacıyla ulusal birliği oluşturmalarıyla
- C) İnsanların tüm siyasal kurumların üstünde bir Tanrısal devlet kurma ülküsünde birleşmeleriyle
- D) İnsanların doğuştan var olan erdemlerini korumak amacıyla bir güç oluşturmalarıyla
- E) İnsanların mutluluk ortak idealine sahip bir güç birliği üzerinde sözleşmeleriyle

(1995/ÖYS)

9. ● Anarşizm, insan doğasının devlet ve toplumsal kurumlar tarafından bozulduğunu; insanların devlet düzeni olmadan da adil ve uyumlu bir biçimde yaşayabileceğini ileri sürer.
- Sofistler, insanın her yerde ve her zaman bağlanabileceği yasaların doğa tarafından konulmuş olduğunu; insan eliyle kurulmuş düzenlerin güçlüye ve egemen olana yara-dığını, doğal durumda var olan güç dengesini bozduğunu savunmuşlardır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi anarşizm ve sofizmin ortak özelliğidir?

- A) İnsan doğası ile uyum içinde olan bir devlet biçimi önermeleri
- B) Toplumsal kural ve düzenlerin insanın özüne aykırı olduğu görüşünü benimsemeleri
- C) Devletin görevinin bireylere hizmet etmek olduğunu öne sürmeleri
- D) İnsanlar için her yerde ve her zaman geçerli olan temel toplumsal kuralları araştırmaları
- E) İnsan uygarlığının her türlü ürününü değersiz bularak reddetmesi

(1999/ÖSS)

10. Doktorlar, ateşli hastalıkları, başlangıcında iyileştirmenin hiç de güç bir iş olmadığını, asıl güçlüğün her hangi bir hastalığı saptama konusunda yaşandığını söylüyorlar. Ama zaman geçip de eğer hastalığın ayırdına varılıp gerekenler yapılmazsa, iyileştirmesi çok güç oluyor. Aynı şey "devlet" için de söz konusudur. Çünkü, herhangi bir yönetimde ortaya çıkma olasılığı bulunan aksaklık ve huzursuzluklar önceden saptandığında, bu tehlikeyi önlemek daha kolaydır. Ancak, bu aksaklıkların herkes tarafından görülecek ölçüde filizlenip büyümesine izin verilecek olursa, olayları kontrol altına almak için etkili çareler bulmakta zorlanılacaktır.

Bu parçada devletin sorumluluklarının hangisinden söz edilmektedir?

- A) Eğitim seviyesi yüksek yurttaşlar yetiştirmek için politikalar geliştirme
- B) İşleyişiyle ilgili olarak yurttaşlarını bilgilendirme
- C) Varlığını sürdürmek için yurttaşlık bilincini güçlendirme
- D) Kendi yapısını sorgulama ve çıkabilecek sorunlara karşı önlem alma
- E) Kişi hak ve özgürlükleriyle ilgili uluslararası sözleşmelere bağlı kalma

(2001/ÖSS)

11. Toplumsal düzenin yasal olması yeterli değildir; toplumsal düzen, aynı zamanda meşru görünmelidir. Bireyin, korku içinde yaşayan bir uyruk olarak değil, ikna olmuş bir yurttaş, özgür bir birey olarak toplumsal normları kendisinin normları diye algılaması da zorunludur. İnsanın bu normları içselleştir-mesi, "rıza" ya da "meşru-laştırma" dediğimiz şeydir.

Parçaya göre, meşruluğun dayanağı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Düzeni sağlayan yasalar bulunması
- B) Normların bütün bireyler için bağlayıcı olması
- C) Normların benimsenmesi
- D) Bireyin isteklerinin göz önünde bulundurulması
- E) Normların başka toplumlar tarafından da kabul görmesi

(2006/ÖSS)

12. Aristoteles, yönetim biçimlerini anlatırken şöyle demektedir. "Devlet birçok kişi tarafından yönetilirse bu ona, tıpkı giderleri toplulukça karşılanan bir şölenin tek kişinin hazırlayacağı bir şöleninden daha üstün olması gibi bir üstünlük sağlar. Onun içindir ki çoğunluk, birçok durumda, her kim olursa olsun tek bir kişiden daha iyi bir yargıçtır. Ayrıca çokluk daha güç bozulur ya da kısıtlanır. Kötü bir anında olan ya da konuya ilişkin çok güçlü duyguları bulunan bir kişinin yargısı ister istemez çarpık olacaktır. Öte yandan bir kitlenin yargıda bulunması durumunda, kitleyi oluşturan her kişinin aynı anda aynı duygulara kapılmasını ve yargısını çarpıtmasını ayarlamak güçtür."

Aristoteles, bu sözleriyle aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Yönetim yetkisinin birçok kişiye dağıtılmasının iktidar kavgasını önleyeceğini
- B) Devlet işlerinde işbölümünün, halk arasında ki dayanışmayı artıracığını
- C) Yönetim sorumluluğunun bir gruba paylaştırılması gerektiğini
- D) Kişilerin grup içinde, yalnız başlarına olduğundan daha duygulu davrandıklarını
- E) İnsanın, mutluluğa ancak topluluk içindeyken erişebileceğini

(2000/ÖSS)

13. – Thomas Moore, Ütopya adlı eserinde para ve bireysel mülkiyetin yer almadığı, mutlak eşitliğe bağlı,
- Tommaso Campanella Güneş Devleti adlı eserinde bilim ve felsefenin egemen olduğu, her türlü eylemde bütünü iyiliğinin ölçü alındığı,
- Francis Bacon, Yeni Atlantis adlı eserinde bilim ve onun verilerinin tek dayanak olduğu birer toplumsal düzen tasarlamışlardır.

Bu üç düşünürün toplumsal düzen anlayışları için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Hoşgörü ve erdemin önemini savunmuşlardır.
- B) Ulusal birliği temel alan görüşlerdir.
- C) Gerçekleştirilmesi bugün için olanaksız, düşsel yaklaşımlardır.
- D) Toplumsal değişimde liderliğe önem vermektedirler.
- E) Hukukun üstünlüğü düşüncesinin doğmasını sağlamışlardır.

(1994/ÖYS)

14. Geometri kuralları belirlenirken nasıl-nokta, çizgi, uzay gibi temel kavramlardan yola çıkılıyorsa hukuk kuralları da hak, adalet, etik gibi temel kavramlara dayandırılır; yasalar bu kavramlardan türetilir. Tarih boyunca ister teokraziyle, ister otokraziyle, ister demokrasiyle yönetilsin, tüm devletler hukuka gereksinim duymuşlardır. Bir devletin hukuk sistemi, o devletin yapısının biçimlenmesinde etkilidir. Devletlerin hukuk sistemleri arasındaki farkı belirleyen de yasa yaparken gerekli temel kavramları hangi ilkelerden aldıkları ve o kavramları nasıl kullandıklarıdır.

Bu parçada, hukukun hangi yönünden söz edilmektedir?

- A) Belirli kavramları temel aldığından
- B) Her tür devlet düzeni için gerekli olduğundan
- C) Devlet düzeni üzerinde etkili olduğundan
- D) Yapısının, dayandığı temel kavramlara göre değiştiğinden
- E) Bilimsel kurallarla uyumlu olması gerektiğinden

(2002/ÖSS)

15. Platon, Sparta ile yapılan Pelopones Savaşları sırasında Atina kültürünün yıkılmasını gözlemler ve bunun etkisiyle, ütopya için bir taslak olabilecek "Devlet" adlı eserini hazırlar. Benzer şekilde, Roma'nın Vizigotlar tarafından yerle bir edilmesine tanık olan Aziz Augustinus, bu dünya yerine öteki dünyada bir ütopya söz eden "Tanrı Devleti"ni yazar. Thomas Hobbes, İngiltere'deki iç savaş sırasında sürgündeyken "Leviathan"ı yazarak barış ve refah içinde yaşayan bir devlet yaratmaya çalışır.

Bu parça ütopyalarla ilgili aşağıdaki yargılardan hangisini destekler?

- A) Mükemmel bir toplum oluşturulabilir.
- B) Her insanda mutlu olma isteği vardır.
- C) Yurttaşların erdemli olabilecekleri toplumsal bir düzen vardır.
- D) Gereksinimler farklı olduğundan ütopyalar da farklıdır.
- E) İnsan bencil bir varlık olduğundan toplumsal düzen sağlanmalıdır.

(2010 - YGS)

16. Toplumsal varlık olarak bir arada yaşamak zorunda olan insanlar arasında, çeşitli istek ve amaçların bir noktada çatışacak şekilde toplanması nedeniyle bir çekişme durumu ortaya çıkar. Eğer ortada uyumsuzlukları önleyecek bir erk olmazsa çatışmalar insanlığın yok olmasına yol açar. Böyle durumlarda kural koyucuya sahip olma ve ona boyun eğme gereği duyulur. Bu ihtiyacı giderecek kurum da devlettir. Üstün bir otoriteye sahip olan devlet ve onun koyduğu kurallar, bireyi diğer insanların saldırı ve eziyetlerinden korur.

İbn-i Haldun'un görüşlerini yansıtan bu parçadan aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Devlet, toplumu baskı altında tutabilmek için sınırsız yetkiyle donatılmalıdır.
- B) Devletin varlığı doğal ve zorunludur.
- C) Devlet toplumsal iradenin ürünüdür.
- D) Devlet, bireylerin ve kurumların karşılıklı güveniyle varlığını sürdürür.
- E) Devlet, mutlak bir güç değil toplumun amaçlarını gerçekleştirmek için bir araçtır.

(2011 - YGS)

17. Sokrates "Adalet nedir?" diye sorduğunda aradığı, sadece sözcüğün tanımı değildir. "Adil" sözcüğü her çeşit insan, karar, yasa ve anlaşma için kullanıldığına göre, bütün bunlarda ortak olan bir şey, hepsinin paylaştığı "adalet" denilen ortak bir özellik bulunmalıdır. Sokrates'in açığa çıkarmaya çalıştığı şey, bu ortak özelliğin niteliğiydi. Öyle ki bunun sonunda tek tek olguları, ona ulaşmasına göre adil veya değil diye nitelemek mümkün olsun.

Bu parçada Sokrates'in aradığı ortak özellik aşağıdakilerden hangisiyle ifade edilir?

- A) Adaletin sembolü
- B) Adalet duygusu
- C) Fenomen olarak adalet
- D) Oluş olarak adalet
- E) Adalet ideası

(2012 - YGS)

1. J.J. Rousseau'ya göre; devlet mekanizmasını işletip düzenleyecek olan güç, halkın istencidir. İnsan, özgür olarak doğar ama kendini birtakım zincirlerle bağlanmış bulur. Bu uyumsuzluğu gidermenin yolu kendisinin isteyip onayladığı, yapı ve tutumuna kendi özgür isteğiyle bağlandığı devletin bir objesi konumunda değil, biçimlenmesinde payı olan bir seviyede olmalıdır.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Devlet, eşitlik ve adalet ilkesiyle yönetilmelidir.
B) Devlet bireyin haklarını, sadece gerek duyduğunda sınırlandırabilmelidir.
C) Bireysel özgürlük, evrensel devlet düzenini imkansızlaştırır.
D) Birey, devlet oluşumunda bağımsız etkiye sahiptir.
E) Devlet, toplumsal istek doğrultusunda şekillenmelidir.

2. Sınırsız özgürlük, hiçbir engel olmaksızın insanın istediğini yapma serbestliğine sahip olmasıdır. Ancak bu durum zayıf olanların zarara uğramalarına ve devletin varlığının tehlikeye girmesine yol açar. Halbuki devlet; yasaları eşitlik ilkesine uygun bir şekilde herkes için geçerli kılmalıdır. Böyle düzen ise devletin geleceğini koruduğu gibi bireyin devlete olan bağlılığını da artırır.

Bu parçaya göre, devletin varlığını sürdürmesi aşağıdakilerden hangisine bağlıdır?

- A) Bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumaya
B) Toplumsal değerlere uygun yasalar oluşturmaya
C) Yönetim sorumluluğunu bireylere paylaşmaya
D) Farklı düşünceleri belli bir ülkü etrafında örgütlemeye
E) Bireylerin, özgürlüklerini kısıtlayan engelleri kaldırmaya

3. Bireyler, mal ve hizmet üretme, rekabet etme ve pazarlama gibi alanlarda toplumda serbestçe hareket etme hakkına sahip olmalıdır. Böylece sosyal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi ekonomik hayatta da tam bir düzen sağlanmış olur.

Parçada, toplumsal düzenin sağlanmasında aşağıdakilerden hangisinin önemi belirtilmektedir?

- A) Ütopya B) Adalet C) Özgürlük
D) Sorumluluk E) Yasa

4. Siyaset felsefesinde tartışılan yönetim biçimleri siyaset bilimine katkı sağlarken, fizikteki madde ve enerji konusundaki gelişmeler de felsefeye yepyeni bir düşünce ufku açar.

Parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşılır?

- A) Bilim var olanla, felsefe ise olması gerekenle ilgilenir.
B) Bilim, felsefenin sonuçlarından hareketle evreni açıklamaya çalışır.
C) Felsefe ve bilim birbirlerini karşılıklı olarak beslerler.
D) Felsefe ve bilimin amacı gerçeğin bilgisine ulaşmaktır.
E) Felsefe ve bilim, insanın evreni tanıma ve anlama merakından doğmuştur.

5. Aristoteles'e göre siyasi yönetimin gerçek amacı, yurttaşların mutlu bir yaşam sürmelerini sağlamaktır. Bireyler ancak bir toplumun üyesi olduklarında mutluluğa ulaşabilirler. Toplumdan soyutlanmış bir kişi, kendini gerçekleştiremez ve mutluluğa ulaşamaz.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Toplumdan bağımsız bir yaşam, mutlu bir hayatın önündeki engeldir.
B) Devletin işlevi, bireyin mutluluğunu ve gelişimini sağlamak olmalıdır.
C) İnsan, içinde yaşadığı toplumun siyasal ve sosyal yapısına uyum sağlamakla mutlu yaşama ulaşır.
D) Bir toplumun üyesi olmak kişiyi mutlu kılar.
E) İnsanın mutlu olması toplumdan soyutlanmış bir yaşam sürmesine bağlıdır.

6. Aristoteles'e göre, mutlu bir kişisel yaşam için kaçınılması olanaksız toplumsal ve siyasal boyutlar vardır. Nitekim devletin kolaylaştırıcı olduğu görüşü, yani işlevinin bireyin mutluluğunu ve gelişimini olanaklı kılmak ve insanın elindeki kaybetmesine engel olduğu fikri, Aristoteles'in siyaset felsefesinin en temel öğelerinden biri olmuştur.

Bu parçaya dayanarak, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Siyasal iktidar, toplumun ve bireylerin, çıkar ve isteklerine hizmet etmelidir.
B) Siyasal yaşamda bireylerin mutluluğu gözardı edilemez.
C) Devlet, bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamalıdır.
D) Birey, devletin çıkarları söz konusu olduğunda feda edilebilecek bir varlıktır.
E) Devlet, bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına almalıdır.

7. Toplumsal örgütlenme olmadan, insan ne kendi kendine yeter ne de varlığını sürdürebilir. Öte yandan insan, yalnızca iyiliğe yönelmiş bir varlık da değildir. Çıkarlar çatıştığında, başkalarıyla fikir ayrılığına düşüldüğünde aklın ve vicdanın sesine kulak verilmeyebilir. Bu yüzden, toplumsal yaşamda, bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyecek ve bir yaptırım gücü olacak kurallara, yasalara gerek duyulur.

Parçada ulaşılmak istenen temel düşünce, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsan ancak doğal durumda özgürlüğü dolayısıyla mutluluğu elde eder.
B) İnsanların koyduğu yasalar gücünün güçsüze karşı bir tür şiddet uygulaması demektir.
C) İdeal düzen ancak eşitlik ve adalet ilkesiyle sağlanabilir.
D) İnsan doğasında potansiyel olarak varolan iyi duygular eğitimle ortaya çıkarılabilir.
E) İnsan ilişkilerini düzenleyecek bir güce ihtiyaç duyulması devleti doğurmuştur.

8. Devlet yönetiminde görev alan hükümetler; içte ve dışta çeşitli politikalar izler. Bu politikalarla hem devlet düzeninin devamlılığı hem de vatandaşların refah düzeyini yükseltmek amaçlanır. Bu politikaların doğru veya yanlış oldukları ise farklı görüşlerin muhalefetiyle ortaya çıkar. Yasaklarla fikirlerin ya da politikaların yanlışlığını anlama imkanı yoktur. Doğru politikalara ancak yanlış politikalar eleştirilerek ulaşılabilir.

Bu parçada, devlet yönetiminde aşağıdakilerden hangisinin önemi belirtilmek istenmiştir?

- A) Bireylerin ahlakça olgunlaşmalarını sağlamanın
B) Farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ortamın
C) Çıkabilecek sorunlara karşı önlem alabilmemenin
D) Eğitim seviyesi yüksek bireyler yetiştirmenin
E) Vatandaşlar arasında eşit davranmanın

9. Ütopyalarıyla topluma yön veren filozof, içinde yaşadığı toplumsal sistemden rahatsız olan ve topluma uyum sağlayamayan kişidir. Dolayısıyla ütopyalar döneminin adaletsizliklerine, haksızlıklarına ve baskılarına fikri düzeyde bir başkaldırıdır. Ancak bu filozoflar var olan toplumsal yapıya başkaldırmakla kalmaz, gerçekleşmesi mümkün olmayan bir toplum modeli de tasarlarlar.

Parçada, aşağıdaki yargıların hangisine ulaşamaz?

- A) Ütopyalar, var olan toplumsal düzene bir tepkidir.
B) Ütopyalar, sıkıntılı toplumlarda ortaya çıkar.
C) Ütopyalar, eleştiriye dayalı tasarımlardır.
D) Her toplumun kendine özgü ütopyaları olmuştur.
E) Ütopyada mevcut sistemden farklı işleyen bir toplum düşünülür.

1. Hobbes, insanın bencilliğinin çıkar çatışmaları-na neden olduğunu, bu sebeple toplumun tek bir gücün egemenliğine dayanmaması gerektiğini belirtir. Locke insanlardaki iyi niyet, yardımlaşma ve işbirliği anlayışına bağlı olarak devletin çoğunluğun egemenliğine dayanması gerektiğini belirtir.

Bu parçaya göre, iki filozofun ortak görüşü aşağıdakilerden hangisinde vurgulanmıştır?

- A) Yönetim yetkisinin birçok kişiye dağıtılarak toplumun yönetilmesi gerektiği
B) İnsanın mutlu olması için toplum içinde yaşaması gerektiği
C) Bireylerin yaşadıkları çağa uygun devlet düzeni kurmaları gerektiği
D) Devletin toplumun kültürel değerlerine bağlı olarak şekil alması gerektiği
E) İktidarın yönetme gücünün tek bir kişinin iradesine dayanması gerektiği

2. Devlet, halkın neyi istemesi gerektiği yönünde herhangi bir yönlendirmeye gitmemelidir. Devlet ancak, bireylerin haklarını koruyacak bir yasa uygulayıcısı olmalıdır. Burada "hak" ve "iyi" önceliğe sahip değerlerdir. İyi, bireysel bir seçim meselesi, hak ise bu seçimin savunulmasıdır. Devlet ise bu değerlerin garantisi olmalıdır. Geri kalan bireyin kendi sorunudur.

Bu parçada, devletin sorumluluklarının hangisinden söz edilmektedir?

- A) Bireyleri iyiye yöneltme noktasında eğitmesinden
B) Bireyler arasında eşitliği sağlamasından
C) Bireylerin özgürce bir yaşam sürmesini temin etmesinden
D) Varlığını korumak için farklı düşünceleri uzlaştırmasından
E) Yasaların uygulanmasında gerektiğinde zor kullanmasından

3. İnsanların daha mutlu bir yaşam sürebilmeleri için demokrasiyi ve insan haklarını merkeze alan bir devlet sistemi gereklidir. Bununla birlikte düşüncenin sağladığı güvenle barış içinde yaşayabileceklerine inanan insanlar, hayatlarını ancak bu amaçla kurabilecekleri devlet sisteminde istedikleri gibi yaşayacaklardır.

Buna göre, devletin işlevi aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

- A) Toplumsal kültürün özümseme ve yaygınlaşmasını sağlamak
B) Düşünsel çalışmaları engelleyici kurallar koymak
C) İnsanların mutlu ve özgürce yaşayabileceği bir sosyal düzen oluşturmak
D) Farklı düşünce ve kültürlerin kaynaşmasını sağlamak
E) Felsefi düşüncenin tüm toplumlarda benimsenmesini sağlamak

4. Siyaset felsefesi geçmişte devletin kaynağının, yapısının, amacının ne olduğunu sorguluyordu. Günümüzde ise özgürlük, eşitlik kavramlarının ışığı altında sivil toplum ve devlet ilişkisinin ne olması gerektiği sorunuyla karşı karşıyadır. Bu çerçevede siyasi iktidarın kaynağı, doğası, gücü, birey-devlet ilişkisi, demokrasi gibi temel sorunlar siyaset felsefesinin konusu olmuştur.

Bu parçaya göre, aşağıdaki yargılardan daha çok hangisine ulaşılır?

- A) Toplumda meydana gelen değişimler yeni siyaset sistemleri doğurmuştur.
B) Siyaset felsefesinin konusu geçmişten günümüze değişime uğramıştır.
C) Erdemli toplumların varlığı ideal düzenin sağlanmasıyla mümkündür.
D) Devletin görevi vatandaşın özgürlüklerini korumak ve kollamak olmalıdır.
E) Devlet, varlığını sürdürmek için düzeni sağlayacak her türlü yola başvurmalıdır.

5. "İnsanlar eşit yetenekte doğmazlar. Bundan dolayı insanlar yaşamadaki doğal yerini kabul etmeli ve kendilerine verilen rolleri oynamalıdır. Bazı insanlar, bilgece yönetme yeteneğine sahip oldukları için yönetim işlerini bu kişilerin yönlendirmesi halinde bütün toplum daha iyi bir durumda olacaktır. Zeka ve yetenek bakımından seçkin olmayan insanlar ise neyin iyi olduğunu tam olarak anlayacak yeterlilikte olmadıklarından yönetim işlerine karıştırılmamalıdır."

Buna göre, Platon'un tasarladığı devlet için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Toplumsal sınıfların oluşturulmasında bireysel farklılıklar etkilidir.
B) Yurttaşlarının temel hakları güvence altına alınmıştır.
C) Yönetim yetkisi toplumsal uzlaşmayla tek elde toplanmıştır.
D) Bireylerin, yönetimin kararlarına katılmaları sağlanmıştır.
E) Adalet ve özgürlük ilkelerinin hakimiyetine dayanmaktadır.

6. Platon: "Biz devleti toplumun tümüne mutluluk sağlasın diye kuruyoruz. Yoksa bir sınıf ötekilerden daha mutlu olsun diye değil; aksi halde kurduğumuz bu devlette de eğriliği hemen yaşarız." görüşünü taşır.

Bu parçaya göre, Platon aşağıdaki görüşlerden hangisini destekler?

- A) Devlet farklı sınıfların bir araya gelmesiyle oluşmalıdır.
B) İdeal düzen arayışları insanın gereksinimlerini gidermelidir.
C) İnsanlar zor kullanma haklarını devlete devretmelidir.
D) İnsanlar diğer milletlerden güçlü olmak için ulusal birliği oluşturmalıdır.
E) Devlet, yurttaşlarının tümünün mutluluğunu sağlamalıdır.

7. Bazı spor dallarında başarılı olmak için bireylerin bu sporları yapmaya küçük yaşlarda başlamaları gerekir. Eğer zamanında o spor alanındaki etkinliklere başlanmaz ise, kişinin o spor dalında başarılı olması, bedensel gelişimini spor dalının gereğine uygun olarak yönlendirmesi söz konusu olamaz. Aynı şey "devlet" için de söz konusudur. Çünkü devlet çıkabilecek herhangi bir sorunun oluşmasını engellemek için yönetim mekanizmasını henüz sorun çıkmadan düzenlemelidir. Aksi takdirde daha sonra yapılacak müdahaleler devletin düzenini sağlayamayabilir.

Bu parçada, devletin sorumluluklarının hangisinden söz edilmektedir?

- A) Bireylerin temel ihtiyaçlarını güvence altına almasından
B) Yönetim biçiminin insanların eğitim ihtiyacını giderecek düzeyde olmasından
C) Düzeni, çıkabilecek sorunları önleyecek şekilde kurmasından
D) Varlığını sürdürmek için vatandaşlarını bilinçlendirmesinden
E) Bireyin haklarını korumak için özgürlük alanını genişletmesinden

8. Her ütopyacı, hem gerçekleri iyi kavrayan, hem de düş kuran bir kişidir. Yaşanılan gerçeklerin eleştirisinden hareket ederek neyin nasıl olması gerektiğini belirtip hayali bir yapı oluşturur. Dolayısıyla her ütopya, bir hayal ürünü olmasına rağmen, gerçeklerden tümüyle kopuk değildir.

Buna göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Tüm ütopyalar, insanlığa yönlendirici bir ufuk kazandırmıştır.
B) Bazı ütopyalar istenilen ütopya özelliğini taşır.
C) Ütopyalar sosyal değerlerle uyum içindedir.
D) Ütopyalar nesnel düşünceye dayanır.
E) Her ütopyanın toplumsal gerçeklikle ilişkisi vardır.

1. Çevremizde zaman zaman siyasetten şikayet edildiği duyulmaktadır. Gelişmiş toplumlarda bile yurttaşların siyasal yaşama katılma konusunda zaman zaman isteksizlik gösterdikleri; örneğin genel seçimlere katılan seçmen sayısının çok aşağılara düştüğü bilinmektedir. Siyasetten kaçınmanın kendisi olsa olsa kötü bir siyaset olabilir. Yaşamımızın büyük bir bölümünün siyasal kurumlar ve süreçler tarafından belirlendiği günümüzde siyasetten kaçınmak yaşamdan kaçınmaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Siyasal yaşamın kökeninde haklarını korumaya çalışan bireylerin etkinlikleri vardır.
B) Siyasal yaşam toplumların değer yargılarının sorgulanmasının güvencesidir.
C) Siyasal yaşamda gerçekleştirilen etkinliklerde bireylerin hakları gözardı edilemez.
D) Siyasal yaşamın gerekli düzeye ulaşabilmesi sivil toplum kuruluşlarının etkinliklerine bağlıdır.
E) Siyasal yaşam ve siyaset insanların görmezden gelemedikleri kadar yaşamla iç içedir.

2. ● Platon, Devlet adlı eserinde ideal bir devletin nasıl meydana geleceğini açıklamıştır.
● Thomas More, Ütopya adlı eserinde hiç eksiği olmayan bir devlet tasarlamıştır.
● Campanella, Güneş Ülkesi adlı eserinde, hayali bir toplum tasarlamıştır.

Buna göre aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Hukukun üstünlüğünü hakim kılmaya çalışmışlardır.
B) Özgürlük, eşitlik ve adalet ölçütlerini vurgulamışlardır.
C) Eşitsizlik ve işsizlik gibi olumsuzlukları ortadan kaldırmışlardır.
D) İdeal düzenin olabileceğini reddetmişlerdir.
E) Düşünce sistemlerine göre devlet düzeni tasarlamışlardır.

3. "Tiranlık, (Baskıcı Devlet) Platon'a göre sadece despot ve köle insanlar yetiştirir. Çünkü despot ve köle ruhlu olmak birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Her köle, despot (baskıcı) bir ruhu taşır. Köle kölelikten kurtulur kurtulmaz derhal despot kesilir. Aynı şekilde despot da elinden olanakları alınır alınmaz hemen köle ruhlu olur. Öyle ise yanlış devlet biçimlerinin her biri kendine uygun yanlış bir insan tipini oluşturur."

Platon'a ait yukarıdaki sözlerle devletin hangi yönü eleştirilmektedir?

- A) Ekonomik yapısı
B) Yönetim biçimi
C) Eğitim sistemi
D) Nüfus yapısı
E) Uluslararası ilişkileri

4. - Sokrates, ahlâk öğretisinde değişmeyen bazı değerleri öne sürerek devleti ayakta tutacak vatandaşlar yetiştirmek istemiştir.
- Platon, köleleri daha çok çalıştıracak bir devlet önermiştir.
- Aristoteles, üyelerinin kişiliklerini güçlendirmek suretiyle kendini güçlendirecek olan bir devlet projesi çizmek istemiştir.

Yukarıda görüşleri anlatılan üç filozofun temel amacı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Evren hakkında gerçek bilgiye ulaşmak
B) Yeni bir felsefi yaklaşım oluşturmak
C) İçinde yaşadıkları toplumu düzenlemek
D) Toplumsal ahlâkı geliştirmek
E) Evrenin ana maddesini bulmak

5. Aristoteles'e göre, devletin amacı yurttaşların maddi açıdan yüksek bir düzeye ulaşmaları, ama daha çok ahlâki bakımdan gelişmeleri ve olgunlaşmalarıdır. Yani ona göre devlet yönetimleri tek başlarına iyi veya kötü değildir. Ancak söz konusu amacı gerçekleştirebilme durumuna göre iyi ya da kötü devlet vardır.

Aristoteles'in bu parçadaki görüşlerine dayanarak devletle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Toplumsal düzenin devamını güvence altına alır.
B) Kaynağında bireylerin doğal gereksinimleri vardır.
C) Meşruiyetinin temelinde kurulduğu ilkeleri vardır.
D) Bireyin yaşamını devam ettirmesinin güvencesidir.
E) Bireylerine rahat ve erdemli bir yaşam kazandırmalıdır.

6. ● Totaliter toplumlarda, iktidar liderin elindedir. Lider, o toplum için bir kurtarıcıdır, daima toplum için doğruyu gören ve uygulayan olarak düşünülür.
● Demokratik toplumlarda egemenlik yazılı yasalarla belirlenir ve iktidar sahibi, yasalarla belirlenmiş bir hukuk sistemi içinde egemenlik gücünü kullanır.

Yukarıdaki bilgilerde egemenliğin kullanılışı ile ilgili aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) İktidarın kullanımı totaliter toplumlarda daima liderin elindedir.
B) Egemenliğin kullanılışında yazılı kanunlar daha çok demokratik toplumlarda belirleyicidir.
C) Halkın lidere karşı inancı totaliter rejimlerde etkindir.
D) Demokratik rejimlerde hukuk sistemleri gücün kullanımında belirleyicidir.
E) Egemenlik totaliter toplumlarda yasalarla sağlanır, yasaları ise halkın iradesi belirler.

7. Devlet, insanın tek başına kendine yetmediği, birçok şeye gereksinim duyduğu anda doğar.

Platon bu düşüncesiyle devletin çıkış nedeni olarak aşağıdakilerden hangisini kabul eder?

- A) İnsanlar yaşamlarında başkalarına gereksinim duyarlar.
B) Devlet, özel mülkiyetten sonra doğmuştur.
C) Devlet, güçlülerin güçsüzleri ezmesini önlemek için vardır.
D) Devlet, adaleti sağlamak için doğmuştur.
E) Devlet, erdemli toplumu oluşturmak için vardır.

8. Platon askeri yönetimleri devlet biçimi olarak doğru bulmuyordu. Çünkü, askeri bir grubun egemenliğindeki devlet biçiminde en yüksek değer ve erdem, şan ve şöhrettir. Böyle bir devlette yetişen insan tipinde şan ve şeref tutkusu diğer bütün değerleri bir yana iter.

Platon'un bu görüşünün temelinde aşağıdaki düşüncelerden hangisi yer alır?

- A) Yönetim biçimi insanın düşünce ve değerlerine etki eder.
B) Devlet, egemenliğini sağlamak için her yonteme başvurabilmelidir.
C) İnsanlar askeri yönetimleri benimsemez.
D) Devletin ortaya çıkışında anlaşmazlıklar etkilidir.
E) Devlet toplumdaki adaleti sağlamak ve sürdürmek zorundadır.

9. Bir demokraside akıldışı emirlerden, başka bir yönetim biçiminde olduğundan daha az korkulmalıdır, çünkü halkın, özellikle de o geniş bir halk ise eğer, büyük bir çoğunluğun akıldışı bir plân ya da fikirde birleşmesi neredeyse imkânsız gibidir. Dahası demokrasinin temeli ve amacı, insanların barış ve uyum içinde yaşayabilecekleri şekilde, arzuların akıldışı oldukları gerekçesiyle sakinmak ve insanları mümkün olduğu ölçüde aklın kontrolü altına sokmaktır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Demokrasilerde hata yapılmasından veya hata yapılması olasılığından korkmak gereksizdir.
B) Demokrasi en doğal ve bireysel özgürlükle en uyumlu olan yönetim biçimidir.
C) Demokraside bireyler doğal haklarını yönetimde artık sesleri duyulmayacak şekilde devretmez.
D) Demokrasilerde, devlet insanların sahip oldukları doğal hakları sınırlandıramaz.
E) Demokrasilerdeki çok seslilik bazen devletin varlığını tehlikeye düşürebilir.

10. Monarşik yönetimler, egemenlik ve yönetim yetkilerinin tek kişide toplandığı hükümet modelleridir. Bu modellerin avantajı yönetimin bürokrasi ve iç çatışmalardan uzak olmasıdır. Bu yönetimlerin dezavantajı ise hükümdarın zalimce ve usulsüz davranışlarının engellenememesidir. Bu nedenle bu yönetim modeline danışma meclisi uygulaması getirilmiş ve hükümdarın keyfi ve acelece uygulamaları engellenmeye çalışılmıştır. Bu uygulamalarında yetersiz kalması ve kötüye kullanılmasından dolayı zamanla monarşik modellerden vazgeçilmiştir.

Parçaya göre devlette yönetim değişikliğinin sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Monarşik yönetimlerde hükümdarın olumsuz davranışlarının engellenememesi
B) Monarşik yönetimlerin halkın çoğunun memnuniyetini sağlayamaması
C) Demokratik yönetimlerin gelişmesi ve parlamentoların kurulması
D) Monarşilerin toplumların artan özgürlük ihtiyacını karşılayamamaları
E) Ekonomik yapıdaki değişimlerin yönetici sınıfı değiştirmesi

1. Ütopya, toplumsal yapının düzenini yitirerek karmaşıklığa dönüştüğü durumlarda, bazı ilkelere dayanarak hayali bir toplum şekli tasarlanmasıdır. Devlet, sosyal düzenin ve toplumun gerisinde kaldığı zamanlarda ütopyalar ortaya çıkar. Çünkü bazı düşünürler adaleti sağlayacak (ileriye dönük) ideal bir toplum tasarlamak ihtiyacını duyarlar, ancak ütopyalar geleceğe yönelik olmakla beraber çoğu zaman sosyal gerçekliklerle ilgisi olmayan tasarımlardır.

Buna göre ütopyaların ortaya çıkışının sebebi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Toplamların sosyal yapıdaki durağanlığı değişirme istekleri
B) Düzenin toplum ihtiyaçlarını karşılamayacak hale gelmesi
C) İdarecilerin toplumu motive etme istekleri
D) Düşünürler ile yöneticilerin iktidarı ele geçirme çabaları
E) Toplumu daha geriye götürme çabaları

2. Antik Yunan'da, halk ve burjuva sınıfları arasında siyasi iktidar mücadeleleri yaşanmıştır. Bu durum, gerginlik, istikrarsızlık doğurmuştur. Hayati öneme sahip mevkilere yeteneksiz kişilerin gelmesiyle, bu dönemde yaşayan Sokrates ve Platon halkın kendi kendini yönetemeyeceğini, bunun yerine yöneticilerin seçkin kişiler olması gerektiğini savunmuşlardır.

Parçaya göre filozoflarla ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- A) Filozofların fikirleri zamanla değişebilir.
B) Sosyal çevre filozofları etkilemez.
C) Filozoflar siyasi iktidar peşinde koşan insanlardır.
D) Toplumsal koşullar, filozofların siyasi görüşlerini etkiler.
E) Filozoflar yaşadıkları çağın problemlerine karşı duyarsız kalmışlardır.

3. Siyaset felsefesindeki görüşler klasik ve modern olmak üzere ikiye ayrılır. Klasik görüşler ideal bir toplumun gerçekleştirilmesi konusunda öğüt veren kuramlardır. Modern görüşler ise bu örgütlerin anlamını sorgular. Devlet, iktidar, egemenlik, meşruiyet, hukuk gibi siyasi kavramların analizi ve açıklığa kavuşturulması ile ilgilenir.

Buna göre klasik görüşü, modern görüşten ayıran en önemli özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Klasik yorumlar siyasete faydacı bir açıdan yaklaşmıştır.
B) Devlet, iktidar, hukuk gibi kavramlara eleştirel yaklaşmıştır.
C) Ortaya çıktığı dönemin siyasi yapısından etkilenmiştir.
D) Toplum yaşantısına yön vermek amacıyla ahlaki öğütlerde bulunmasıdır.
E) Devlet, iktidar, hukuk gibi kavramları analiz etmeye çalışmışlardır.

4. Platon'a göre siyaset, bilim ve uzmanlık gerektiren bir işittir. Ona göre, sıradan ve önemsiz işlerimizde uzmanlara başvurduğumuzda, örneğin; hastalandığımızda doktorun, gemiye bindiğimizde kaptanın sözünü dinleyip itaat ettiğimiz gibi siyaset gibi çok daha önemli, mutluluğumuz için çok daha hayati bir önem taşıyan bir alanda bunu yapmamız gereklidir.

Platon'un bu düşüncesiyle anlatmak istediği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Devlet yönetimi, tüm insanlara açık olmalıdır.
B) İnsan doğasına uygun bir yönetim benimsenmelidir.
C) Devletin görevi bireylere hizmet etmek, adaleti sağlamaktır.
D) Devlet yönetiminde uzman, eğitilmiş bir kadro olmalıdır.
E) Devlet yönetiminin temelinde insana saygı ilkesi yer almalıdır.

5. Fichte'ye göre devlet, insanların ve toplumların güvenliği için zorunlu bir kurumdur. Ama, devlet içinde kişi de hür olmalıdır. Tek tek insanlar, devletin gerekli olduğuna inanmalı, onun kanunlarına gönüllü itaat etmelidir. Bu problemi de fedâkârlık çözecektir. İnsanlar eğitildikçe bu fedâkârlığı daha çok ve kendiliğinden yapacaktır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Devletin görevlerinden biri kendi halkını korumaktır.
B) Devlet ile halk birbirine inanmalıdır.
C) Devletin devamı için halkın birtakım zorluklara katlanması gerekir.
D) Eğitim ile halkın devlete itaatı sağlanır.
E) Devlet, çıkar çatışması sonucu oluşan bir kurumdur.
6. Devlet, kaynağı toplum olan bir kurumdur, yani devletin var olma nedeni, insanların toplum halinde yaşamasıdır. Bireyler olmadan devlet, devlet olmadan birey var olamaz. Çünkü devlet, bireylerden oluşan toplumun refahının ve geleceğinin güvencesi olmak için vardır.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- A) Devlet bireyle, birey de ancak devletle vardır.
B) Devlet halk egemenliğine dayanmalıdır.
C) Birey devlet ilişkisi her zaman demokrasi anlayışını yansıtır.
D) Birey devlet ilişkisinin gelişmesine birçok düşünür katkıda bulunmuştur.
E) Devlet sağladığı hak ve özgürlüklerle bireyleri kuşatmıştır.
7. Platon'a göre kurulması amaçlanan devletler ya bir kişinin ya bir zengin sınıfın ya soylu bir sınıfın ya da hiçbir zaman gerçekleşmeyen halkın tümünün mutluluğunu amaçlar. Tüm bu devletler toplumun hepsinin mutluluğunu gerçekleştiremeyeceklerine göre, halkın tümünün mutluluğunu sağlayacak bir devleti biz ancak düşünebilir, tasarlayabiliriz.

Bu parçaya dayanarak, Platon'un devlet anlayışı için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Ütopik (hayali) bir devlet anlayışı tasarladığı
B) İnsan doğasına aykırı bir devlet anlayışı geliştirdiği
C) Teknolojiye dayanan bir devlet düşlediği
D) Bilime dayalı bir devlet amaçladığı
E) Baskıya dayalı bir devlet düşlediği

8. Siyaset felsefesi, siyasetin ne anlama geldiğini, siyasi otoriteyi, otoritenin kaynağını, işleyişini, otorite ve birey arasındaki ilişkileri, devlet ve devlet şekillerini araştıran bir felsefe dalıdır.

Bu parçaya göre aşağıdakilerden hangisi siyaset felsefesinin konusunu en iyi belirtir?

- A) Devleti doğal bir kurum olarak ele alma
B) Toplumu kaosa götüren faktörleri açıklama
C) İdeal düzen arayışlarını karşılaştırma
D) Yönetimin temel kavram ve ilkelerini açıklama
E) Hukukun gerekliliğini belirleme

9. Platon'a göre devlet, toplum içinde bir eğitim kurumudur. Bu eğitimin yüksek amacı, insanı duysal yaşayıştan, duyular üstü bir yaşayışa yükseltmek; bu dünyadaki yaşamdan Tanrısal yaşama hazırlamaktır. İdeal devlette göz önünde bulunduran, tamamıyla ahlâki bir idealdir. Bu ideal devlet insanın bütün hayatını kavrayacaktır.

Parçaya göre Platon'un ideal devleti hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Devlet her kurumu kontrol altında bulundurulmalıdır.
B) Devlet, istediğinde bireylerin özgürlüklerini kısıtlamalıdır.
C) Devlet, seçkinler tarafından yönetilmelidir.
D) İdeal devlet kurumuna bireylerin eğitilmesiyle ulaşılır.
E) Devlet, güçler birliği esasına dayanmalıdır.

10. Devlet, Platon'a göre bir insan organizması gibidir. Yalnızca bireyler devleti oluşturmaz, devlet te birey için gereklidir. Mükemmel devlet, mükemmel bireyler oluşturur, eksik ve yapmacık bir yapıya sahip devlet ise kusurlu ve eksik yapıları bireyler oluşturur.

Parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Devlet, psikolojik tatmin için oluşmuştur.
B) Devletin çıkarı için bireyler feda edilebilir.
C) Devlet, bazı bireylerin çıkarlarını korumak için vardır.
D) Devlet yapısı itibarıyla insanın özelliklerini barındırır.
E) Mükemmel devlet her zaman var olmuştur.

1. İnsan varlık yapısı yönünden hem iyi hem de kötü davranışlarda bulunabilir. İnsanda adaletli olma eğilimi olduğu gibi, haksızlık yapma eğilimi de vardır. İnsan yaşamında bu eğilimlerin hangisinin etkili olacağını kestirmek mümkün değildir. Vicdan her zaman olumsuz bir eylemi engelleyemez. Bu nedenle vicdanın yerine geçecek bir kuvvetin olması gerekir. Bu kurum ise devlettir.

Yukarıdaki parçada devletin ortaya çıkışı, aşağıdakilerden hangisine bağlanmaktadır?

- A) İnsandaki iyilik duygusunu geliştirmeye
B) İnsan davranışlarını önceden belirleyip kötü eylemlere engel olmaya
C) Toplumda kötülük yapanları cezalandırmaya
D) Toplum dış tehlikelerden korumaya
E) Toplumda düzeni kurmaya ve korumaya

2. Devlet yönetiminde görev alan hükümetler; içte ve dışta çeşitli politikalar izler. Bu politikalarla hem devlet düzeninin devamlılığı hem de vatandaşların refah düzeyini yükseltmek amaçlanır. Bu politikaların doğru veya yanlış oldukları ise farklı görüşlerin muhalefetiyle ortaya çıkar. Yasaklarla fikirlerin ya da politikaların yanlışlığını anlama imkanı yoktur. Doğru politikalara ancak yanlış politikalar eleştirilerek ulaşılabilir.

Bu parçada, devlet yönetiminde aşağıdakilerden hangisinin önemi belirtilmek istenmiştir?

- A) Bireylerin ahlakça olgunlaşmalarını sağlamanın
B) Farklı görüşlerin tartışılabildiği bir ortamın
C) Çıkabilecek sorunlara karşı önlem alınabilmesinin
D) Eğitim seviyesi yüksek bireyler yetiştirmenin
E) Vatandaşlar arasında eşit davranmanın

3. Bireyler, mal ve hizmet üretme, rekabet etme ve pazarlama gibi alanlarda toplumda serbestçe hareket etme hakkına sahip olmalıdır. Böylece sosyal hayatın diğer alanlarında olduğu gibi ekonomik hayatta da tam bir düzen sağlanmış olur.

Parçada, toplumsal düzenin sağlanmasında aşağıdakilerden hangisinin önemi belirtilmektedir?

- A) Ütopya B) Adalet C) Özgürlük
D) Sorumluluk E) Yasa

4. Aristoteles'e göre, mutlu bir kişisel yaşam için kaçınılması olanaksız toplumsal ve siyasal boyutlar vardır. Nitekim devletin kolaylaştırıcı olduğu görüşü, yani işlevinin bireyin mutluluğunu ve gelişimini olanaklı kılmak olduğu fikri, Aristoteles'in siyaset felsefesinin en temel öğelerinden biri olmuştur.

Bu parçaya dayanarak, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Siyasal iktidar, toplumun ve bireylerin, çıkar ve isteklerine hizmet etmelidir.
B) Siyasal yaşamda bireylerin mutluluğu göz ardı edilemez.
C) Devlet, bireyin kendini gerçekleştirmesini sağlamalıdır.
D) Birey, devletin çıkarları söz konusu olduğunda feda edilebilecek bir varlıktır.
E) Devlet, bireyin hak ve özgürlüklerini güvence altına almalıdır.

5. – Siyaset bilimi, başta devlet olmak üzere siyasi kurumları; egemenlik, yasama, demokrasi gibi kavramları sistemli bir biçimde ve herhangi bir değer yargısında bulunmadan ele alır.
– Siyaset felsefesi ise, belli görüşlerin ışığı altında siyasetle ilgili kavramların doğasını inceleyen, geçerliliklerini sorgulayan ve en iyi siyasi düzenin ne olabileceğini araştıran bir felsefe disiplini.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi siyaset bilimini siyaset felsefesinden ayıran özelliktir?

- A) Kurallar koyması
B) Toplumsal yaşamla ilgili olması
C) Nesnel özellikte olması
D) Olması gerekenle ilgilenmesi
E) Eleştirel bir niteliğe sahip olması

6. İnsanların daha mutlu bir yaşam sürebilmeleri için demokrasiyi ve insan haklarını merkeze alan bir devlet sistemi gereklidir. Bununla birlikte felsefi düşüncenin sağladığı güvenle barış içinde yaşayabileceklerine inanan insanlar, hayatlarını ancak bu amaçla kurabilecekleri devlet sisteminde istedikleri gibi yaşayacaklardır.

Buna göre, devletin işlevi aşağıdakilerden hangisi olmalıdır?

- A) Toplumsal kültürün özümseme ve yaygınlaşmasını sağlamak
B) Düşünsel çalışmaları engelleyici kurallar koymak
C) İnsanların mutlu ve özgürce yaşayabileceği bir sosyal düzen oluşturmak
D) Farklı düşünce ve kültürlerin kaynaşmasını sağlamak
E) Felsefi düşüncenin tüm toplumlarda benimsenmesini sağlamak

7. Her ütopyacı, hem gerçekleri iyi kavrayan, hem de düş kuran bir kişidir. Yaşanılan gerçeklerin eleştirisinden hareket ederek neyin nasıl olması gerektiğini belirtip hayali bir yapı oluşturur. Dolayısıyla her ütopya, bir hayal ürünü olmasına rağmen, gerçeklerden tümüyle kopuk değildir.

Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Tüm ütopyalar, insanlığa yönlendirici bir ufuk kazandırmıştır.
B) Bazı ütopyalar istenilen ütopya özelliğini taşır.
C) Ütopyalar sosyal değerlerle uyum içindedir.
D) Ütopyalar nesnel düşünceye dayanır.
E) Her ütopyanın toplumsal gerçeklikle ilişkisi vardır.

8. Stoacı felsefeyi benimseyenler yaşamın iniş ve çıkışlarına çoğu zaman olgunlukla katlanma gücünü gösterebilmişlerdir. Örneğin, çözümü zor olan kişisel bir sorun ya da ölümcül bir hastalığın verdiği ızdırap karşısında bile serinkanlılıkla dayanma gücünü göstermişlerdir.

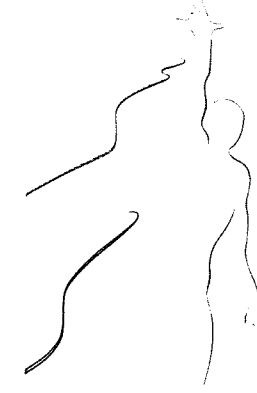
Buna göre, aşağıdaki düşüncelerden hangisine ulaşılır?

- A) Yaşam boyunca hayatın tadının çıkarılması gerektiğine
B) Yok olmanın kaçınılmaz bir son olduğuna
C) Hayatı güzelleştirmek için kurallardan uzaklaşmanın gereğine
D) Mutluluğun ancak insanların özel yaşamlarında elde edileceğine
E) Hayattaki her türlü olumsuzluklara karşı sabredilmesi gerektiğine

9. Aristoteles'e göre siyasi yönetimin gerçek amacı, yurttaşların mutlu bir yaşam sürmelerini sağlamaktır. Bireyler ancak bir toplumun üyesi olduklarında mutluluğa ulaşabilirler. Toplumdan soyutlanmış bir kişi, kendini gerçekleştiremez ve mutluluğa ulaşamaz. Mutlu bir yaşam için kaçınılması imkansız toplumsal ve siyasal boyutlar vardır.

Buna göre aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Toplumdan bağımsız bir yaşam, mutlu bir hayatın önündeki engeldir.
B) Devletin işlevi, bireyin mutluluğunu ve gelişimini sağlamak olmalıdır.
C) İnsan, içinde yaşadığı toplumun siyasal ve sosyal yapısına uyum sağlamakla mutlu yaşama ulaşır.
D) Bir toplumun üyesi olmak kişiyi mutlu kılar.
E) İnsanın mutlu olması toplumdan soyutlanmış bir yaşam sürmesine bağlıdır.

BÖLÜM 7

SANAT FELSEFESİ

A-ESTETİĞİN KONUSU

"Estetik", eski Yunanca "aisthesis" sözcüğünden gelmektedir. Temel algı, ilk duyum anlamına gelir.

Estetik Alman düşünürü A.G. Baumgarten (Bomgarten, 1714-1762) tarafından bağımsız bir disiplin haline getirildi. Baumgarten, "Aesthetica (estetika)" adlı yapıtında, estetiği "duygu bilgisinin bilimi" diye betimlemiştir. Estetik duyusal bilginin bilimidir ve duyusal alanı konu edinir. Duyu bilgisini yetkinliğe ulaştırma-ya çalışır. Bu yetkinlik "güzelliktir." O halde estetik güzel üzerine düşünme etkinliğidir.

Estetikte "Güzel" derken hem doğadaki hem sanattaki güzel kastedilmektedir.

Estetik şu sorulara cevap bulmaya çalışır;

- ⇒ Güzellik nedir?
- ⇒ Güzelliğin bir standardı var mıdır?
- ⇒ Sanat eserinin doğayla ilişkisi nedir?
- ⇒ Güzellik onu algılayan öznenen bağımsız bir estetik değer midir?

Sanat felsefesi ise şu sorulara cevap bulmaya çalışır;

- ⇒ Sanat nedir?
- ⇒ Sanatsal ifade nedir?
- ⇒ Sanat eseri ne anlama gelir?
- ⇒ Genel olarak sanatın tanımı yapılabilir mi?
- ⇒ Bir sanat eserini başarılı kılan özellikler nelerdir?
- ⇒ Sanatçı neyi iletir?
- ⇒ Sanatlar nasıl sınıflandırılabilir?

Bu sorular aynı zamanda estetiğin konusunu oluşturur. Çünkü; estetik, sanattaki güzelle de ilgilenir.

B-ESTETİĞİN TEMEL KAVRAMLARI

1) Sanat

Sanat, insanlar tarafından meydana getirilen ve belli bir estetik değere sahip olan ürünlerin ortaya konulduğu alandır.

Filozoflar sanatın ne olduğu konusunda taklit, yaratma ve oyun olarak üç farklı yaklaşımda bulunmuşlardır.

a-Taklit Olarak Sanat

"Sanat nedir?" sorusuna verilen ilk yanıt, sanatı bir yansıtma, benzetme ya da taklit (mimesis) olarak görme eğilimidir. Bu kurama göre sanat, sanatçının gerçekliği, hakikati ve gördüğü bir nesneyi veya durumunu taklit etmesiyle ortaya çıkan üründür. Sanatçı doğada veya gerçeklikte gördüğü düzeni ve ahengi yaptığı eserle taklit etmeye çalışır. Doğayı temsil eden ve kopyalayan sanatçı, gerçekliği de kopyaladığını sanır.

Sanat yapıtında gördüğümüz doğadır, insandır, yaşamdır ve sanatçı bize bunları yansıtır. Sanki bir ayna tutar dünyaya. Platon, "devlet" adlı diyalogunda, ressamın yaptığı işi şöyle anlatır: "İstersen bir ayna al eline, dört bir yana tut. Bir anda yaptın gitti güneşi, yıldızları, dünyayı, kendini, evin bütün eşyasını, bitkileri, bütün canlı varlıkları"

Bu kuramın en önemli temsilcisi Platon'dur. Ona göre, sanatçı nesneler dünyasından idealar dünyasına yükselebilir ve nesnelerin ilk örnekleri olan ideaları yansıtabilirse, o zaman gerçek sanata ulaşır. Demek ki sanatçı, bu dünyadaki "güzeli" değil "güzel ideası"nı taklit etmelidir.

Bu kuramda bir sanat eserinin güzelliği taklit ettiği nesneye ne kadar benzediğine bağlıdır. Aynı şekilde bir sanat eseri de duyusal nesneyi ve tabii ki onun aracılığıyla ideanın kendisini ne kadar başarılı olarak taklit ederse o kadar başarılı olur.

Taklit kuramına göre, sanatçı taklit ettiği nesnenin yanı sıra kullandığı araca göre sanat çeşitlerini belirler. Örneğin, şiir ve edebiyat söz aracılığıyla, müzik ses aracılığıyla, resim ise renk ile doğadaki nesneleri taklit eder. Doğadaki düzen ve ahenk ne kadar çok yansıtılırsa o sanat eseri de o kadar güzel olur. O halde, yansıtma veya taklit derecesi güzelliği belirleyen ölçüttür. Pascal; "Asıllarına hayran olmadığımız şeylerin benzerlerine hayran olmamız şaşılacak şeydir" diyerek sanatın taklit olduğu görüşünü dile getirir.

Aristoteles'e göre de sanatçı doğayı taklit eder. Ama, olanları sadece oldukları gibi değil, olmaları gerektiği

gibi yansıtılabilmelidir. Bu nedenle sanat, doğadaki bu eksikliğin tamamlanmasıdır.

b-Yaratma Olarak Sanat

Bu kurama göre sanat, sanatçının hayal gücünün özgür bir yaratımıdır. Sanat eseri, sanatçının kişisel heyecanının bir dışa vurumudur.

Sanatçı sanatını özgür bir yaratımla ortaya koyar. Çünkü doğa da düzensizlik ve mükemmelsizlik vardır. Böyle bir şeyin taklidi gerçeği veremez. Sanatçı, akıllı, hayal gücü ve belleği sayesinde mükemmeli ve ideali düşünebilir. Sanatçının ideali ve mükemmeli hayal gücüyle kavraması ve onu yaptığı bir eserle ifade etmesi sanatı ortaya çıkarır. O halde sanat, sanatçının hayal gücüyle ortaya koyduğu ideal bir anlatımdır.

Bu yaklaşımı temsil eden Croce (Kroçe) göre; önce sanatçı doğadan temel izlenimler alır. Bu temel izlenimleri bir senteze tabii tutar ve onların hayal gücünde veya ruhunda anlam kazanan bu izlenimler, bir kez yaşanan estetik deneyimlerdir. Sanatçı belleğinde daha fazla tutamayacağı bu estetik deneyimleri dışlaştırarak, bir sanat ürünü meydana getirir.

Bu yaklaşıma göre, sanat doğanın bir taklidi değil, tersine doğayı yaratan evrensel, nesnel zihnin en mükemmeli ifadesidir. O halde sanatın doğayı yansıtmaması şöyle dursun, doğanın kendisi veya ondaki tinsel yapı ancak sanatla anlaşılabilir ve ifade edilebilir. Delacroix (Dölakruva), "Biz romantik olduktan sonra dağlar güzelleşti" demiştir. Onun söylemek istediği doğanın güzelliğinin, resmin güzelliğinin temelini teşkil ettiği değildir. Delacroix'ya göre resim, zihnin güzelliğini açığa vuran bir şey olarak doğanın güzelliğini meydana getirir.

c- Oyun Olarak Sanat

Oyun olarak sanat, insanı günlük yaşantılarından, sıkıntılarından, üzüntülerinden ve birçok şeyden uzaklaştıran etkinliktir. Oyunla hem var oluşumuzun hem de özgürlüğümüzün bilincine varırız; çünkü bizi bağlayan ve sınırlayan hiçbir şey yoktur.

Sanatı oyun olarak gören bu yaklaşım, oyun ile sanat arasında bazı benzerlikler kurar. Nasıl ki oyun, insanı

gündelik hayatın kaygılarının dışına çıkarıp, zevk almasını sağlıyorsa, sanat da böyledir. Her ikisi de insana bir özgürlük alanı yaratır. Oyun da sanat da amacını kendi içinde taşır ve başkaca bir yararı yoktur. Sanat da oyun da kendisinden başka bir amaçla yönelmezler. İkisi de pratik fayda sağlamak peşinde koşmaz. Her ikisi de insanı, günlük uğraşların oluşturduğu baskı ve korkulardan kurtarır ve özgürlük dünyasına götürür. Çünkü, estetik deneyim yaşayan insan, oyun oynayan insan gibi özgür bir varlıktır. "İnsan kelimenin tam anlamında olduğu zaman oynar ve ancak oynadığı zaman kelimenin tam anlamında insandır."

2) Sanat Eseri

Sanatın herkesin kabul ettiği bir tanımı yapılamasa da sanat eserini belirleyen bazı temel ilkeler ve ölçütler vardır.

Sanat eserini "sanat eseri" yapan öğeler:

⇒ İnsan ürünü olması:

Doğal ortamda kendiliğinden oluşan ürünler sanat eseri kapsamına girmez. Dağlar, ovalar, koylar göller gibi. Doğal şeyler güzel olsalar bile onlar sanat eseri değildir. Sanat eseri insan ürünü olan ve estetik değer taşıyan bir nesne veya olgudur. Çünkü sanat, doğaya ve doğal olana karşıt bir kavramdır.

⇒ Özgünlüğü:

Sanat eseri sanatçının bir sefere mahsus ürettiği eserdir. Seri üretimi yapılan bir vazoya veya bibloya sanat eseri denilemez. Sanatçı ilk defa biricik ürün üretir ve ona sanat eseri denir. Sanat eseri yeni formlar içerirken, seri üretim yapan bir zanaatkar var olan formların birer kopyasını üretir.

⇒ Estetik Özne:

Estetik özne olarak sanatçı, kendi özgünlüğü ve yaratıcılığıyla yaptığı sanat eserini, diğer sanat eserlerinden farklı bir biçimde oluşturur. Sanat eserinin biricik olması onu üreten sanatçının üretim sırasında yaşadığı estetik duygu ve hazların öznelliği sonucudur. Sanat eseri onu yapan yani estetik özneye özgüdür.

⇒ Estetik Tavır:

İnsanın her tavrı estetik tavır değildir. Estetik tavır pratik kaygılardan farklı olarak, güzeli güzel olarak algılayan tavidir. Estetik tavır, sanatçının kendine özgü bakışı veya yöntemidir.

⇒ Estetik Nesne:

Estetik nesne, estetik özne tarafından ifade edilmesiyle açığa çıkar. Sanat eserinde biçim ve içerik sanatçının özgünlüğüyle birleşir. O halde sanat eseri ne yalnızca biçim ne de yalnızca içeriktir. Biçim ve içerik sanatçının özgünlüğüyle birleştiğinde, tek ve biricik olan sanat eseri ortaya çıkar.

⇒ Pratik Fayda Düşünülmeyen Üretilmesi:

Sanat eseri, ekonomik ve işlevsel değeri olmadan yapılan eserlerdir. Yalnızca estetik kaygı ve hazzın sonucu yapılır.

3) Güzellik

Estetik nesnenin estetik öznedeki, estetik haz ya da beğenme duygusuna yol açan temel özelliğe güzellik denir. Güzellik bir beğeni yargısıdır; fakat bu beğeni yargısının kaynağı konusunda farklı görüşler vardır.

Güzelliğin kaynağının doğada olduğunu savunanlar olduğu gibi güzellik, estetik öznenin beğenisidir diyenler de vardır.

C - ESTETİĞİN TEMEL PROBLEMLERİ

1-Güzellik Problemi

Estetiğin en önemli problemi güzelin veya güzelliğin ne olduğudur. Güzelliğin tam bir tanımı yapılamamıştır. Çünkü güzellik farklı zamanlarda farklı filozoflar tarafından farklı şekillerde yorumlanmıştır.

Platon

"Güzel nedir?" sorusunu Platon, "Güzellik bir ideadır, idea olduğu için değişmezdir, mutaktır." Doğada gördüğümüz ve güzel dediğimiz şeyler bu ideadan aldıkları pay ölçüsünde bize güzel görünürler demektedir.

Aristoteles

Aristoteles, güzeli düzen, oran ve sınırlılık olarak tanımlar. Düzen, oran ve sınırlılık ölçütlerine uygun bir nesne güzeldir. Yani matematiksel olarak orantılı olan güzeldir. Orantılı olmayan şeylere güzel diyemeyiz.

Kant

Kant'a göre güzel, çıkarsız olarak hoşla gidendir. Kuşkusuz güzel olan bir şey bize haz verir; ancak bu, yarar gözetmeyen bir hazzır. Güzelin bir başka özelliği, herkesin hoşuna gitmesidir. Kant'a göre, "Güzel, hoşla gidendir.

Hegel

Hegel'e göre güzellik, düşüncede, akılda, ruhta bulunur. Fiziki dünyada bulunan güzellik ise "mutlak ruh"un, "akıl"ın yansımasıdır.

Güzellik ve kavramlar:

a) Güzellik ve doğruluk

Güzellik estetiğin temel kavramı iken, doğruluk bilgi kuramının bir kavramıdır. Hakikat (doğruluk), yargının, önermenin, bilginin bir özelliğidir. Doğruluk, kabullenmeyi ve onaylamayı, güzellik ise hayranlığı, aşkı ve coşkuyu doğurur. Bir yargının doğruluğu aklın süzgecinden geçirilerek belirlenir. Buna karşılık güzellik daha çok duygulara, duygulara hitap eder. Akıldan çok, hayal gücüne seslenir.

Bazı doğru ve hakikatler güzel olabilir, fakat bunun tersi doğru değildir. Her güzelliğin doğru veya hakikat olması gerekmez; çünkü onlar estetik öznenin hayal gücünün ürünleridir.

b) Güzellik ve iyilik

İyi, ahlak felsefesinin bir kavramıdır. İyi bir amaç içindir. Bir şeyin iyi olması, gerçekleştirdiği amaca göre belirlenir. Buna karşılık, estetiğin bir kavramı olan güzellik, belli bir amaca hizmet etmez. Güzel, sadece güzel olduğu için beğeni ve haz duygusu verir. Güzelliğin hazzı ve beğenisi bizde belli bir iyi veya kötü izlenimi oluşturmaz.

İlkçağ Yunan filozofları iyi ve güzeli birbirleriyle eş değer görmüşlerdir. Onlara göre iyi, güzeldir; güzel de iyidir.

"İyi" ve "güzel" kavramını birbirinden ayıran filozof Kant olmuştur. Kant güzelin estetik, iyinin de ahlaki bir değer olduğunu savunmuştur. Ayrıca bir şeyin iyi olduğunu anlamak için bilgi gerekli iken, güzel olduğunu söylemek için bilgiye ihtiyaç yoktur.

c) Güzellik, Hoş ve Yüce

Hoş, hoşumuza gidendir. Bir şeyin hem hoşumuza gitmesi, hem de güzel olması mümkündür.

Güzel olan her nesne hoştur, yani insana duysal olarak keyif verir; fakat keyif veren her şey estetik bir duygunun oluşumuna yol açmaz. Bir koku, bir tat, bir yerdeki serinlik hoş olabilir. Fakat bu durumlar güzel olarak nitelenemezler. Öte yandan hayvanlar da hoş duyumlar alabilir. Oysa güzel olan bir şeyi algılama ve hissetme insan için söz konusudur.

Yüce de güzellik kavramından farklılık gösterir. Her yüce, güzel olduğu halde, her güzel yüce değildir. Aristoteles'e göre, güzelde genellikle düzen, oran ve uyum vardır. Yüce de ise uçsuz bucaksız ve sınırsızlık söz konusudur.

2-Ortak Estetik Yargıların Olup Olmadığı Problemi

Estetik yargılar, kişideki beğeni duygusunun ürünü olan ve estetik bir obje karşısındaki beğeniyi ifade eden yargılardır. Beğeniler ise toplumdan topluma, çağdan çağa, insandan insana değişmektedir. "Zevk-ler ve renkler tartışılmaz" sözü bu gerçeği dile getirir.

Öte yandan bir moda ortaya çıktığı anda büyük insan kitlelerinin beğenisine sahip olur. İnsanların çoğu Picasso'nun büyük bir ressam olduğu konusunda birleşmektedirler. Eğer güzellik sadece öznel bir beğeni ise insanların çoğunun sanat eseri üzerindeki bu ortak yargılarını nasıl açıklayabiliriz.

Bu görüşlerde estetik yargılarla ilgi olarak iki tavrı söz konusudur.

a) Ortak Estetik Yargının Varlığını Kabul Edenler

Estetik yargıların nesnel yargılar olduğunu ileri süren bu görüşe göre, bir sanat eserine estetik bir değer yüklediğimizde, bunun nedeni, o eserin estetik bir değere sahip olmasıdır. Estetik değer, öznenen bağımsız olarak nesnede mevcut olduğu içindir ki ortak

estetik yargılar mümkündür. Çünkü güzellik, bütün estetik nesnelerde farklı derecelerde bulunur. Hem de kişisel deneyimlerden, alışkanlıklarımızdan, tercihlerimizden bağımsız olarak vardır. Örneğin; bir nesnenin estetik değeri, organik birlik, çeşitlilik içinde birlik, tekdüze olmama, can sıkıcı bir biçimde tekrarlanmama, karmaşıklık, bütünlük, çelişme, yoğunluk gibi ölçütlerle herkes tarafından sınanabilir. İşte bu ölçütler, ortak estetik yargıların varlığını mümkün kılmaktadır.

Estetik yargılar, matematik ya da fiziksel yargılar gibi nesnel, evrensel değerlerdir. Estetik yargıların evrenselliği öznel evrenselliştir. Sanatçı, sanat eserini yaparken veya sanat eseri karşısındaki kişi eser hakkında yargıda bulunurken, aynı anda başka insanları da düşünür.

Kant'a göre, "çiçek güzeldir" diyen bir kişinin yargısı duyguya dayansa da kimsenin başka bir yargıda bulunmasını istemez. "Bu çiçek güzeldir" denildiğinde bu yargı söz konusu obje karşısında yalnız söyleyenin duyduğu hoşlanmayı ifade etmez. Kişi o çiçeği herkesin güzel bulunmasını ister, bu yargıyı herkese geneller. İşte bu genelleme, estetik yargıların zorunluluğunu ve genel-geçerliliğini sağlayan ilkedir.

b) Ortak Estetik Yargıların Varlığını Reddedenler

Ortak estetik yargıların varlığını reddedenler, bu görüşlerinde güzellikle sanat eserinin bizde uyandırdığı duygu ve heyecanlardan hareket etmektedirler. Bu görüşün temelinde, estetik değer nesneye değil, bütünüyle özneye ait olduğu iddiası vardır. Yani, bir şey kendisi bakımından güzel değildir; yalnızca, ben onu güzel bulduğum için güzeldir.

Çünkü sanat eserleri sanatçının ruhunda bir an için meydana gelen bir ifadenin (bu ifade güzelliştir) maddi görünüşleridir. Her ifade sanatçının kendi ruhunda yaşadığı özgün estetik yaşantılardır. Bu estetik yaşantılar, bir sefere mahsus biricik ve tek yaşantıdır. Tekrarı veya aynısı olamaz, bu nedenle estetik yargılar tamamen öznelidir. Ortak estetik yargılar yoktur, olsaydı sanat bir yaratma olmazdı.

1. Estetik, güzel üzerine düşünme çabasıdır. Refik Fersan'ın bir saz semaisi, Mikelanj'nin bir heykeli güzel olduğu, bizde hoş ve soylu duygular uyandırdığı gibi, bir atın yürüyüşü veya bir kentin sokakları da güzel olabilir ve bizde benzeri duygular uyandırabilir. Estetik, güzeli bütün alanlarda, sanat felsefesi ise yalnızca sanat yapıtları çerçevesi içinde sorgular. Başka bir deyişle, sanat felseesi, estetiğin kavram ve problemlerini sınırlı bir alanda inceler.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Güzellik sanat ile sınırlı değildir; başka alanlarda da söz konusudur.
- B) Estetik, doğadaki veya çevremizdeki bir olayın güzel olup olmadığını sorgulayabilir.
- C) Sanat felsefesinde ele alınan bazı kavramlar, estetiğin kapsamına da girer.
- D) Güzel, hem estetiğin hem de sanat felsefesinin konusu olabilir.
- E) Sanat yapıtı doğadaki güzelin, sanatçının yorumuyla yansıtılmasıdır.

(1999/ÖSS)

2. Ben elime fırçayı alıp resim yapan biri değilim. Gene de usta ellerden çıkma görsel yapıtların seyrine öyle kapırırm ki kendimi... Ama neyleyim, benim konumunda birinin eski Çin resimlerine erişme olanağı pek yok. Buna karşılık elimi uzatır uzatmaz eriştiğim Çin şiirleri var. Bunların çoğu, o resimlerle akraba. Demek ki resim özlemimi şiirle giderebilecek durumdayım.

Bu parçaya dayanarak sanatla ilgili aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Farklı sanat dalları benzer duygu ve düşünceleri yansıtabilir.
- B) Sanat yapıtının ortaya çıkışında izleyicinin de rolü vardır.
- C) Kimi sanatçılar, sanatın birkaç dalıyla ilgilenir.
- D) Sanat yapıtları eskidikçe değer kazanır.
- E) Sanattan anlamak uzmanlık gerektirir.

(2004/ÖSS)

3. Sanatta, nesnelerin bildiğimiz anlamından kopabilmemiz, onları düşündüğümüz gibi değil, oldukları biçimde kabul edebilmemiz gerekir. Örneğin, bir tabloda, ekmek fırını camekânında bir dikiş makinesiyle bir şemsiye bir arada olabilir. İşlevi saf ve kesin bir biçimde saptanmış gerçek bir nesnenin (bir şemsiye) kendinden çok uzak bir başka nesneyle (bir dikiş makinesi) birlikte, her ikisi için de garip kaçan bir yerde (bir fırın camekânı) bir arada olmaları, kendiliğinden bu nesneleri işlev ve kimliklerinden ayırır. Bu nesneleri eski anlamlarıyla görmek bir yanılgıdır. Artık onlar, gerçek, şiirsel, yepyeni bir anlama kavuşmuştur.

Bu parçada aşağıdaki görüşlerden hangisi öne sürülmektedir?

- A) Var olmanın anlamı sanatçıya göre değişir.
- B) Gerçek sanatçı, yapıtlarında doğanın gizemini yansıtır.
- C) Sanatçı, yapıtında kendi kişiliğinin ipuçlarını verir.
- D) Sanat, doğadaki gerçekliğe farklı bir anlam kazandırır.
- E) Sanatın amacı güzeli ortaya koymaktır.

(2004/ÖSS)

4. Büyük bir sanat yapıtı karşısında kişi, dünyaya bakış açısının genişlediğini, hem dünyayı hem de kendi benliğini kavrayışının derinlik kazandığını görür. Yeni bir ışık altında bakar her şeye, birçok şeyi ilk kez görür; ama hep olgunlaşarak bakar. Her yapıtın dünyası, bir bakıma, onu algılayanın dünyasıyla bütünleşir; iki dünyanın karşılıklı alışverişinden kendi benliğinin aydınlandığını gözler kişi.

Bu parçada bir sanat yapıtının hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) İnsan doğasını yansıtması
- B) Sanatçının duygularını dile getirmesi
- C) İzleyen kişiyi geliştirmesi
- D) Bir eşinin daha bulunması
- E) Bir yarar gözetilerek yapılmaması

(2001/ÖSS)

5. Estetik beğenilerin tartışılmayacağı sözü doğru olabilir; ama bu, beğenilenin gelişebileceği doğrusunu da dışlamamalıdır. Bunu, herkes, herhangi bir alanda, günlük yaşantısından çıkarabilir. Örneğin, değişik müzik türleri dinlemekten pek keyif almayan birisi, müziğin diğer türlerini inceleyerek vakit, istek ve fırsat bulsa, yeğlediği türü ve tarzları yanımadan ayırt edecek düzeye gelebilir; artan bilgisi de müzikten daha ince tatlar almasına katkıda bulunabilir. Aynı şekilde bir kişi değişik minyatürleri seyrede seyrede minyatür sanatı konusunda bir anlayışa ve seçiciliğe ulaşabilir.

Bu parçaya dayanarak aşağıdaki yargılardan hangisine varılabilir?

- A) Sanat hakkında bilgi sahibi olmak için sanata eleştirel bakmak gerekir.
B) Yapımı çok zaman ve emek gerektiren yapıtlar çoğunluk tarafından beğenilir.
C) Sanat yapıtları ancak o ürünü yaratan sanatçılar tarafından açıklanabilir.
D) Üzerinde görüş birliğine varılan yapıtların sanatsal değeri vardır.
E) Sanattaki beğeni, karşılaşılan eserler çeşitlendikçe gelişir.

(2001/ÖSS)

6. Bir tabloda gökyüzünün mavi, otun yeşil olmasını bekleyen kimseler, tabloda başka renkler görünce şaşırırlar. Oysa, mavi gök ve yeşil çayırlara ilişkin her şeyi unutmaya bir denesek; dünyaya sanki başka bir gezegenden şimdi gelmişçesine bakıp onu ilk görmüş gibi olsak. İşte o zaman nesneler değişik renklerle görünürler bize. Ressamlar da bazen başka bir gezegenden gelmiş gibi, dünyayı yepyeni bir gözle görmemizi isterler. Bize, doğadaki varlıkların güzelliklerini görmeyi öğretenler de onlardır. Onları izleyip, onlardan bir şeyler öğrenirsek, pencereden dışarı bakmak, bile heyecan verici bir serüvene dönüşecektir.

Bu parçada, sanat eserinin hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) Sadece, güzel olması amacıyla yapılması
B) Bir benzerinin olmaması
C) Belirli bir sanat akımının izlerini taşıması
D) Sanatçının öz ve biçim arasında kurduğu dengeğin bir sonucu olması
E) Dünyayı, alışık olunandan farklı bir anlayışla yansıtması

(2000/ÖSS)

7. Kimi sanatçılar dünyayı, ona ilişkin her türlü bayat algının; pembe ten, sarı veya kırmızı elmalara ilişkin her türlü önyargının dışında, yepyeni görmemizi isterler. Basmakalıp düşüncelerden kurtulmak kolay değildir elbette; ama bu kalıplardan kurtulan sanatçılar, genellikle en ilginç yapıtları veriyorlar. Bize, doğadaki varlıkların hiç düşünmediğimiz, yepyeni güzelliklerini görmeyi öğretenler de onlardır. Eğer onları izleyip onlardan bir şeyler öğrenirsek, pencereden dışarı bakmak bile heyecan verici bir serüvene dönüşecektir.

Bu parçaya göre, sözü edilen sanatçılar bize aşağıdakilerden hangisini kazandırmaktadır?

- A) Heyecanları denetleme yetisi
B) Değerleri karşılaştırma yetisi
C) Renkleri doğadaki gibi algılama gücü
D) Farklı güzellik anlayışlarını kabul etme eğilimi
E) Doğadaki güzellikleri resme yansıtma isteği

(2003/ÖSS)

8. Bizleri sanata yönelten güçlü dürtülerden biri de gündelik hayatın acı verici kabalığından, sıkıcı monotonluğundan ve sürekli değişen kişisel istekler zincirinden kaçma gereksinimidir.

Bu cümlede sözü edilen gereksinim, sanatta özellikle hangi yolla giderilir?

- A) Belirli bir üslubu sürdürme
B) Alanını sınırlama
C) Kurmaca dünya oluşturma
D) Kalıcı yapıtlar verme
E) Kullanacağı tekniği belirleme

(2004/ÖSS)

9. "Estetik" aşağıdaki kavramlardan hangisini sorgular?

- A) Güzel B) İyi C) Doğru
D) Erdem E) Gerçek

(1994/ÖYS)

10. İnsan olarak yaşantılarımız ve iç dünyamız bilinmeyenlerle, keşfedilmemişliklerle doludur. Sanat, insanın iç dünyasını keşfetmeye, adlandırmaya çalışır. Sanat yapıtında okura, seyirciye, dinleyiciye sunulan, onun için yeni olan bir yorumdur. Bir şiir, bir resim, bir senfoni insan için hep yeni bir keşif, yeni bir adlandırmadır. Gerçekten de bir sanat yapıtıyla ilk kez karşılaştığında insanı şaşırtan budur.

Bu parçada, bir sanat yapıtı karşısında duyulan şaşkınlık aşağıdakilerden hangisine bağlanmaktadır?

- A) Dünyayı eleştirel bir bakış açısıyla yansıtmasına
B) İnsanın anlayamadıkları karşısında duyduğu korkuyu gidermesine
C) İnsanı, önceden farkına varamadığıyla karşı karşıya getirmesine
D) İnsana hoş duygular yaşatmasına
E) Başka sanat yapıtlarında ele alınmamış bir konuyu işlemesine

(2002/ÖSS)

11. Kitap okuyan bir çocuğun, kendisini kitabın konusuna kaptırması, söz gelişi zavallı Robinson'u adadan kurtarmak için kafa yorması, sanat yapıtının doğası yönünden ilginç bir durumdur. Elindeki romana dalmış bir yetişkinin, odaya başka birinin girmesiyle birden irkilmesi, gerçek dünyaya ancak birkaç saniye duraksadıktan sonra uyum sağlayabilmesi de böyle bir durumun sonucudur. Bu iki örnekte de romanın kurmaca yapısı, okuru yaşadığı dünyadan çekip olayların salt duyularla izlenemeyeceği bir dünyaya itmiştir.

Bu parçaya dayanarak, sanat yapıtıyla ilgili aşağıdaki genellemelerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Düş gücüyle keşfedilebilecek ayrı bir dünyası vardır.
B) Sanatçının dünyaya bakış açısını yansıtır.
C) Yaşamın değerinin kavranmasına yardımcı olur.
D) Temel amacı, gerçeğin kavranmasını sağlamaktır.
E) Gerçek dünyayı yücelterek yeniden kurgular.

(2002/ÖSS)

12. • Ressam sadece resim yapar, kendi düşüncelerini resme yapıştırır.
• Sanatçı eserini gerçekleştirmesindeki niyetiyle değil, yalnızca gerçekleştirdiği eserin niteliğiyle övgüyü hak eder.

Bu iki yargıdan çıkarılabilecek ortak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanatçının görevi toplumu aydınlatmaktır.
B) Sanatçı yaşadığı kültürün etkisindedir.
C) Sanatta önemli olan, sanat eserinin kendisidir.
D) Her izleyici sanat eserini kendine göre yorumlar.
E) Sanatçının niyeti, sanat eserinin niteliğini belirler.

(2007/ÖSS)

13. Ege'deki bir koyu, tasarladığı otele uygun olduğu için güzel bulan bir mimar ya da incelemek istediği canlıları barındırdığı için beğenen bir biyolog estetik bir tavır içinde değildir. Aynı koyu, yalnızca, kıyıya vuran dalgaların izlerinden, yamaçtaki ormanın suya yansımalarından etkilenecek beğenen bir kişinin bu tavrı estetikdir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi estetik tavrın belirleyici bir özelliğidir?

- A) Kişinin bir nesneyi kendi ölçütlerine dayanarak beğenmesi
B) Kişinin hoşuna giden bir nesnenin çoğunluk tarafından da beğeniliyor olması
C) Kişinin, ilgi duyduğu nesneye çıkar gözetmeye bir beğeni ile yönelmesi
D) Kişinin beğenisinin nesnenin bütününe değil, belirli özelliklerine yönelik olması
E) Kişinin bir nesne ile ilgili beğenisini başkalarıyla paylaşmak istemesi

(1999/ÖSS İPTAL)

14. Doğalcılığı modern resmin karşıtı olarak görenler var. Şimdiye kadar doğal bir sanat eseri gören var mı, bilmek isterdim doğrusu. Doğa ve sanat iki ayrı şeydir, aynı olamazlar. Doğadan ayrı bir şey olan düşüncemizi sanat yoluyla dışa vururuz. Doğayı olduğu gibi resimlemeye inanan sanat bile her zaman sanat olmuştur, doğa değil.

Bu parçadan çıkarılacak sonuç aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğa ve sanat özdeş kavramlardır.
B) Sanat doğanın kopyasıdır.
C) Sanat doğadan üstündür.
D) Sanat ve doğa farklı varlık alanlarıdır.
E) Modern resim, resim sanatının son aşamasıdır.

(2008/ÖSS)

15. Güzellik;
Platinus'a göre Tanrısal aklın evrendeki ışması, Hegel'e göre mutlak ruhun nesnede yansımalarıdır.

Buna göre, bu iki filozofun güzellik anlayışı aşağıdakilerden hangisiyle nitelenebilir?

- A) Hazı öne çıkaran estetik tavrıdır.
B) Şüpheli görüşlerdir.
C) İdealist görüşlerdir.
D) Değerlerin zamanla değiştiğini savunan görüşlerdir.
E) Estetik nesnenin yararına önem veren yaklaşımlardır.

(1996/ÖYS)

16. Aristoteles'e göre, sanat sanatçının nesneleri taklit etmesiyle doğar. Sanatlar neyi nasıl taklit ettiklerine göre birbirinden ayrılır. Edebiyat insan eylemlerini ve nesneleri söz ile, müzik ses ile, resim renk ile taklit eder.

Aristoteles'in bu görüşüne göre sanat nedir?

- A) Sanatçının hakikati araştırmasıdır.
B) İdeal olanın yaratılmasıdır.
C) Sanatçının madde ve biçimle oynamasıdır.
D) Doğal olanın yansıtılmasıdır.
E) Güzeli ideasının dayanağıdır.

(1997/ÖYS)

17. Delacroix "Biz romantik olduktan sonra, dağlar güzelleşti." demiştir. Ona göre, romantik dönem ressamı dağları öyle güzel resmetmiştir ki insanlar onların eserlerindeki dağları görüp bunların güzelliklerini kavradıktan sonra, doğada dağlara başka bir gözle bakmışlardır.

Delacroix bu sözleriyle, sanatla ilgili aşağıdaki görüşlerden hangisini dile getirmiştir?

- A) Sanatta güzeli kavrayan kişi, aynı zamanda doğruyu da kavrar.
B) Sanat, sanatçının doğadaki nesneleri taklit etmesiyle doğar.
C) Bir yaratının sanat eseri sayılması, insana sağladığı yarara bağlıdır.
D) Sanat, insanın, güzeli fark etmesini sağlar.
E) Güzeli bir eserden duyulan haz, insanın hayal gücü ile anlama yetisi arasındaki uyuşmanın sonucudur.

(1998/ÖYS)

18. Bir resim, düşünülerek bulunmaz, bizzat ele alınmadan kurgulanmaz. Bir insanın düşüncelerinin değişmesi gibi, bir resim de yapılırken sürekli değişir. Ve hatta bittiğinde bile, ona bakanların bilinç durumlarıyla bağlantılı olarak değişmeye devam eder. Günden güne ve yaşamın bize dayattığı değişimlere katlanarak... Bir canlı gibi resmin de kendine özgü bir yaşamı vardır. Aslında bu çok doğal, resim ona bakan insan aracılığıyla yaşar.

Bu parçadan aşağıdaki yargıların hangisi çıkarılamaz?

- A) Resim alımlayıcıya göre şekillenir.
B) Sanat ürünü olmuş bitmiş bir yapıda değildir.
C) Sanatçının yapmayı düşündüğüyle yaptığı aynı değildir.
D) Sanat ürününün varlığı alımlayanın olmasına bağlıdır.
E) Sanat yapıtı olmadan sanattan söz edilemez.

(2009 - ÖSS)

19. Michelangelo bir anıt heykel yapmak üzere görevlendirilir. Heykelinde kullanacağı malzeme için mermer ocağına gider. Sanatçı, kendilerini eşsiz heykellere dönüştürecek yontma kalemini bekler gibi görünen o mermer kütlelerin karşısında, coşkuyla kendinden geçer. Böylece ocaklarda altı aydan fazla zaman geçirir. Oysa mermer kütlelerin içinde uyuyup kalmış figürleri kurtarmak için bir an önce işe koyulması gerekirdi.

Bu parçaya göre sanatçının işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İdeale uygun sanat eseri ortaya koymak
B) Doğayı aynen yansıtmak
C) Yeni bir form yaratmak
D) Hayal gücünün sınırlarını zorlamak
E) Malzemeyle sınırlı sanat etkinliğinde bulunmak

(2010 - YGS)

20. Bir Japon filminde, evlenecek çift baharda çiçek açmış kiraz ağaçlarının çevrelediği yolda yürüyordu. Görüntü harikaydı, beni çok etkilemişti. Japon inançlarında çiçek açmış kiraz ağacının, muhteşem güzelliği nedeniyle kutsal sayıldığını daha sonra bir belgeselden öğrendim. Bunu öğrenmiş olmam o görüntüyle ilgili estetik yargımı değiştirmedir.

Bu parça aşağıdaki yargılardan hangisini destekler niteliktedir?

- A) Sanat eserinin topluma vereceği bir ileti olmasıdır.
B) Estetik yargılar güzelin bilgisinden çok, alınan hazza bağlıdır.
C) Doğada güzel olanlar sanatta da güzeldir.
D) Sanatın amacı güzeli ortaya koymaktır.
E) En az bir süje haz alıyorsa o sanat eseridir.

(2010 - YGS)

21. Sanat eserleri diğer nesneler gibi vardır. Resimler bir şapka veya palto gibi duvarda asılı dururlar. Sözgelimi Van Gogh'un bir çiftçinin ayakbaclarını gösteren resmi bir sergiden diğerine taşınıp durur, aynı Zonguldak'tan gönderilen kömür veya Karadeniz ormanlarından gönderilen tomrukların taşınması gibi. Cemal Süreya'nın şiirleri, bir öğrencinin sırt çantasında diğer eşyalarıyla bir arada bulunabilir. Beethoven'in eserleri kitapevlerinde raflara tıpkı kırtasiye malzemeleri gibi yerleştirilir. Yine de bir şeyi sanat eseri olarak görüp diğer nesnelerden ayrı tutuyorsak o, estetikle ilgili görüşlerimize uygun demektir.

Bu parçaya göre sanat eseri diğer nesnelerden hangi açıdan ayırt edilir?

- A) Evrensel nitelik taşımasıyla
B) Yaratıcısının düşüncesini içermesiyle
C) Alımlayıcının değerlendirme biçimiyle
D) Doğayı aynen yansıtmalarıyla
E) Estetik kaygılarla oluşturulmasıyla

(2011 - YGS)

22. Giorgione'nin *Fırtına* adlı tablosuna baktığımızda kompozisyonun sanatsal açıdan bir hayli basit olmasına karşın figürlerin özel bir dikkatle çizildiğini ve resmin, her yere nüfuz etmiş ışık ve hava sayesinde kaynaşmış bir bütün oluşturduğumuzu görüyoruz. Figürlerden bu küçük tablonun çoğunu kaplayan manzaraya bakıyoruz, sonra tekrar figürlere dönüyoruz. Giorgione, kendisinden önce gelenler gibi önce nesneleri ve kişileri çizip sonra onları bir mekâna yerleştirmiyor; doğayı, toprağı, ağaçları, ışığı, havayı, bulutları ve kentleriyle insanları bir bütün olarak düşünüyor.

Bu parçada anlatılanlara göre Giorgione'nin eserini oluştururken güzelliğin hangi niteliğini öne çıkardığı söylenebilir?

- A) Yetkin olmak
B) Orantılı olmak
C) Aslına uygunluk
D) Uyumlu bütünlük
E) Simetrik olmak

(2012 - YGS)

1. İngiltere donanması mı, Shakspeare mi daha önemlidir? sorusuna Churchill: "Shakspeare, çünkü donanma yanarsa yenisini yapabiliriz; fakat Shakspeare gibi bir sanat adamı çıkaramayız." diyerek yanıtlamıştır.

Bu durum, sanatın daha çok hangi özelliği ile ilişkilidir?

- A) Doğal olandan farklı olmasıyla
B) Biricik ve özgün olmasıyla
C) Gerçeği olduğu gibi yansıtabilmesiyle
D) Yarar amacı taşımasıyla
E) Toplumsal yaşamdan etkilenmesiyle

2. Sanat, insanın kendini tanımasının serüvenidir, sanatçı da yaşamın ve insanın gizini, büyüsünü, önem ve değerini yansıtabilen kimsedir. İnsanın kendini tanıma gereksinimi sürdükçe, sanat da etkinliğini devam ettirecektir.

Parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Sanatın öznel bir etkinlik olduğu
B) Sanatın insanı gerçeklikten uzaklaştırdığı
C) Sanatın giderek değer kazandığı
D) Sanatın insan yaşamındaki gerekliliği
E) Sanatın duysal alanın dışındaki gerçekliğe yönelmesi

3. Yalçın dağların görkemi, derin vadilerin gizemi ya da dalgaları ile kıyıya vuran denizin enginliği bizde, eşsiz bir hayranlık duygusu uyandırır. Aynı şekilde benzer duyguları Süleymaniye Camisi karşısında veya Topkapı Sarayı karşısında da yaşayabiliriz. Fakat bu duyguların belli bir yasa-sı ve kuralı yoktur.

Bu parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Doğadaki güzelliğin sanat eserlerinden üstün olduğu
B) Estetiğin kişisel beğenilere dayandığı
C) Her insanın sanat eseri karşısında aynı duyguları yaşadığı
D) İnsanların nesneleri kültürel değerleriyle ele aldığı
E) Güzelliğin sadece sanatla sınırlı bir alan olduğu

4. Croce'a göre, sanat eseri sanatçının ruhunda bir anda meydana gelen bir ifadenin maddi görünüşleridir. Yine sanat eseri, sanatçının öznel yaşantısının dışı vurumu olarak ortaya konulur. Bu nedenle sanatçının ruhunda meydana gelen bu estetik yargıların herkes için aynı anlamı taşıması beklenemez.

Parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabılır?

- A) Estetik yargılar genel-geçer bir özelliğe sahip değildir.
B) Sanat, doğanın taklit edilmesiyle oluşan bir etkinliktir.
C) Sanat, felsefeden farklı olarak somut ürünler ortaya koyar.
D) İnsan yaşamı ancak sanatla anlam kazanır.
E) Toplumsal yapı sanatçının estetik anlayışını etkiler.

5. İnsan davranışlarına hakim olan iki temel öge vardır; duyu ve akıl. İnsan ancak bu iki ögenin hakim olmadığı bir alanda kendini istediği gibi ifade eder ve var oluşunun farkına varır. Bu alan ise sanattır. Sanat, çıkar amacı olmayan bir etkinliktir. Sanat, insanı günlük yaşantıların sıkıntılarından, üzüntülerinden ve bunun gibi pek çok şeyden uzaklaştıran bir etkinliktir.

Parçada, sanatın hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) İnsana özgürlüğünü hissettirmesi
B) Duygu ve akıl etkileşiminin ürünü olması
C) Bireysel beklentilerin dışı vurumu ile oluşması
D) Bireysel sorunların ve sıkıntıların yansması
E) Kişisel ve toplumsal ihtiyaçlardan etkilenen bir etkinlik olması

6. "Güzelliğin on para etmez, bu bendeki aşk olmasa."

Aşık Veysel'in bu sözlerinde, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Güzelliğin nesneye değil, algılayana bağlı olduğu
B) Ortak estetik yargıların olamayacağı
C) Güzelliğin nesneden bağımsız olmadığı
D) İnsanlardaki beğeni nedenlerinin farklı olduğu
E) İnsan beğenisinin nesneye dayandığı

7. "Çiçek güzeldir." yargısına varan insan, duygularına dayalı olarak bu sonuca ulaşsa da kimse-nin bu konuda başka türlü bir kanıda olmasını istemez. Bu duygu, herkeste bulunan ve deney-den gelmeyen ortak bir duygudur.

Kant, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini kanıtlamaya çalışmıştır?

- A) Güzelliğin beğenilere dayalı olduğunu
B) Sanatın belli bir birikim gerektirdiğini
C) Estetik yargıların genel - geçer olduğunu
D) Sanatın öznel bir etkinlik alanı olduğunu
E) Sanatın doğanın taklit edilmesiyle oluştuğunu

8. Bir sanat eseri, sanatçının ruhunda bir kez oluşur. O, istese de aynı eseri ikinci kez aynı mükemmellikte yapamaz. Örneğin, Yakup Kadri'nin "Yaban" ve Kemal Tahir'in "Devlet Ana" adlı romanları bir kere yazılır. Çünkü sanat eseri sanatçının ruhunda o anda özgün olarak ortaya çıkmaktadır.

Parçada, sanat eserinin hangi özelliği vurgulanmak istenmiştir?

- A) Bireyi özgürleştirdiği
B) Taklide dayandığı
C) Çıkar amacı taşımadığı
D) Ortak estetik yargılara dayandığı
E) Biricik ve tek olduğu

9. Platon ve Aristoteles'ten itibaren doğanın mı sanata, yoksa sanatın mı doğaya model oluşturduğu konusu hep tartışılmıştır. Fakat şurası bir gerçektir ki doğa güzelliği ancak estetik bir tavırla fark edilir. İnsanlar romantik ressamların eserlerinde dağların güzelliğini gördükten sonra doğada ki bu güzelliği fark etmişlerdir.

Parçaya göre, aşağıdakilerden hangisine ulaşılabılır?

- A) Doğa güzelliği, insanları sanat güzelliğine götürür.
B) Sanat eseri, doğayı yansıttığı ölçüde değerlidir.
C) Sanat eseri, ortak estetik yargılara dayandığı ölçüde güzeldir.
D) Sanat eseri, yarar sağlamak için değil estetik bir amaçla ortaya konulmalıdır.
E) Sanat güzelliği, doğa güzelliklerini kavrama-da kılavuzluk eder.

10. Bir şeyin güzel ya da iyi olduğunu söylediğimizde yargımız sadece duygularımızın bir ifadesidir. Örneğin kuşlar güzeldir dediğimizde birilerinin bizim bu yargımızın doğruluğunu sınamaya kalkması anlamsız olacaktır. Öyleyse estetik değerler hakkında tartışmaya ya da değer yargılarını temellendirmeye çalışmak anlamsız bir çabadır. Çünkü bu estetik değerler için ne kadar çok gerekçe bulursak bulalım ya da sonuçları ne kadar incelersek inceleyelim son sözümüz keyfi bir "bana göre öyle" olacaktır.

Buna göre, estetik değerlerin öznel olmasının nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duygulara bağlı olarak oluşması
B) Akla ve mantığa dayanması
C) Her toplumda farklı etkilerin oluşması
D) Her bireyin farklı temellendirmelere başvurmaması
E) Her toplumun değerlerden beklentisinin farklı oluşu

11. "Ben resimlerimi yaparken doğadaki güzelliklerden yararlanabildiğim gibi günlük olaylardan da yararlanırım. Kalemimle peribacalarını çizebildiğim gibi, insanların günlük yaşayış tarzlarını da kağıdıma aktarabilirim. Yalnız bütün bunları yaparken ele aldığım nesnenin aynısını yapmıyorum. Tam bu noktada kalemim ve fırçam duygularımın sesini dinler ve böylece duygularımın kontrolünde eserimi ortaya koyarım".

Bu parça, aşağıdaki yargılardan hangisini doğrular?

- A) Doğa, sanatçı için sadece bir esin kaynağı olabilir.
B) Her sanat yapıtı doğanın bir yansımasıdır.
C) Her sanat eseri ortak estetik duyguların bir ifadesidir.
D) Her sanatçı doğanın güzelliğini aynı şekilde yansıtabilir.
E) Bir sanat yapıtı karşısında herkes aynı şekilde etkilenebilir.

1. Sanat, usta-çırak ilişkisiyle kuşaktan kuşağa aktarılan bir bilgi birikimidir. Sanat alanında kullanılan malzeme ve teknik, bilgisel bir işlemi gerektirir. Ancak bu tür bilgiler ustadan çırağa aktarılsa da, her sanatçının kendine has duygu, bilgi ve birikimi vardır.

Bu parçada, aşağıdaki düşüncelerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Sanatın bir taklit olduğu
B) Sanat eserinin kültürel izler taşıdığı
C) Sanat eserinin oluşumunda aklın esas alındığı
D) Sanat alanında ortak estetik yargıların var olduğu
E) Sanatta etkileşim ve kişisel faktörlerin belirleyici olduğu

2. Her bireyin bir zevki, beğenisi vardır. Herkesin beğenisi kendisine en uygun olanıdır. Kişinin kendi beğeni yargısı kendince güzeldir.

Bu parçada, aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Estetik beğenilerin bireyselliği
B) Zevk veren şeylerin estetik değer taşıdığı
C) Kültürün estetik yargıda etkili olduğu
D) Estetik beğenilerin genel - geçerliliği
E) Beğenilerin çıkar amacı taşımaması gerektiği

3. "Sanatçı, aslında estetik olmayan nesneyi sanatsal ifade gücüyle güzelliğe dönüştürür. Bu da sanatın ya da sanatçının ayrıcalığıdır."

Baudelaire'nin bu sözünden, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat, doğanın bir taklididir.
B) Sanat, insanı özgür kılan bir etkinliktir.
C) Sanatçı, eserinde sadece doğada bulunan nesneleri yansıtır.
D) Sanat eseri, dış dünyayı güzelleştirir ve değer katar.
E) Sanatın değeri, doğadaki nesneler dünyasından gizlidir.

4. Sanat felsefesi, yalnız insan etkinliği sonucu ortaya çıkan sanat ürünlerini değerlendirir. Estetik ise, sanatın yanında doğadaki "güzeli" de kapsar.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi sadece estetiğin alanına girer?

- A) Picasso'nun müzede sergilenen tabloları
B) Turistlerin gezdiği Pamukkale travertenleri
C) 1912 de buz dağına çarparak batan Titanik gemisi
D) Ayasofya camii'sinin fiziksel görünümü
E) Rodin'in Dante'yi model alarak yaptığı heykel

5. Atatürk'ün "Sanatı olmayan bir toplumun, hayat damarlarından biri kopmuş demektir." sözü, sanatın hangi özelliğini ifade eder?

- A) Sanatın toplum hayatındaki işlevi
B) Bireyi özgürleştirilmesi
C) İnsan yaşamına anlam katması
D) İnsanın yaratıcılığını ortaya çıkarması
E) Estetik beğenileri geliştirmesi

6. Sanat felsefesi, başta güzellik olmak üzere sanat eserleri ile ilgili ortaya çıkan kavramların analizini yaparak sanatla ilgili problemlerin çözümü ile ilgilenir. Kısaca sanat felsefesi sanat eseriyle ilgilenir, doğanın estetik değeri ile ilgilenmez. Estetiğin soruları ise güzellik nedir? Güzelliğin bir standardı var mıdır? Sanatsal ifade nedir? Sanat eserleri ne anlama gelirler? gibi hem doğal alandaki hem de sanat alanındaki güzellikle ilgili problemleri ele alır.

Parçadan hareketle, aşağıdakilerden hangisine ulaşamaz?

- A) Estetiğin alanı sanat felsefesinin alanından daha geniştir.
B) Sanat felsefesi tasarım sonucu ortaya konan ürünlerle ilgilenir.
C) Estetik genel, sanat felsefesi ise özeldir.
D) Doğada kendiliğinden var olan güzellikler estetiğin alanına girer.
E) Estetik, ortak estetik yargıların varlığını kabul eder.

7. Felsefe tarihi boyunca güzellik problemi filozofların ilgi alanı olmuştur. Biz hoşumuza giden bir manzara ya da dinlediğimiz bir müzik karşısında yalnız haz almakla kalmaz, aynı zamanda yaşadığımız estetik durumu bir değer yargısı ile ifade ederiz. Güzel bir manzara, güzel bir müzik gibi. O halde güzel ya da güzellik estetik olayın ayrılmaz bir parçasıdır. Buna göre güzellik nedir? Bu soru bizi bir güzellik felsefesinin varlığına götürür ve estetik ile ilgili sorular arasında ilk sorulan soru olur.

Bu parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılır?

- A) Güzellik, filozofların ilgilendiği ve değer yargısı ile belirttiği bir alandır.
B) Güzelliğin oluşumu ve tanımlanması filozoflara göre farklılık gösterir.
C) Filozofların içinde bulundukları yaşam tarzları güzellik problemlerine yaklaşımlarını etkilemiştir.
D) Her çağda güzellik anlayışı değişmeden varlığını sürdürmüştür.
E) Toplumlar yaşam tarzlarıyla güzelliğe farklı değerler katmışlardır.

8. Bir sanat eseri karşısında "güzel", "çirkin" gibi yargılarda bulunuruz. Ama bu yargılar, bilimdeki "tüm metaller ısıtılınca genleşir." türündeki yargılardan gerek biçim gerek içerik bakımından farklıdır. Bilimdeki yargılar nesnel yargılardır. Ama estetik yargılar, örneğin bir şiirden veya bir resimden haz duyduğumuzda dile getirdiğimiz yargı ise bizim ruhsal durumumuzu yani haz duyup duymadığımızı belirten ifadelerdir.
- Parçaya göre, sanatı bilimden ayıran fark aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Öznel bir değer taşıması
B) Doğruyu amaçlaması
C) İnsana yarar sağlaması
D) Toplumu etkilemesi
E) Evrensel olması

9. İster doğal nesneler olsun, isterse bir sanat eseri olsun, insanlarda estetik haz uyandıran objelere, güzel denilmektedir. Her insanın, her güzelliği beklenen şekilde görmesi, bunu farketmesi ve kavraması mümkün değildir. İnsanların sanat eğitimi görmesi, sanat alanından belirli bir kültüre sahip olması, doğadaki ve sanat eserlerindeki güzellikleri farketmesini ve kavramasını kolaylaştırır.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Estetik nesneler üzerinde ortak bir karara ulaşılacağı
B) Sanat eserine beğeni duygusu ile yaklaşılmaması gerektiği
C) Sanat eğitimiyle sanatsal duyguların gelişeceği
D) Estetik yargıların insanları yanıltabileceği
E) Doğa güzelliği ile sanat güzelliğinin ilişki içinde olduğu

10. Sanat ve doğa, düzene doğru ilerlemeleri yönüyle benzerdir. Hatta sanatın işlevi doğanın işleyişini ve yapısını bir adım daha ileriye götürmek veya en azından doğayı ve doğal süreçleri taklit etmektir. Bu bakımdan sanatta bir amaçtan söz edilecekse o zaman sanatın doğayı taklit etmesi gerektiği söylenebilir.

Buna göre sanat eseri için, aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Doğadan bağımsız duygularla şekillenen yaratmadır.
B) Doğada var olanın, estetik bir amaçla yansıtılmasıdır.
C) Estetik ihtiyaçların karşılanmasına yönelik etkinliklerin ürünüdür.
D) Bireysel algılamaların, farklılıklarını yansıtan bir etkinliktir.
E) Ortak estetik beğenilerin objektifliğini yansıtan bir alandır.

1. Croce'a göre güzellik, pratik olarak hoş giden, bize zevk veren şeydir. Bu da doğayı estetik obje olarak görmekten kaynaklanır. Örneğin, doğayı bir veri olarak kabul eden bilim adamı için doğa ne güzel, ne çirkindir. Herkes doğal olguyu, kendi ruhunda meydana gelen ifadeyle birleştirir. Buna göre insanın doğadan hoşlanması, doğanın ifade ettikleriyle oluşmaz tersine bu hoşlanma kaynağını doğaya bakan bireyin ruhunda bulur.

Yukarıdaki açıklamadan çıkarılabilecek sonuç, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanat doğadaki karşılığından fazla bir şeydir.
B) Güzellik doğanın bireye sunduklarında değil, bireyin doğayı algılayışındadır.
C) Güzel, duyularla aklın birleşimidir.
D) Doğadaki güzellikle sanattaki güzellik aynı güzelliştir.
E) Güzel, insanın var olanı taklit etmesiyle oluşan estetik bir değerdir.

2. Sanat eseri, insanı üzüntü ve acılarından kurtarmakla kalmaz, ona tükenmez hazlar da verir. K. Gross'un deyişiyle: "Estetik düşünce, bir bayram gününün ruh halidir."

Burada sanat eserinin daha çok hangi özelliği vurgulanmaktadır?

- A) İnsanı hayal alemine götürmesi
B) Subjektif özellik taşıması
C) İnsana huzur ve mutluluk vermesi
D) Sanatla sanatçı ilişkisini ortaya koyması
E) Estetik kaygı taşıması

3. H. Focillon'a göre sanat eseri, sanatçının kafasındaki bir düşüncenin görünür kılınması olmaktan uzaktır. Başka bir deyişle biçim düşüncenin bir tür giysisi değildir. Sanatçı biçimlerle düşünür ve duyar. Ona göre maddeyi düşlerin bir birikim yeri olarak görmek yanlıştır. Düşler ancak maddeye değince yaşar.

H. Focillon'un paragrafta eleştirdiği temel düşünce aşağıdakilerden hangisinde verilmektedir?

- A) Sanat eseri insan zihninden bağımsız olarak şekillenmiştir.
B) Sanat, sanatçının maddeyi düşünce ile ilişkilendirmesi ile oluşmuştur.
C) Madde olmadan sanat eseri ortaya konamaz.
D) Sanat eserinin temelinde düşünce vardır.
E) Sanat, maddenin özü ile düşüncenin etkileşimi sonucu oluşmaktadır.

4. Estetik, duyularla algılamak ve görmektir. Estetiğin konusu olan güzel, sadece sanattaki güzel değildir. Doğada var olan bütün güzellikler estetik felsefesinin konusuna girer, bundan dolayı estetik felsefesine güzellik felsefesi adı da verilmiştir.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisi estetiğin konusu içine girmez?

- A) Doğa aynasında yansıyan her şey
B) Estetik yargıya konu olanlar
C) Var olduğu gibi algılanan güzellikler
D) Duyuların dışı vurumu olan güzellikler
E) Algılamaların dışında kalan gerçeklikler

5. Estetik yargılar, bilimdeki yargılardan, örneğin; "Bütün madenler ısıtılınca genişler." yargısından farklıdır. Bilimdeki yargılar her insan için geçerli, nesnel yargılardır. Oysa estetik yargılar insanın kendisine özgü öznel yargılardır. Birinin "güzel" bulduğunu bir başkası "çirkin" bulabilir.

Parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılamaz?

- A) Estetik yargılar, bireylerin değer yargılarıdır.
B) Bilimsel yargılar, genel geçerliliği olan yargılardır.
C) Beğeni farklılıkları estetik yargıları oluşturur.
D) Bilimsel yargıların estetik değeri vardır.
E) Bilimsel yargılar, nesnel yargılardır.

6. Duygunun, dilin yardımıyla ideal düzeyde konuşabilmesi, her şeyden önce, kişinin edebi bir yeteneğe sahip olabilmesini gerektirmektedir. Örneğin; büyük acı ve ızdırapla sarsılan sanatçıların, duygusal yaşantılarını gereği gibi duyurabilmeleri, sanatta ve edebiyatta büyük çapta eserlerin meydana gelmesine olanak sağlamıştır.

Bu parçadaki görüşler, aşağıdaki yargılardan hangisini desteklemektedir?

- A) Bir sanat eseri ancak ahlâki kusursuzluğa erişebildiğinde mükemmel olur.
B) Bir sanatçı ürettiği eserini, önce kendisi eleştirmeli ve yorumlamalıdır.
C) Sanat eseri, insan ruhuna hitap edebilmeli, onda derin etkiler meydana getirebilmelidir.
D) Sanat eseri yaşananların sonunda, hayal gücü ve yaratıcı yeteneğin kullanılmasıyla ortaya çıkar.
E) Sanat eseri somut bir şey değil, sanatçının kafasındaki bir anlatımdır.

7. Sanata farklı tanımlar sunan felsefenin, yansıtma kuramına göre; sanat, sanatçının gerçekliği ya da gördüğünü taklit etmesiyle ortaya çıkar. Bu kuram, temelini Platon'un yansıtma kuramından alır. Platon'a göre gerçek dünya, idealar dünyasıdır. İçinde yaşadığımız dünya gerçek dünyanın bir yansımasıdır. Sanatçı, işte bu ikinci derecedeki dünyada bulunan nesneleri taklit ederek eserini oluşturur. Bu nedenle, bir eser aslını olduğu gibi yansıttığı ölçüde güzeldir. Pascal, bu yüzden: "Asıllarına hayran olmadığımız şeylerin, benzerlerine hayran olmamız şaşılacak şeydir." der.

Buna göre sanat eseriyle ilgili aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Aslını yansıttığı oranda güzel olmasıdır.
B) İçinde yaşadığımız dünyanın yansımasıdır.
C) Sanatçının hayal gücünün ürünüdür.
D) Nesnenin hoşla gitmesi, beğenilmesidir.
E) Görülen güzelliklerin taklit edilmesidir.

8. Bir sanat eseriyle karşılaştığımızda içsel olarak bu sanat objesine karşı bir eğilim hissederiz. Gerçek sanat eseri izleyicide sevgi, ilgi ve merak uyandırır. Gerçek bir sanat eseri her insanda az veya çok mutlaka bir güzellik hissi ve estetik bir zevk uyandırmalıdır. Çünkü gerçek bir sanat eserinin güzelliği kendi içinde taşıdığı ahenk, bütünlük ve iç uyuma bağlıdır. Bu iç özellikler ne kadar üstünse sanat eserinin değeri de o ölçüde üstün olur. Sanattan alınan zevkte buna göre değişir.

Bu parçaya göre, sanattan zevk almayı belirleyen faktör nedir?

- A) Kişinin sanat eserinden aldığı zevk o sanat dalıyla ilgili olmasına bağlıdır.
B) Kişinin bir sanat eserinden zevk alması eserden aldığı iç coşkuya bağlıdır.
C) Kişinin sanatsal eğilimlerine uygun olan eserlere karşı tabii bir ilgisi oluşur.
D) Kişinin sanat eserinden zevk alabilmesi eserin orijinal ve benzersiz olmasına bağlıdır.
E) Sanat eserinin kişiye zevk vermesi onun temel estetik kurallara uyularak üretilmesine bağlıdır.

9. Estetik yargılar bir özdeşleştirmedir. Biz nesnelere bakarak, onlara bize ait bazı nitelikler yükleriz. Kendimizdeki duygu, düşünce ve coşkularla özdeşleştiririz. "Azgın deniz", "coşkun nehir" deriz. Oysa ne deniz azgındır, ne de nehir coşkundur. Nesneleri duygu, düşünce ve coşkularımızla birleştiririz. Onları bize ait bir takım niteliklerle yaşarız. Yıkık bir sütun karşısında duyduğumuz eziklik sütuna değil bize aittir.

Buna göre, estetik yargı ile ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Estetik yargılar kültüre, yaşa, cinsiyete ve alınan eğitime göre değişebilir.
B) Estetik yargı bir bilgi yargısı olmadığı için doğruluk değeri taşımaz.
C) Herhangi bir sanat eserinde herkesin paylaşabileceği estetik yargılar vardır.
D) Estetik yargı, bireyin kendi iç dünyasını nesnelerle uzlaştırmasının bir sonucudur.
E) Estetik yargı, kişiden kişiye değişiklik gösteren beğeni yargılarıdır.

10. Sanatçı; bilgi objesini, yorumuyla kendine özgü estetik objeye dönüştürebilir. Bu yüzden her dönemin felsefi görüşü ile sanat görüşü arasında büyük bir yakınlık ve uygunluk vardır. Bu yakınlık onların aynı obje yorumuna, aynı varlık kavrayışına dayanmalarından ileri gelmektedir. Örneğin; 19. yüzyılın ikinci yarısında sanat anlayışı ile felsefi bakış açısı aynıdır. Hatta bilimin teknik ve fizik buluşları bu etkileşimden yararlanır.

Parçadan hareketle aşağıdakilerden hangisine ulaşılr?

- A) Felsefe; sanatı, sanat tarihinin sınırlarını aşarak ele alan tümel bir disiplin olduğu için sanatla yolları kesişir.
B) Her dönem sanatı ile, bilim ve felsefe anlayışları arasında paralel etkinlikler bulunur.
C) Sanat ve felsefe birbiriyle öznel açıdan uyudur.
D) Filozof ve sanatçı aynı estetik tutumdan yola çıkarak aynı sonuca ulaşır.
E) Bilgi objesi ile estetik obje arasındaki ilişki felsefe ve sanatın özdeşleşmesini sağlar.

1. "Zevkler ve beğeniler üzerinde tartışma yapılmaz." yargısına Kant karşı çıkmıştır. Çünkü Kant'a göre, insan bir sanat eseri karşısında "bu güzeldir" derken, diğer insanların da o şeyi güzel bulmasını bekler. İşte bu duyguya ortak estetik duygu denir.

Parçaya göre Kant, aşağıdakilerden hangisini savunmuştur?

- A) Estetik yargıların nesnel olduğunu
B) Sanatın bir yaratma olduğunu
C) Ortak estetik yargıların olmadığını
D) Sanatta taklitin rol oynamadığını
E) Sanatın hayal gücü ve sezgiye dayandığını
2. Bir elmayı ısırmaktan duyduğumuz haz, duysal bir haz iken, o elmanın resmini görmekten duyduğumuz haz ise estetik bir hazdır. Duysal açıdan hiçbir çekiciliği olmayan çirkin bir kadın, Picasso'nun resminde estetik bir haz verebilir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi "estetik hazzın" belirleyici özelliğidir?

- A) Bireyin, nesnelerden fizyolojik bir duyum almadan beğeniye dayalı heyecan duyması
B) Bireyin, nesnelere belli bir fayda çerçevesinde yönelmesi
C) Bireyin hoşuna giden nesneden herkesin haz alması
D) Kişinin sadece kendi duygularını tatmin eden nesnelere yönelmesi
E) Ortak estetik yargıya uygun olması
3. Her sanat eseri ancak bir defa, o da ancak kendi sanatkarı tarafından ortaya konulabileceği gibi, herhangi bir sanat eseri karşısında kişinin büründüğü psikolojik durumda sadece o kişinin kendisi tarafından yaşanır ve kendisiyle açıklanabilir.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi sanat bilgisinin belirleyici bir özelliğidir?

- A) Sanat bilgisi sanat olayı ile ilgilidir.
B) Sanat bilgisi, sanatçı tarafından oluşturulup, öznel değerlendirmeye sahiptir.
C) Sanattaki güzellik aynı zamanda doğruyu kavramadır.
D) Sanatçı, ilgi duyduğu nesneye çıkar gözetmeden yönelir.
E) Sanatçı, sanat eserini başkalarının beğenisiyle paylaşır.

4. Felsefe gibi sanat da insana özgü bir etkinliktir. Ancak sanatçı ile felsefeci farklı niteliklerdeki insanlardır. Filozof olmak için eleştirci ve yaratıcı bir zekaya, sanatçı olmak için hayal gücüne, yeteneğe, yaratıcılığa sahip olmak gerekir.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Felsefe ve sanat insanın yaratıcı gücü ile öznel bir etkinliğin ürünüdür.
B) Felsefe ve sanat, toplumun en temel eserlerini oluşturur.
C) Felsefe ve sanatla ilgilenen insanlar gerekli eğitimi alarak topluma yararlı olabilirler.
D) Felsefe ve sanat özgürlükçü bir ortamda anlam kazanır.
E) Felsefe ve sanat eserleri toplumun ve zamanın özelliklerine göre oluşur.
5. Kant, nesneyi her insanın aynı estetik duygularla değerlendirdiğini ileri sürerek ortak estetik yargıların evrenselliğini savunur. Croce ise, nesne karşısındaki duyguların insana has, özgün ve anlık olduğunu söyleyerek ortak estetik yargıların olmadığını savunur.

Kant'ın estetik anlayışını Croce'den ayıran özellik aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Estetik yargıların bireysel özellik içermesi
B) İnsanların ortak estetik yargıları paylaşması
C) İnsanı ele alırken onun içinde olduğu sosyal çevreyi göz ardı etmemesi
D) Farklı kültürlerin etkisinde yetişmiş olması
E) İnsan ihtiyaçlarının estetik yargılara etkisini farklı değerlendirmesi

6. Her sanat eseri insan ürünü olsa da insanın ürettiği her şey sanat eseri değildir. Örneğin, bir demircinin ortaya koyduğu eserler, sanat eseri sayılmaz. Fakat bir heykeltıraşın ortaya koyduğu eser, sanat eseridir.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisi sanat eserinin özelliklerinden biri olamaz?

- A) İnsan eliyle ortaya konan bir ürün olması
B) Ekonomik ve işlevsel bir amaç gözetilmeden yapılması
C) Sanatçının, bir defa ürettiği eser olması nedeniyle yeni formlar ve biçimler içermesi
D) Onu üreten sanatçıya özgün bir eser olması
E) Farklı sanatçıların onu tekrar tekrar ele almasıyla mükemmelliğe ulaşması

7. Sanat felsefesinin konusu sadece insanın ürettiği sanat eserlerinden oluşur. Ancak estetik bundan farklı olarak daha geniş bir tanımla tüm nesnelerde var olan güzelliklerle ilgilenir. Estetik, güzelliğin bilimi olarak genel anlamda güzelliğin doğasını yalnızca sanat eserinde değil doğada da analiz eder. O halde, estetik genel olarak güzeli inceleyen felsefi disiplin iken, sanat felsefesi yalnızca sanatı inceleyen bir felsefi disiplindir.

Buna göre sanat felsefesi ve estetik ile ilgili, aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Sanat felsefesi ve estetik güzellik kavramına farklı anlamlar yüklemektedir.
B) Sanat eseri doğadaki güzelliğin taklit edilmesiyle oluşur.
C) Estetik, sanat eserini sanat felsefesinden daha farklı yorumlar.
D) Estetik, güzelliğin kendisine; sanat felsefesi ise sanat eserindeki güzelliğe yönelir.
E) Sanat felsefesi soyutla, estetik ise somut olanla ilgilenir.
8. Sanat eseri, yapılmasında beceri ve yetenek gerektiren ürünler demek değildir. Bir marangoz veya ayakkabıcı da ortaya koyduğu ürünlerinde belli bir yetenek sergiler, ancak bunlar sanatçı değildir. Çünkü sanatçı, aynı nesnenin birçok kopyasını üreten kişi olamaz. Sanatçı duygularını anlık, tek ve özgün olarak somut eserlere dönüştüren kişidir. Sanatçı, sanat yaparken bundan pratik bir fayda beklemeden sadece estetik bir bakış açısıyla çalışan kişidir.

Buna göre, sanatçı olma ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Sanatçı hakikatı araştıran kişidir.
B) Sanatçı, eserlerinde estetik kaygı taşıyan kişidir.
C) Sanatçı, eserlerinde toplumsal beklentilere cevap verir.
D) Sanatçı, yaşadığı kültürü dünyaya tanıtmak fonksiyonunu yerine getirir.
E) Sanatçı, eserlerinde başka sanatçıların estetik seviyelerini aşma çabasıdadır.

9. Dağlar, güzelleşmek için nasıl Rousseau'yu beklediyse, balta girmemiş ormanlar ve denizler de Chateaubriand'ı, göller Lamertine'i, rüzgar Shelley'i bekledi. İ. H. Bergson'un dediği gibi: "Dağ her zaman kendisini seyre dalanlarda gerçekten doğaya hayranlık uyandırabilmiştir." Ama Rousseau dağ hakkında yeni ve özgün bir heyecan oluşturdu. Rousseau tarafından ortaya çıkarılan heyecan, sonradan herkesin hissettiği bir heyecan oldu.

Bu bilgiye dayanarak, sanatçı ve sanat eseri ile ilgili aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Doğadaki varlıklara bakan bütün insanların bir sanat eseri oluşturmaya uygun vasıfları vardır.
B) Bireyin sanatçı olabilmesi için doğadaki güzelliklerin farkında olması gerekir.
C) Sanat eseri, doğanın sanatçı gözüyle yansımalarından oluşur.
D) Çevremizde var olan şeyleri aynı güzelliğiyle eserlere yansıtmak mümkün değildir.
E) Sanat eseri onu seyredenler tarafından beğeni toplayan çalışmalardır.

10. Sanat eseri, her şeyden önce doğal nesnelerden farklıdır. Zaten sanat eserinin doğal nesnelerden farkı, sanatın gerçek doğasını ortaya çıkarır. Buna göre, doğal süreçler ve oluşumlar sonucunda ortaya çıkan doğal nesneler (örümcek ağı, sarkıt) ve doğa manzaraları, güzel diye nitelenebilirler de, sanat eseri olarak görülemez. Güzel diye nitelenen canlılar da bu çerçeve içinde değerlendirilmelidir. Çünkü sanat; doğaya, doğal olana karşıt bir kavramdır. Buna göre sanatın temel niteliği; onun insana bağlı olmasıdır.

Bu açıklamaya göre doğadaki güzelliklerin sanat eseri olarak değerlendirilmemesinin temel nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Doğada aynı tür manzaraların çokça bulunması
B) Doğadaki güzelliklerin süreklilik göstermesi
C) İnsanın, estetik anlayışının ve etkinliğinin ürünü olmaması
D) Ortak estetik beğeniler içermemesi
E) Doğadaki güzelliklerin kişilere estetik bir haz vermemesi

1. Bir şeyin güzel ya da iyi olduğunu söyle-diğimizde yargımız sadece duygularımızın bir ifadesidir. Örneğin kuşlar güzeldir dediğimizde birilerinin bizim bu yargımızın doğruluğunu sınamaya kalkması anlamsız olacaktır. Öyleyse estetik değerler hakkında tartışmaya ya da değer yargılarını temellendirmeye çalışmak anlamsız bir çabadır. Çünkü bu estetik değerler için ne kadar çok gerekçe bulursak bulalım ya da sonuçları ne kadar incelersek inceleyelim son sözümüz keyfi bir "bana göre öyle" olacaktır.

Buna göre estetik değerlerin öznel olmasının nedeni, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Duygulara bağlı olarak oluşması
B) Akla ve mantığa dayanması
C) Her toplumda farklı etkilerin oluşması
D) Her bireyin farklı temellendirmelere başvurmaları
E) Her toplumun değerlerden beklentisinin farklı oluşu

2. Sanat, insanın kendini tanımasının serüvenidir, sanatçı da yaşamın ve insanın gizini, büyüsunü, önem ve değerini yansıtabilen kimsedir. İnsanın kendini tanıma gereksinimi sürdükçe, sanat da etkinliğini devam ettirecektir.

Parçada aşağıdakilerden hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Sanatın öznel bir etkinlik olduğu
B) Sanatın insanı gerçeklikten uzaklaştırdığı
C) Sanatın giderek değer kazandığı
D) Sanatın insan yaşamındaki gerekliliği
E) Sanatın duysal alanın dışındaki gerçekliğe yönelmesi

3. Croce'a göre, sanat eseri sanatçının ruhunda bir anda meydana gelen bir ifadenin maddi görünüşleridir. Yine sanat eseri, sanatçının öznel yaşantısının dışı vurumu olarak ortaya konulur. Bu nedenle sanatçının ruhunda meydana gelen bu estetik yargıların herkes için aynı anlamı taşıması beklenemez.

Parçaya göre aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Estetik yargılar genel-geçer bir özelliğe sahip değildir.
B) Sanat, doğanın taklit edilmesiyle oluşan bir etkinliktir.
C) Sanat, felsefeden farklı olarak somut ürünler ortaya koyar.
D) İnsan yaşamı ancak sanatla anlam kazanır.
E) Toplumsal yapı sanatçının estetik anlayışını etkiler.

4. Bir sanat eseri karşısında "güzel", "çirkin" gibi yargılarda bulunuruz. Ama bu yargılar, bilimdeki "tüm metaller ısıtılınca genleşir." türündeki yargılardan gerek biçim gerek içerik bakımından farklıdır. Bilimdeki yargılar nesnel yargılardır. Ama estetik yargılar, örneğin bir şiirden veya bir resimden haz duyduğumuzda dile getirdiğimiz yargı ise bizim ruhsal durumumuzu yani haz duyup duymadığımızı belirten ifadelerdir.

Parçaya göre sanatı bilimden ayıran fark, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Öznel bir değer taşıması
B) Doğruyu amaçlaması
C) İnsana yarar sağlaması
D) Toplumu etkilemesi
E) Evrensel olması

5. İnsan davranışlarına hakim olan iki temel öge vardır; duyu ve akıl. İnsan ancak bu iki ögenin hakim olmadığı bir alanda kendini istediği gibi ifade eder ve var oluşunun farkına varır. Bu alan ise sanattır. Sanat, çıkar amacı olmayan bir etkinliktir. Sanat, insanı günlük yaşantıların sıkıntılarından, üzüntülerinden ve bunun gibi pek çok şeyden uzaklaştıran bir etkinliktir.

Parçada sanatın hangi özelliği üzerinde durulmuştur?

- A) İnsana özgürlüğünü hissettirmesi
B) Duygu ve akıl etkileşiminin ürünü olması
C) Bireysel beklentilerin dışı vurumu ile oluşması
D) Bireysel sorunların ve sıkıntıların yansımaları
E) Kişisel ve toplumsal ihtiyaçlardan etkilenen bir etkinlik olması

6. İngiltere donanması mı, Shakspeare mi daha önemlidir? sorusuna Churchill: "Shakspeare, çünkü donanma yatarsa yenisini yapabiliriz; fakat Shakspeare gibi bir sanat adamı çıkaramayız." diyerek yanıtlamıştır.

Bu durum, sanatın daha çok hangi özelliği ile ilişkilidir?

- A) Doğal olandan farklı olmasıyla
B) Biricik ve özgün olmasıyla
C) Gerçeği olduğu gibi yansıtabilmesiyle
D) Yarar amacı taşımasıyla
E) Toplumsal yaşamdan etkilenmesiyle

7. Bir sanat eseri, sanatçının ruhunda bir kez oluşur. O, istese de aynı eseri ikinci kez aynı mükemmellikte yapamaz. Örneğin, Yakup Kadri'nin "Yaban" ve Kemal Tahir'in "Devlet Ana" adlı romanları bir kere yazılır. Çünkü sanat eseri sanatçının ruhunda o anda özgün olarak ortaya çıkmaktadır.

Parçada, sanat eserinin hangi özelliği vurgulanmak istenmiştir?

- A) Bireyi özgürleştirdiği
B) Taklide dayandığı
C) Çıkar amacı taşımadığı
D) Ortak estetik yargılara dayandığı
E) Biricik ve tek olduğu

8. "Çiçek güzeldir." yargısına varan insan, duygularına dayalı olarak bu sonuca ulaşsa da kimse-nin bu konuda başka türlü bir kanıda olmasını istemez. Bu duygu, herkeste bulunan ve deneyden gelmeyen ortak bir duygudur.

Kant, bu düşüncesiyle aşağıdakilerden hangisini kanıtlamaya çalışmıştır?

- A) Güzelliğin beğenilere dayalı olduğunu
B) Sanatın belli bir birikim gerektirdiğini
C) Estetik yargıların genel - geçer olduğunu
D) Sanatın öznel bir etkinlik alanı olduğunu
E) Sanatın doğanın taklit edilmesiyle oluştuğunu

9. Güneşin batışı veya bir göl manzarası güzel olmakla birlikte sanat eseri değildirler. Bunlar resim ve mimari alanına taşındığında sanat eseri olarak adlandırabiliriz. Çünkü bir nesne insan ürünü olduğunda ancak sanatsal bir değere sahip olur.

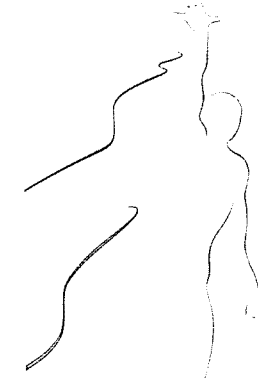
Bu parçada, sanat eserinin ölçüsü aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Estetik beğeniye dayanmasına
B) Estetik yargıların nesnelliğine
C) Tasarım sonucu ortaya konmasına
D) Doğal olanı başarılı bir şekilde yansıtabilmesine
E) Toplumsal yaşama anlam katabilmesine

10. Platon ve Aristoteles'ten itibaren doğanın mı sanata, yoksa sanatın mı doğaya model oluşturduğu konusu hep tartışılmıştır. Fakat şurası bir gerçektir ki doğa güzelliği ancak estetik bir tavırla fark edilir. İnsanlar romantik ressamların eserlerinde dağların güzelliğini gördükten sonra doğadaki bu güzelliği fark etmişlerdir.

Parçaya göre aşağıdakilerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Doğa güzelliği, insanları sanat güzelliğine götürür.
B) Sanat eseri, doğa güzelliğini yansıttığı ölçüde değerlidir.
C) Sanat eseri, ortak estetik yargılara dayandığı ölçüde güzeldir.
D) Sanat eseri, yarar sağlamak için değil estetik bir amaçla ortaya konulmalıdır.
E) Sanat güzelliği, doğa güzelliklerini kavramada kılavuzluk eder.

BÖLÜM 8

DİN FELSEFESİ

A- DİN FELSEFESİNİN KONUSU

Din felsefesi, basit olarak din üzerine düşünmedir. Bu felsefe disiplini dinin kendisini, çeşitli görüntü veya biçimlerini, temel kavram ve iddialarını, felsefenin eleştirel, tutarlı, sistemli ve akli incelenmesinin konusu haline getirir.

Din felsefesi dinle ilgili temel kavramları ve dinle ilgili iddiaları akılsal bir eleştiri ve değerlendirmeye tabii tutan felsefe dalıdır.

Din Nedir?

Din, insan ve evren hakkında bilgi veren bir sistemdir. Din, Tanrı, evren, evrenin kaynağı, evrenin nihai amacı, insanın özü, insanın kaderi, Tanrı ile insan arasındaki ilişkiler gibi kavramları metafizik bir bakış açısıyla ele alır.

Dine Felsefi Açıdan Bakış

a) Teoloji ile Din Felsefesinin Farkı:

Teoloji, belirli bir dini temel alır ve bu temel üzerinde Tanrı'nın varlığını, niteliklerini, insanın Tanrı karşısındaki yerini inceler. Birden çok teoloji vardır: İslam teolojisi, Hristiyan teolojisi, Yahudi teolojisi gibi. Bunlardan hiçbiri, kendi dinlerinin inançlarını sorgulamaz.

- ⇒ Teolojinin belirgin özelliği dogmatik olması ve otoriteye bağımlılıktır. Oysa din felsefesi özgür düşünme, nesnel olma ve sorgulamayı temel alır.
- ⇒ Teolojinin amacı insanların inançlarını güçlendirmektir. O, dini yargıları sorgulamaz. Buna karşılık din felsefesi, dinin ilkelerini sorgular; ama kişilerin daha dindar olmasına çalışmadığı gibi, inançlarını sarsmaya da kalkışmaz.
- ⇒ Din felsefesi genel olarak dini veya dinleri ele alır. Buna karşılık, teoloji belli bir dini ve bu dine ait konu ve problemleri inceler.

b) Dinin Felsefi Temellendirilmesi:

- ⇒ Felsefe, dini temellendirirken belirli bir dinin inançlarından hareket etmez.

- ⇒ Felsefe, dini akla dayanarak temellendirmeye çalışır.
- ⇒ Felsefe, dini temellendirme çabasında nesnel olmak ve eleştirel bir tavır takınmak durumundadır.
- ⇒ Felsefe, dini temellendirirken tutarlıdır.
- ⇒ Felsefe, dini temellendirirken, konuya olabildiğince geniş kapsamlı ve kuşatıcı bir bakışla yaklaşır.
- ⇒ Felsefe, dini temellendirirken konuları açık seçik olarak ifade eder.

B- DİN FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Tanrı (Varatıcı):

En mükemmel, doğaüstü güçlere sahip, en üstün ve her şeyin yaratıcısı olan varlıktır. Tanrı; evrenin, insanın varlık nedeni olan yüce bir varlık anlamına gelir.

Vahiy:

Tanrı'nın insanlara kendisini açması ve onlara, kendisi, insan ve evrenle ilgili niyetleri, insanlar için neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında bilgi vermesine denir. Üç büyük din de vahye dayanır. Vahiy, İslamiyette Allah'ın Kur'an'ın ayetlerini bir melek (Cebrail) ile peygamberlere sözlü olarak iletmesidir.

Peygamber:

Tanrı'nın buyruğunu insanlara iletmek için seçtiği kişidir.

Peygamber diğer insanlardan ayrılmış, daha doğrusu "seçilmiş" bir insandır.

İman (İnanç):

Tanrı'nın peygamber aracılığıyla insanlara gönderdiği bilgiye yani vahye, insanlar tarafından içtenlikle inanılması ve onun doğruluğunun tasdik edilmesidir.

İbadet:

Belli bir dine inanmak, inanç duymak, yalnız duygu yoluyla ona bağlanmak değildir. Çünkü, her din ken-

disine inananlardan Tanrı'ya belli yakarılar ve yakarı biçimleri talep eder. Buna ibadet denir.

Yücelik:

Tanrı'nın insanlar karşısındaki özel konumunu gösteren ana niteliktir. Tanrı, insanlardan yapısı bakımından farklı ve onlardan her bakımdan üstündür.

Kutsal:

Başta Tanrı'nın kendisi olmak üzere, onun değer verdiği ve dokunulmaz kabul ettiği varlıkların niteliğidir. Her dinin kutsal saydığı yerler ve varlıklar bulunmaktadır.

Ahiret:

Dini inanca göre, insanların ebedi olarak kalacakları öteki dünyadır. İnsanların bu dünyada yaptıklarının karşılığını aldıkları yerdir.

Mucize:

Mucize, dini inanca göre, doğal nedenlere bağlanamayan ve ilâhi bir müdahaleyle açıklanan olaydır. Buna göre mucize, insan aklının ölçülerini aşan, doğa yasalarının dışına çıkan, düşünce ilkelerine değil de dini inanca dayanan bir oluşturdur.

C- DİN FELSEFESİNİN TEMEL OBLEMLERİ

Din felsefesi, sorduğu sorularla dini anlamlandırmaya ve temellendirmeye çalışır. Din felsefesinin ele aldığı belli başlı problemler şunlardır:

a) Tanrı'nın varlığı problemi:

Din, Tanrı'nın var olduğu inancına dayanır. Buna göre, dinin temellendirilmesi için Tanrı'nın varlığının kanıtlanması gerekir.

Tanrı'nın varlığı problemi: "Tanrı var mıdır?", "Tanrı'nın varlığını gösteren kanıtlar nelerdir?", "Tanrı'nın varlığının özü nedir?" gibi temel sorulardan oluşur. Bu sorulara olumlu ya da olumsuz cevaplar veren görüşlerin kanıtları ele alınır, bunların eleştirisi yapılır.

b) Evrenin yaratılışı problemi:

"Evren, Tanrı tarafından yaratılmış mıdır, yoksa evren ezeli ve ebedi midir? Buna göre içinde bulunduğu evren, her şeye gücü yeten sonsuz ve iyilik sever bir varlık olarak, Tanrı tarafından yaratılmış olabilir. O, öte yandan, Tanrı tarafından yaratılmamış bir evren de olabilir. Yani o hep var olmuştur. Evren Tanrı tarafından yaratılmış ise niçin ve nasıl yaratılmıştır?" vb. sorular tartışılır.

c) Vahyin imkanı problemi:

"Tanrı, emir ve buyruklarını nasıl iletmektedir? İki farklı varlık olan Tanrı ile bir insan (peygamber) arasındaki iletişim nasıl gerçekleşmektedir? Ölümlü ve sonlu olan bir peygamber ebedi bir varlık olan Tanrı'yla nasıl görüşüp ilişki kurmaktadır? İnsan için vahiy mümkün müdür? Tanrı, insana vahiyle birtakım bilgiler verebilir mi?" gibi sorularla karşılıklı görüşler, deliller tartışılır.

d) Ruhun ölümsüzlüğü problemi:

"İnsan ruhu, acaba beden yok olup gittiği zaman, ortadan kalkar mı? Yoksa başka bir yerde var olmaya devam eder mi?" gibi sorulara cevap aranır.

Tanrı'nın Varlığına İlişkin Farklı Yaklaşımlar

Tanrı'nın Varlığını Kabul Edenler

1) Teizm (Tanrıçılık)

Teizm, Yunanca Tanrı anlamındaki "Teos" sözcüğünden gelir. Teizm, evreni ve evrendeki her şeyi yaratan, akıl ve irade sahibi bir Tanrı'nın ya da Tanrıların varlığını kabul eden görüştür. Teizme göre Tanrı, öncesiz ve sonsuzdur. Ayrıca var olan her şeyin varlık nedeni ve kendisi bu evrenden öte (aşkın) bir varlıktır.

2) Deizm (Yaradancılık)

Deizm, Latince Tanrı anlamındaki "deus" sözcüğünden gelir. Deizmde de bir Tanrı'nın varlığı kabul edilir. Bu Tanrı, teizmin Tanrı anlayışında olduğu gibi her şeyi yoktan var eden bir Tanrı'dır. Ancak deizme göre

Tanrı, evreni yaratmış ve kendi haline bırakmıştır. Baştan evrenin işleyişini ve yasalarını belirlemiştir. Evren böylece devam edecektir. Bu yaklaşımlarıyla teizmden ayrılırlar. Çünkü, teizme göre Tanrı, her an evrende olup biten her şeye karışabilir, etkin bir Tanrı'dır. Oysa deizmin Tanrı'sı evreni, kendi başına bırakmış edilgen bir Tanrı'dır. Tanrı dünyayı veya evreni zaman içinde, bilgisine ve iradesine uygun olarak yaratmıştır. Tanrı'nın evrene müdahalesi yoktur, sadece yaratıcı olma özelliği vardır.

3) Panteizm (Tüm tanrıçılık)

Panteizm, evrenle Tanrı'yı bir sayan yaklaşımdır. Buna göre, Tanrı, evrenden ayrı veya onu aşkın bir varlık değildir. O, doğanın kendisidir ya da doğal düzen, Tanrı'nın bir görünüşüdür. Başka deyişle, ya evren bütünü bakımından Tanrı'dır ya da evrende etkide bulunan güçler, kuvvetler Tanrı'nın kendisini oluşturur. Tanrı her şeydir, her yerdedir veya her şeydedir.

Tanrı'nın Varlığını Kabul Edenlerin Kanıtları

1-Ontolojik Kanıt:

Tanrı'nın varlığını yine Tanrı kavramından çıkaran kanıttır. Bu kanıtın esası Tanrı kavramından yola çıkarak bu kavramın içeriğini analiz etmek suretiyle, ondan Tanrı'nın varlığını ispatlamaktır. Tanrı, en yüksek, en mükemmel varlıktır. Eğer böyle bir varlık, yalnız zihinde var olup da gerçekte var olmasaydı, Tanrı en yüksek ve en mükemmel olma sıfatlarından yoksun olurdu. Bu sıfatlar Tanrı'nın varlığının özüne ait olduğuna göre, Tanrı gerçekte vardır.

2-Kozmolojik Kanıt (Evrenin varlığından hareket eden kanıt):

Kozmolojik kanıt evrenin varlığından hareket eder. Evrende birtakım varlıklar ve olaylar gerçekleşir. Öte yandan, bu varlıklar ve gerçekleşen olaylar, onlardan önce gelen varlıkların ve olayların sonucudur. Kısacası evrendeki her şeyin bir nedeni vardır. Bu nedenler dizisi Tanrı'ya kadar gidecektir.

3- Nizam (düzen) ve Amaç Kanıtı:

Evrendeki düzen, plan ve amaç da zorunlu olarak bizi bu özelliklerin sahibi olan bir varlığın var olması gerektiği sonucuna götürmektedir. O halde evren denen bu mükemmel yapının bir yapıcısı, bir mimarı vardır ki o da Tanrı'dır.

4-Dini Tecrübe Kanıtı:

İslam tasavvufçularından Mevlânâ, Yunus Emre gibi mistiklere göre Tanrı'nın varlığı iç duygulara veya deneyimlere başvurarak dolaysız ve apaçık bir biçimde hissedilebilir. Ayrıca bu tecrübenin herkes tarafından yaşanması mümkündür. Belli kuralları yerine getiren ve belli uygulamalarda bulunan herkes, Tanrı'nın varlığını, başka herhangi bir kanıt gerektirmeyecek bir açıklık ve yoğunlukta kendi içinde hissedecektir.

5-Ahlaki Kanıt:

Kant'a göre, insan yalnızca bilen değil, aynı zamanda eylemde bulunan varlıktır. Şimdi ahlak, insanın özgürlüğü ve insan ruhunun ölümsüzlüğü yanında Tanrı'nın varlığını da gerektirmektedir. Aksi takdirde, iyilik yapan birinin, yaptığı iyiliğin mükafatını; kötülük yapan birinin ise yaptığı kötülüğün cezasını görmesi söz konusu olamaz. O halde adalet ve hakkaniyet, Tanrı'nın var olması gerektiğini söylemektedir.

Tanrı'nın Varlığını Reddedenler

Ateizm (Tanrı tanımazlık)

Ateizm, Tanrı'nın var olmadığına inanma ve bunu savunmadır. Genel anlamda ateizm, dini inançsızlığı ve tüm dinlere karşı olmayı ifade eder. Din felsefesinde ateizm; evreni, evrene dayanarak açıklayan, dolayısıyla Tanrı'nın, yani doğaüstü bir gücün, varlığını kabul etmeyen öğretilerdir. Bu anlamda ateizm, Tanrı'ya, ruha, ya da ölümden sonraki hayata inanmamakla kalmaz; onların yokluğunu da kanıtlamaya çalışır. Ateizmin felsefi temeli materyalizmdir.

Tanrı'nın Varlığını Reddedenlerin Kanıtları

1-Kötülük Kanıtı:

La Metrie, D. Holbach gibi ateist filozoflar evrende gördükleri kusurlardan, yetersizliklerden ve kötülüklerden hareketle Tanrı'nın var olmadığını kanıtlamaya çalışırlar.

Onlara göre, insanlara barış ve huzur getirecek, insanlardaki boş inançların kökünü kazıyacak, dinsel katliamları önleyecek olan şey Tanrı tanımazcılıktır.

2-Ahlaki Kanıt:

Ateizmi ahlaki bir temele dayandıran Nietzsche ve Sartre'dir.

J.P. Sartre'a göre evrende kendi kendini yaratan tek varlık insandır. İnsan, insanlığını kendisi yapar, değerlerini kendisi yaratır; yolunu kendisi seçer. İnsan her noktada özgürdür.

Eğer Tanrı varsa özgürlük yok demektir. O zaman insan kendi özünü oluşturma olanak ve gücünden yoksun olmaktadır. Bu olanak ve gücün olabilmesi için Tanrı'nın olmaması gerekir.

3-Bilgi Kanıtı:

Bazı düşünürler, evren hakkında gitgide artan bilgimizin bir Tanrı varsayımını gereksiz kıldığını düşünür. Bu yüzden de Tanrı'nın varlığını reddederler.

4-Sosyolojik Kanıt:

Tanrı fikri toplumun yaptırım gücünü ve işlevini gösteren bir sembolden başka bir şey değildir. Sosyolojik nedenlerle ateizmi savunan Marx'a göre; Tanrı ve inanç sistemleri, egemen sınıfların egemenliklerini sürdürülebilmek amacıyla ortaya çıkarılmıştır. Bu amaçla çok etkili bir araç olarak kullanılan din, "insan için afyondur ve bir gün mutlaka ortadan kaldırılacaktır."

5-Psikolojik Kanıt:

Freud ise ateizmi psikolojik bir temele oturtur. Ona göre, Tanrı fikrinin kaynağı insanın çocukluk döneminde karşı karşıya kaldığı zorluk ve felaketler karşısında geliştirdiği zihinsel bir mekanizmadır. Bu anlayışa göre, insan yaşadığı sorunların baskısından "Tanrı" adı altında yarattığı güç ile kurtulabilir. Bu güçce bağlanarak rahatlar, dayanma gücü elde eder.

6-Maddenin Öncesizliği Kanıtı:

Bazı filozoflar maddenin ezeli ve ebedi olduğunu savunur. Evrende her neden bir başka nedenin eseridir. Tanrı'nın, var olanların nedeni olması dolayısıyla, Tanrı nedenin de bir başka nedenin eseri olması mantıkça zorunludur. Buna göre de, nedeni olmayan neden olarak Tanrı mevcut değildir. Tabiatıyla bir Yaratıcı'nın varlığına inanma ihtiyacı ortadan kalkar.

7-Anlamsızlık Kanıtı:

Tanrı'nın varlığını dile getiren önermeler, deneyle doğrulanmayan önermelerdir. Bundan dolayı bu önermeler metafizik niteliktedir. Öyleyse bu önermeler boş ve anlamsızdır.

Tanrı'nın Varlığının ve Yokluğunun Bilinemeyeceğini Savunanlar

Agnostisizm (Bilinemezcilik)

Bilinemezcilik, Tanrı'nın varlığının yanında ya da karşısında yer almaz. Ancak bu filozoflar Tanrı'nın varlığı hakkında şüpheli bir tavır sergilerler. Bilinemezciliğin ilk örneği Protagoras'tır. O, "Tanrı'lar üzerinde bilgi edinmede çaresizim. Tanrı'ların var olduklarını veya var olmadıklarını, şayet var iseler ne şekilde olduklarını bilemiyorum. Çünkü, Tanrı, duyuşal deneylerimizin dışında kalır. Tanrı'yı duyuşlarımızla algılayamadığımız için Tanrı'nın var olup olmadığı konusunda bir yargıda bulunamayız.

ÖSYS Soruları

1. İnsanları kim olursa olsun, hangi dine, ırka veya zümreye ait olursa olsun sevmek gerektiğini savunan Mevlâna, bu görüşünü, Gel, gel, nerede olursan ol yine gel. Kâfir de olsan, hoşgörülü de olsan, puta da tap-san, gel! Bizim bu dergâhımız ümitsizlik dergâhı değildir. Yüz defa tövbeni bozmuş da olsan yine gel! dizeleriyle dile getirmiştir.

Aşağıdakilerden hangisi, bu görüşe temel oluşturan düşüncelerden biridir?

- A) İnsan asıl gerçeği yalnızca akıl yoluyla göerek mutluluğa erer.
B) Tanrısal öz taşıdıkları için bütün insanlar değerlidir.
C) İnsanı ele almak, insanlarla ilgili her türlü sorunu ele almak demektir.
D) Gelip geçici zevkler insanın asıl özüne varmasını engeller.
E) Her şey göreceli olduğu için evreni anlamak mümkün değildir.

(1992/ÖYS)

2. Ben sevdiğim ve hayran olduğum O'yum
Sevdiğim de benden başkası değildir
Biz bir bedende iki ruhuz
Sen beni görünce O'nu görüyorsun
Tıpkı O'nu görünce beni de gördüğün gibi

Hallac-ı Mansur bu dizeleriyle aşağıdaki düşüncelerden hangisini dile getirmektedir?

- A) Tanrıya varmanın yolu akıl değil gönüldür.
B) İnsan ve Tanrı özdeşdir
C) Mutluluk, gönülde aşkı duyarak yaşamaktır.
D) Bütün varlıklar için de yalnızca insan, Tanrının özünü sevebilir.
E) İnsan nefsinin yok ettikçe Tanrının varlığının bilincine ulaşır.

(1994/ÖYS)

3. Umberto Eco'ya göre insan zihni, kendi dünyasını belirler, sonra da bu kendi belirlediği dünya içinde değerlerini oluşturur. Küçük bir çocuğun kendi hayalinde oluşturduğu canavarlardan korkması gibi, yetişkinler de kendi hayalinin ürünü olana, bunun hayal ürünü olduğunu bilseler bile inanmayı sürdürürler.

Bu parçadan aşağıdaki sonuçların hangisi çıkarılabilir?

- A) İnançların gizli kalması gerektiği
B) İnanmanın temelinde korkunun bulunduğu
C) İncanın nesnesinin, zihnin ürünü olduğu
D) İnsanın bir şeylere inanmak zorunda olduğu
E) İnanmanın, insanı diğer canlılardan ayıran özellik olduğu

(2008/ÖSS)

1. Din felsefesi, inanç karşısında akla öncelik vererek, dini esasları mantıksal bir analize tabi tutar. Yine din felsefesi din karşısında objektif ve eleştirel bir tavır alır. Eleştiri, dinin temel ilke ve inançlarını güçlendirmek için yapılmadığı gibi, zayıflatmak için de yapılmaz.

Bu parçada din felsefesi ile ilgili, aşağıdaki yargılardan hangisi vurgulanmaktadır?

- A) Din felsefesi, dini geniş kitlelere yaymayı amaçlar.
B) Din felsefesi, dini akılla açıklamaya çalışır.
C) Din felsefesinin açıklamaları tamamen sezgiye dayanır.
D) Din felsefesi ile dini inançların yayılması kolaylaşır.
E) Din felsefesinin amacı dine yeni özellikler kazandırmaktır.

2. Aynı dağ ve göl manzarası karşısında üç ressamın gördükleri nesneler aynı olmasına rağmen, yaptıkları resimlerin renk, desen, figür ve uyum gibi estetik değerler açısından birbirinden farklı oldukları gözlenmiştir.

Bu durum, aşağıdakilerden hangisiyle açıklanabilir?

- A) Estetik beğenilerin öznelliğiyle
B) Sanatın yansıtma olduğuyla
C) Kültürel değerlerin etkisiyle
D) Sanatın hayata anlam katmasıyla
E) Sanatın ortak bir estetik tavır gerektirmesiyle

3. Güneşin batışı veya bir göl manzarası güzel olmakla birlikte sanat eseri değildirler. Bunları bir sanat eseri olarak adlandıramayız. Çünkü bir nesne belli bir sanatçının ürünü olduğunda ancak sanatsal bir değere sahip olur.

Bu parçada, sanat eserinin ölçütü aşağıdakilerden hangisine bağlanmıştır?

- A) Estetik değerlendirmelerin dayanmasına
B) Estetik yargıların nesnellğine
C) Tasarım sonucu ortaya konmasına
D) Doğal olanı başarılı bir şekilde yansıtabilmesine
E) Toplumsal yaşama anlam katabilmesine

4. Gombrich: "Birçokları, gerçek hayatta görmekten hoşlandıkları şeyleri tablolar da görmek isterler. Elbette bu doğal bir istektir. Doğal olanın güzelliği hepimizin hoşuna gidebileceği gibi bunu yapıtlarında koruyan, dolayısıyla bizim beğenimizden sakınmayan sanatçılara karşı da sevecenlik duyarız."

Bu parça, aşağıdakilerden hangisini destekler?

- A) Sanat taklitten ibarettir.
B) Sanat bireyi özgürleştirdiği ölçüde değerlidir.
C) Estetik beğeniler kişilere göre değişir.
D) Sanat eserine estetik bir tavırla yaklaşmak gerekir.
E) Sanat eseri tek ve biricik bir özelliğe sahiptir.

5. Herhangi bir insanın bir heykel karşısında estetik bir tavır yoksa, heykelin o insan için sanat değeri yoktur. Heykelin, insanın beğeni duygusuna hitap ettiği için sanatsal değeri vardır ve anlamlıdır. Sanat eserinin temel öğeleri sanat eserinde mevcut değilse onu bir inşaat malzemesi olarak görmemek için hiç bir neden yoktur.

Bu parçadan, sanat eseriyle ilgili çıkarılacak en temel yargı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Estetik bir değerinin olması gerekir.
B) Öznal bir ifade aracıdır.
C) İnsan doğasını yansıtmalıdır.
D) Kişinin hayal gücünü geliştirmelidir.
E) Bir yarar gözetilerek yapılmalıdır.

6. Doğadaki güzellik sanattaki güzellikten üstündür. Çünkü doğada güzel olan nesne sanat için bir model oluşturur. Sanat ise ancak güzel olan doğayı yansıtır. Böylece sanattaki güzel ancak doğadaki güzelle örtüşerek değer kazanır.

Bu parçaya göre, sanat için aşağıdaki yargılardan hangisine varılır?

- A) Doğa, sanata güzeli gösteren bir kılavuzdur.
B) Bir eserin sanat eseri sayılması, insana sağladığı yarara bağlıdır.
C) Sanat, sanatçının duygularını yansıtabildiği ölçüde değerlidir.
D) Sanatın temel işlevi izleyenlerde hoş duygular uyandırmaktır.
E) Toplumun gelişmişlik düzeyi sanata verdiği değerle ölçülür.

7. Her sanat eseri sanatkarına özgü olduğu gibi, bir sanat eserini izleyen kişinin yaşadığı estetik haz da sadece o kişinin kendisi tarafından yaşanır ve yine kendisi tarafından açıklanabilir. Bu durum sanatın en temel özelliğidir.

Parçada, sanatla ilgili hangi özellik vurgulanmıştır?

- A) Duyusal oluşu
B) Evrensel oluşu
C) Faydadan uzak oluşu
D) Öznal oluşu
E) Somut oluşu

8. Platon'a göre, güzellik bir "idea"dır. Bu idea mutlak olduğundan, değişmez. Ona göre duyu-sal varlıklar gerçek olmadığı için sanatçı duyu-sal dünyada var olan nesneleri taklit ederse, bu gerçek sanat olmaz. Gerçek varlık idealardır. Sanatçı eğer "güzellik ideasını" yansıtabilirse, o zaman gerçek sanata ulaşır.

Bu parçaya göre, sanatın gerçeklik değeri ne ile ölçülmüştür?

- A) Estetik bir kaygıyla yapılmasıyla
B) Hazza yönelik olmasıyla
C) Görünen ötesindeki özü yansıtmalarıyla
D) Duyusal dünyayı taklit etmesiyle
E) Sanatçının özelliklerini taşımasıyla

9. Estetik nesnenin bir çok insan tarafından güzel bulunması ortak bir estetik yargının var olduğu anlamına gelmez. Güzel olan bir nesneyi her insanın güzel bulma nedeni farklı olabilir. Örneğin bir resim tablosunu kimi insan kullanılan renk uyumu, kimi insan kullanılan malzeme ve verilen emek için, kimisi de tarihi bir değer taşıdığı için güzel bulabilir.

Bu parçaya göre, estetik değer için aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

- A) Üzerinde görüş birliğinin olduğu
B) Öznal bir nitelik taşıdığı
C) İnsan emeğine dayandığı
D) Güzelliğin insan eserleriyle sınırlı olmadığı
E) Kültürel değerlerin izlerini taşıdığı

10. Din felsefesinin amacı insanlara öğüt vermek, doğru yolu bulmalarına yardımcı olmak, sorunlar karşısında teselli etmek veya dinin herhangi bir işlevini üstlenmek değildir. Onun amacı, felsefi bir tavırla insanın dine, dinsel kavram ve inançlara ilişkin değerlerini derinlemesine sorgulayarak eleştiriye tabi tutmaktır.

Buna göre, aşağıdakilerden hangisi din felsefesinin yanıt aradığı sorulardan biri değildir?

- A) Tanrı var mıdır?
B) Ruh ölümsüz müdür?
C) Tanrı'nın varlığına inanç nasıl sağlanır?
D) Tanrının varlığı kanıtlanabilir mi?
E) Evren yaratılmış mıdır?

11. Sanat eseri, insanda bilinçli bir ruh halinin oluşumunu ve insanın bakış açısının gelişimini sağlayarak onu mutluluğa ulaştırır. Ayrıca insana estetik bir zevk vererek ona coşkulu yaşamayı ve hayattan zevk almayı öğretir.

Parçaya göre, sanatın temel işlevi aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İnsanın bilimsel alanda ilerlemesini sağlama
B) Kişinin toplumdan bağımsız olmasını sağlama
C) İnsanın özgürlük alanını genişletme
D) İnsan hayatına haz katma
E) İnsanın toplumla uyumunu sağlama

12. Mükemmel varlık düşüncesi mükemmel olmayan bir varlıktan kaynaklanamaz. O halde mükemmel varlık düşüncesi ancak kendisi de mükemmel olan bir varlıktan yani Tanrı'dan çıkabilir. Dolayısıyla Tanrı'nın varlığı, insanın kendisini düşünen bir varlık olduğu düşüncesi kadar doğal bir şekilde kendini duyurur.

Bu düşünceler Tanrı'yla ilgili aşağıdakilerden hangisine doğrudur?

- A) Varlığın ne olduğu şüphelidir.
B) Varlık doğası gereği mükemmeldir.
C) İnsan, mükemmeli düşünen bir varlıktır.
D) İnsanın düşünmesi ancak Tanrı'nın düşüncesi ile oluşur.
E) İnsandaki mükemmel varlık düşüncesi Tanrı'nın mükemmel oluşuna bağlıdır.

1. "Tanrı'nın sakın dediğinden sakınmak gerekir. Sakınmamak O'na inanmamaktadır. İnsan olanlar, kendilerini bilerek Tanrı'nın yasaklarından sakınanlardır."

Hacı Bektaşî Veli'nin bu sözlerinde, dini bilginin daha çok hangi özelliğinden söz edilmektedir?

- A) Daha çok kitaplar aracılığıyla kazanıldığı
B) Yaşamı düzenlemeye yönelik olduğu
C) Objektif yargılar içerdiği
D) Dogmatik bir bilgi olduğu
E) Deneyimlerle kazanıldığı

2. Din ve dini bilgi üzerine yapılan tartışmaların büyük çoğunluğu istenilen çözüme ulaşamamaktadır. Bunun temel sebebi ise din konusunda tartışan kişilerin gerçekte dini bilgilerle değil söylenti ve varsayımlarla tartışmasıdır. Dini bilgiler temelde kutsal kitap kaynağına dayalı, peygamberlerin yaşantılarıyla gösterdikleri uygulamalar ve bu bilgilerden zorunlu olarak çıkan bilgilerdir. Bunların dışında söylenti ve varsayımlarla önceki kuşaklardan aktarılan, kaynağı belirsiz, hatalı çıkarımlar neticesinde üretilmiş bilgilerle yapılan dini bilgi tartışmaları yalnızca kafaları karıştıracaktır.

Bu paragrafa göre din felsefesi tartışmalarında uygulanması gereken yöntem nedir?

- A) Din tartışmaları kafa karıştırıcı ve insanları şüpheye düşürücü olmamalıdır.
B) Din tartışmalarında mutlaka kutsal kaynaklı sağlam bilgilere dayanılarak düşünce üretilmelidir.
C) Dini bilgilerin yetersiz kaldığı problemlerde bilimsel bilgilerden yararlanılmalıdır.
D) Din tartışmaları yalnızca bilim adamları tarafından yapılmalı, halk karıştırılmamalıdır.
E) Din saha olarak tartışmaya uygun olmadığından dini bilgiler üzerine tartışılmamalıdır.

3. - Hiç kimse dini, rengi, düşüncesi, cinsiyeti yüzünden dışlanmamalıdır.
- Ayrım yapmadan her insana insanca muamele edilmelidir.
- Ekonomik ve siyasi gücü, vahşi üstünlük kavgalarına değil insanlığın hizmetine yönelmeliyiz.
- Kimse kendine yapılmasını istemediğini, başkasına yapmamalıdır.

Dünya dinler platformunun kabul ettiği bu ilkeler ahlakın hangi yönünden söz etmektedir?

- A) Bireysel yetenekleri geliştirme
B) Toplumun sosyo ekonomik düzeyini yükseltme
C) Evrensel değerlerde birleşmeyi özendirme
D) Toplumsal birliği güçlendirme
E) Bireysel hak ve özgürlükleri denetim altına alma

4. Tanrının varlığını inkâr eden, yokluğu için deliller arayan düşünür, probleme olumsuz yaklaşmıştır; varlığı için deliller getiren düşünür ise probleme olumlu yaklaşmıştır. Bu problem üzerinde bir şey söyleyemeyeceğini ileri sürenler ise problemden uzak kalamamışlardır. Çünkü Tanrı'nın varlığı problemi her dönemde ortaya çıkmıştır.

Bu açıklamaya göre aşağıdaki verilenlerden hangisine ulaşılabilir?

- A) Tanrı, en mükemmel varlıktır.
B) Her canlı yaratıcıya ihtiyaç duyar.
C) Herkes Tanrı'yı belli özelliklerine göre açıklar.
D) Tanrı'nın var olup olmadığı belirlenemez.
E) Tanrı'nın varlığına ilişkin farklı yaklaşımlar her zaman var olmuştur.

5. Zenon: "Tanrı, dünyaya müdahale etmiştir. O, dünyanın yaratıcısıdır; hatta denebilir ki tüm yer-yüzü ve bütün gök Tanrı'nın varlığıdır. Dünya o denli bir bütündür ki o her şeyi kapsayan akılla donatılmış bir canlı varlıktır." demiştir.

Buna göre aşağıdakilerden hangisi en doğru olur?

- A) Tabiattaki her şey Tanrı'yla özdeşdir.
B) Tanrı'nın en önemli vasfı yetkin olmasıdır.
C) Evrenin varlık sebebi Tanrı'dır.
D) Evrendeki her şey Tanrı'nın yansımasıdır.
E) Tanrı evreni yaratmış ve kendi haline bırakmıştır.

6. Kant'a göre, insan yalnız Tanrı'nın varlığı hakkın-da değil, ruhunun özgürlüğü, eşyanın yapısı gibi konularda deneyin sınırlarını aşan her türlü akıl yürütme sonucunda birbirine zıt, fakat kendisine aynı ölçüde inandırıcı görünen sonuçlara varır.

Kant'a göre aşağıdaki sonuçlardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Farklı akıl yürütmeler farklı sonuçlar doğurabilir.
B) Akıl yürütme, inandırıcılığı birbirlerine yakın görüşler ortaya çıkarabilir.
C) Akıl, her konuyu açıklayabilecek güce sahiptir.
D) Akıl birçok konuda birbirinden farklı görüşler ortaya çıkarabilir.
E) Deneyin dışındaki bilgilerin doğruluğu ispatlanamaz.

7. Dinsel bilgilerin kaynağı kutsal metinler, bu kutsal metinleri insanlara tebliğ eden peygamber ve bu metinleri gönderen Tanrı'dır. Oysa bilimsel bilginin kaynağı insan zihni ve deneyidir. Dinsel bilginin doğrulama biçimi, onun tarihsel, coğrafi, astronomik vb. bilimsel testten geçirilmesi değildir. Oysa bilimsel bilgi herkes tarafından kabul edilen birtakım insani yetilere, insan zihni ve insan deneyine bağlı olarak doğrulanabilen bir bilgidir.

Bu parçaya göre, aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşılabilir?

- A) Dini bilgi ile bilimsel bilgi birbirinden farklıdır.
B) Dini bilginin kaynağı kutsal metinlerdir.
C) Bilimsel bilgi insan deneyimleriyle doğrulanabilir.
D) Dini bilgilerin hepsi kesinlikle doğrudur.
E) Bilimsel bilginin doğrulama biçimi dini bilgidenden farklıdır.

8. Kant'a göre insan, yalnızca bilen değil aynı zamanda davranışta bulunan bir varlıktır. Yani insan ahlaki bir varlıktır. Ahlak insanın özgürlüğü ve insan ruhunun ölümsüzlüğü yanında Tanrı'nın varlığını da gerektirmektedir. Çünkü aksi durumda iyilik yapan birisinin yaptığı iyiliğin ödülünü; kötülük yapan birinin ise yaptığı kötülüklerin cezasını görmesi söz konusu olamaz. O halde adalet ve hakkaniyet, Tanrı'nın var olması gerektiğini söylemektedir.

Kant bu parçadaki görüşleriyle öncelikle, aşağıdakilerden hangisini vurgulamaktadır?

- A) Tanrı'nın niteliklerini
B) Tanrı'nın varlığını
C) Tanrı'nın yokluğunu
D) Tanrı'nın görevlerini
E) Tanrı'nın buyruklarını

1. - Evrende her şeyde bir düzen vardır.
- Bu düzen belli amaçlara hizmet eder, evrende hayatın sürmesine yarar.
- Ne düzen ne de gaye kendi başına ortaya çıkmaz.

Yukarıda verilen bilgilerde Tanrı'nın varlığıyla ilgili hangi kanıt yer verilmiştir?

- A) Ahlak kanıtı
B) Dini tecrübe kanıtı
C) İmkan kanıtı
D) Nizam ve gaye kanıtı
E) Psikolojik kanıt

2. Hz. Muhammed'in Ay'ı ikiye ayırması, Hz. İsa'nın ölümleri diriltmesi, Hz. Musa'nın Kızıl Deniz'i ikiye bölmesi gibi kutsal kitaplarda geçen mucizevi olayların bilimsel yöntemlerle açıklanması beklenmemelidir. Çünkü bu gibi olayları dile getiren kutsal kitaplar Tanrı'nın kelamıdır. Oysa bilimsel bilginin kaynağı insan zihnidir. Dolayısıyla bir kişiye sözü geçen olayları açıklamak için öncelikle Tanrı'nın varlığını kabul ettirmek gerekir. Tanrı'yı reddeden bir insanın bu tür mucizevi olaylara inanması beklenemez.

Bu parçada dinlerin dile getirdiği olayların anlaşılması için öncelikle aşağıdakilerden hangisinin gerekliliği vurgulanmaktadır?

- A) Kutsal kitapları anlayarak okuma
B) Ruhun ölümsüz olduğuna inanma
C) Tanrı'nın varlığını kabul etme
D) Ölümden sonra tekrar dirilişe inanma
E) Dinlerin kendi içinde kuralların bulunduğunu kabullenme

3. **Dinin, ahlaki kurallardan en önemli farkı, aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Tanrı'ya bağlılığın kurallarını içermesi
B) Toplumsal düzeni sağlayıcı kurallar içermesi
C) Bireysel görevleri içermesi
D) İnsanlar arası ilişkileri düzenlemesi
E) Her toplumda bulunması

4. Dinler; insanlara verdikleri metafizik veya ahlâki bilgileri, önerdikleri kuralları kabul etmelerini, inanmalarını isterler. Bundan dolayı bir dine mensup kişi, bu dinin verdiği bilgileri bilen biri değil onlara inanan biridir. Örneğin, Hristiyanlığın tüm bilgilerine sahip olan kişi ancak bir Hristiyan bilginidir. Eğer bu bilgileri kabul etmiyorsa Hristiyan olamaz.

Bu parçaya göre, bir dine bağlı olmanın temel gereği aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Dinin esaslarına inanma
B) Dinlere objektif bir şekilde yaklaşma
C) Dinin dogmalarını eleştirme
D) Ahlaki kurallara uyma
E) Dini bilgileri kuşkuyla karşılama

5. Din, insan ve evren hakkında bilgi veren bir sistemdir. Fakat bu bilgi sıradan bilgiden ya da bilimsel bilgiden farklıdır. Tanrı, evren, evrenin kaynağı, var olmanın amacı, insanın özü, insanın kaderi, Tanrı ile insan ilişkileri gibi konulardaki dini bilgiler, bilimsel olarak incelenmesi mümkün olmayan metafizik nitelikli bilgilerdir.

Buna göre din ile bilim arasındaki fark, aşağıdakilerden hangisinde belirtilmektedir?

- A) Din, olayların niçin meydana geldiğini, bilim nasıl meydana geldiğini açıklar.
B) Din, metafizik konuları, bilim ise sadece olgusal konuları inceler.
C) Din, mantıksal yöntemlere, bilim deneysel yöntemlere önem verir.
D) Din ile bilimin kaynağı aynıdır.
E) Din, ahlaki bir sistem sunarken, bilim böyle bir amaç gütmmez.

6. Bir din her şeyden önce insan ve evren hakkında bilgi veren sistemdir. Ancak bu bilgi, diğer bilgi türlerinden farklıdır. Örneğin, insanın kaderi, evrenin amacı, insanın özü ve Tanrı ile insan arasındaki ilişkiler gibi.

Yukarıdaki konularla ilgilenen felsefi disiplin, aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Din felsefesi
B) Bilgi felsefesi
C) Ahlâk felsefesi
D) Varlık felsefesi
E) Sanat felsefesi

7. Hacı Bektaş Veli'ye göre "Gıybet, öfke, cimrilik, açgözlülük, kibir, haset gibi kötü özellikler, bilgini ve imanını düşmanındır. Akıl askerinin kötülükleri yenmesi, bu düşmanlardan kurtulmakla olur. Bu da nefis savaşında pışmek, olgunlaşmakla gerçekleşir. Bunun için "Tanrının sakın dediğinden, sakınmak gerekir. Sakınmak O'na inanmaktır." İnsan olanlar, kendilerini bilenler ve Tanrı'nın yasaklarından sakınanlar" diyerek insanın, kaynağını Tanrı'dan alan bir ahlakla gerçek bir ahlaki hayat yaşayabileceğini ifade eder.

Bu parçadan aşağıdakilerden hangisine ulaşılamaz?

- A) Ahlaklı olmak Tanrı'ya inanmak ve onun emirlerine uymakla olur.
B) Cehaletle savaşmak erdemse, felsefe ahlaklı olmak için kaçınılmazdır.
C) Kendini bilen insan Tanrıya inanan insandır.
D) Ahlaki yaşamımızın temeli inanç olmalıdır.
E) Kötülükleri yenen insan gerçek bir ahlaki hayata ulaşmış demektir.

8. **Aşağıdakilerden hangisi din felsefesinin dinleri ele alış özelliklerinden biri değildir?**

- A) Öznel olma
B) Kuşatıcı olma
C) Tutarlı olma
D) Rasyonel olma
E) Sorgulayıcı olma